

स्व० पू. आचार्यदेव श्रीमद्विजय क्षमाभद्रसूरीश्वरजी महाराज

॥ ॐ अर्हं नम ॥

श्री श्रुतज्ञान–अमीधारा

श्री शान्तसुधारसादिग्रन्थरत्नाकर .

: सग्राहकाः :

पूज्यपादाना सुविशाल–सुविहितगच्छाधिपतीना सिद्धान्त महोदधि – आचार्यभगवता श्रीमद्विजयप्रेमसूरीश्वराणा पट्टप्रभावका तथैव पूज्यपादाना शासनप्रभावकाना अमीविजय–मुनिसत्तमाना विनेयरत्ना पुण्यनामधेया

स्व० आचार्यश्रीमद्विजयक्षमाभद्रसूरीश्वरा·

– प्रकाशकौ –

(१) श्री श्रुतज्ञान–अमीधारा–ज्ञानमंदिरम्
ईडा (मरुधरदेश)

(२) श्री जैनसंघ, अजीतग्राम (मरुधरदेश)

प्राप्तिस्थानम्
शा पुनमचन्द गोमानी
मझगाम - जूना बजार
पो बो १०, बम्बई

मूल्यम् - अमूल्यम्
द्वितीयावृत्तिः
१००० प्रतय

मुद्रक
वीरचंद जगजीवन शेठ
श्री जशवन्तसिंहजी प्री प्रेस
वढवाण सीटी (सौराष्ट्र)

सुकृतना सहभागी

–६०० पुस्तकोमां द्रव्य सहायक–

रू ६००–पूज्यपाद स्व मुनिवर्यश्री धर्मविजयजी महाराजना शिष्यरत्न पू तपस्वी मुनिराजश्री गुणविजयजी महाराज तथा स्व पू मुनिवर श्री लक्ष्मीविजयजी महाराजना सदुपदेशथी पूज्यपाद सिद्धान्तमहोदधि परमकृपानिधि आचार्यभगवान श्रीमद्विजयप्रेमसूरीश्वरजी महाराजानी पावन निश्रामां बेडा (मारवाड) निवासी शेठश्री जगनाथमलजी भीमाजीना सुपुत्रो हिमतमलजी तथा पनेचंदजीए करावेली श्री उपधानतपनी भव्य आराधना (वि स २०१३ शंखेश्वरजी तीर्थे) निमीत्ते, तथा स्व पूज्यपाद मुनिराज धर्मविजयजी महाराजना शिष्यरत्न परमतपस्वी पू मुनिराजश्री भानविजयजी महाराजे वर्धमान आयंबील तपनी १०० ओळी पूर्ण करी (पारणु वि स २०१३–फाल्गुन शुद ३, शंखेश्वरजी) ते निमीत्ते ।

रु १००–स्व पूज्य मुनिराजश्री धर्मविजयजी महाराजना शिष्यरत्न पू प श्री भक्तिविजयजी गणिवरना शिष्यरत्न पू मुनिराजश्री ललीतविजयजी म ना उपदेशथी नंदरबार-श्री श्वेताम्बर मूर्तिपूजक संघ तरफथी ।

रु १००– पूज्य मुनिराजश्री ललितविजयजी महाराजना उपदेशथी नीपाणी (महाराष्ट्र) निवासी आर टी शाह तरफथी।

४०० पुस्तकोमां द्रव्य सहायक—

पूज्यपाद स्व मुनिवर्यश्री अमीविजयजी महाराजना शिष्य-रत्न पूज्यपाद आचार्यदेव स्व विजयक्षमाभद्रसूरीश्वरजी महाराजना शिष्यरत्न पू मुनिवरश्री माणेकविजयजी महाराजना सदुपदेशथी श्री अजीतगाम (मारवाड) ना देरासरजीनी थयेली प्रतिष्ठा (वि स २०१४-मागसर सुद ६) नी यादगीरी निमित्ते (अजीतगाम संघ तरफथी शेठ सोनराजजी, शेठ सरदारमलजी शेठ चीमनीरामजी, शेठ वच्छराजजी तथा शेठ दलीचदजी)

—प्रकाशक:

द्वितीय – आवृत्तिनु

– प्रकाशकीय निवेदन –

'श्री श्रुतज्ञान अमीधारा' स्वाध्यायग्रथनी आ बीजी आवृत्ति बावीस वर्षना आतरे बहार पडे छे

घणो ज हर्ष थाय छे के घणा समयथी दुर्लभ बनेलो आ ग्रथ आजे अमे तत्त्वपिपासु अने स्वाध्यायरसिक भव्यात्मा-ओनी समक्ष रजु करी शकीए छीए ।

आ ग्रथना प्रकाशनमा जो कोइए अगत्यनो भाग भजव्यो होय तो ते छे पूज्यपाद मुनिराजश्री अमीविजयजी महाराजना शीष्यरत्न प श्री भक्तिविजयजी गणिवर ।

त्यारपछी तो पूज्यपाद स्व आचार्यदेवश्री क्षमाभद्रसूरीश्वरजी महाराजना समुदायना विद्यमान पू मुनिराजोए आ प्रकाशनने वेग आप्यो, अने ग्रंथ टूक समयमाज प्रगट थाय छे।

आ ग्रंथना प्रकाशनमा जे भाग्यशाली भाईओए आर्थिक सहाय करी छे, तेमनो आ तके महान आभार मानीए छीए, तेमज घणी काळजी राखवा छता ग्रंथना प्रीटींगमा जे भूलो रही जवा पामी छे, ते क्षन्तव्य गणी शुद्धि-पत्रकमाथी सुधारी लेवा विनति छे। शुद्धिपत्रक तैयार करी आपनार पू मुनिराजश्री नित्यानंदविजयजी महाराजने आ तके भूली शक्वा नथी।

बीजु, प्रथमावृत्तिमा जे ग्रंथोनो सग्रह हतो ते ग्रंथो उपरात नूतन आवृत्तिमा 'श्री वीतराग स्तोत्र' उमेरवामा आव्यु छे। जेथी पूज्य साधु-साध्वीजी महाराजने एक अगत्यनु स्वाध्याय-साधन मली रहेशे।

सौ कोई स्वाध्यायरसिक मुमुक्षु आत्माओ आ स्वाध्याय ग्रंथने आत्मसात् करी अनत कल्याण साधो; ते शुभेच्छा।

ली प्रकाशक,
श्री पुनमचद गोमाजी
महागाम, जूनी बजार-पो बो १०
मुंबई

०
वि स २०१५
महा वद

परमकृपासिन्धु सुविहिताग्रणी सुविशालगच्छाधिपति
सिद्धान्तमहोदधि
पूज्यपाद आचार्यभगवंत श्रीमद् विजयप्रेमसूरीश्वरजी महाराजाना
करकमलमां
— विनम्रभावे समर्पण —

पू. आचार्यदेव श्रीमद्विजय प्रेमसूरीश्वरजी महाराज

विषयानुक्रमः

अशुद्धि–सम्मार्जनम्

पृष्ठम्	पङ्क्ति	शुद्धि	अशुद्धि
१	२	°विगणि°	°विजयगणि°
२	७	घपुर	षपुरि
३	१५	सर्वभारा	सर्षभारा
३	१६	मूढस्यभार	मूढस्नभारा
४	२	पट°	पट्°
६	१	सुरत्राभासै°	सुम्वाभासै°
,,	१८	कचदहो	कचिदहो
७	१३	°सद्युति	°सद्युति
१०	२	नि प्रणये	नि प्रणये
,,	३	सुधारस	सुधारसं
१३	१६	धियमाधाय	धियमाधाय
१४	५	निरुध्या	निरुन्ध्या
,,	८	साधु°	साधु°
१५	६	सह्रद्दाण	सहृद्दाण
१७	६	°मणि	°मणि
,,	१६	कि	कि
१८	६	त्रैलोक्य	त्रैलोक्य
१९	१७	काटत्रम्	कटित्रम्
२२	८	मूढे,	मूढे ,
२५	७	°द्विरागा	द्विरागा
२६	७	°लक्ष्मी	°लक्ष्मीं
२७	१	भदधु	भदधु
२९	१६	प्रीति	प्रीति

स्व० पू. मुनिराजश्री अमीविजयजी महाराज

३२	१८	सदेवेद	सदेवेद
३७	६	*रलम् ।	*रत्नम् ।
,,	२१	यञ्छतु	यच्छतु
३८	११	महारसमियानर्ध्य	महारत्नमिवानर्घ्य
,,	२७	मुपिता स्म	मुपितास्म
,,	७	*देर्याभि	*दातेर्याभि
,,	८	प्राप्त*	प्राप्त*
,,	९	गादचक्ष*	गादूमक्ष*
,,	२४	मुद्दाणुगो	वृद्धाणुगो
४०	११	उज्जुइ	उज्जुमइ
,,	,,	४	१८
४१	८	चे त्तु	चेत्तु
,,	९	मञ्झमा	मज्झिमा
४२	६	नियमा	नियमा
४३	१	चेसा	चेसा
,,	२०	*दुल्लइ	*दुल्लह
४४	९	मग्गणु	मग्गाणु*
,,	१७	गुम्लाधन*	गुरुलाधव*
,,	२०	असमज	असमज
४६	२	विरुद्धपि	विरुद्धपि
,,	७	*माव*	*भाव*
,,	११	सुद्ध	सुद्धा
४६		*निधाइणी	रिधाइणी
,,	१८	तहा ढवइ	तहाढवइ
४७	११	*दरिद्दो	दरिद्दो
,,	१४	स नुठ*	सयल*

४८	२	सुद्द	सुद्दु
५०	२०	°वधमेश्र	°वधमेश्र
,,	२५	°डिग्घाय	°डिग्घाय
५१	१२	°भित्तजोग	°भित्तजोग
५२	२	समारम	समारभ
५३	२	एकधम्म	एग्रधम्म
५५	४	लोगचताए	लोगचिताए
५६	१३	सवीश्रो	सयीश्रो
५९	५	सत्ता	सत्ता
६२	५	ब्रयात्त°	ब्रूयात्त°
६३	२१	अभिप्रेता°	अभिप्रेता°
६४	२३	तद्दुष्टयैर	तद्दुष्टयैव
६९	२४	°प्रायेर्गणे	°प्रायैर्गुणे
७२	५	लाधवेन	लाघवेन
७३	१	श्रोपद्म°	श्रीपद्म°
,,	९	ममि	नमि
,,	१०	९६	१६
७७	१	पूर्व°	पूर्वे°
७८	१७	क्रोधो	क्रोधा
,,	२६	वर्णनन्धस्य	वर्णवन्धस्य
८०	८	°मैयुन°	°मैथुन°
,,	९	नरकोत्यु°	नरकोत्थु°
,,	२१	सुमहार्यैरपि	सुमहार्ध्यैरपि
८२	३	कुर्याद्धलेनापि	कुर्याद्वलेनापि
,,	९	कथ	कथं
८५	१	मुद्क्ते	मुञ्क्ते

८६	७	मतिरिप	मतिरिप
,,	१७	रूपिङ्ग्यो॰	रूपिङ्ग्यो॰
९१	२३	स्यारी॰	म्यादी॰
९२	१३	क्षयन्ति	क्षयति
,,	२४		,,
९७	१६	॰द् स्वप	दु म्यप
१००	२४	म्लेच्छे॰	म्लेच्छे॰
१०१	१६	कल्पद्रुम॰	॰कल्पद्रुम॰
१०४	४	मह्योधि॰	मद्बोधि॰
१०६	११	लघु॰	लघु॰
१०९	१८	प्रायश्चित्त॰	प्रायश्चित्त॰
११०	१०	यह्राय	पह्न्य
१११	१४	स्क पाम्र	स्कं पाम्र
,,	१८	॰द्रम	॰दूषप
११२	८	द्विषतु	द्विषनु
,,	१७	कामानि	कामनि
११३	१०	परमोगातिथि	परिभोगातिथि
११९	३	क्षर्य	क्षर्यं
१२०	१४	छलयन्ति	न छलयन्ति
१२१	१२	स्पत्र	स्पर्श
१२४	११	स्यात्रो	स्यात्स्रो
१२६	१२	कल्पमश्नुते	कल्पम् नुते
१२६	६	पनिर्दुशमया	पनिर्दुरामया
१३२	१७	यहर्ता	पर्युंर्ता
,,	टेली	पोररनायितम् पेर्निश्चित॰	नियम् पौरेरपेर्निश्चित
,,	२२	गृहणन्तु	गृह्णन्तु

१३७	१०	यद्धायु*	यद्धायु
,,	२२	गृह्णासि	गृह्णामि
१४१	२३	यूम	यूर्म
१४२	१६	कि	किं
,,	१७	दुनि	दुर्वि
१४३	५	योध	योध'
१४६	२२	दृष्ठि	दृष्टि
,,	२६	अनन्यापक्ष	अनन्यापेक्ष
१४७	२३	तस्करै	तस्करै
१५१	५	शौचभ्रमो	शौचभ्रमो
१५६	१२	दर्मापित	दुर्मापित
१६७	२४	सारथे	सारथि
१६८	२४	समापत्ति	समापत्ति
१६०	२	चित्ते	चित्ते
,,	४	विनर्जिता	विवर्जिता
,,	१३	निष्ठङ्कित	निष्टङ्कित
१७१	३	चितिज्ञमाण	चितिज्ञमाण
,,	१६	काणियरण्णा	कोणियरण्णा
१८०	२६	सन्भिसि	सब्भिसि
१८२	३	(पट्टे)	(वट्टे)
१८३	६	सरीरा	सरीर
१८६	१८	निट्ठरभासा	निट्ठरभासी
,,	१९	३५८	३६४
,,	२४	अणुनद्धयासे	अणुनद्धयासे
१८९	२	पाडेमण	पाडेउण
,,	२२	उट्ठऽट्ठ	अट्ठऽट्ठ
१८८	१९	यट्ठारय	यट्ठारय

ॐ नम सिद्धम् ।

महामहोपाध्यायश्रीविनयविजयगणिविरचित

श्रीशान्तसुधारसः ।

(शार्दूलविक्रीडित वृत्तम्)

नीरन्ध्रे भवकानने परिगलत्पञ्चाश्रवाम्भोधरे
नानाकर्मलतावितानगहने मोहान्धकारोद्धुरे।
भ्रान्तानामिह देहिनां हितकृते कारुण्यपुण्यात्मभि-
स्तीर्थेशै प्रथितास्सुधारसकिरो रम्या गिर पान्तु व ॥१॥

(द्रुतविलम्बित वृत्तत्रयम्)

स्फुरति चेतसि भावनया विना, न विदुषामपि शान्तसुधारस ।
न च सुख कृशमप्यमुना विना, जगति मोहविषादविषाकुले ॥२॥
यदि भवभ्रमखेदपराङ्मुखम्, यदि च चित्तमनन्तसुखोन्मुखम् ।
शृणुत तत्सुधिय शुभभावना ऽमृत(श्री?)रस मम शान्तसुधारसम् ॥३॥
सुमनसो मनसि श्रुतपावना, निदधता द्वयधिका दशभावना ।
यदिह रोहति मोहतिरोहिता-द्भुतगतिर्विदिता समतालता ॥४॥

(रथोद्धतावृत्तम्)

आर्तरौद्रपरिणामपावक-प्लुष्टभावुकविवेकसौष्ठवे ।
मानसे विषयलोलुपात्मनाम्, क्व प्ररोहतितमा शमाङ्कुर ॥५॥

(वसन्ततिलकावृत्तम्)

यस्याशय श्रुतकृतातिशय विवेक-पीयूषवर्षरमणीयर(म?)म श्रयन्ते ।
सद्भावनासुरलता नहि तस्य दूरे, लोकोत्तरप्रशमसौख्यफलप्रसूति ६

(अनुष्टुप् वृत्तम्)

अनित्यत्वाशरणते, भवमेकत्वमन्यताम्।
अशौचमाश्रवं चात्मन्, संवर परिभावय॥७॥

कर्मणो निर्जरा धर्म-सूक्तता लोकपद्धतिम्।
बोधिदुर्लभतामेता, भावयन् मुच्यसे भवात्॥८॥

(पुष्पिताग्रवृत्तम्)

वपुरिवपुरिदं विदभ्रलीला परिचितमप्यतिभङ्गुरं नराणाम्।
तदतिभिदुरयौवनाविनीतम्, भवति कथं विदुषां महोदयाय॥९

(शार्दूलविक्रीडितं वृत्तद्वयम्)

आयुर्वायुतरत्तरङ्गतरलम्, लग्नापदः सम्पदः
सर्वेऽपीन्द्रियगोचराश्च चटुलाः, सन्ध्याभ्ररागादिवत्।
मित्रस्त्रीस्वजनादिसङ्गमसुखम्, स्वप्नेन्द्रजालोपमम्,
तत्किं वस्तु भवे भवे दिह मुदामालम्बनं यत्सताम्॥१०

प्रातर्भ्रातरिहावदातरुचयो ये चेतनाचेतना
दृष्टा विश्वमनःप्रमोदविदुरा भावा स्वतः सुन्दराः।
तांस्तत्रैव दिने विपाकविरसान् हा नश्यतः पश्यतः
श्चेतः प्रेतहतं जहाति न भवप्रेमानुबन्धं मम॥११

卐 प्रथमभावनाष्टकम्। रामगिरिरागेण गीयते 卐

मूढ मुह्यसि मुधा मूढ मुह्यसि मुधा, विभवमनुचिन्त्य हृदि सपरिवार
कुशशिरसि नीरमिव गलदनिलकम्पितम्, विनय जानीहि
जीवितमसारम्, मू० ॥

पश्य भङ्गुरमिदं विषयसुखसौहृदम्, पश्यतामेव नश्यति सहासम्।
एतदनुहरति संसाररूपं रयाज्ज्वल-ज्जलदबालिकारुचिविलासम्, मू०॥२॥

हन्त हतयौवनं पुच्छमिव शौवनम्, कुटिलमति तदपि लघुदृष्टनष्टम्
तेन बत परवशा परवशा हतधियः, कटुकमिह किं न कलयन्ति
कष्टम्, मू० ॥ ३ ॥

यदपि पिण्याकतामङ्गमिदमुपगतम्, भुवनदुर्जयजरापीतसारम्।
तदपि गतलज्जमुज्झति मनो नाङ्गिनाम्, वितथमति कुथितमन्म-
थविकारम् मू० ॥ ४ ॥

सुखमनुत्तरसुरावधि यदतिमेदुरम्, कालतस्तदपि कलयति विरामम्।
कतरदितरत्तदा वस्तु सांसारिकम्, स्थिरतरं भवति चिन्तय
निकामम् मू० ॥ ५ ॥

यैः समं क्रीडिता ये च भृशमीडिता, यैः सहाकृष्महि प्रीतिवादम्।
तान् जनान् वीक्ष्य बत भस्मभूयङ्गतान्निर्विशङ्का स्म इति धिक्
प्रमादम् मू० ॥ ६ ॥

असकृदुन्मिष्य निमिषन्ति सिन्धूर्मिवच्चेतनाचेतनाः सर्वभावाः।
इन्द्रजालोपमाः स्वजनधनसङ्गमास्तेषु रज्यन्ति मूढस्वभावाः, मू० ॥७॥

कवलयन्नविरतं जङ्गमाजङ्गमम्, जगदहो नैव तृप्यति कृतान्तः।
मुखगतान् खादतस्तस्य करतलगतैर्न कथमुपलप्स्यतेऽस्माभिरन्तः,
मू० ॥ ८ ॥

नित्यमेकं चिदानन्दमयमात्मनो, रूपमभिरूप्य सुखमनुभवेयम्।
प्रशमरसनवसुधापानविनयोत्सवो, भवतु सततं सतामिह भवेऽयम्,
मू० ॥ ९ ॥

इति श्रीशान्तसुधारसगेयकाव्ये अनित्यभावनाभिभावनो नाम
प्रथमः प्रकाशः

(शार्दूलविक्रीडितम्)

ये षट्खण्डमहीमहीनतरसा निर्जित्य बभ्राजिरे,
ये च स्वर्गभुजो भुजोर्जितमदा मेदुर्मुदा मेदुरा ।
तेऽपि क्रूरकृतान्तवक्त्ररदनैर्निर्दल्यमाना हठा-
दत्राणा शरणाय हा दशदिशः प्रेक्षन्त दीनानना ॥ १ ॥

(स्वागतावृत्तम्)

तावदेव मदविभ्रममाली, तावदेव गुणगौरवशाली ।
यावदक्षमकृतान्तकटाक्षै र्नेक्षितो विशरणो नरकीट ॥ २ ॥

(शिखरिणीवृत्तम्)

प्रतापैर्व्यापन्नं गलितमथ तेजोभिरुदितै
र्गतं धैर्योद्योगैः श्लथितमथ पुष्टेन वपुषा ।
प्रवृत्तं तद्द्रव्यग्रहणविषये बान्धवजनै
र्जने कीनाशेन प्रसभमुपनीते निजवशम् ॥ ३ ॥

卐 द्वितीयमाशरणभावनाष्टकम् । मारुणीरागेण गीयते 卐

स्वजनजनो बहुधा हितकामम्, प्रीतिरसैरभिरामम् ।
मरणदशावशमुपगतवन्तम्, रक्षति कोऽपि न सन्तम् ॥ १ ॥

विनय विधीयता रे श्रीजिनधर्म शरणम् ।
अनुसन्धीयता रे शुचितरचरणस्मरणम् विन० ॥ २ ॥ ध्रुवपदम् ॥

तुरगरथेभनरावृतिकलितम्, दधतं बलमस्खलितम्,
हरति यमो नरपतिमपि दीनम्, मैनिक इव लघुमीनम्, विन० ॥ ३ ॥

प्रविशति वज्रमये यदि सदने, तृणमथ घटयति वदने ।
तदपि न मुञ्चति हतसमवर्ती, निर्दयपौरुषनर्ती, विन० ॥ ४ ॥

विद्यामन्त्रमहौषधिसेवाम्, सृजतु वशीकृतदेवाम् ।
रसतु रसायनमुपचयकरणम् तदपि न मुञ्चति मरणम्, विन० ॥५॥
वपुषि चिरं निरुणद्धि समीरम्, पततु जलधिपरतीरम् ।
शिरसि गिरेरधिरोहतु तरसा, तदपि स जीर्यति जरसा, विन० ॥६॥
सृजतीमसितशिरोरुहललितम्, मनुजशिरः सितपलितम् ।
को विदधानां भूघनमरसम्, प्रभवति रोद्धुं जरसम्, विन० ॥७॥
उ(नु?)द्यत उग्ररुजा जनकायः, कः स्यात्तत्र सहायः ।
एकोऽनुभवति विधुरुपरागम्, विभजति कोऽपि न भागम्, विन० ॥८॥
शरणमेकमनुसर चतुरङ्गम्, परिहर ममतासङ्गम् ।
विनय रचय शिवसौख्यनिधानम् शान्तसुधारसपानम्, विन० ॥९॥

इति श्रीशान्तसुधारसगेयकाव्ये अशरणभावनाविभावनो नाम द्वितीयः प्रकाशः

(शिखरिणीवृत्तत्रयम्)

इतो लोभः क्षोभं जनयति दुरन्तो दव इवो
ल्लसँल्लाभाम्भोभिः कथमपि न शक्यः शमयितुम् ।
इतस्तृष्णाऽक्षाणां तुदति मृगतृष्णेव विफला
कथं स्वस्थैः स्थेयं विविधभयभीमे भववने ॥ १ ॥

गलत्येका चिन्ता भवति पुनरन्या तदधिका
मनोवाक्काये हा विकृतिरतिरोषात्तरजसः ।
विपद्गर्तावर्ते झटिति पतयालोः प्रतिपदं
न जन्तोः संसारे भवति कथमप्यर्तिविरतिः ॥ २ ॥

सहित्वा संतापानशुचिजननीकुक्षिकुहरे
सतो जन्म प्राप्य प्रचुरतरकष्टक्रमहतः ।

सुखाभासैर्यावत्स्पृशति कथमप्यर्तिविरतिं
जरा तावत्कायं कवलयति मृत्यो सहचरी ॥ ३ ॥

(उपजातिवृत्तम्)

विभ्रान्तचित्तो बत बम्भ्रमीति, पक्षीव रुद्धस्तनुपञ्जरेऽङ्गी
नुन्नो नियत्याऽतनुकर्मतन्तु-सन्दानितः सन्निहितान्तकौतु ॥

(अनुष्टुब्वृत्तम्)

अनन्तान्पुद्गलावर्तानन्तानन्तरूपभृत् ।
अनन्तशो भ्रमत्येव जीवोऽनादिभवार्णवे ॥ ५ ॥

卐 तृतीयभावनाष्टकम् । केदाररागेण गीयते 卐

कलय संसारमतिदारुणम्, जन्ममरणादिभयभीत रे ।
मोहरिपुणेह सगलग्रहम्, प्रतिपद विपदमुपनीत रे, कल० ॥ १ ॥

स्वजनतनयादिपरिचयगुणै रिह मुधा बध्यसे मूढ रे ।
प्रतिपद नवनवैरनुभवै, परिभवैरसकृदुपगूढ रे, कल० ॥ २ ॥

घटयसि क्वचन मदमुन्नते, क्वचदहो हीनतादीन रे ।
प्रतिभव रूपमपरापरम्, वहसि बत कर्मणाधीन रे, कल० ॥ ३ ॥

जातु शैशवदशापरवशो, जातु तारुण्यमदमत्त रे ।
जातु दुर्जयजराजर्जरो, जातु पितृपतिकरायत्त रे, कल० ॥ ४ ॥

व्रजति तनयोऽपि ननु जनकताम्, तनयता व्रजति पुनरेष रे ।
भावयन्विकृतिमिति भवगते-स्त्यजतमा नृभवशुभशेष रे, कल० ॥५॥

यत्र दुःखार्तिगददवलवै-रनुदिन दह्यसे जीव रे ।
हन्त तत्रैव रज्यसि चिरम्, मोहमदिरामदक्षीब रे, कल० ॥ ६ ॥

दर्शयन् किमपि सुखवैभवम्, संहरस्तदथ सहसैव रे ।
विप्रलम्भयति शिशुमिव जनम्, कालबटुकोऽयमत्रैव रे, कल० ॥७॥

सकलससारभयभेदकम् जिनवचो मनसि निबधान रे ।
विनय परिणमय नि श्रेयसम्, विहितशमरससुधापान रे, कल० ॥८॥

इति श्रीशान्तसुधारसगेयकाव्ये संसारभावनाविभावनो नाम
तृतीय प्रकाश

(स्वागतावृत्तम्)

एक एव भगवानयमात्मा, ज्ञानदर्शनतरङ्गसरङ्ग ।
सर्वमन्यदुपकल्पितमेतद्, व्याकुलीकरणमेव ममत्वम् ॥ १ ॥

(प्रबोधतावृत्तत्रयम्)

अबुधैः परभावलालसा-लसदज्ञानदशावशात्मभि ।
परवस्तुषु हा स्वकीयता, विषयावेशवशाद् विकल्प्यते ॥ २ ॥

कृतिना दयितेति चिन्तनम्, परदारेषु यथा विपत्तये ।
विविधार्तिभयावह तथा, परभावेषु ममत्वभावनम् ॥ ३ ॥

अधुना परभावसवृतिं हर चेत परितोऽवगुण्ठिताम् ।
क्षणमात्मविचारचन्दन-द्रुमवातोर्मिरसा स्पृशन्तु माम् ॥ ४ ॥

(अनुष्टुप् वृत्तम्)

एकता समतोपेता-मेनामात्मन् विभावय ।
लभस्व परमानन्द-सम्पद नमिराजवत ॥ ५ ॥

卐 चतुर्थभावनाष्टकम् । परजीयारागेण गीयते 卐

विनय चिन्तय वस्तुतत्त्वम्, जगति निजमिह कस्य किम्।
भवति मतिरिति यस्य हृदये, दुरितमुदयति तस्य किम्, विन० ॥१॥

एक उत्पद्यते तनुमा-नेक एक विपद्यते ।
एक एव हि कर्म चिनुते, सैकक फलमश्नुते, विन० ॥ २ ॥

यस्य यावान् परपरिग्रह , विविधममतावीवध ।
जलधिविनिहितपोतयुक्त्या, पतति तावदसावध , विन० ॥ ३

स्वस्वभाव मद्यमुदितो, भुवि विलुप्य विचेष्टते ।
दृश्यता परभावघटनात्, पतति विलुठति जृम्भते, विन० ॥

पश्य काञ्चनमितरपुद्गल-मिलितमञ्चति का दशाम् ।
केवलस्य तु तस्य रूपम, विदितमेव भवादृशाम्, विन० ॥

एवमात्मनि कर्मवशतो, भवति रूपमनेकधा ।
कर्मकलङ्करहिते [illegible] भगवति, भासते काञ्चनविधा विन० ॥

ज्ञानदर्शनचरणपर्यव-परिवृत परमेश्वर ।
एक एवानुभवसदने, स रमतामविनश्वर , विन० ॥ ७ ॥

रुचिरसमतामृतरस क्षण-मुदितमास्वादय मुदा ।
विनय विषयातीतसुखरस-रतिरुदञ्चतु ते सदा, विन० ॥ ८ ॥

इति श्रीशान्तसुधारसगेयकाव्ये एकत्वभावनाविभावनो नाम
चतुर्थ प्रकाश

(उपजातिवृत्तम्)

पर प्रविष्ट कुरुते विनाशम्, लोकोक्तिरेषा, न मृषेति मन्ये
निर्विश्य कर्माणुभिरस्य,-किं किम्, ज्ञानात्मनो नो समपादि कष्ट

(स्वागतावृत्तम्)

म्रियसे ननु किमन्यकथार्त , सर्वदैव ममतापरतन्त्र ।
चिन्तयस्यनुपमान्कथमात्मन्नात्मनो गुणमणीन्न कदापि ॥ २ ॥

(शार्दूलविक्रीडित वृत्तद्वयम्)

यस्मै त्वं यतसे बिभेषि च यतो यत्रानिशं मोदसे
यच्छोचसि यदिच्छसि हृदा यत्प्राप्य पेप्रीयसे ।
स्निग्धो येषु निजस्वभावममलं निर्लोड्य लालप्यसे
तत्सर्वं परकीयमेव भगवन्नात्मन्न किञ्चित्तव ॥ ३ ॥

दुष्टाः कष्टकदर्थना कति न ताः सोढास्त्वया संसृतौ
तिर्यङ्नारकयोनिषु प्रतिहतश्छिन्नो विभिन्नो मुहुः ।
सर्वं तत्परकीयदुर्विलसितं विस्मृत्य तेष्वेव हा
रज्यन्मुह्यसि मूढतामुपचरन्नात्मन्न किं लज्जसे ॥ ४ ॥

(अनुष्टुप् वृत्तम्)

ज्ञानदर्शनचारित्रकेतना चेतना विना ।
सर्वमन्यद्विनिश्चित्य यतस्व स्वहितात्मये ॥ ५ ॥

卐 पञ्चमभावनाष्टकम् । श्रीरागेण गीयते 卐

विनय निभालय निजभवनम्, तनुधनसुतसदन
स्वजनादिषु, किं निजमिह कुगतेरवनम्, विन० ॥ १ ॥

येन सहाश्रयसेऽतिविमोहादिदमहमित्यविभेदम् ।
तदपि शरीरं नियतमधीरम्, त्यजति भवन्तं धृतखेदम्, विन० ॥२॥

जन्मनि जन्मनि विविधपरिग्रहमुपचिनुषे च कुटुम्बम् ।
तेषु भवन्तं परभवगमने, नानुसरति कृशमपि शुम्बम्, विन० ॥३॥

त्यज ममतापरितापनिदानम्, परपरिचयपरिणामम् ।
भज निःसङ्गतया विशदीकृत मनुभवसुखरसमभिरामम्, विन० ॥४॥

पथि पथि विविधपथैः पथिकैः सह कुरुते कः प्रतिबन्धम् ।
निजनिजकर्मवशैः स्वजनैः सह किं कुरुषे ममताबन्धम्, विन० ॥५॥

प्रणयविहीने दधदभिषङ्गम्, सहते बहुसन्तापम् ।
त्वयि नि प्रणये पुद्गलनिचये, वहसि मुधा ममतातापम्, विन० ॥६॥
त्यज सयोग नियतवियोगम्, कुरु निर्मलमवधानम् ।
नहि विदधान कथमपि तृप्यसि, मृगतृष्णाघनरसपानम, विन० ॥७॥
भज जिनपतिमसहायसहायम्, शिवगतिसुगमोपायम् ।
पिब गदशमन परिहृतवमनम्, शान्तसुधारसमनपायम्, विन० ॥८॥

इति श्रीशान्तसुधारससगेयकाव्ये अन्यत्वभावनाविभावनो नाम
पञ्चम प्रकाश

(शार्दूलविक्रीडित वृत्तम्)

सच्छिद्रो मदिराघट परिगलत्तल्लेशसङ्गाशुचि
शुच्यामृद्य मृदा बहि स बहुशो धौतोऽपि गङ्गोदकै ।
नाधत्ते शुचिता यथा तनुभृता कायो निकायो महा
बीभत्सास्थिपुरीषमूत्ररजसा नाय तथा शुद्धयति ॥ १ ॥

(मन्दाक्रान्तावृत्तम्)

स्नाय स्नाय पुनरपि पुन स्नान्ति शुद्धाभिरद्भि-
र्वार वार बत समलतनु चन्दनैरर्चयन्ते।
मूढात्मानो वयमपमला प्रीतिमित्याश्रयन्ते
नो शु(शुद्धय?)ध्यन्ते कथमवकर शक्यते शोद्धुमेवम् ॥२॥

(शार्दूलविक्रीडित वृत्तम्)

कर्पूरादिभिरर्चितोऽपि लशुनो नो गाहते सौरभ,
नाजन्मोपकृतोऽपि हन्त पिशुन सौजन्यमालम्बते ।
देहोऽप्येष तथा जहाति न नृणा स्वाभाविकीं विस्रता,
नाभ्यक्तोऽपि विभूषितोऽपि बहुधा पुष्टोऽपि विश्वस्यते ॥३॥

(उपेन्द्रवज्रावृत्तम्)

यदीयसंसर्गमवाप्य सद्यो भवेच्छुचीनामशुचित्वमुच्चैः ।
अमेध्ययोनेर्वपुषोऽस्य शौचसङ्कल्पमोहोऽयमहो महीयान् ॥४॥

(स्वागतावृत्तम्)

इत्यवेत्य शुचिवादमतथ्यम् , पथ्यमेव जगदेकपवित्रम् ।
शोधनं सकलदोषमलानाम् , धर्ममेव हृदये निदधीथाः ॥५॥

卐 षष्ठभावनाष्टकम् । आसावरीरागेण गीयते 卐

भावय रे वपुरिदमतिमलिनम् , विनय विबोधय मानसनलिनम्
पावनमनुचिन्तय विभुमेकम् , परममहोदयमुदितविवेकम् भाव०॥१॥

दम्पतिरेतोरुधिरविवर्ते, किं शुभमिह मलकश्मलगर्ते ।
भृशमपि पिहितः स्रवति विरूपम् , को बहु मनुतेऽवस्करकूपम्, भाव०॥२॥

भजति सचन्द्रं शुचिताम्बूलम् , कर्तुं मुखमारुतमनुकूलम् ।
तिष्ठति सुरभि कियन्तं कालम् , मुखमसुगन्धि जुगुप्सितलालम् भाव०॥३॥

असुरभिगन्धवहोऽन्तरचा(चा?)री, आवरितुं शक्यो न विकारी ।
वपुरुपजिघ्रसि वारंवारम् , हसति बुधस्तव शौचाचारम् , भाव० ॥४॥

द्वादश नवरन्ध्राणि निकामम् , गलदशुचीनि न यान्ति विरामम् ।
यत्र वपुषि तत्कलयसि पूतम् , मन्ये तव नूतनमाकूतम् , भाव० ॥५॥

अशितमुपस्करसंस्कृतमन्नम् , जगति जुगुप्सां जनयति हन्नम् ।
पुंसवनं धैनवमपि लीढम् , भवति विगर्हितमति जनमीढम् ,भाव०॥६॥

केवलमलमयपुद्गलनिचये अशुचीकृतशुचिभोजनसिचये ।
वपुषि विचिन्तय परमिह सारम् शिवसाधनसामर्थ्यमुदारम् ,भाव०॥७॥

येन विराजितमिदमतिपुण्यम् , तच्चिन्तय चेतननैपुण्यम् ।
विशदागममधिगम्य निपानम् , विरचय शान्तसुधारसपानम् , भाव०॥८॥

इति श्रीशान्तसुधारसगेयकाव्ये अशौचभावनाविभावनो नाम
षष्ठ प्रकाश

(भुजङ्गप्रयात वृत्तम्)

यथा सर्वतो निर्झरैरापतद्भि , प्रपूर्येत सद्य पयोभिस्तटाक ।
तथैवाश्रवै कर्मभि सम्भृतोऽङ्गी, भवेद्व्याकुलश्चञ्चल पङ्किलश्च ॥१॥

(शार्दूलविक्रीडित वृत्तम्)

यावत्किञ्चिदिवानुभूय तरसा कर्मेह निर्जीर्यते
तावच्चाश्रवशत्रवोऽनुसमय सिञ्चन्ति भूयोऽपि तत् ।
हा कष्ट कथमाश्रवप्रतिभटा शक्या निरोद्धु मया
ससारादतिभीषणान्मम हहा मुक्ति कथ भाविनी ॥ २॥

(प्रहर्षणीवृत्तम्)

मिथ्यात्वाविरतिकषाययोगसज्ञाश्चत्वार सुकृतिभिराश्रवा प्रदिष्टा ।
कर्माणि प्रतिसमय स्फुटैरमीभिर्बध्नन्तो भ्रमवशतो भ्रमन्ति जीवा ३

(रथोद्धतावृत्तम्)

इन्द्रियाव्रतकषाययोगजा , पञ्च पञ्च चतुरन्विताख्रय ।
पञ्चविशतिरसत्क्रिया इति, नेत्रवेदपरिसङ्ख्ययाऽप्यमी ॥ ४ ॥

(इन्द्रवज्रावृत्तम्)

इत्याश्रवाणामधिगम्य तत्त्वम् , निश्चित्य सत्त्व श्रुतिसन्निधानात् ।
एषा निरोधे विगलद्विरोधे सर्वात्मना द्राग् यतितव्यमात्मन् ॥ ५॥

卐 सप्तमभावनाष्टकम् । धनाश्रीरागेण गीयते 卐

परिहरणीया रे, सुकृतिभिराश्रवा हृदि समतामवधाय ।
प्रभवन्त्येते रे, भृशमुच्छृङ्खला, विभुगुणविभववधाय, परि० ॥१॥
कुगुरुनियुक्ता रे, कुमतिपरिप्लुता, शिवपुरपथमपहाय ।
प्रयतन्तेऽमी रे, क्रियया दुष्टया प्रत्युत शिवविरहाय परि० ॥२॥
अविरतचित्ता रे, विषयवशीकृता, विषहन्ते विततानि ।
इह परलोके रे, कर्मविपाकजान्यविरल्दु खशतानि, परि० ॥३॥
करिझषमधुपा रे, शलभमृगादयो, विषयविनोदरसेन ।
हन्त लभन्ते रे, विविधा वेदना, बत परिणतिविरसेन, परि० ॥४॥
उदितकषाया रे, विषयवशीकृता, यान्ति महानरकेषु ।
परिवर्तन्ते रे, नियतमनन्तशो, जन्मजरामरणेषु, परि० ॥५॥
मनसा वाचा रे, वपुषा चञ्चला, दुर्जयदुरितभरेण ।
उपलिप्यन्ते रे, तत आश्रवजये, यततां कृतमपरेण, परि० ॥६॥
शुद्धा योगा रे, यदपि यतात्मनाम्, स्रवन्ते शुभकर्माणि ।
काञ्चननिगडास्तान्यपि जानीयात्, हतनिर्वृतिशर्माणि, परि० ॥७॥
मोदस्वैव रे, साश्रवपाप्मनाम्, रोधे धियमाधाय ।
शान्तसुधारस-पानमनारतम्, विनय विधाय विधाय, परि० ॥८॥

इति श्रीशान्तसुधारसगेयकाव्ये आश्रवभावनाविभावनो नाम
सप्तम. प्रकाश

(स्वागतावृत्तद्वयम्)

येन येन य इहाश्रवरोध', सम्भवेन्नियतमौपयिकेन ।
आद्रियस्व विनयोद्यतचेतास्तत्तदान्तरदृशा परिभाव्य ॥ १ ॥

सयमेन विषयाविरतत्वे, दर्शनेन वितथाभिनिवेशम् ।
ध्यानमार्तमथ रौद्रमजस्रम्, चेतस स्थिरतया च निरुन्ध्या ॥२॥

(शालिनीवृत्तम्)

क्रोध क्षान्त्या मार्दवेनाभिमानम्, हन्या मायामार्जवेनोज्ज्वलेन ।
लोभ वाराराशिरौद्र निरुन्ध्या, सन्तोषेण प्राशुना सेतुनेव ॥३॥

(स्वागतावृत्तम्)

गुप्तिभिस्तिसृभिरेवमजय्यान्, त्रीन् विजित्य तरसाधमयोगान् ।
साधुसवरपथे प्रयतेथा लप्स्यसे हितमनीहितमिद्धम ॥ ४ ॥

(मन्दाक्रान्तावृत्तम्)

एव रुद्धेष्वमलहृदयैराश्रवेष्वाप्तवाक्य
श्रद्धाचञ्चत्सितपटपटु सुप्रविधानशाली ।
शुद्धैर्योगैर्जवनपवने प्रेरितो जीवपोत
स्रोतस्तीर्त्वा भवजलनिधेर्याति निर्वाणपुर्याम् ॥ ५ ॥

卐 अष्टमभावनाष्टकम् । नटरागेण गीयते 卐

शृणु शिवसुखसाधनसदुपायम्, सदुपाय रे सदु०
शृणु शिवसुखसाधनसदुपायम् ।
ज्ञानादिकपावनरत्नत्रयपरमाराधनमनपायम्, शृणु० ॥ १ ॥

विषयविकारमपाकुरु दूरम्, क्रोध मानं सह मायम् ।
लोभरिपु च विजित्य सहेलम्, भज संयमगुणमकषायम्, शृणु० ॥२॥

उपशमरसमनुशीलय मनसा, रोषदहनजलदप्रायम् ।
कलय विरागं धृतपरभागं हृदि विनय नायं नायम्, शृणु० ॥३॥

आर्त रौद्र ध्यान मार्जय, दह विकल्परचनाऽनायम् ।
यदियमरुद्धा मानसवीथी, तत्त्वविन्‌ पन्था नाऽयम्, शृणु० ॥४॥
संयमयोगैरवहितमानस-शुद्धया चरितार्थय कायम् ।
नानामतरचिगहने भुवने, निश्चिनु शुद्धपथ नायम्, शृणु० ॥५॥
ब्रह्मव्रतमङ्गीकुरु विमलम्, बिभ्राण गुणसमवायम् ।
उदित गुरुवदनादुपदेशम्, सङ्गृहाण शुचिमिव रायम्, शृणु० ॥६॥
संयमवाङ्मयकुसुमरसैरति सुरभय निजमध्यवसायम् ।
चेतनमुपलक्षय कृतलक्षण-ज्ञानचरणगुणपर्यायम् शृणु० ॥७॥
वदनमलङ्कुरु पावनरसनम्, जिनचरित गाय गायम् ।
सविनय शान्तिसुधारसमेनम्, चिर नन्द पाय पायम् शृणु० ॥८॥

इती श्रीशान्तसुधारसगेयकाव्ये संवरभावनाविभावनो नाम
अष्टम प्रकाश

(इन्द्रवज्रावृत्तम्)

यन्निर्जरा द्वादशधा निरुक्ता, तद् द्वादशाना तपसा विभेदात् ।
हेतुप्रभेदादिह कार्यभेद, स्वातन्त्र्यतस्त्वेकविधैव सा स्यात् ॥१॥

(अनुष्टुब्वृत्तद्वयम्)

काष्ठोपलादिरूपाणा निदानाना विभेदत ।
वह्निर्यथैकरूपोऽपि, पृथग्रूपो विवक्ष्यते ॥ २ ॥

निर्जरापि द्वादशधा, तपोभेदैस्तथोदिता ।
कर्मनिर्जरणात्मा तु, सैकरूपैव वस्तुत ॥ ३ ॥

(शार्दूलविक्रीडित वृत्तम्)

यस्मिन्नैव पिता हिताय यतते, भ्राता च माता सुत
सैन्य दैन्यमुपैति चापचपलम्, यत्राऽफल दोर्बलम् ।
तस्मिन् कष्टदशाविपाकसमये धर्मस्तु सर्वमित
सज्ज सज्जन एव सर्वजगत-स्त्राणाय बद्धोद्यम ॥ ५ ॥

त्रैलोक्य सचराचर विजयते यस्य प्रसादा(भावा?)दिदम्,
योऽत्राऽमुत्र हितावहस्तनुभृता सर्वार्थसिद्धिप्रद ।
येनानर्थकदर्थना निजमह सामर्थ्यतो व्यर्थिता
तस्मै कारुणिकाय धर्मविभवे, भक्तिप्रणामोऽस्तु मे ॥ ६ ॥

(मन्दाक्रान्तावृत्तम्)

प्राज्य राज्य सुभगदयिता, नन्दना नन्दनानाम्,
रम्य रूप सरसकविता चातुरी सुस्वरत्वम् ।
नीरोगत्व गुणपरिचय, सज्जनत्व सुबुद्धिम्
किं नु ब्रूम फलपरिणतिम्, धर्मकल्पद्रुमस्य ॥ ७ ॥

卐 अथ दशमभावनाष्टकम् । वसन्तरागेण गीयते 卐

पालय पालय रे पालय मा जिनधर्म ।
मङ्गलकमलाकेलिनिकेतन, करुणाकेतन धीर ।
शिवसुखसाधन भवभयबाधन, जगदाधार गम्भीर, पाल० ॥१॥
सिञ्चति पयसा जलधरपटली, भूतलममृतमयेन ।
सूर्याचन्द्रमसावुदयेते, तव महिमातिशयेन, पाल० ॥२॥
निरालम्बमियमसदाधारा, तिष्ठति वसुधा येन ।
त विश्वस्थितिमूलस्तम्भम्, त्वा सेवे विनयेन, पाल० ॥३॥
दानशीलशुभभावतपोमुख चरितार्थीकृतलोक ।
शरणस्मरणकृतामिह भविनाम्, दूरीकृतभयशोक, पाल० ॥४॥

क्षमामस्तन्तोषदयादिक-सुभगसकलपरिवार ।
देवासुरनरपूजितशासन-कृतबहुभवपरिहार पाल० ॥ ५ ॥

बन्धुरबन्धुजनस्य दिवानिश-मसहायस्य सहाय ।
भ्राम्यति भीमे भवगहनेऽङ्गी, त्वा बान्धवमपहाय पाल० ॥ ६ ॥

द्रङ्गति गहनं जलति कृशानु, स्थलति जलधिरचिरेण ।
तव कृपयाखिलकामितसिद्धिर्बहुना किं नु परेण पाल० ॥ ७ ॥

इह यच्छसि सुखमुदितदशाङ्गम् प्रेत्येन्द्रादिपदानि ।
क्रमतो ज्ञानादीनि च वितरसि नि श्रेयससुखदानि पाल० ॥ ८ ॥

सर्वतन्त्रनवनीत सनातन, सिद्धिसदनसोपान ।
जय जय विनयवता प्रतिलम्भित-शान्तसुधारसपान पाल० ॥९॥

इति श्रीशान्तसुधारसगेयकाव्ये धर्मभावनाविभावनो नाम
दशमः प्रकाशः

(शालिनी वृत्तम्)

सप्ताधोऽधो विस्तृता या पृथिव्यश्छत्राकाराः सन्ति रत्नप्रभाद्याः ।
ताभि पूर्णो योऽस्त्यधोलोक एतौ, पादौ यस्य व्यायतौ सप्तरज्जू ॥१॥

तिर्यग्लोको विस्तृतो रज्जुमेकाम्, पूर्णो द्वीपैरर्णवान्तैरसङ्ख्यैः ।
यस्य ज्योतिश्चक्रकाञ्चीकलापम् मध्ये कार्श्यं श्रीविचित्रं कटित्रम् ॥२॥

लोकोऽथोर्ध्वं ब्रह्मलोके द्युलोके यस्य व्याप्तौ कूर्परौ पञ्चरज्जू ।
लोकस्यान्तो विस्तृतो रज्जुमेकाम्, सिद्धज्योतिश्चित्रको यस्य मौलिः ३

यो वैशाखस्थानस्थायिपाद श्रोणीदेशे न्यस्तहस्तद्वयश्च ।
कालेऽनादौ शश्वदूर्ध्वंदमत्वाद्, बिभ्राणोऽपि श्रान्तमुद्रामखिन्न ॥ ४ ॥

सोऽय ज्ञेय पूरुषो लोकनामा षड्द्रव्यात्माऽकृत्रिमोऽनाद्यनन्त ।
धर्माधर्माकाशकालात्मसज्ञैर्द्रव्यै, पूर्ण सर्वत पुद्गलैश्च ॥ ५ ॥

रङ्गस्थान पुद्गलाना नटानाम् नानारूपैर्नृत्यतामात्मना च ।
कालोद्योगस्वस्वभावादिभावै, कर्मातोद्यैर्नर्तिताना नियत्या ॥ ६ ॥

एव लोको भाव्यमानो विविक्त्या विज्ञाना स्यात् मानसस्थैर्यहेतु ।
स्थैर्ये प्राप्ते मानसे चात्मनीना सुप्राप्यैवाऽध्यात्मसौख्यप्रसूति ॥७॥

卐 एकादशभावनाष्टकम् । काफीरागेण गीयते 卐

विनय विभावय शाश्वतम्, हृदि लोकाकाशम् ।
सकलचराचरधारणे, परिणमदवकाशम्, विन० ॥ १ ॥

लसदलोकपरिवेष्टितम्, गणनातिगमानम् ।
पञ्चभिरपि धर्मादिभि, सुघटितसीमानम्, विन० ॥ २ ॥

समयघातसमये जिने, परिपूरितदेहम् ।
असुमदणुकृतिविधक्रिया-गुणगौरवगेहम्, विन० ॥ ३ ॥

एकरूपमपि पुद्गलै कृतविविधविवर्तम् ।
काञ्चनशैलशिखरोन्नतम्, क्वचिदवनतगर्तम्, विन० ॥ ४ ॥

क्वचन तविषमणिमन्दिरै—रुदितोदितरूपम् ।
घोरतिमिरनरकादिभि क्वचनातिविरूपम्, विन० ॥ ५ ॥

क्वचिदुत्सवमयमुज्ज्वलम्, जयमङ्गलनादम् ।
क्वचिदमन्दहाहारवम्, पृथुशोकनिपादम्, विन० ॥ ६ ॥

बहुपरिचितमनन्तशो, निखिलैरपि सत्त्वै ।
जन्ममरणपरिवर्तिभि, कृतमुक्तममत्वै विन० ॥ ७ ॥

इह पर्यटनपराङ्मुखाः, प्रणमत भगवन्तम् ।
शान्तसुधारसपानतो, धृतविनयमवन्तम्, विन० ॥ ८ ॥

इति श्री शान्तसुधारसगेयकाव्ये लोकस्वरूपभावनाविभावनो
नाम एकादश प्रकाश

(मन्दाक्रान्तावृत्तम्)

यस्माद्विस्मापयितसुमन स्वर्गसम्पद्विलासा
प्राप्तोल्लासा पुनरपि जनि सत्कुले भूरिभोगे ।
ब्रह्माद्वैतप्रगुणपदवीप्रापकं नि सपत्नम्,
तद्दुष्प्रापं भृशमुरुधिय सेव्यतां बोधिरत्नम् ॥ १ ॥

(भुजङ्गप्रयातवृत्तत्रयम्)

अनादौ निगोदान्धकूपे स्थितानां-मजस्रं जनुर्मृत्युदु खार्दितानाम् ।
परीणामशुद्धि कुतस्तादृशी स्याद्, यया हन्त तस्माद्विनिर्यान्ति जीवा

ततो निर्गतानामपि स्थावरत्वम्, त्रसत्वं पुनर्दुर्लभं देहभाजाम् ।
त्रसत्वेऽपि पञ्चाक्षपर्याप्तसंज्ञि-स्थिरायुष्यवद्दुर्लभं मानुषत्वम् ॥३॥

तदेतन्मनुष्यत्वमाप्यापि मूढो महामोहमिथ्यात्वमायोपगूढ ।
भ्रमन् दूरमग्नो भवागाधगर्ते, पुन क्व प्रपद्येत तद्बोधिरत्नम् ॥४॥

(शिखरिणीवृत्तम्)

विभिन्ना पन्थान, प्रतिपदमनल्पाश्च मतिन
कुयुक्तिव्यासङ्गैर्निजनिजमतोल्लासरसिका ।
न देवा सानिध्यं विदधति, न वा कोऽप्यतिशय-
स्तदेवं कालेऽस्मिन् य इह दृढधर्मा स सुकृती ॥५॥

(शार्दूलविक्रीडित वृत्तम्)

यावद्देहमिदं गदैर्न मृदितम्, नो वा जराजर्जरम्
यावत्त्वक्षकदम्बकं स्वविषयज्ञानावगाहक्षमम् ।
यावच्चायुरभङ्गुरं निजहिते तावद्बुधैर्यत्यताम् ।
कासारे स्फुटिते जले प्रचलिते, पालिः कथं बध्यते ॥६॥

(अनुष्टुब्वृत्तम्)

विविधोपद्रवं देह-मायुश्च क्षणभङ्गुरम् ।
कामालम्ब्य धृतिं मूढै, स्वश्रेयसि विलम्ब्यते ॥७॥

卐 अथ द्वादशभावनाष्टकम् । धनश्रीरागेण गीयते 卐

बुध्यतां बुध्यतां बोधिरतिदुर्लभा, जलधिजलपतितसुररत्नयुक्त्या ।
सम्यगाराध्यतां स्वहितमिह साध्यताम्, बाध्यतामधरगतिरात्मशक्त्या
बुध्य० ॥१॥

चक्रिभोज्यादिरिव नरभवो दुर्लभो, भ्राम्यतां घोरसंसारकक्षे ।
बहुनिगोदादिकायस्थितिव्यायते, मोहमिथ्यात्वमुखचोरलक्षे, बुध्य० ॥२॥

लब्ध इह नरभवोऽनार्यदेशेषु य, स भवति प्रत्युतानर्थकारी ।
जीवहिंसादिपापाश्रवव्यसनिनाम्, माघवत्यादिमार्गानुसारी, बुध्य० ॥३॥

आर्यदेशस्पृशामपि सुकुलजन्मनाम्, दुर्लभा विविदिषा धर्मतत्त्वे ।
रतपरिग्रहभयाहारसंज्ञार्तिभिर्हन्त ! मग्नं जगद् दुःस्थितत्वे, बुध्य० ॥४॥

विविदिषायामपि श्रवणमतिदुर्लभम्, धर्मशास्त्रस्य गुरुसन्निधाने ।
वितथविकथादितत्तद्रसावेशतो, विविधविक्षेपमलिनेऽवधाने,बुध्य० ॥५॥

धर्ममाकर्ण्य सम्बुध्य तत्रोद्यमम्, कुर्वतो वैरिवर्गोऽन्तरङ्गः ।
रागद्वेषश्रमालस्यनिद्रादिको, बाधते निहतसुकृतप्रसङ्गः बुध्य० ॥६॥

चतुरशीतावहो योनिलक्षेष्वियम्, क त्वयाकर्णिता धर्मवार्ता ।
प्रायशो जगति जनता मिथो विवदते, ऋद्धिरसशातगुरुगौरवार्ता,
बुध्य० ॥७॥

एवमतिदुर्लभात्प्राप्य दुर्लभतमम्, बोधिरत्न सकलगुणनिधानम् ।
कुरु गुरुप्राज्यविनयप्रसादोदितम्, शान्तरससरसपीयूषपानम् बुध्य०॥८॥

इति श्रीशान्तसुधारसगेयकाव्ये बोधिदुर्लभभावना विभावनो
नाम द्वादश प्रकाश

(अनुष्टुब्वृत्तम्)

सद्धर्मध्यानसध्यान-हेतव श्रीजिनेश्वरै ।
मैत्रीप्रभृतय प्रोक्ताश्चतस्रो भावना परा ॥१॥

यथाहु -मैत्रीप्रमोदकारुण्य माध्यस्थ्यानि नियोजयेत् ।
धर्मध्यानमुपस्कर्तुम, तद्धि तस्य रसायनम् ॥२॥

(उपजातिवृत्तम्)

मैत्री परेषा हितचिन्तन यद्-भवेत्प्रमोदो गुणपक्षपात ।
कारुण्यमार्ताङ्गिरुजा जिहीर्षे-त्युपेक्षण दुष्टधियामुपेक्षा ॥३॥

सर्वत्र मैत्रीमुपकल्पयात्मन्, चिन्त्यो जगत्यत्र न कोऽपि शत्रु ।
कियद्दिनस्थायिनि जीवितेऽस्मिन्, किं खिद्यते वैरिधिया परस्मिन् ॥४॥

सर्वेऽप्यमी बन्धुतयानुभूता, सहस्रशोऽस्मिन् भवता भवाब्धौ ।
जीवास्ततो बन्धव एव सर्वे, न कोऽपि ते शत्रुरिति प्रतीहि ॥५॥

सर्वे पितृभ्रातृपितृव्यमातृ पुत्राङ्गजास्त्रीभगिनीस्नुषात्वम् ।
जीवा प्रपन्ना बहुशस्तदेतत्कुटुम्बमेवेति परो न कश्चित् ॥६॥

(उपजातिवृत्तम्)

मिथ्यादृशामप्युपकारसारम्, सन्तोषसत्यादिगुणप्रसारम् ।
वदान्यता-वैनयिकप्रकारम्, मार्गानुसारीत्यनुमोदयाम ॥ ५ ॥

(स्रग्धरावृत्तम्)

जिह्वे प्रह्वीभव त्वं सुकृतिसुचरितोच्चारणे सुप्रसन्ना
भूयास्तामन्यकीर्तिश्रुतिरसिकतया मेऽद्य कर्णौ सुकर्णौ ।
वीक्ष्यान्यप्रौढलक्ष्मीं द्रुतमुपचिनुतं लोचने रोचनत्वं
संसारेऽस्मिन्नसारे फलमिति भवतां जन्मनो मुख्यमेव ॥ ६ ॥

(उपजातिवृत्तम्)

प्रमोदमासाद्य गुणैः परेषां येषां मतिर्मज्जति साम्यसिन्धौ ।
देदीप्यते तेषु मनःप्रसादो गुणास्तथैते विशदीभवन्ति ॥ ७ ॥

卐 अथ चतुर्दशभावनाष्टकम् । टोडीरागेण गीयते 卐

विनय विभावय गुणपरितोषम्, विनय विभावय गुणपरितोषम् ।
परिहर दूरं मत्सरदोषम्, विन० निजसुकृताप्तवरेषु परेषु, विन० ॥१॥

दिष्ट्यायं वितरति बहुदानम्, वरमयमिह लभते बहुमानम् ।
किमिति न विमृशसि परपरभागम्, यद्विभजसि तत्सुकृतविभागम्,
विन० २

येषां मन इह विगतविकारम्, ये विदधति भुवि जगदुपकारम् ।
तेषां वयमुचिताचरितानाम्, नाम जपामो वारंवारम्, विन० ॥३॥

अहह तितिक्षागुणमसमानम्, पश्यत भगवति मुक्तिनिदानम् ।
येन रुषा सह लसदभिमानम्, झटिति विघटते कर्मवितानम्,
विन० ४

मन्धु केचन शीलमुदारम्, गृहिणोऽपि परिहृतपरदारम्।
यश इह सम्प्रत्यपि शुचि तेषाम्, विलसति फलिताफलसहकारम्,
विन० ५

या वनिता अपि यशसा साकम्, कुलयुगल विदधति सुपताकम्।
तासा सुचरितसञ्चितराकम्, दर्शनमपि कृतसुकृतविपाकम्,
विन० ॥६॥

तात्त्विकसात्त्विकसुजनवतसा, केचन युक्तिविवेचनहसा।
अलमकृषत किल भुवनाभोगम्, स्मरणममीषा कृतशुभयोगम्
विन० ॥७॥

इति परगुणपरिभावनसारम्, सफलय सतत निजमवतारम्।
कुरु सुविहितगुणनिधिगुणगानम्, विरचय शान्तसुधारसपानम्
विन० ८

इति श्रीशान्तसुधारसगेयकाव्ये प्रमोदभावनाविभावनो नाम चतुर्दश प्रकाश

(मालिनीवृत्तम्)

प्रथममशनपानप्राप्तिवाञ्छाविहस्ता
स्तदनु वसनवेश्मालङ्कृतिव्यग्रचित्ता।
परिणयनमपत्यावाप्तिमिष्टेन्द्रियार्थान्
सततमभिलषन्त स्वस्थता क्वाऽश्नुवीरन् ॥ १ ॥

(शिखरिणीवृत्तम्)

उपायाना लक्षै कथमपि समासाद्य विभव
भवाभ्यासात्तत्र ध्रुवमिति निबध्नाति हृदयम्।

अथास्स्मादस्मिन् निकिरति रज मूरहृदयो
रिपुर्वा रोगो वा भयमुत जरा मृत्युरथवा ॥ २ ॥

(स्रग्धरावृत्तम्)

स्पर्धन्ते केऽपि केचिद्दधति हृदि मिथो मत्सरं क्रोधदग्धा
युध्यन्ते केऽप्यरक्षा धनयुवतिपशुक्षेत्रपद्रादिहेतो ।
केचिल्लोभाल्लभन्ते विपदमनुपदं दूरदेशानटन्त
किं कुर्मः किं वदामो भृशमरतिशतैर्व्याकुलं विश्वमेतत् ॥३॥

(उपजातिवृत्तत्रयम्)

स्वयं खनन्त स्वकरेण गर्तान्, मध्ये स्वयं तत्र तथा पतन्ति ।
यथा ततो निष्क्रमणं तु दूरेऽधोऽध प्रपाताद्विरमन्ति नैव ॥४॥

प्रकल्पयन्नास्तिकतादिवाद-मेवं प्रमादं परिशीलयन्त ।
मग्ना निगोदादिषु दोषदग्धा, दुरन्तदुःखानि हहा सहन्ते ॥५॥

शृण्वन्ति ये नैव हितोपदेशम्, न धर्मलेशं मनसा स्पृशन्ति ।
रुज कथङ्कारमथापनेयास्तेषामुपायस्त्वयमेक एव ॥६॥

(अनुष्टुब्वृत्तम्)

परदुःखप्रतीकारमेवं ध्यायन्ति ये हृदि ।
लभन्ते निर्विकारं ते सुखमायतिसुन्दरम् ॥७॥

卐 अथ पञ्चदशभावनाष्टकम् । रामकुलिरागेण गीयते 卐

सुजना भजत मुदा भगवन्तम्, सुजना भजत मुदा भगवन्तम् ।
शरणागतजनमिह निष्कारण-करुणावन्तमवन्तं रे, सुज० ॥१॥

क्षणमुपधाय मन स्थिरतायाम्, पिबत जिनागमसारम् ।
कापथघटनाविकृतविचारम्, त्यजत कृतान्तमसारं रे, सुज० ॥२॥

परिहरणीयो गुरुरविवेकी, भ्रमयति यो मतिमन्दम् ।
सुगुरुवचः सकृदपि परिपीतम्, प्रथयति परमानन्दं रे सुज० ॥३॥

कुमततमोभरमीलितनयनम्, किमु पृच्छत पन्थानम् ।
दधिबुद्ध्या नर जलमन्थन्याम्, किमु निदधत मन्थानं रे, सुज० ॥४॥

अनिरुद्धं मन एव जनानाम् जनयति विविधातङ्कम् ।
सपदि सुखानि तदेव विधत्ते, आत्माराममशङ्कं रे, सुज० ॥५॥

परिहरताश्रवविकथागौरव-मदनमनादिवयस्यम् ।
क्रियतां सांवरसाप्तपदीनम्, ध्रुवमिदमेव रहस्यं रे, सुज० ॥६॥

सह्यत [illegible] किं भवकान्तारे, गदनिकुरम्बमपारम् ।
अनुसरताऽऽहितजगदुपकारम्, जिनपतिमगदङ्कारं रे, सुज० ॥७॥

शृणुतैकं विनयोदितवचनम्, नियतायतिहितरचनम् ।
रचयत कृतसुखशतसन्धानम्, शान्तसुधारसपानं रे, सुज० ॥८॥

इति श्रीशान्तसुधारसगेयकाव्ये कारुण्यभावनाविभावनो नाम
नाम पञ्चदशः प्रकाशः

(पद्यापि शालिनीवृत्तानि)

श्रान्ता यस्मिन् विश्रमं संश्रयन्ते, रुग्णाः प्रीतिं यत् समासाद्य सद्यः ।
लभ्यं रागद्वेषविद्वेषिरोधादौदासीन्यं सर्वदा तत्प्रियं नः ॥१॥

लोके लोका भिन्नभिन्नस्वरूपा, भिन्नैर्भिन्नैः कर्मभिर्मर्मभिद्भिः ।
रम्यारम्यैश्चेष्टितैः कस्य कस्य, तद्विद्वद्भिः स्तूयते रुष्यते वा ॥२॥

मिथ्या शंसन्वीरतीर्थेश्वरेण, रोद्धुं शेके न स्वशिष्यो जमालिः ।
अन्यः को वा रोत्स्यते केन पापात्तस्मादौदासीन्यमेवात्मनीनम् ॥३

अर्हन्तोऽपि प्राज्यशक्तिस्पृश किम् धर्मोद्योग कारयेयु प्रसह्य ।
दद्यु शुद्ध किन्तु धर्मोपदेशम्, यत्कुर्वाणा दुस्तर निस्तरन्ति ॥४॥
तस्मादौदासीन्यपीयूषसारम्, वार वार हन्त सन्तो लिहन्तु ।
आनन्दानामुत्तरङ्गत्तरङ्गैर्जीवद्भिर्यद्भुज्यते मुक्तिसौख्यम् ॥ ५ ॥

卐 षोडशभावनाष्टकम् । प्रभातिरागेण गीयते 卐

अनुभव विनय सदा सुखमनुभव, औदासीन्यमुदार रे ।
कुशलसमागममागमसारम्, कामितफलमन्दार रे, अनु० ॥ १ ॥
परिहर परचिन्तापरिवारम्, चिन्तय निजमविकार रे ।
तव किं कोऽपि चिनोति करीरम्, चिनुतेऽन्य सहकार रे, अनु० ॥२॥
योऽपि न सहते हितमुपदेशम्, तदुपरि मा कुरु कोपं रे ।
निष्फलया किं परजनतप्त्या, कुरुषे निजसुखलोप रे, अनु० ॥३॥
सूत्रमपास्य जडा भाषन्ते, केचन मतमुत्सूत्र रे ।
किं कुर्मस्ते परिहृतपयसो, यदि पीयन्ते (पिबन्ति) मूत्र रे, अनु० ॥४॥
पश्यसि किं न मनःपरिणामम्, निजनिजगत्यनुसार रे ।
येन जनेन यथा भवितव्यम्, तद्भवता दुर्वार रे, अनु० ॥ ५ ॥
रमय हृदा हृदयङ्गमसमताम्, संवृणु मायाजाल रे ।
वृथा वहसि पुद्गलपरवशतामायु' परिमितकाल रे, अनु० ॥ ६ ॥
अनुपमतीर्थमिदं स्मर चेतनमन्तःस्थितमभिरामं रे ।
विरतिभावविशदपरिणामम्, लभसे सुखमविराम रे, अनु० ॥७॥
परमब्रह्मपरिणामनिदानम्, स्फुटकेवलविज्ञाने रे ।
विरचय विनयविवेचितज्ञा(गा?)नम् शान्तसुधारसपान रे, अनु० ॥८॥

इति श्रीशान्तसुधारसगेयकाव्ये माध्यस्थ्यभावनाविभावनो
नाम षोडश प्रकाश

———

(स्रग्धरावृत्तद्वयम्)

एवं सद्भावनाभिः सुरभितहृदया संशयातीतगीता-
श्रीतत्त्वाः(?)मतस्वाःस्वरितमपसरन्मोहनिद्राममत्वाः ।
गत्वा सत्त्वाममत्वातिशयमनुपमां चक्रिशक्राधिकानां
सौख्यानां मङ्क्षु लक्ष्मीं परिचितविनया स्फारकीर्तिं श्रयन्ते ॥१॥

दुर्ध्यानप्रेतपीडा प्रभवति न मनाक्काचिदद्वन्द्वसौख्य-
स्फातिः प्रीणाति चित्तं प्रसरति परितः सौम्य(म्य?)सौहित्यसिन्धुः ।
क्षीयन्ते रागरोषप्रभृतिरिपुभटाः, सिद्धिसाम्राज्यलक्ष्मी-
स्याद्वश्या यन्महिम्ना विनयशुचिधियो भावनास्ता श्रयध्वम् ॥२॥

(पथ्यावृत्तम्)

श्रीहीरविजयसूरीश्वरशिष्यौ सोदरावभूतां द्वौ ।
श्रीसोमविजयवाचक-वाचकवरकीर्तिविजयाख्यौ ॥ ३ ॥

(गीतिद्वयम्)

तत्र च कीर्तिविजयवाचकशिष्योपाध्यायविनयविजयेन ।
शान्तसुधारसनामा सदृब्धो(ब्धो) भावनाप्रबन्धो(बोधो?)ऽयम् ॥४॥

शिखिनयनसिन्धुशशिमितवर्षे हर्षेण गन्धपुरनगरे ।
श्रीविजयप्रभसूरिप्रसादतो यत्न एष सफलोऽभूत् ॥ ५ ॥

(उपजातिवृत्तम्)

यथा विधुः षोडशभिः कलाभिः सम्पूर्णतामेत्य जगत्पुनीते ।
ग्रन्थस्तथा षोडशभिः प्रकाशैरयं समग्रैः शिवमातनोतु ॥ ६ ॥

(इन्द्रवज्रावृत्तम्)

यावज्जगत्येष सहस्रभानुः पीयूषभानुश्च सदोदयेते ।
तावत्सतामेतदपि प्रमोदम्, ज्योतिः स्फुरद्वाङ्मयमातनोतु ॥ ७ ॥

'इति समाप्तोऽयं गेयकाव्यमयः श्रीशान्तसुधारसः'

श्रीप्रमाणनयतत्त्वरहस्यम् ।

स्वपरव्यवसायि ज्ञान प्रमाणम् । हिताहितप्राप्तिपरिहारसमर्थं हि प्रमाणमतो ज्ञानमेवेदम् । तद्व्यवसायस्वभाव समारोपनिरुद्धत्वादनुमा(न)वत् । अतस्मिन् तदध्यवसाय समारोप । स संशय विपर्ययानध्यवसायभेदात्त्रेधा । स्वोन्मुखतया प्रतिभासन स्वस्य व्यवसायोऽर्थस्येव तदुन्मुखतया घटमहमात्मना वेद्मीति । कर्मवत् कर्तृकरणक्रियाप्रतीति । को वा तत्प्रतिभासितमर्थमध्यक्षमिच्छस्तदेव तथा नेच्छेत् प्रदीपवत् । तत्प्रामाण्य स्वत परतश्च ॥१॥

तत् द्वेधा प्रत्यक्ष च परोक्ष च । स्पष्ट प्रत्यक्षम् । तद्द्विविध साव्यवहारिक पारमार्थिक च । आद्यमिन्द्रियानिन्द्रियनिमित्तम् । पारमार्थिक पुनरत्पत्तावात्ममात्रापेक्षमवध्यादि ॥२॥

अस्पष्ट परोक्षम् । स्मरणप्रत्यभिज्ञानतर्कानुमानागमभेदम् । संस्कारोद्बोधनिबन्धन तदित्याकार स्मरणम् स देवदत्तो यथा । दर्शनस्मरणकारणक संकलन प्रत्यभिज्ञानम्-तदेवेद तत्सदृश तद्विलक्षण तत्प्रतियोगीत्यादि-यथा स एवाय देवदत्त, गोसदृशो गवय, गोविलक्षणो महिष, इदमस्माद्दूरम्, वृक्षोऽयमित्यादि । उपलम्भानुपलम्भसम्भव त्रिकालीकलितसाध्यसाधनाद्यालम्बनमिदमस्मिन् सत्येव भवतीत्याद्याकार संवेदन तर्क -यथाग्नौ सत्येव धूमो भवति, तदभावे न भवत्येवेति । अनुमान द्विधा स्वार्थं परार्थं च । हेतुग्रहणसम्बन्धस्मरणहेतुक साध्यविज्ञान स्वार्थम् । निश्चितान्यथानुपपत्त्येकलक्षणो हेतु । इष्टमबाधितमसिद्ध साध्यम् । तद्विशिष्ट प्रसिद्धो धर्मी पक्ष । धर्मिण प्रसिद्धिर्विकल्पप्रमाणोभयै । विकल्पसिद्धे धर्मिणि सत्तेतरे साध्ये-अस्ति सर्वज्ञो नास्ति खरविषाणम् । प्रमाणोभयसिद्धे तु साध्यधर्मविशिष्टता-अग्निमानय देश, परिणामी शब्दो यथा । पक्षहेतुवचनात्मकं परार्थमनुमानमुपचारात् ।

व्युत्पन्नं प्रति हेतुप्रयोगात्तथोपपत्त्यान्यथानुपपत्त्यैव । मन्दमतींस्तु व्युत्पादयितुं दृष्टान्तोपनयनिगमनान्यपि प्रयोज्यानि । दृष्टान्तो द्वेधा अन्वयव्यतिरेकभेदात् । साधनसत्तायां यत्रावश्यं साध्यसत्ता प्रदर्श्यते सोऽन्वयदृष्टान्तः । साध्याभावे साधनाभावो यत्र कथ्यते स व्यतिरेकदृष्टान्तः । हेतोरुपसंहार उपनयः । प्रतिज्ञायास्तु निगमनम् । एते पक्षादयः पञ्चावयवाः कीर्त्यन्ते । स हेतुर्द्विधा-उपलब्ध्यनुपलब्धिभेदात् । उपलब्धिर्विधिप्रतिषेधयोरनुपलब्धिश्च । अविरुद्धोपलब्धिर्विधौ षोढा-[1]व्याप्य[2]कार्य[3]कारण[4]पूर्व[5]उत्तर[6]सहचरभेदात् । [1]परिणामी शब्दः कृतकत्वात्, यः कृतकः स परिणामी दृष्टो यथा घटः, कृतकश्चायं तस्मात्परिणामी, यस्तु न परिणामी स न कृतको दृष्टो यथा वन्ध्यास्तनन्धयः, कृतकश्चायम्, तस्मात्परिणामी । [2]अस्त्यत्र देहिनि बुद्धिर्व्याहारादेः । [3]अस्त्यत्र छाया छत्रात् । [4]उदेष्यति शकटं कृत्तिकोदयात् । [5]उदगाद्भरणिः प्राक्तत एव । [6]अस्त्यत्र मातुलिङ्गे रूपं रसात् ॥ विरुद्धतदुपलब्धिः प्रतिषेधे तथा ६-[1]नास्त्यत्र शीतस्पर्श औष्ण्यात् । [2]नास्त्यत्र शीतस्पर्शो धूमात् । [3]नास्मिन् शरीरिणि सुखमस्ति हृदयशल्यात् । [4]नोदेष्यति मुहूर्तान्ते शकटं रेवत्युदयात् । [5]नोदगाद्भरणिर्मुहूर्तात् पूर्वं पुष्योदयात् । [6]नास्त्यत्र भित्तौ परभागाभावोऽर्वाग्भागदर्शनात् ॥ अविरुद्धानुपलब्धिः प्रतिषेधे सप्तधा-[1]स्वभाव[2]व्यापक[3]कार्य[4]कारण[5]पूर्व[6]उत्तर[7]सहचरानुपलब्धिभेदात् । [1]नास्त्यत्र भूतले घट उपलब्धिलक्षणप्राप्तस्यानुपलब्धेः । [2]नास्त्यत्र शिंशपा वृक्षानुपलब्धेः । [3]नास्त्यत्राप्रतिबद्धसामर्थ्योऽग्निर्धूमानुपलब्धेः । [4]नास्त्यत्र धूमोऽनग्नेः ।

नोदेष्यति मुहूर्त्तान्ते शकटं कृत्तिकोदयानुपलब्धेः। नोदगाद्भरणिर्मुहूर्त्तात्प्राक् तत एव। [5]नास्त्यत्र समतुलायामुन्नामोऽवनामानुपलब्धेः॥ विरुद्धकार्यकारणस्वभावानुपलब्धिर्विधौ सम्भवति। [1]यथास्मिन् प्राणिनि व्याधिविशेषोऽस्ति निरामयचेष्टानुपलब्धेः। [2]अस्त्यत्र देहिनि दुःखमिष्टसंयोगाभावात्। [3]अनेकान्तात्मकं वस्तु एकान्तस्वरूपानुपलब्धेः। परम्परया सम्भवत्साधनमत्रैवान्तर्भावनीयम्-अभूदत्र चक्रे शिवकः स्थासात्। कार्यकार्यमविरुद्धकार्योपलब्धौ यथा नास्त्यत्र गुहायां मृगक्रीडनं मृगारिशब्दनात्। कारणविरुद्धकार्यं विरुद्धकार्योपलब्धौ यथा (नास्ति रोमहर्षादिविशेषवान् समीपवर्तिपावकविशेषात्) ॥ ३ ॥

आप्तवचनाज्जातमर्थज्ञानमागमः, उपचारादाप्तवचनं च। यथास्त्यत्र निधिः, सन्ति मेर्वादयः पदार्थाः। अभिधेयं वस्तु यथावस्थितं यो जानीते यथाज्ञातं चाभिधत्ते स आप्तः, जनकतीर्थंकरादिः। सहजसामर्थ्यसङ्केताभ्यामर्थबोधनिबन्धनं शब्दः ॥४॥

सामान्यविशेषात्मार्थस्तस्य विषयः अनुवृत्तव्यावृत्तप्रत्ययगोचरत्वात्, पूर्वोत्तराकारपरिहारावाप्तिस्थितिलक्षणपरिणामेणार्थक्रियोपपत्तेश्[2]च। सामान्यं द्विधा तिर्यगूर्ध्वताभेदात्। सदृशपरिणामस्तिर्यक्, खण्डमुण्डादिषु गोत्ववत्। परापरविवर्त्तव्यापि द्रव्यमूर्ध्वता, मृदिव स्थासादिषु ॥ विशेषश्च पर्यायव्यतिरेकभेदात्। एकस्मिन् द्रव्ये क्रमभाविनः (परिणामाः) पर्याया-आत्मनि हर्षविषादादिवत्। (अर्थान्तरगतो) विसदृशपरिणामो व्यतिरेको गोमहिषादिवत् ॥५॥

अज्ञाननिवृत्तिर्हानोपादानोपेक्षाश्च फलम्, प्रमाणाद्भिन्नमभिन्नं च। यः प्रमिमीते स एव निवृत्ताज्ञानो जहात्याददात्युपेक्षते चेति

प्रतीतिः। प्रमाणस्वरूपादेरन्यत् तदाभासम्, सन्निकर्षादयस्वसंविदितपरानवभासकज्ञानदर्शनसंशयादयः प्रमाणाभासाः। द्विचन्द्रादिज्ञानं विभङ्गश्च प्रत्यक्षाभासम्। अतस्मिंस्तदिति स्मरणाभास, यज्ञदत्ते स देवदत्तो यथा। सदृशे तदेवेदं तस्सदृशमित्यादिज्ञानं प्रत्यभिज्ञानाभासं यमलज्ञानवत्। असम्बद्धे तज्ज्ञानं तर्काभासं यावांस्तत्पुत्र स श्याम इति यथा॥ अनुमानाभासमिदम्—(तत्र) अनिष्टादि पक्षाभासः अनिष्टो मीमांसकस्यानित्यः शब्दः, सिद्धः श्रावणः शब्दः, बाधितः प्रत्यक्षानुमानागमलोकस्ववचनैरनुष्णोऽग्निरित्यादिवत्। असिद्धविरुद्धानैकान्तिका हेत्वाभासाः—प्रमाणेनानिश्चितान्यथानुपपत्तिरसिद्धः, परिणामी शब्दश्चाक्षुषत्वात्, विपरीतान्यथानुपपत्तिर्विरुद्धः, अनित्यः पुरुषः प्रत्यभिज्ञानादिमत्त्वात्, विपक्षेऽप्यविरुद्धवृत्तिरनैकान्तिकः, अनित्यः शब्दः प्रमेयत्वात्॥ अन्वये दृष्टान्ताभासा असिद्धसाध्यसाधनोभयाः, अपौरुषेयः शब्दोऽमूर्त्तत्वादिन्द्रियसुखपरमाणुघटवत्, विपरीतान्वयश्च यदपौरुषेयं तदमूर्त्तं विद्युदादिनाऽतिप्रसङ्गात्। व्यतिरेकेऽसिद्धतद्व्यतिरेकाः, परमाण्विन्द्रियसुखाकाशवत्। विपरीतव्यतिरेकश्च यन्नामूर्त्तं तन्नापौरुषमिति। अनाप्तवचनजं ज्ञानमागमाभासं, यथा नद्यास्तीरे मोदकराशयः सन्ति धावध्वं धावध्वं माणवकाः। प्रत्यक्षमेकं प्रमाणमित्यादि सङ्ख्याभासम्, विषयाभासः सामान्यं विशेषो द्वयं वा स्वतन्त्रम्। फलाभासं प्रमाणादभिन्नं भिन्नमेव वा॥६॥

मूलनयौ द्रव्यार्थिकपर्यायार्थिकौ, द्रव्यार्थिकस्त्रेधा नैगमसङ्ग्रहव्यवहारभेदात्। पर्यायार्थिकश्चतुर्द्धा ऋजुसूत्रशब्दसमभिरूढैवम्भूतभेदात्। अन्योऽन्यगुणप्रधानभूतभेदप्ररूपणो नैगमः। सन्मात्रग्राही सङ्ग्रहः। सद्विशेषप्रकाशको व्यवहारः। शुद्धपर्यायग्राही ऋजुसूत्रः। कालकारकलिङ्गानां भेदाद् ध्वनेरर्थभेदवादी शब्दः।

पर्यायध्वनिभेदादर्थनानात्वनिरूपक समभिरूढ । क्रियाश्रयेण भेदप्ररूपणमेवम्भूत । त एवेतरनिरपेक्षास्तदाभासा । प्रमाता प्रत्यक्षादिप्रसिद्ध आत्मा । चैतन्यस्वरूप परिणामी कर्ता साक्षाद्भोक्ता स्वदेहपरिमाण प्रतिक्षेत्र भिन्न पौद्गलिकाऽदृष्टवांश्चायम् । कृत्स्नकर्मक्षयस्वरूपाऽस्य सिद्धि ॥८॥

इति प्रमाणनयतत्त्वरहस्य स्याद्वादरत्नाकरप्रमेयरत्नमालासूत्रेऽनुसृत्य
विहितमिद श्री गुणरत्नसूरिभि

श्रीवर्धमानविद्यास्तव.

विलसत जोइयीए परमिट्ठीणं सरेमि पचन्ह । सुह पुट्ठि तुट्ठि सतिग आरुग्ग एए मए पयउ ॥१॥ केवलसिरितिलयाण, अट्ठमहापाडिहेरकलियाण । तिहुयणपणयाण नमो अरिहताण, सयाकाल ॥२॥ सिद्धिगइसुवगयाण, अप्पडिहयनाणदसणसिरीण । सासयरूवाण नमो सिद्धाणमणतसोक्खाण ॥३॥ जिणपहपइट्ठियाण, पवनिहायारसारचरियाण । पवयणरसहाण नमो आयरियाण सुहनिहीण ॥४॥ सयय नमो उवज्झायाण, अणवरयसुयरयाणेण । अणुगाहियमुणिगणाण, अहीणचरणाणनलहीण ॥५॥ निच्चपि नमो लोए सव्वसाहूणमणहचित्तीण । मुत्तिनहुसगमुस्सुयमणसाणवि निरभिसगाण ॥६॥ तह ओहि परमोहि सव्वोहि अणतओसहीण च । सव्वोइपयाण नमो जिणाण सव्वेसिमेएसि ॥७॥ तस्स य नमो भगवओ महइ महासिद्धिणो कुणइ विज्जा । वीरे य सेणवीरे जयति अपराजिए जस्स ॥८॥ जाणेसो पचनमुक्कारो निवसइ मणे महामतो । ताण न पिसायसाइणिभूयाइ भयाइ पहवंति ॥ ९ ॥ सुमरियमित्तोवि इमो तिलोअरक्खा–विवक्खमणमहणो । रणरायगपासाइसु विजयपडाय पयच्छेइ ॥१०॥ गुणिओ अ सव्वपावप्पणा-

सणो तहय मङ्गलाण च । सव्वेसिं पढम हवइ मङ्गलं, सुमइ-
सूरीहिं ॥११॥ इय पद्ममाणविज्जा चक्केसरपहु पसाय संपत्ता ।
पचपरमिट्ठिणो मह हवतु सुलहा पइभवंमि ॥१२॥

॥ श्रीरस्तु । मङ्गलं भूयात् ॥

श्रीगौतमाष्टकम्

श्रीइन्द्रभूतिं वसुभूतिपुत्र, पृथ्वीभवं गौतमगोत्ररत्नम् ।
स्तुवन्ति देवासुरमानवेन्द्रा, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥१॥
श्रीवर्धमानात् त्रिपदीमवाप्य, मुहूर्तमात्रेण कृतानि येन । अङ्गानि
पूर्वाणि चतुर्दशाऽपि, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥२॥
श्रीवीरनाथेन पुरा प्रणीतम्, मन्त्रं महानन्दसुखाय यस्य । ध्याय-
न्त्यमी सूरिवरा समग्रा, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥३॥
यस्याभिधानं मुनयोऽपि सर्वे, गृह्णन्ति भिक्षाभ्रमणस्य काले ।
मिष्टान्नपानाम्बरपूर्णकामा, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥४॥
अष्टापदाद्रौ गगने स्वशक्त्या, ययौ जिनानां पदवन्दनाय । निशम्य
तीर्थातिशयं सुरेभ्यः, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥५॥
त्रिपञ्चसङ्ख्याशततापसानाम्, तपःकृशानामपुनर्भवाय । अक्षीण-
लब्ध्या परमान्नदाता, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥ ६ ॥
सदक्षिणं भोजनमेव देयं, साधर्मिकं सङ्घसपर्ययेति । कैवल्यवस्त्रं
प्रददौ मुनीनाम्, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥७॥ शिवं
गते भर्तरि वीरनाथे, युगप्रधानत्वमिहैव मत्वा । पट्टाभिषेको विदधे
सुरेन्द्रैः, स गौतमो यच्छतु वाञ्छितं मे ॥ ८ ॥ श्रीगौतमस्याष्ट-
कमादरेण, प्रबोधकाले मुनिपुङ्गवा ये । पठन्ति ते सूरिपदं च
देवानन्दं लभन्ते सुतरां क्रमेण ॥ ९ ॥

॥ इं. त्रि. श. पु. च. गता श्रीशतबलनृपस्य भावना ॥

(अनुष्टुप् वृत्तम्)

विधाय सहजाशौचमुपस्कारैर्नवंनवम् । गोपनीयमिदं हन्त कियत्कालं कलेवरम् ॥१॥ सत्कृतोऽनेकशोऽप्येष सत्क्रियेत यदापि न । तदापि विक्रिया याति काय खलु खलोपम ॥२॥ अहो बहिर्निष्पतितैर्विष्ठामूत्रकफादिभि । घृणीयन्ते प्राणिनोऽमी, कायस्यान्त स्थितैर्न किम् ॥३॥ रोगा समुद्भवन्त्यस्मिन्नत्यन्तातङ्कदायिन । दन्दशूका इव क्रूरा जरद्विटपकोटरे ॥४॥ निसर्गान्नश्वरश्चाय कायोऽब्द इव शारद । दृष्टनष्टा च तत्रैव यौवनश्रीस्तडिन्निभा ॥५॥ आयु पताकाचपलम्, तरङ्गचपला श्रिय । भोगिभोगनिभा भोगा सङ्गमा स्वप्नसन्निभा ॥६॥ कामक्रोधादिभिस्तापैस्ताप्यमानो दिवाऽनिशम् । आत्मा शरीरान्तस्थोऽसौ पच्यते पुटपाकवत् ॥७॥ विषयेष्वतिदुःखेषु सुखमानी मनागपि । नाहो विरज्यते जनोऽशुचिकीट इवाशुचौ ॥८॥ दुरन्तविषयास्वादपराधीनमना जन । अन्धोऽन्धुमिव पादाग्रस्थित मृत्यु न पश्यति ॥९॥ आपातमात्रमधुरैर्विषयैर्विषसन्निभै । आत्मा मूर्च्छित एवास्ते स्वहिताय न चेतति ॥१०॥ तुल्ये चतुर्णां पौमर्थ्ये पापयोरर्थकामयो । आत्मा प्रवर्तते हन्त न पुनर्धर्ममोक्षयो ॥११॥ अस्मिन्नपारससारपारावारे शरीरिणाम् । महारत्नमिवानर्घ्यं मानुष्यमिह दुर्लभम् ॥१२॥ मानुष्यकेऽपि सम्प्राप्ते प्राप्यन्ते पुण्ययोगत । देवता भगवानर्हन्, गुरवश्च सुसाधव ॥१३॥ मानुष्यस्य यदस्य वय नाददद्महे फलम् । मुषिता स्म तदधुना चौरैर्वसति पत्तने ॥१४॥

॥ हैमीययोगशास्त्रनिवृताः पञ्चमहाव्रतभावनाः ॥

मनोगुप्त्येषणादानेर्याभिः समितिभिः सदा। दृष्टान्नपानग्रहणे-
नाऽहिंसां भावयेत्सुधीः ॥१॥ हास्यलोभभयक्रोधप्रत्याख्यानैर्निरन्तरम्।
आलोच्य भाषणेनापि भावयेत् सूनृतव्रतम् ॥२॥ आलोच्यावग्रह
याञ्चाऽभीक्ष्णावग्रहयाचनम्। एतावन्मात्रमेवैतदित्यवग्रहधारणम्
॥३॥ समानधार्मिकेभ्यश्च तथावग्रहयाचनम्। अनुज्ञापितपानान्ना-
शनमस्तेयभावनाः ॥४॥ स्त्रीषण्डपशुमद्वेश्मासनकुड्यान्तरोज्झनात्।
सरागस्त्रीकथात्यागात् प्राग्रतस्मृतिवर्जनात् ॥५॥ स्त्रीरम्याङ्गेक्षणस्वा-
ङ्गसंस्कारपरिवर्जनात्। प्रणीतात्यशनत्यागाद्ब्रह्मचर्यं तु भावयेत् ॥६॥
स्पर्शे रसे च गन्धे च रूपे शब्दे च हारिणि। पञ्चस्वपीन्द्रियार्थेषु
गाढं गार्ध्यस्य वर्जनम् ॥७॥ एतेष्वेवाऽमनोज्ञेषु सर्वथा द्वेषवर्जनम्।
आकिञ्चन्यव्रतस्यैवं भावनाः पञ्च कीर्तिताः ॥८॥

श्री शान्तिसूरिविरचित श्रीधर्मरत्नप्रकरणम्

नमिऊण सयलगुणरयणकुलहरं विमलकेवलं वीरं। धम्मर-
यणत्थियाणं जणाण वियरेमि उवएसं ॥१॥ भवजलहिम्मि अपारे
दुलहं मणुयत्तणंपि जंतूणं। तत्थवि अणत्थहरणं दुलहं सद्धम्मवर-
रयणं ॥२॥ जह चिंतामणिरयणं सुलहं न हु होइ तुच्छविहवाणं।
गुणविहववज्जियाण जियाण तह धम्मरयणंपि ॥३॥ इगवीसगु-
णसमेओ जोगो एयस्स जिणमए भणिओ। तदुवज्जणंमि पढमं
ता जइयव्वं जओ भणियं ॥४॥ धम्मरयणस्स जोग्गो [1]अक्खुद्दो
[2]रूववं [3]पयइसोमो। [4]लोगप्पिओ [5]अक्कूरो [6]भीरू [7]असढो
[8]सुदक्खिन्नो ॥५॥ [9]लज्जालुओ [10]दयालू [11]मज्झत्थो-सोमदिट्ठि
[12]गुणरागी। [13]सक्कह [14]सुपक्खजुत्तो [15]सुदीहदंसी [16]विसे-
सन्नू ॥६॥ [17]वुड्ढाणुगो [18]विणीओ [19]कयन्नुओ [20]परहिय-
त्थकारी य। तह चेव [21]लद्धलक्खो इगवीसगुणेहिं संपन्नो ॥७॥

खुद्दोत्ति अगभीरो उत्ताणमई न साहए धम्मं । सपरोवयारसत्तो 'अक्खुद्दो तेण इह जोग्गो ॥ ८ ॥ संपुन्नंगोवंगो पचिंदियसुंदरो सुसंघयणो । होइ पभावणहेऊ खमो य तह रुयवं धम्मे ॥९॥ पयईसोमसहावो न पावकम्मे पवत्तई पायं । हवइ सुहसेवणिज्जो पसमनिमित्तं परेसिंपि ॥१०॥ इहपरलोयविरुध्धं न सेवए दाणविणयसीलड्ढो । लोअप्पिओ जणाणं जणेइ धम्ममि बहुमाणं ॥११॥ कूरो किलिट्ठभावो सम्मं धम्मं न साहिउं तरइ । इय सो न इत्थ जोग्गो जोग्गो पुण होइ अकूरो ॥१२॥ इहपर लोगावाए संभावेंतो न वट्टई पावे । बीहइ अयसकलंका तो खलु धम्मारिहो भीरू ॥१३॥ असढो परं न वंचइ वीससणिज्जो पसंसणिज्जो य । उज्जमइ भावसारं उचिओ धम्मस्स तेणेसो ॥१४॥ उवयरइ सुदक्खिन्नो परेसिमुज्झिय सकज्जवावारो । तो होइ गेज्झवक्कोऽणुवत्तणीओ य सव्वस्स ॥१५॥ लज्जालुओ अकज्जं वज्जइ दूरेण जेण तणुयंपि । आयरइ सयायारं न मुयइ अंगीकयं कहवि ॥१६॥ मूलं धम्मस्स दया तयणुगयं सव्वमेवणुट्ठाणं । सिध्धं जिणिंदसमए मग्गिज्जइ तेणिह दयालू ॥१७॥ मज्झत्थसोमदिट्ठी धम्मवियारं जहट्ठियं मुणइ कुणइ । गुणसंपओगं दोसे दूरं परिचयइ ॥१८॥ गुणरागी गुणवंते बहु मन्नइ निग्गुणे उवेहेइ । गुणसंगहे पवत्तइ संपत्तगुणं न मयलेइ ॥१९॥ नासइ विवेगरयणं असुहकहासंगकलुसियमणस्स । धम्मो विवेगसारोत्ति सक्कहो होज्ज धम्मत्थी ॥२०॥ अणुकूल धम्मसीलो सुसमायारो य परियणो जस्स । एस सुपक्खो धम्मं निरंतराय तरइ काउं ॥२१॥ आढवइ दीहदंसी सयलं परिणामसुंदरं कज्जं । बहुलाभमप्पकेसं सलाहणिज्जं बहुजणाणं ॥२२॥ वत्थूण गुणदोसे लक्खेइ अपक्खवायभावेण । पाएण विसेसन्नू उत्तमधम्मारिहो तेण ॥२३॥ वुड्ढो परिणयबुद्धी पावायारे पवत्तई नेय । वुड्ढाणुगोवि एवं संसग्गकया गुणा जेण

॥२४॥ विणओ सव्वगुणाण मूलं सम्नाणदंसणाईणं । मोक्खस्स य ते मूलं तेण विणीओ इह पसत्थो ॥२५॥ बहु मन्नइ धम्मगुरु परमुवयारित्ति तत्तबुद्धीए । तत्तो गुणाण वुड्ढी गुणारिहो तेणिह कयन्नू ॥२६॥ परहियनिरओ धन्नो सम्मं विन्नायधम्मसब्भावो । अन्नेवि ठवइ मग्गे निरीहचित्तो महासत्तो ॥२७॥ लक्खेइ लद्धलक्खो सुहेण सयलंपि धम्मकरणिज्जं । दक्खो सुसासणिज्जो तुरियं च सुसिक्खिओ होइ ॥२८॥ *एए इगवीसगुणा सुयाणुसारेण किंचि वक्खाया । अरिहंति धम्मरयणं घेत्तुं एएहिं संपन्ना ॥२९॥ पायद्धगुणविहीणा एएसिं मज्झिमा वरा नेया । एत्तो परेण हीणा दरिद्दपाया मुणेयव्वा ॥३०॥ धम्मरयणत्थिणा तो पढमं एयज्जणम्मि जइयव्वं । जं सुद्धभूमिगाए रेहइ चित्तं पवित्तंपि ॥३१॥ सइ एयम्मि गुणोहे संजायइ *भावसावयत्तंपि । तस्स पुण लक्खणाइं एयाइं भणंति सुहगुरुणो ॥३२॥ [1]कयवयकम्मो तह [2]सीलवं च [3]गुणवं च [4]उज्जुववहारी । [5]गुरुसुस्सूसो पवयणकुसलो खलु सावगो[6] भावे ॥ ३३ ॥ तत्थायन्नणजाणणगिण्हणपडिसेवणेसु उज्जुत्तो । कयवयकम्मो चउहा *भावत्थो तस्सिमो होइ ॥३४॥ विणयबहुमाणसारं गीयत्थाओ करेइ वयसवणं । भंगयभेयइयारे वयाण सम्मं वियाणाइ ॥३५॥ गिण्हइ गुरूण मूले इत्तरमियरं व कालमह ताइं । आसेवइ थिरभावो आयंकुवसग्गसंगेवि ॥३६॥ *आययणं खु निसेवइ वज्जइ परगेहपविसणमकज्जे । निच्चमणुब्भडवेसो न भणइ सवियारवयणाइं ॥३७॥ परिहरइ बालकीलं साहइ कज्जाइं महुरनीईए । इय छव्विहसीलजुओ विन्नेओ सीलवंतोत्थ ॥३८॥ आययणसेवणाओ दोसा झिज्जंति वड्ढइ गुणोहो । परगिहगमणंपि कलंकपंकमूलं सुसीलाण ॥३९॥ सहइ पमत्तो धम्मी उब्भडवेसो न सुंदरो तस्स । सवियारजंपियाइं नूणमुईरंति रागग्गिं ॥४०॥ बालिसजणकीलाविहु लिंगं मोहस्स अत्थदंडाओ । फरुसवयणाभिओगो

न सगओ सुद्धधम्माणं ॥४१॥ *जइवि गुणा बहुरूवा तहवि हु पयडेहि गुणेहि गुणवंतो । इह मुणिवरेहि भणिओ सरूवमेसि निसामेह ॥४२॥ सज्झाए करणमि य विणयम्मि य निच्चमेव उज्जुत्तो । सव्वत्थणभिनिवेसो वहइ रुइ सुट्ठु जिणवयणे ॥४३॥ पढणाइसज्झाय वेरग्गनिबंधण कुणइ विहिणा । तवनियमवंदणाइकरणंमि य निच्चमुज्जमइ ॥४४॥ अब्भुट्ठाणाईय विणय नियमा पउंजइ गुणीण । अणभिनिवेसो गीयत्थभासिय मन्नइ सुणइ ॥४५॥ सवणकरणेसु इच्छा होइ रुई सद्दहाणसंजुत्ता । एईए विणा कत्तो सुद्धी सम्मत्तरयणस्स ॥४६॥ *उज्जुववहारो चउहा जहत्थभणण अवंचिगा किरिया । हुतावायपगासण मेत्तीभावो य सब्भावा ॥४७॥ अवहभणणाईसु अबोहिबीय परस्स नियमेण । तत्तो भवपरिवुड्ढी ता होज्जा उज्जुववहारी ॥४८॥ *सेवाए कारणेण य सपायण-भावओ गुरुजणस्स । सुस्सूसण कुणतो गुरुसुस्सूसो हवइ चउहा ॥४९॥ सेवति कालमि गुरु अकुणतो झाणजोगवाघाय । सयमन्न-धायकरणा अन्नेवि पवत्तई तत्थ ॥५०॥ ओसहभेसज्जाइ सओ य परओ ■ सपणामेइ । सइ बहुमन्नेइ गुरु भाव पडुणुवत्तए तस्स ॥५१॥ *सुत्ते अत्थे य तहा उस्सग्गववायभावववहारे । जो कुसलत्त पत्तो पवयणकुसलो तओ छद्धा ॥५२॥ उचियमहिज्जइ सुत्त सुणइ तयत्थ सहा सुतित्थमि । उस्सग्गववायाण विसयविभाग वियाणाइ ॥५३॥ वट्टइ सइ पवत्ताय विहिसारे सव्वधम्मणुट्ठाणे । देसद्धा-इणुरूव जाणइ गीयत्थववहार ॥५४॥ एसो पवयणकुसलो छब्भेओ मुणिवरेहि निद्दिट्ठो । *किरियागयाइ छ च्चिय लिंगाइ भावस-ड्ढस्स ॥५५॥ *भावगयाइ सतरस मुणिणो एयस्स बिंति लिंगाइं । जाणियजिणमयसारा पुव्वायरिया जओ आहु, ॥५६॥ इत्थिदियत्थ-[1] [2] [3]
ससारविसयआरंभगेहदंसणओ । गड्डरिगाइपवाहे पुरस्सर आगम-[4] [5] [6] [7] [8] [9] [10]
पवित्ती ॥५७॥ दाणाइ जहासत्ती(ति) पवत्तण विहीअरत्तदुट्ठे य[11] [12] [13]

[१४]मज्झत्थम[१५]संबन्धे [१६]परत्थकामोवभोगी य ॥५८॥ [१७]वेसा इव गिहवास
पालइ सत्तरसपयनिबध्ध तु । भावगयभावसावगलक्खणमेय
समासेण ॥५९॥ इत्थीमणत्थभवण चलचित्त नरयवत्तिणीभूय ।
जाणतो हियकामी वसवत्ती होइ न हु वीसे ॥६०॥ इदियचवल-
तुरंगे दोग्गइमग्गाणुधाविरे निच्च । भावियभवस्सरूवो रुभइ सन्ना
णरस्सीहिं ॥६१॥ सयलाणत्थनिमित्त आयासकिलेसकारणमसार ।
नाऊण धण धीरो न हु लुब्भइ तमि तणुयपि ॥६२॥ दुहरूव
दुक्खफल दुहाणुबन्धि विडंबणारूव । संसारमसार जाणिऊण न
रइ तहिं कुणइ ॥६३॥ खणमेत्तसुहे विसए विसोवमाणे सयावि
मन्नतो । तेसु न करेइ गिद्धि भवभीरू मुणियतत्तत्थो ॥६४॥
वज्जइ तिव्वारभ कुणइ अकामो अनिव्वहतो उ । थुणइ निरारभजण
दयालुओ सव्वजीवेसु ॥६५॥ गिहवास पास पिव मन्नतो वसइ
दुक्खिओ तमि । चारित्तमोहणिज्ज निज्जिणिउ उज्जम कुणइ
॥६६॥ अत्थिक्कभावकलिओ पभावणा वन्नवायमाईहिं । गुरुभत्तिजुओ
धीम धरेइ सद्द दसण विमल ॥६७॥ गड्डरिगपवाहेण गयाणुगइयं
जण वियाणतो । परिहरइ लोगसन्न सुसमिक्खियकारओ धीरो
॥६८॥ नत्थि परलोगमग्गे पमाणमन्न जिणागम मोत्तु । आगम
पुरस्सर चिय करेइ तो सव्वकिरियाउ ॥६९॥ अनिगूहितो सत्ति
आयावाहाए जह बहु कुणइ । आयरइ तहा सुमई दाणाइचउव्विह
धम्म ॥७०॥ हियमणवज्ज किरिय चिंतामणिरयणदुल्लह लहिउ ।
सम्म समायरतो न हु लज्जइ मुद्धहसिओवि ॥७१॥ देहट्ठिइनिबध
णधणसयणाहारगेहमाईसु । निवसइ अरत्तदुट्ठो संसारगएसु भावेसु
॥७२॥ उवसमसारवियारो बाहिज्जइ नेय रागदोसेहिं । मज्झत्थो
हियकामी असग्गह सव्वहा चयइ ॥७३॥ भावेंतो अणवरय
खणभगुरय समत्थवत्थूण । संबद्धोवि धणाइसु वज्जइ पडिबध
सबध ॥७४॥ संसारविरत्तमणो भोगुवभोगा न तित्तिहेउत्ति । नाउ

पराणुरोहा पवत्तई कामभोगेसु ॥७५॥ वेस व्व निरासमो अज्ज कल्ल चयामि चिंततो। परकीय पिव पालइ गेहावास सिढिलभावो ॥७६॥ *इय सतरसगुणजुत्तो जिणागमे भावसावगो भणिओ। एस उण कुसलजोगा लहइ लहु *भावसाहुत्त ॥७७॥ एयस्स उ लिगाइ [1]सयल मग्गाणुसारिणी किरिया। [2]सद्धा पवरा धम्मे [3]पन्नवणिज्जत्तमुजुभावा ॥७८॥ [4]किरियासु अप्पमाओ [5]आरभो सक्कणिज्जणुट्ठाणे। गुरुओ गुणाणुराओ गुरुआणाराहण परमं ॥७९॥ मग्गो आगमनीई अहवा सविग्गबहुजणाइन्न। उभयाणुसारिणी जा सा मग्गणुसारिणी किरिया ॥८०॥ अन्नह भणियपि सुए किंची कालाइकारणावेक्ख। आइन्नमन्नह च्चिय दीसइ सविग्गगीएहिं ॥८१॥ कप्पाण पाउरण अग्गोयरचाय झोलियाभिक्खा। ओवग्गहियकडाहयतुबयमुहदाणदोराई ॥८२॥ सिक्किगनिक्खिवणाई पज्जोसवणाइतिहिपरावत्ती। भोयणविहिअन्नत्त एमाई विविहमन्नपि ॥८३॥ ज सव्वहा न सुत्ते पडिसिध्ध नेय जीववहहेऊ। त सव्वपि पमाण चारित्तधणाण भणिय च ॥८४॥ ‡अवलंबिऊण कज्ज ज किंपि समायरति गीयत्था। थेवावराह बहुगुण सव्वेसिं त पमाण तु ॥८५॥ ज पुण पमायरूव गुरुलाघवचिंतविरहिय सवह। सुहसीलसढाइन्न चरित्तिणो त न सेवति ॥८६॥ जह सड्ढेसु ममत्त राढाए असुद्धउवहिभत्ताई निद्देज्जवसहितूलीमसूरिगाईण परिभोगो ॥८७॥ इच्चाई असमजसमणेगहा खुद्दचिट्ठिय लोए। बहुएहिवि आयरिय न पमाण सुद्धचरणाण ॥८८॥ गीयत्थपारतता इय दुविह मग्गमणुसरतस्स। भावजइत्त जुत्त 卐 दुप्पसहत जओ चरण ॥८९॥ *सद्धा तिव्वभिलासो धम्मे पवरत्तण इम तीसे। [1]विहिसेव [2]अतित्ती [3]सुद्धदेसणा [4]खलियपरिसुद्धी॥९०॥ विहिसार चिय सेवइ सद्धालू सत्तिम अणुट्ठाण। दव्वाइदोसनिहओवि पक्खवाय वहइ तम्मि ॥९१॥ निउणो भोज्जरसन्नु व्व वि

अवत्थं गओ असुहमन्न । भुज न तमि रज्जइ सुहभोयणलालसो धणिय ॥९२॥ इय सुद्धचरणरसिओ सेवतो दव्वओ विरुध्दपि । सद्धागुणेण एसो न भावचरण अइक्कमइ ॥९३॥ तित्ति न चेव विंदइ सद्धाजोगेण नाणचरणेसु । वेयावच्चतवाईसु जहनिरिय भावओ जयइ ॥९४॥ 卐 सुगुरुसमीवे सम्मं सिध्दतपयाण मुणियतत्तत्थो । तयणुन्नाओ धन्नो मज्झत्थो देसण कुणइ ॥९५॥ भवगयपत्तरूवो तयणुग्गहहेउमावबुद्धिकरं । सुत्तभणिय परूवइ वज्जतो दूरमुम्मग्गं ॥९६॥ सव्वपि जओ दाण दिन्न पत्तमि दायगाण हिय । इहरा भणत्थजणगं पहाणदाण च सुयदाण ॥९७॥ छुहुयर च न देय एयमपत्तमि नायतत्तेहिं । इय देसणाऽवि सुद्ध इहरा मिच्छत्तगमणाई ॥९८॥ 卐 ज च न सुत्ते विहिय न य पडिसिद्ध जणमि चिररूढ । समइयविगप्पियदोसा तपि न दूसति गीयत्था ॥९९॥ संविग्गा गीयतमा विहिरसिया पुव्वसूरिणो आसि । तददूसियमायरिय भणइसई को निवारेइ ॥१००॥ अइ-साहसमेय ज उस्सुत्तपरूवणा कडुविवागा । जाणतेहिवि दिज्जइ निद्देसो सुत्तबज्झत्थे ॥१०१॥ दीसति य दड्ढसिणोणेगे नियम-इपडत्तजुत्तेहिं । निहिपडिसेहपवत्ता चेइयकिच्चेसु रूढेसु ॥१०२॥ तं पुण विसुद्धसद्धा सुयसयाय विणा न ससति । अवहीरिऊण नवर सुयाणुरूव परूविंति ॥१०३॥ मइयारमलकलक पमायमाईहिं कहवि चरणस्स । जणियपि वियडणाए सोहिंति मुणी विमलसद्धा ॥१०४॥ एसा पवरा सद्धा अणुसद्धा होइ भावसाहुस्स । एईए सब्भावे *पन्नवणिज्जो हवइ एसो ॥१०५॥ विहि[1]उज्जम[2]वन्नय[3]भय[4] उस्सग्ग[5]ववाय[6]तदुभय[7]गयाइं । सुत्ताइ बहुविहाइ समए गंभीरभावाइ ॥१०६॥ तेसिं विसयविभाग अमुणतो नाणवरणकम्मुदया । मुज्झइ जीवो तत्तो सपरेसिमसग्गह जणइ ॥१०७॥ त पुण संविग्गगुरू

परहियकरणुज्जयाणुरुपाए। वोहिंति सुत्तविहिणा पत्तरणिज्ज वियाणता ॥१०८॥ सोवि असग्गहचाया सुविमुध्ध दसण चरित्त च। आराहिउ समत्थो होइ सुह उज्जुभावाओ ॥१०९॥ *सुगइनिमित्त चरणं ■ पुण छक्कायसजमो चेव। सो पालिउ न तीरइ विगहाइपमायजुत्तेहिं ॥११०॥ पव्वज्ज विउनपिय साहिंतो होइ जो पमाइल्लो। तस्स न सिज्झइ एसा करेइ गरूय च अवयार ॥१११॥ पडिलेहणाइचेट्ठा छक्कायविघाइणी पमत्तस्स। भणिया सुयमि तम्हा अपमाई सुविहिओ होइ ॥११२॥ रक्खइ वएसु खलिय उवउत्तो होइ समिइगुत्तीसु। वज्जइ अवज्जहेउ पमायचरिय सुथिरचित्तो ॥११३॥ कालमि अणूणहिय किरियतरविरहिओ जहासुत्त। आयरइ सव्वकिरिय अपमाई जो इह चरित्ती ॥११४॥ *संघयणादणुरूय आरभइ सक्कनेयणुट्ठाण। बहुलाभमप्पच्छेय सुयसारविसारओ सजई ॥११५॥ जइ त बहु पसाहइ नियडइ असजमे दढ न जओ। अणिउगूहिय वहूण विसेसकिरिय तहा दवइ ॥११६॥ गुरुआच्छुभइ हेउ कयतित्थपभावण निरासंसो। 卐 अज्जमहागिरिचरिय सरतो कुणइ सक्किरिय ॥११७॥ सक्कमि नो पमायइ असक्करज्जे पवित्तिम कुणतो। सक्कारभो चरण विसुद्धमणुपालए एव ॥११८॥ जो गुरुभयमन्नतो आरभइ किर असक्कमवि किंचि। × सियभूइव्व न एसो सम्मारभो महामोहा ॥११९॥ *आयइ गुणेसु रागो सुद्ध चरित्तस्स नियमओ पवरो। परिहरइ तओ दोसे गुणगणमालिन्नसजणणे ॥१२०॥ गुणलेसपि पससइ गुरुगुणबुद्धीए परगय एसो। दोसलवेणवि नियय गुणनिवह निग्गुण गणइ ॥१२१॥ पालइ सपत्तगुण गुणड्ढसगे पमोयमुव्वहइ। उज्जमइ भावसार गुरुतर गुणरयणलाभत्थी ॥१२२॥ सयणोत्ति व सीसोत्ति व उवगारित्ति व गणिव्वओ वत्ति। पडिवघस्स न हेऊ नियमा एयस्स गुणहीणो

॥१२३॥ करुणापरेण नवरं अणुसासइ तंपि सुद्धमग्गंमि । मर्ज्जायेग्गं पुण भरहदुट्ठो उवेहेइ ॥१२४॥ उत्तमगुणागुराया कालाइदोसओ भरसावि । गुणसंपया परत्थवि न दुल्लहा होइ भव्वाणं ॥१२५॥ *गुरुपयसेवानिरओ गुरुआणाराहणंमि तल्लिच्छो । चरणभरधरणसत्तो होइ जई नन्नहा नियमा ॥१२६॥ सव्वगुणमूलभूओ भणिओ 卐 आयारपढमसुत्ते जं । गुरुकुलवासोऽवस्सं वसेज्ज तो तत्थ चरणत्थी ॥१२७॥ एयस्स परिचाया सुद्धंछाइवि सुंदरं भणियं । कम्माइवि परिसुध्दं गुरुआणावत्तिणो बिंति ॥१२८॥ ता धन्नो गुरुआणं न मुयइ नाणाइगुणमणिनिहाणं । सुपसन्नमणो सययं कयन्नुयं मणसि भाविंतो ॥१२९॥ गुणवं च इमो सुत्ते जहन्नगुरुसद्दभायण इट्ठो । गुणसंपयादरिद्दो जहुत्तफलदायगो न मओ ॥१३०॥ मूलगुणसंपउत्तो न दोसलवजोगओ इमो हेओ । महुरोवक्कमओ पुण पवत्तियव्वो जहुत्तंमि ॥१३१॥ पत्तो सुसीस सद्दो एव कुणंतेण पंथगेणावि । गाढप्पमाइणोवि हु सेलगसूरिस्स सीसेणं ॥१३२॥ 卐 एवं गुरुबहुमाणो कयन्नुया सयलगच्छगुणवुड्ढी । अणवत्थापरिहारो हुंति गुणा एवमाईया ॥१३३॥ इहरा गुरुगुणाणं विघायओ सइ य मत्तुवक्कमिओ । अणवत्थओ जणाणं बोहिविघायाइणो दोसा ॥१३४॥ बउसकुसीला निच्चं दोसलवा तेसु नियमसंभविणो । जइ तेहिं वज्जणिज्जो अवज्जणिज्जो तओ नत्थि ॥१३५॥ इय भावियपरमत्था मज्झत्था नियगुरुं न मुंचंति । सव्वगुणसंपओगं अप्पाणंमिवि अपेच्छंता ॥१३६॥ एय जइसम्मत्तो पुणो सुसंमि पावसमणोत्ति । महमोहबंधगोवि य निद्दिट्ठो अरहियस्मग्गे ॥१३७॥ अविसेसमवि जयंतो तेसिमवन्नं विवज्जए सम्मं । तो दंसणसोहीओ सुद्धं चरणं लहइ साहू ॥१३८॥ 卐 इय सत्तलक्खणधरो होइ चरित्ती तओ य नियमेण । कल्लाणपरंपरलाभजोगओ लहइ सिवसोक्खं 卐 ॥१३९॥ *इत्थं पि पसत्थयं

तरइ नरो पेत्तुमंगिल सो च। जस्सेगवीसगुणरयणसपया सुत्थिया अत्थि ॥ ४०॥ ता सुद्ध इमं भणिय 卐 पुन्वायरिएहिं परहिय रएहिं । इगवीसगुणोवेओ जोगो सइ धम्मरयणस्स ॥१४१॥ 卐 धम्मरयणोचियाण देसचरित्तीण तह चरित्तीणं । लिंगाइ जाइ ममए भणियाइ मुणियतत्तेहिं ॥१४२॥ तेसि इमो भावत्थो निय मइविभवाणुसारओ भणिओ । सपराणुग्गहहेउ समासओ सति सूरीहिं ॥१४३॥ जो परिभावइ एय सम्म सिध्धतगब्भजुत्तीहिं । सो मुत्तिमग्गलग्गो कुग्गहगत्तेसु न हु पडइ ॥१४४॥ इय धम्मरयणपगरणमणुदियह जे मणमि भावेंति । ते गलियकलिलपङ्का नेव्वाणसुहाइ पावेंति ॥१४५॥ 卐 卐 卐 卐 卐

चिरन्तनाचार्यविरचितं श्रीपञ्चसूत्रम्

णमो वीयरागाण सव्वण्णूण देविंदपूइयाण जहट्ठियवत्थुवाईण तेलुक्कगुरुण अरुहंताण भगवंताण, जे एवमाइक्खंति इह खलु अणाइ जीवे, अणाइ जीवस्स भवे अणाइ कम्मसंजोगनिव्वत्तिए, दुक्खरूवे, दुक्खफले दुक्खाणुबंधे। एअस्स णं वुच्छित्ती सुद्धधम्माओ, सुद्धम्मसंपत्ती पावकम्मविगमाओ, पावकम्मविगमो तहाभव्वत्ताइ भावओ। तस्स पुण विवागसाहणाणि चउसरणगमणं दुक्कडगरिहा सुकडाण सेवणं, अओ कायव्वमिणं होउकामेण सया सुप्पणिहाणं भुज्जो भुज्जो संकिलेसे, तिकालमसंकिलेसे। जावज्जीवं मे भगवंतो परमतिलोगनाहा अणुत्तरपुण्णसंभारा खीणरागदोसमोहा अचिंतचिंतामणी भवजलहिपोआ एगंतसरणा अरहंता सरणं। तहा पहीणजरामरणा अवेअकम्मकलंका पणट्ठवाबाहा केवलनाणदंसणा सिद्धिपुरनिवासी निरुवमसुहसंगया, सव्वहा कयकिच्चा सिद्धा सरणं। तहा पसंतगंभीरासया सावज्जजोगविरया पंचविहायारजाणगा परो

यथारनिरया पउमाइनिदसणा झाणज्झयणसगया विसुज्झमाणभावा साहू सरणं, तहा सुरासुरमणुअपूइओ मोहतिमिरंसुमाली रागदोस विसपरममंतो, हेऊ सयलकल्लाणाणं, कम्मवणविहावसू, साहगो सिद्धभावस्स, केवलिपण्णत्तो धम्मो जावज्जीवं मे भगवं सरणं।

सरणमुवगओ अ एएसिं गरहामि दुक्कडं-जण्णं अरहंतेसु वा सिद्धेसु वा आयरिएसु वा, उवज्झाएसु वा, साहूसु वा, साहुणीसु वा, अन्नेसु वा धम्मट्ठाणेसु माणणिज्जेसु पूअणिज्जेसु, तहा माईसु वा, पिईसु वा, बंधुसु वा, मित्तेसु वा, उवयारीसु वा ओहेण वा जीवेसु मग्गट्ठिएसु अमग्गट्ठिएसु मग्गसाहणेसु अमग्गसाहणेसु, जं किंचि वितहमायरियं अणायरिअव्वं अणिच्छिअव्वं पावं पावाणुबंधि, सुहुमं वा बायरं वा; मणेण वा, वायाए वा, काएण वा कयं वा, कारावियं वा, अणुमोइअं वा, रागेण वा, दोसेण वा, मोहेण वा इत्थ वा जम्मे, जम्मंतरेसु वा, गरहिअमेअं दुक्कडमेअं उज्झियव्वमेअं। वियाणिअं मए कल्लाणमित्तगुरुभगवंतवयणाओ, एवमेअंति रोइअं सद्धाए, अरिहंतसिद्धसमक्खं गरहामि अहमिणं, दुक्कडमेअं, उज्झियव्वमेअं, इत्थ मिच्छामिदुक्कडं मिच्छामिदुक्कडं मिच्छामिदुक्कडं। होउ मे एसा सम्मं गरिहा, होउ मे अकरणनियमो बहुमयं ममेयंति। इच्छामि अणुसट्ठिं अरहंताणं भगवंताणं गुरूणं कल्लाणमित्ताणंति। होउ मे एएहिं संजोगो, होउ मे एसा सुपत्थणा, होउ मे इत्थ बहुमाणो, होउ मे इओ मुक्खबीअंति। पत्तेसु एएसु अहं सेवारिहे सिआ, आणारिहे सिआ पडिवत्तिजुत्ते सिआ निरइआरपारगे सिआ।

संविग्गो जहासत्तीए सेवेमि सुकडं, अणुमोएमि सव्वेसिं अरहंताणं अणुट्ठाणं, सव्वेसिं सिद्धाणं सिद्धभावं, सव्वेसिं आयरिआणं आयारं, सव्वेसिं उवज्झायाणं सुत्तप्पयाणं, सव्वेसिं

साहूण साहुणिरिअ, सव्वेसिं सावगाणं सुक्खमाइ‌ऽण जोगे, सव्वेसिं देवाणं, सव्वेसिं जीवाणं, होउकामाण कल्लाणाऽऽसयाणं मग्गसाहण-जोगे, होउ मे एसा अणुमोअणा सम्मं विहिपुव्विआ, सम्मं सुद्धासया, सम्मं पडिवत्तिरूवा, सम्मं निरइआरा, परमगुणजुत्त अरहंताइसामत्थओ। अचिंतसत्तिजुत्ता हि ते भगवंतो वीअरागा सव्वण्णू परमकल्लाणा, परमकल्लाणहेऊ सत्ताणं मूढे अम्हि पावे, अणाइमोहवासिए, अणभिन्ने भावओ हिआहिआणं, अभिन्ने सिआ अहिअनिवित्ते सिआ, हिअपवित्ते सिआ, आराहगे सिआ, उचिअपडिवत्तीए सव्वसत्ताणं सहिअं ति। इच्छामि सुकडं इच्छामि सुकडं इच्छामि सुकडं।

एवमेअं सम्मं पढमाणस्स सुणमाणस्स अणुपेहमाणस्स सिढिलीभवंति परिहायंति खिज्जंति असुहकम्माणुबंधा, निरणुबंधे वाऽसुहकम्मे भग्गसामत्थे सुहपरिणामेणं, कडगबद्धे विअ विसे अप्पफले सिआ, सुहावणिज्जे सिआ, अपुणभावे सिआ। तहा आसगलिज्जंति परिपोसिज्जंति निम्मविज्जंति सुहकम्माणुबंधा साणुबंधं च सुहकम्मं पगिट्ठं पगिट्ठभावज्जिअं नियमफलयं। सुपउत्ते विअ महागए सुहफले सिआ, सुहपवत्तगे सिआ, परम सुहसाहगे सिआ। अओ अपडिबंधमेअं असुहभावनिरोहेणं सुहभावबीअं ति सुप्पणिहाणं सम्मं पढिअव्वं, सम्मं सोअव्वं, सम्मं अणुप्पेहि-अव्वं ति। नमो नमिअनमिआणं परमगुरुवीअरागाणं नमो सेसनमुक्का-रारिहाणं। जयउ सव्वण्णुसासणं, परमसंबोहीए सुहिणो भवंतु जीवा, सुहिणो भवंतु जीवा, सुहिणो भवंतु जीवा॥

इति पावपडिग्घाय-गुणबीजाहाणसुत्तं समत्तं ॥ १ ॥

२. अथ साहुधम्म परिभावणा–सुत्त

जायाए धम्मगुणपडिवत्तिसद्धाए भाविज्जा एएसिं सरूवं पयइसुंदरत्तं, अणुगामित्तं, परोवयारित्तं, परमत्थहेउत्तं, तहा दुरणुचरत्तं, भंगे दारुणत्तं, महामोहजणगत्तं, भूओ दुल्लहत्तंति । एवं जहासत्तीए उचियमविहाणेण अच्चंतभावसारं पडिवज्जिज्जा, तं जहा १ थूलगपाणाइवायविरमणं २ थूलगमुसावायविरमणं ३ थूलगअदत्तादाणविरमणं ४ थूलगमेहुणविरमणं ५ थूलगपरिग्गहविरमणमिच्चाइ ।

पडिवज्जिऊण पालणे जइज्जा, सयाऽऽणागाहगे सिआ, सयाऽऽणाभावगे सिआ, सयाऽऽणापरतंते सिआ। आणा हि मोहविसपरममंतो, जलं रोसाइजलणस्स, कम्मवाहितिगिच्छासत्थं, कप्पपायवो सिवफलस्स ।

वज्जिज्जा अधम्ममित्तजोगं चिंतिज्जाऽभिणवपाविए गुणे, अणाइभवसंगए अ अगुणे, उदग्गसहकारित्तं अधम्ममित्ताणं, उभयलोगगरहिअत्तं, असुहजोगपरंपरं । परिहरिज्जा सम्मं लोगविरुद्धे । करुणापरे जणाण न खिंसिज्जा धम्मं । संकिलेसो खु एसा, परमबोहिबीअं अबोहिफलमप्पणोत्ति । एवमालोएज्जा 'न खलु इत्तो परो अणत्थो, अंधत्तमेअं संसाराडवीए, जणगमणिट्ठावायाणं, अइदारुणं सरूवेणं, असुहाणुबंधमच्चत्थं, सेविज्ज धम्ममित्ते विहाणेणं, अंधो विवाणुकट्टए, वाहिए विव विज्जे, दरिद्दो विव ईसरे, भीओ विव महानायगे । न इओ सुंदरतरमन्नं ति बहुमाणजुत्ते सिआ, आणाकंखी, आणापडिच्छगे, आणाअविराहगे, आणानिप्फायगेति । पडिवन्नधम्मगुणारिहं च वट्टिज्जा गिहिसमुचिएसु गिहिसमायारेसु, परिसुद्धाणुट्ठाणे, परिसुद्धमणकिरिए, परिसुद्धवइकिरिए, परिसुद्धकायकिरिए ।

यज्जिज्जाऽणेगोवघायकारण गरहणिज्ज बहुकिलेसं आयइ विराहग समारम, न चितिज्जा परपीड, न भाविज्जा दीणय, न गच्छिज्जा हरिस, न सेविज्जा वितहाभिनिवेस उचिअमणपवत्तगे सिआ ।

न भासिज्जा अलिअ, न फरुस, न पेसुन्न, नाणिबद्ध । हिअमिअभासगे सिआ ।

एव न हिंसिज्जा भूआणि, न गिण्हिज्ज अदत्त, न निरिक्खिज्ज परदार, न कुज्जा अणत्थदड, सुहकायजोगे सिआ ।

तहा लाहोचिअदाणे लाहोचिअभोगे लाहोचिअपरिवारे लाहोचिअनिहिकरे सिआ । असतावगे परिवारस्स, गुणकरे जहासत्ति, अणुकपापरे, निम्ममे भावेण । एव खु तप्पालणेवि धम्मो, जह अन्नपालणेत्ति । सव्वे जीवा पुढो पुढो, ममत्त बधकारण ।

तहा तेसु तेसु समायारेसु सइसमण्णागए सिआ, अमुगेऽह, अमुगकुले, अमुगसिस्से, अमुगधम्मट्ठाणट्ठिए, न मे तव्विराहणा, न मे तदारभो, वुड्ढी ममेअस्स । एअमित्थ सार, एअमायभूअ, एअ हिअ, असारमण्ण सव्व, विसेसओ अविहिगहणेण, एवमाह तिलोगबधू परमकारुणिगे सम्म सबुद्धे भगव अरहतेत्ति । एव समालोचिअ तदविरुद्धेसु समायारेसु सम्म वट्टिज्जा, भावमगलमेअ तन्निप्फत्तीए ।

तहा जागरिज्ज धम्मजागरिआए, को मम कालो, किमेअस्स उचिअ असारा विसया नियमगामिणो विरसावसाणा, भीसणो मच्चू सव्वाभावकारी अविन्नायागमणो अणिवारणिज्जो, पुणो पुणोऽणुबधी, धम्मो एअस्स ओसह, एगतविसुद्धो, महापुरिससेविओ सव्वहिअकारी निरइआरो परमाणदहेऊ ।

नमो इमस्स धम्मस्स। नमो एअ धम्मपगासगाणं। नमो एअधम्मपालगाणं। नमो एअधम्मपरूवगाणं। नमो एअधम्मपवज्जगाणं, इच्छामि अहमिणं धम्मं पडिवज्जित्तए। सम्मं मणवयणकायजोगेहिं। होउ ममेअं कल्लाणं, परमकल्लाणाणं जिणाणमणुभावओ। सुप्पणिहाणमेवं चिंतिज्जा पुणो पुणो। एअधम्मजुत्ताणमववायकारी सिआ। पहाणं मोहच्छेअणमेअं। एवं विसुज्झमाणे भावणाए कम्मापगमेणं उवेइ एअस्स जुग्गयं। तहा संसारविरत्ते संविग्गो भवइ अममे अपरोवतावी विसुद्धे विसुज्झमाणभावे॥

इति साहुधम्मपरिभावणासुत्तं समत्तं॥ २॥

३. अथ पव्वज्जागहणविहि-सुत्तं

परिभाविए साहुधम्मे जहोदियगुणे जइज्जा सम्ममेयं पडिवज्जित्तए अपरोवतावं। परोवतावो हि तप्पडिवत्तिविग्घो। अणुपाओ खु एसो। न खलु अकुसलारंभओ हियं।

अप्पडिबुद्धे कहिंचि पडिबोहिज्जा अम्मापियरे, "उभयलोगसफलं जीविअं, समुदायकडा कम्मा समुदायफलत्ति, एवं सुदीहो अ विओगो। अण्णहा एगरुक्खनिवासिसउणतुल्लमेअं। उद्दामो मच्चू, पच्चासण्णो अ। दुल्लहं मणुअत्तं समुद्दपडिअरयणलाभतुल्लं। अइप्पभूआ अण्णे भवा दुक्खबहुला मोहंधयारा अकुसलाणुबंधिणो। अजुग्गा सुद्धधम्मस्स। जुग्गं च एअं पोअभूअं भवसमुद्दे, जुत्तं सकज्जे निउंजिउं, संवरच्छिद्दमच्छिद्दं नाणकण्णधारं तवपवणजवणं।

"खणे दुल्लहे सव्वकज्जोवमाईए सिद्धिसाहगधम्मसाहगत्तेण। उवादेआ य एसा जीवाणं–जं न इमीए जम्मो, न जरा, न मरणं, न इट्ठविओगो, नाणिट्ठसंपओगो, न खुहा, न पिवासा, न अण्णो

कोइ दोसो, सव्वहा अपरतत जीवाणत्थाणं, असुभरागाइरहिअ, मत, सिअ, अच्चाबाहंति। विरओ अ ससारो इमीए अणवट्ठिअ-सहावो, इत्थ खलु सुही वि असुही, सतमसत, सुविणुव्व सव्वमालमालति। ता अलमित्थ पडिबधेण। करेह मे अणुग्गह, उज्जमह एअ वुच्छिदित्तए। अहपि तुम्हाणुमईए साहेमि एअ निव्विनो जम्ममरणेहिं। समिज्झइ अ मे समीहिअ गुरुप्पभावेण।" एव सेसेवि बोहिज्जा, तओ सममेएहिं सेविज्ज धम्म, करिज्जो चिअकरणिज्ज, निराससो उ सव्वदा। एअ परमसुणिसासणं।

अबुज्झमाणेसु अ धम्मपरिणईए, रिहिज्जा जहासत्ति तदुवकरण आओवायसुद्ध समईए, कयण्णुआ खु एसा, करुणा य धम्मप्पहाणजणणी जणम्मि। तओ अणुण्णाए पडिवज्जिज्ज धम्म।

अण्णहा अणुवहे चेव उवहिजुत्ते सिआ। धम्माराहणं खु हिअ सव्वसत्ताण। तहा तहेअ सपाहिज्जा। सव्वहा अपडिवज्जमाणे।

चइज्जा ते अट्ठाणगिलाणोसहत्थचागनाएण,-से जहा नामए केइ पुरिसे कहचि कतारगए अम्मापिइसमेए तप्पडिबध्धे वच्चिज्जा। तेसिं तत्थ नियमघाई पुरिसमित्तासज्झे सभवमोसहे महायके। सिआ। तत्थ से पुरिसे तप्पडियधाओ एवमालोचिअ 'न भवंति एए निअमओ ओसहमंतरेण, ओसहभावे अ ससओ, कालसहाणि अ एआणि,' तहा सठविअ सठविअ तदोसहनिमित्त सवित्तिनिमित्त च चयमाणे साहू। एस चाए अचाए अचाए चेव चाए। फलमित्थ पहाण बुहाण, धीरा एअदसिणो, स ते ओसहसंपायणेण जीवाविज्जा, सभवाओ पुरिसोचिअमेअ।

एव सुक्कपक्खिए महापुरिसे ससारकतारपडिए अम्मापिइ-सगए धम्मपडिबध्धे विहरिज्जा, तेसिं तत्थ निअमविणासगे अपत्तबीजाइपुरिसमित्तासज्झे संभवतसम्मचाइओसहे मरणाइविवागे

धम्मायरिए सिया, तत्थ से सुक्कपक्खिए पुरिसे धम्मपडिबंधाओ एवं समालोचिअ — 'विणस्संति एए अवस्सं सम्मत्ताइओ-सहविरहेण, तस्स संपाडणे विभासा, कालसहाणि अ एआणि ववहारओ,' तहा सद्दविअ मंदबिअ इहलोगचिंताए तेसिं सम्म साइओसहनिमित्तं विसिट्ठगुरुमाइभावेण, सवित्तिनिमित्तं च किच्चकरणेण, चयमाणे संजमपडिवत्तीए साहुसिद्धीए। एस चाए अचाए, तत्तभावणाओ। अचाए चेव चाए, मिच्छाभावणाओ। तत्त फलमित्थ पहाणं परमत्थओ। धीरा एअदंसिणो आसन्नभव्वा। स ते सम्मत्ताइओसहसंपाडणेण जीवाविज्जा, अवंझिअ अमरणावञ्झबीअ जोगेण अमसाओ। सुपुरिसोचिअमेअं, दुप्पडिआराणि अ अम्मा-पिईणि। एस धम्मो सयाणं। भगवं इत्थ नायं परिहरमाणे अकु-सलाणुबंधि अम्मापिइसोगं ति।

एवमपरोवयाए अच्चंतं सुगुरुसमीवे, पूइत्ता भगवंते वीअरागे साहू अ, तोसिऊण विहवोचिअं किवणाई, सुप्पउत्तावस्सए सुविसुद्धनिमित्ते समहिवासिए विसुज्झमाणो महया पमोएणं सम्मं पव्वइज्जा लोअधम्मेहिंतो लोउत्तरधम्मगमणेण। एसा जिणाणमाणा महाकल्लाणत्ति न विराहिअव्वा बुद्धेणं, महा-णत्थभयाओ सिद्धिकंखिणा॥

इति पव्वज्जागहणविहिसुत्तं सम्मत्तं ॥३॥

४. अथ पव्वज्जापरिपालणासुत्तं

स एवमभिपव्वइए समाणे सुविहिअभावओ किरिआफलेण जुज्जइ विसुद्धचरणे महासत्ते। न विवज्जयमेइ। एअ अभावेऽभिप्पेअसिद्धी उवायपवित्तीओ। नाविवज्जत्थोऽणुवाए पयट्टइ। उवाओ अ साहगो निअमेण, तस्स तत्तताओ, अन्नहा अइप्पसंगाओ, निच्छयमयमेअं,

से समलिट्ठुकंचणे समसत्तुमित्ते नियत्तग्गहदुक्खे पसमसुहेण सम्मं सिक्खमाइअइ गुरुकुलवासी गुरुपडिबद्धे विणीए भूअत्थदरिसी। न इओ हिअं तत्तंति मन्नइ। सुस्सूसाइगुणजुत्ते तत्ताभिनिवेसा। विहिपरे परमंतमंतोत्ति अहिज्जइ सुत्तं। बद्धलक्खे आससाविप्पमुक्के आययट्ठी। स तमवेइ सव्वहा। तओ सम्मं निउंजइ। एअं धीराण सासणं।

अण्णहा अणिओगो अविहिगहिअमंतनाएण अणाराहणाए न किंचि, तदणारंभाओ धुवं। इत्थ मग्गदेसणाए [1]दुक्ख [2]अवधीरणा [3]अप्पडिवत्ती। नेवमहीअमहीअं अवगमविरहेण।

न एसा मग्गगामिणो विराहणा अणत्थमुहा, अत्थहेऊ, तस्सारंभाओ धुवं। इत्थ मग्गदेसणाए [1]अणभिनिवेसो [2]पडिवत्ति-मित्तं, [3]किरिआरंभो। एवंपि अहीअं अहीअं अवगमलेसजोगओ। अयं सबीओ नियमेण। मग्गगामिणो खु एसा अवायबहुलस्स।

निरवाए जहोदिए सुत्तुत्तकारी हवइ पवयणमाइसंगए पंचसमिए तिगुत्ते। अणत्थपरे एअचाए असमंजसस्स सिसुजणणी चायनाएण। निअत्ते इत्थ केवली एअफलभूए।

सम्ममेअं विआणइ दुविहाए परिण्णाए, तहा आसासप-यासदीवं संदीणाऽथिराइभेअं। असंदीणथिरत्थमुज्जमइ जहासत्ति संममते अणुसग्गे। असंसत्तजोगाराहए भवइ, उत्तरुत्तरजोगसिद्धीए मुच्चइ पावकम्मुणत्ति। विसुज्झमाणे आभवं भावकिरिअमाराहेइ, पसमसुहमणुहवइ अपीडिए संजमतवकिरिआए, अव्वहिए परीसहोवसग्गेहिं, वाहिअसुकिरिआनाएण।

से जहा नामए केइ महावाहिगहिए अणुहूअतव्वेअणे, विण्णायासरूवेण, निव्विण्णे तत्तओ, सुविज्जवयणेण सम्मं

तमरागच्छिय जहाविहाणओ परण्णे सुकिरिय, निरुद्धजहिच्छाचारे, तुच्छपत्थमोई, सुयमाणे गाहिणा, निअत्तमाणेअणे ममुरलम्भारोग्ग पवड्ढमाणतब्भावे तल्लाभनिव्वुईए तप्पडिवघाओ सिराखाराइजोगेवि याहिसमारग्गनिण्णाणेण इट्ठनिप्फत्तीओ अणाउलभावयाए किरिओवओगेण अपीडिए अव्वहिए सुहलेसाए वड्ढइ, विज्ज च बहु मण्णइ ।

एव कम्मवाहिगहिए अणुभूअजम्माइवेअणे, विण्णाया दुक्खरूवेण, निव्विण्णे तत्तओ, तओ सुगुरुवयणेण अणुट्ठाणाइणा तमवगच्छिय पुव्वुत्तविहाणओ पवन्ने सुकिरिअं पव्वज्ज, निरुद्धपमायायारे असारसुद्धभोई, मुयमाणे कम्मवाहिणा, निअत्तमाणिट्ठनिओगाइवेअणे, समुवलब्भ चरणारोग्ग, पवड्ढमाणसुहभावे, तल्लाभनिव्वुईए तप्पडिवधविसेसओ परीसहोवसग्गभावेवि तत्तसवेअणाओ कुसलासयवुड्ढीथिरासयत्तेण धम्मोवओगाओ, सया थिमिए तेऊलेसाए पवड्ढइ, गुरु च बहु मन्नइ जहोचिअ असगपडिवत्तीए, निसग्गपवित्तिभावेण ।

एसा गुरुई विआहिआ भावसारा, विसेसओ भगवतबहुमाणेण, 'जो म पडिमन्नइ से गुरु'ति तदाणा । अन्नहा किरिआ अकिरिआ, कुलडानारीकिरियासमा, गरहिआ तत्तवेईण, अफलजोगओ । विसण्णतत्तीफलमित्थ नाय, आवट्टे खु तप्फल असुहाणुबधे ।

आयओ गुरुबहुमाणो अवझकारणत्तेण, अओ परमगुरुसजोगो, तओ सिद्धी असमय । एसेह सुहोदए पगिट्ठतयणुवधे भवनाहितेगिच्छी । न इओ सुदर पर । उवमा इत्थ न विज्जई ।

॥ एवपण्णे, एवभावे, एवपरिणामे, अप्पडिवडिए, वड्ढमाणे तेउल्लेसाए, दुवालसमासिएण परिआएण अइक्कमइ सव्वदेवतेउ-ल्लेसं, एवमाहु महामुणी। तओ सुक्के सुक्काभिजाई भवइ, पायं छिण्ण कम्माणुबंधे, खवइ लोगसण्णं, पडिसोयगामी, अणुसोअनिवित्ते।

सया सुहजोगे एस जोगी वियाहिए। एस आराहगे सामण्णस्स, जहा गहिअपइण्णे सव्वोवहासुद्धे संधइ सुद्धगं भवं सम्मं अभवसाहगं भोगकिरियासुरूवाइकप्पं। तओ ता सपुण्णा पाउणइ अविगलहेउभावओ असंकिलिट्ठसुहरूवाओ अपरोवतावित्तणो सुंदरा अणुबंधेण। न य अण्णा सपुण्णा, तत्तत्तवइणेण। एअं नाणंति बुद्धा। एअमि सुहजोगसिद्धी। उचिअपडिवत्तिपहाणा इत्थ भावो पवत्तगो। पायं विग्धो न विज्जइ निरणुबंधासुहकम्मभावेण। अक्खित्ताओ इमे जोगा भावाराहणाओ। तहा तओ सम्मं पवत्तइ, निप्फायइ अणाउले। एवं किरिआ सुकिरिआ, एगंतनिक्कलंका निक्कलंकत्थसाहिआ, तहा सुहाणुबंधा उत्तरुत्तरजोगसिद्धीए।

तओ से साहइ परं परत्थं सम्मं। तक्कुसले सया तेहिं तेहिं पगारेहिं साणुबंध महोदए बीअबीजादिट्ठावणेण, कत्तिविरिआइजुत्ते अवंझसुहचिट्ठे समंतभद्दे सुप्पणिहाणाइहेऊ मोहतिमिरदीवे रागामयविज्जे दोसानलजलनिही संवेगसिद्धिकरे हवइ अचिंतचिंतामणिकप्पे। स एवं परपरत्थसाहए तहा करुणाइभावओ, अणेगेहिं भवेहिं विमुच्चमाणे पावकम्मुणा, पवड्ढमाणे अ सुहभावेहिं अणेगभविआए आराहणाए पाउणइ सव्वुत्तमं भवं चरमं अचरमभवहेउ अविगलपरपरत्थनिमित्तं। तत्थ काऊण निरवसेसं किच्चं विहूअरयमले सिज्झइ बुज्झइ मुच्चइ परिनिव्वाइ सव्वदुक्खाणमंतं करेइ॥

इति पव्वज्जापरिपालणासुत्तं सम्मत्तं ॥ ४ ॥

५. अथ पव्वज्जाफल-सुत्तं

स एवमभिसिद्धे परमबंभे मंगलालए जम्मजरामरणरहिए पहीणासुहे अणुबंधसत्तिवज्जिए संपत्तनिअसरूवे अकिरिए सहावसंठिए अणंतनाणे अणंतदंसणे। से न सद्दे, न रूवे, न गंधे, न रसे, न फासे। अरूवी सत्ता अणित्थंत्थसंठाणा, अणंतविरिआ, कयकिच्चा, सव्वाबाहविवज्जिआ, सव्वहा निरविक्खा, थिमिआ, पसंता। असंजोगिए एसाणंदे, अओ चेव परे मए।

अविक्खा अणाणंदे। संजोगो विओगकारणं। अफलं फलमेआओ। विणिवायपरं खु तं, बहुमयं मोहाओ अबुहाणं, जमित्तो विवज्जओ, तओ अणत्था अपज्जवसिआ। एस भावरिऊ परे अओ वुत्ते उ भगवया।

नागासेण जोगो एअस्स, से सरूवसंठिए। नागासमण्णत्थ। न सत्ता सदंतरमुवेइ। अचितमेअं केवलिगम्मं तत्तं, निच्छयमयमेअं। विजोगवं च जोगोत्ति न एस जोगो। भिण्णं लक्खणमेअस्स। न इत्थाविक्खा। सहावो खु एसो अणंतसुहसहावकप्पो। उवमा इत्थ न विज्जइ। तब्भावे अणुभवो परं तस्सेव। आणा एसा जिणाणं सव्वण्णूणं अवितहा एगंतओ, न वितहत्ते निमित्तं, न चानिमित्तं कज्जंति।

निदंसणमित्तं तु नवरं, सव्वसत्तुक्खए सव्ववाहिविगमे सव्वत्थसंजोगेण सव्विच्छासंपत्तीए जारिसमेयं, इत्तोणंतगुणं। तं तु भावसत्तुक्खयादितो। रागादओ भावसत्तू, कम्मोदया वाहिणो, परमलद्धीओ उ अट्ठा, अणिच्छेच्छा इच्छा। एवं सुहुममेअं न तत्तओ इयरेण गम्मइ, जइसुहं व अजइणा, आरुग्गसुहं व रोगिणत्ति विभासा। अचिंतमेअं सरूवेणं, साइअपज्जवसिअं एग

अन्तरा केवलज्ञान छद्मस्था अल्पचक्षुष । हस्तस्पर्शसम शास्त्रज्ञानं तद्वयवहारकृत् ॥ १० ॥ शुध्योञ्छाद्यपि शास्त्राज्ञानिरपेक्षस्य नो हितम् । भौतहन्तुर्यथा तस्य पदस्पर्शनिषेधनम् ॥११॥ शासनात् त्राणशक्तेश्च बुधै शास्त्र निरुच्यते । वचन वीतरागस्य तच्च नान्यस्य कस्यचित् ॥१२॥ वीतरागोऽनृत नैव ब्रूयात्तद्धेत्वभावत । यस्तद्वाक्येष्वनाश्वासस्तन्महामोहजृम्भितम् ॥ १३ ॥ शास्त्रे पुरस्कृते तस्माद्वीतराग पुरस्कृत । पुरस्कृते पुनस्तस्मिन्नियमात् सर्वसिद्धय ॥१४॥ अत एव च समापत्तिं वदन्त्यन्ये ध्रुव पदम् । प्रशान्तवाहिता मान्ये विसभागक्षय परे ॥१५॥ चर्मचक्षुर्भृत सर्वे देवाश्चावधिचक्षुष । सर्वतश्चक्षुष सिद्धा योगिन शास्त्रचक्षुष ॥१६॥ परीक्षन्ते कषच्छेदतापै स्वर्णं यथा जना । शास्त्रेऽपि वर्णिकाशुद्धिं परीक्षन्तां तथा बुधा ॥१७॥ विधय प्रतिषेधाश्च भूयांसो यत्र वर्णिता । एकाधिकारा दृश्यन्ते कषशुद्धिं वदन्ति ताम् ॥ १८ ॥ मिथ्यान्तेषु यथा ध्यानाध्ययनादिविधिव्रजा । हिंसादीना निषेधाश्च भूयांसो मोक्षगोचरा ॥ १९ ॥ अर्थकामविमिश्र यद्यच्च कल्पकथाविलम् । आनुषङ्गिकमोक्षार्थं यत्र तत् कषशुद्धिमत् ॥ २० ॥ विधीना च निषेधाना योगक्षेमकरी क्रिया । वर्ण्यते यत्र सर्वत्र तच्छास्त्र छेदशुद्धिमत् ॥ २१ ॥ कायिकाद्यपि कुर्वीत गुप्तश्च समितो मुनि । कृत्ये ज्यायसि किं त्वन्यमित्युक्त समये यथा ॥ २२ ॥ अन्यार्थं किञ्चिदुत्सृष्ट यत्रान्यार्थमपोह्यते । दुर्विधिप्रतिषेध तन्न शास्त्र छेदशुद्धिमत् ॥ २३ ॥ निषिद्धस्य विधानेऽपि हिंसादेर्भूतिकामिभि । दाहस्येव न सद्वैद्यैर्याति प्रकृतिदुष्टता ॥ २४ ॥ हिंसा भावकृतो दोषो दाहस्तु न तथेति चेत् । भूत्यर्थं तद्विधानेऽपि भावदोष कथ गत ॥ २५ ॥ वेदोक्तत्वान्मन शुद्ध्या कर्मयज्ञोऽपि योगिन । ब्रह्मयज्ञ इतीच्छन्त श्येनयाग त्यजन्ति किम् ॥ २६ ॥

वेदान्तविधिशेषत्वमत कर्मविधेर्हितम् । भिन्नामर्शापा शेषा वेदान्ता एव कर्मण ॥ २७ ॥ कर्मणा नियमाना चित्तशोधकता परम् । साङ्ख्याचार्या अपीच्छन्तीत्यास्तामेषोऽत्र विस्तर ॥२८॥ यत्र सर्वेनयालम्बिविचारप्रबलाग्निना । तात्पर्यश्यामिका न स्यात्तच्छास्त्र शास्त्रशुध्दिमत् ॥२९॥ यथाह सोमिलप्रश्ने जिन स्याद्वादसिद्धये । द्रव्यार्थादहमेकोऽस्मि दृग्ज्ञानार्थादुभावपि ॥ ३० ॥ अक्षयश्चाव्यय श्चास्मि प्रदेशार्थविचारत । अनेकभूतभावात्मा पर्यायार्थपरिग्रहात् ॥३१॥ द्वयोरेकत्वबुद्धयापि यथा द्वित्वं न गच्छति । नयैकान्तधिया स्वेषमनेकान्तो न गच्छति ॥३२॥ सामस्त्येन न मान स्याद् द्वयोरेकत्वधीर्यथा । तथा वस्तुनि वस्त्वशबुद्धिर्ज्ञेया नयात्मिका ॥३३॥ एकदेशेन चैकत्वधीर्द्वयो स्याद्यथा प्रमा । तथा वस्तुनि वस्त्वंशबुद्धिर्ज्ञेया नयात्मिका ॥३४॥ इत्थ च सशयन्त्रं य नयाना भाषते पर । तदपास्त मिलनाना प्रत्येक न नयेषु यत् ॥३५॥ सामस्त्येन द्वयालम्बेऽप्यविरोधे समुच्चय । विरोधे दुर्नयव्राता स्वशस्त्रेण स्वयं हता ॥३६॥ कथ विप्रतिषिद्धाना न विरोध समुच्चये । अपेक्षाभेदतो हन्त कैव विप्रतिषिद्धता ॥३७॥ भिन्नापेक्षा यथैकत्र पितृपुत्रादिकल्पना । नित्यानित्याद्यनेकान्तस्तथैव न विरोत्स्यते ॥३८॥ व्यापके सत्यनेकान्ते स्वपरपररूपयो । आनैकान्त्यान्न कुत्रापि निर्णीतिरिति चेन्मति ॥३९॥ अत्रार्प्यवृत्तिर्धर्माणा यथावच्छेद माश्रया । नापि तत्त पराद्वृत्तिस्तत् किं नात्र तदिष्यते ॥ ४० ॥ आनैगमान्त्यभेद तत्परावृत्तापि सूक्ष्म । अभिप्रेतार्थयेणैव निर्णयो व्यवहारक ॥४१॥ अनेकान्तेऽप्यनेकान्तादनिष्ठैवमपाकृता । नयसु क्ष्मेक्षिकयाऽप्रान्ते विश्रान्ते सुरुमत्वत ॥४२॥ आत्माश्रयादयोऽप्यत्र सावकाशा न कर्हिचित । ते हि प्रमाणसिद्धार्थात् प्रकृत्यैव पराङ्मुखा ॥४३॥ उत्पन्न दधिभावेन नष्टं दुग्धतया पय । गोरसत्वात् स्थिर जानन् स्याद्वादद्विड् जनोऽपि क ॥४४॥ इत्थत्र प्रधान

सत्त्वाद्यैर्विरुद्धैर्गुम्फित गुणे । साङ्ख्य सङ्ख्यावता मुख्यो नानेकान्त प्रतिक्षिपेत् ॥४५॥ विज्ञानस्यैकमाकार नानाकारकरम्बितम् । इच्छं-स्तथागत प्राज्ञो नानेकान्त प्रतिक्षिपेत् ॥४६॥ चित्रमेकमनेक च रूप प्रामाणिक वदन् । योगो वैशेषिको वापि नानेकान्त प्रतिक्षिपेत् ॥४७॥ प्रत्यक्ष मितिमात्रशे मेयाशे तद्विलक्षणम् । गुरुर्ज्ञान वदन्नेक नानेकान्त प्रतिक्षिपेत् ॥४८॥ जातिव्यक्त्यात्मक वस्तु वदन्ननुभवोचितम् । भट्टो वापि मुरारिर्वा नानेकान्त प्रतिक्षिपेत् ॥ ४९ ॥ अबद्ध परमार्थेन बद्ध च व्यवहारत । ब्रुवाणो ब्रह्मवेदान्ती नानेकान्त प्रतिक्षिपेत् ॥५०॥ ब्रुवाणा भिन्नभिन्नार्थान्नयभेदव्यपेक्षया। प्रतिक्षिपेयुर्नो वेदा स्याद्वाद सार्वतान्त्रिकम् ॥५१॥ विमतिः सम्मतिर्वापि चार्वाकस्य न मृग्यते। परलोकात्ममोक्षेषु यस्य मुह्यति शेमुषी ॥५२॥ तेनानेकान्तसूत्र यद्यद्वा सूत्र नयात्मकम् । तदेव तापशुद्ध स्यान्न तु दुर्नयसंज्ञितम् ॥५३॥ नित्यैकान्ते न हिंसादि तत्पर्यायापरिक्षयात् । मन सयोगनाशादी व्यापारानुपलम्भत ॥ ५४ ॥ बुद्धिलेपोऽपि को नित्यनिर्लेपात्मव्यवस्थितौ । सामानाधिकरण्येन बन्धमोक्षौ हि सङ्गतौ ॥ ५५ ॥ अनित्यैकान्तपक्षेऽपि हिंसादिकमसङ्गतम् । स्वतो विनाशशीलाना क्षणाना नाशकोऽस्तु क ॥५६॥ ज्ञानत्वे क्षणाना तु न हिंसादिनियामकम् । विशेषादर्शनात्तस्य बुद्धलुब्धकयोर्मिथ ॥५७॥ सक्लेशेन विशेषश्चेदानन्त्यमपार्थकम्। न हि तेनापि सक्लिष्टमध्ये भेदो विधीयते ॥५८॥ मनोवाक्-काययोगाना भेदादेव क्रियाभिदा । समग्रैव विशीर्येतेत्येतदन्यत्र चर्चितम् ॥ ५९ ॥ नित्यानित्याद्यनेकान्तशास्त्र तस्माद्विशिष्यते । तद्दृष्ट्यैव हि माध्यस्थ्य गरिष्ठमुपपद्यते ॥६०॥ यस्य सर्वत्र समता नयेषु तनयेष्विव । तस्यानेकान्तवादस्य क न्यूनाधिकशेमुषी ॥६१॥ स्वतन्त्रास्तु नयास्तस्य नाशा किं तु प्रकल्पिता । रागद्वेषौ कथ तस्य दूषणेऽपि च भूषणे ॥६२॥ अर्थे महेन्द्रजालस्य दूषितेऽपि च

भूषिते । यथा जनाना माध्यस्थ्य दुर्नयार्थे तथा मुने ॥ ६३ ॥ दूषयेदज्ञ एवोच्चैः स्याद्वाद न तु पण्डित । अज्ञप्रलापे सुज्ञाना न द्वेष करुणैव तु ॥६४॥ त्रिविध ज्ञानमाख्यात श्रुत चिन्ता च भावना । आद्य कोष्ठगबीजाभ वाक्यार्थविषय मतम् ॥६५॥ महावाक्यार्थज यत्तु सूक्ष्मयुक्तिशतान्वितम् । तद्द्वितीयं जले तैलबिन्दुरीत्या प्रसृत्वरम् ॥६६॥ ऐदम्पर्यगत यच्च विध्यादौ यत्नवच्च यत् । तृतीय तद्विशुद्धोच्चजात्यरत्नविभानिभम् ॥६७॥ आद्ये ज्ञाने मनाक्पुसस्तद्रागाद्दर्शनग्रह । द्वितीये न भवत्येष चिन्तायोगात्कदाचन ॥६८॥ चारिसञ्जीविनीचारन्यायाद्धावतोऽन्तिमे । सर्वत्रैव हिता वृत्तिर्गाम्भीर्यात्तत्त्वदर्शिन ॥६९॥ तेन स्याद्वादमालम्ब्य सर्वदर्शन तुल्यताम् । मोक्षोद्देशाविशे(द्वि?)शेषेण य पश्यति स शास्त्रवित् ॥७०॥ माध्यस्थ्यमेव शास्त्रार्थो येन तच्चारु सिध्यति । स एव धर्मवाद स्यादन्यद्बालिशवल्गनम् ॥७१॥ पुत्रदारादिससारो धनिना मूढचेतसाम् । पण्डिताना तु ससार शास्त्रमध्यात्मवर्जितम् ॥७२॥ माध्यस्थ्यसहित ह्येकपदज्ञानमपि प्रमा । शास्त्रकोटिर्वृथैवान्या तथा चोक्त महात्मना ॥७३॥ †वादाश्च प्रतिवादाश्च वदन्तोऽनिश्चितास्तथा । तत्त्वान्त नैव गच्छन्ति तिलपीलकवद्गतौ ॥ ७४ ॥

इति यतिवदनात्पदानि बुद्ध्वा प्रशमविवेचनसत्कराभिधानि । प्रदलितदुरित क्षणाद्विलासितितनय इह निदेशालय जगाम ॥७५॥ नयानेकान्तवादानिगमरहितस्यास्य फलितम्, कथ माध्यस्थ्येन स्फुटमिति विधेय श्रमपदम् । समाधेरभ्यस्तादभिदधति व्यक्तसदृशम्, फल योगाचार्या ध्रुवमभिनिवेशे विगलिते ॥ ७६ ॥ निशेषादोघाद्वा सपदि वदनेभ्य तत्समये, समुन्मीलद्भक्तिर्भवति य इहाध्यात्मविशद । भृशा धीरोदात्तप्रियतमगुणोज्जागररुचिर्यशःश्रीस्त स्याद्भ त्यजति न कदापि प्रणयिनी ॥७७॥

इति श्रीपण्डितनयविजयगणिशिष्यपण्डितश्रीपद्मविजयगणिसहोदरोपाध्यायश्रीयशोविजयगणिविरचितेऽध्यात्मोपनिषत्प्रकरणे शास्त्रयोगशुद्धिनामा प्रथमोऽधिकारः समाप्तः ॥ १ ॥

॥ दिशा दर्शितया शास्त्रैर्गच्छन्नच्छमतिः पथि । ज्ञानयोगं प्रयुञ्जीत तद्विशेषोपलब्धये ॥ १ ॥ योगजादृष्टजनितः स तु प्रातिभसंज्ञितः । सन्ध्येव दिनरात्रिभ्यां केवलश्रुतयोः पृथक् ॥ २ ॥ पदमात्रं हि नान्वेति शास्त्रं दिग्दर्शनोत्तरम् । ज्ञानयोगो मुनेः पार्श्वमाकैवल्यं न मुञ्चति ॥ ३ ॥ तत्त्वतो ब्रह्मणः शास्त्रं लक्षणं न तु दर्शनम् । न चानुष्ठानमतत्त्वस्य दृष्टभ्रान्तिनिवर्तते ॥ ४ ॥ तेनात्मदर्शनाकाङ्क्षी ज्ञानेनान्तर्मुखो भवेत् । दृग्दुर्दृगात्मता मुक्तिर्दृश्यैकात्म्यं भवभ्रमः ॥ ५ ॥ आत्मज्ञाने मुनिर्मग्नः सर्वं पुद्गलविभ्रमम् । महेन्द्रजालवद्वेत्ति नैव तत्रानुरज्यते ॥ ६ ॥ आस्वादिता सुमधुरा येन ज्ञानरतिः सुधा । न लगत्येव तच्चेतो विषयेषु विषेष्विव ॥ ७ ॥ सत्तत्त्वचिन्तया यस्याभिसमन्वागता इमे । आत्मवान् ज्ञानवान् वेदधर्मवान् ब्रह्मवांश्च सः ॥ ८ ॥ विषयान् साधकः पूर्वमनिष्टत्वधिया त्यजेत् । न त्यजेन्न च गृह्णीयात् सिद्धो विन्द्यात् स तत्त्वतः ॥ ९ ॥ योगारम्भदशास्थस्य दुःखमन्तर्बहिः सुखम् । सुखमन्तर्बहिर्दुःखं सिद्धयोगस्य तु ध्रुवम् ॥ १० ॥ प्रसरा-शशक्त्या यद्रूपमात्मनो ज्ञानमुच्यते । सुखं स्वरूपविश्रान्तिशक्त्या वाच्यं तदेव तु ॥ ११ ॥ सर्वं परवशं दुःखं सर्वमात्मवशं सुखम् । एतदुक्तं समासेन लक्षणं सुखदुःखयोः ॥ १२ ॥ ज्ञानमग्नस्य यच्छर्म तद्वक्तुं नैव पार्यते । नोपमेयं प्रियाश्लेषैर्नापि तच्चन्दनद्रवैः ॥१३॥ तेजोलेश्याविवृद्धिर्या पर्यायक्रमवृद्धितः । भाषिता भगवत्यादौ सेत्थम्भूतस्य युज्यते ॥ १४ ॥ चिन्मात्रलक्षणेनान्यव्यतिरिक्तत्व

मात्मन । प्रतीयते यदश्रान्त तदेव ज्ञानमुत्तमम् ॥ १५ ॥ शुभो-
पयोगरूपोऽय समाधि सविकल्पक । शुद्धोपयोगरूपस्तु निर्विकल्प-
स्तदेकदृक् ॥ १६ ॥ आद्य सालम्बनो नाम योगोऽनालम्बन पर ।
छायाया दर्पणाभावे मुखविश्रान्तिसन्निभ ॥ १७ ॥ यद्दृश्य यच
निर्वाच्य मननीय यदुत्ति । तद्रूप परसंशिद न शुद्धद्रव्यलक्षणम्
॥ १८ ॥ अपदस्य पद नास्तीत्युपक्रम्यागमे तत । उपाधिमात्रव्या-
वृत्त्या प्रोक्त शुद्धात्मलक्षणम् ॥ १९ ॥ यतो वाचो निवर्तन्ते
अप्राप्य मनसा सह । इति श्रुतिरपि व्यक्तमेतदर्थानुभाषिणी ॥२०॥
अतीन्द्रिय परं ब्रह्म विशुद्धानुभव विना । शास्त्रयुक्तिशतेनापि नैव
गम्य कदाचन ॥ २१ ॥ केषा न कल्पना दर्वी शास्त्रक्षीरान्नगाहिनी ।
विरलास्तद्रसास्वादविदोऽनुभवजिह्वया ॥ २२ ॥ पश्यतु ब्रह्मनिर्द्वंद्व
निर्द्वंद्वानुभव विना । कथ लिपिमयी दृष्टि वाङ्मयी वा मनो
मयी ॥ २३ ॥ न सुषुप्तिरमोहत्वान्नापि च स्वापजागरौ । कल्प-
नाशिल्पविश्रान्तेस्तुर्यैवानुभवो दशा ॥ २४ ॥ अधिगत्याखिल शब्द-
ब्रह्म शास्त्रदृशा मुनि । स्वसवेद्यपरं ब्रह्मानुभवैरधिगच्छति ॥२५॥
ये पर्यायेषु निरतास्ते ह्यन्यसमयस्थिता । आत्मस्वभावनिष्ठाना
ध्रुवा स्वसमयस्थिति ॥ २६ ॥ भावापोहापविश्रान्तिर्वाशुद्धनयस्य
तत् । शुद्धानुभवसवेद्य स्वरूप परमात्मन ॥ २७ ॥ गुणस्थानानि
यावन्ति यावन्त्यश्चापि मार्गणा । तदन्यतरस श्लेषो नैवात पर-
मात्मन ॥ २८ ॥ कर्मोपाधिकृतान् भावान् य आत्मन्यध्यवस्यति ।
तेन स्वाभाविक रूप न बुद्ध परमात्मन ॥ २९ ॥ यथा भृत्यै
कृत युद्ध स्वामिन्येवोपचर्यते । शुद्धात्मन्यविवेकेन कर्मस्कन्धोर्जित
तथा ॥ ३० ॥ मुषितत्व यथा पान्थगत पथ्युपचर्यते । तथा व्यव-
हरत्यज्ञश्चिद्रूपे कर्मविक्रियाम् ॥ ३१ ॥ स्वत एव समायान्ति कर्मा-
ण्यारब्धशक्तित । एकक्षेत्रावगाहेन ज्ञानी तत्र न दोषभाक् ॥३२॥

दारुय नरथपाञ्चालीनृत्यतुल्या' प्रवृत्तय । योगिनो नैव बाधायै ज्ञानिनो लोकवर्तिन ॥३३॥ प्रारब्धादृष्टजनितान् सामायिकविवेकत । क्रियापि ज्ञानिनो व्यक्तामौचितीं नातिवर्तते ॥ ३४ ॥ ससारे निवसन् स्वार्थसज्ज' कज्जलवेश्मनि । लिप्यते निखिलो लोको ज्ञानसिद्धो न लिप्यते ॥ ३५ ॥ नाहं पुद्गलभावाना कर्ता कारयिता च न । नानुमन्तापि चेत्यात्मज्ञानवान् लिप्यते कथम् ॥ ३६ ॥ लिप्यते पुद्गलस्कन्धो न लिप्ये पुद्गलैरहम् । चित्रव्योमाञ्जनेनेव ध्यायन्निति न लिप्यते ॥ ३७ ॥ लिप्तता ज्ञानसम्पातप्रतिघाताय केवलम् । निर्लेपज्ञानमग्नस्य क्रिया सर्वोपयुज्यते ॥ ३८ ॥ तप'-श्रुतादिना मत्त क्रियावानपि लिप्यते । भावनाज्ञानसम्पन्नो निष्क्रियोऽपि न लिप्यते ॥ ३९ ॥ समल निर्मल चेदमिति द्वैत यदा-गवम् । अद्वैत निर्मल ब्रह्म तदेकमवशिष्यते ॥ ४० ॥ महासामा न्यरूपेऽस्मिन्मज्जन्ति नयजा भिदा । समुद्र इव कल्लोला पवनोन्माथनिर्मिता ॥ ४१ ॥ षड्द्रव्यैकात्म्यसस्पर्शि सत्सामान्य हि यद्यपि । परस्यानुपयोगित्वान् स्वनिश्रान्त तथापि तत ॥४२॥ नयेन सङ्ग्रहेणैवमृजुसूत्रोपजीविना । सच्चिदानन्दरूपत्व ब्रह्मणो व्यवतिष्ठते ॥ ४३ ॥ सत्त्वचित्त्वादिधर्माणा भेदाभेदविचारणे । न धार्थोऽय विशीर्येत निर्विकल्पप्रसिद्धित ॥ ४४ ॥ योगजानुभवारूढे सन्मात्रे निर्विकल्पके । विकल्पौघासहिष्णुत्व भूषण न ▯ दूषणम् ॥ ४५ ॥ यो ह्यख्यातुमशक्योऽपि प्रत्याख्यातु न शक्यते । प्राज्ञैर्न दूषणीयोऽर्थ स माधुर्यविशेषवत् ॥ ४६ ॥ कुमारी न यथा वेत्ति सुख दयितभोगजम् । न जानाति तथा लोको योगिना ज्ञानज सुखम् ॥ ४७ ॥ अत्यन्तपक्वबोधाय समाधिर्निर्विकल्पक । वाच्योऽयं नार्धविज्ञस्य तथा चोक्त परैरपि ॥ ४८ ॥ आदौ शमदमप्रायैर्गुणै शिष्य प्रबोधयेत् । पश्चात् सर्वमिद ब्रह्म शुद्धस्त्वमिति बोधयेत् ॥ ४९ ॥ अज्ञस्यार्धप्रबुद्धस्य सर्व ब्रह्मेति यो वदेत् । महानरकजा-

लेपु स तेन विनियोजित ॥ ५० ॥ तेनादौ शोधयेच्चित्तं सद्विकल्पैर्घनादिभि । यत्नामादिविकाराणा प्रतिसख्याननाश्यता ॥५१॥ विकल्परूपा मायेय विकल्पैनैव नाश्यते । अवस्थान्तरभेदेन तथा चोक्त परैरपि ॥ ५२ ॥ अविचयेनोत्तमया स्वात्मनाशोद्यमोत्थया । विद्या सम्प्राप्यते राम सर्वदोषापहारिणी ॥ ५३ ॥ शाम्यति ह्यलमक्षेण मलेन क्षाल्यते मल । शम विष विषेणैति रिपुणा हन्यते रिपु ॥ ५४ ॥ ईदृशी भूतमायेय या स्वनाशेन हर्षदा । न लक्ष्यते स्वभावोऽस्या प्रेक्ष्यमाणैव नश्यति ॥ ५५ ॥ व्रतादि शुभसङ्कल्पो निर्नाश्याशुभवासनाम् । दाह्य विनैव दहन स्वयमेव विनङ्क्ष्यति ॥ ५६ ॥ इय नैश्चयिकी शक्तिर्न प्रवृत्तिर्न वा क्रिया । शुभसङ्कल्पनाशार्थं योगिनामुपयुज्यते ॥ ५७ ॥ द्वितीयापूर्वकरणे क्षायोपशमिका गुणा' । क्षमाद्या अपि यास्यन्ति स्थास्यन्ति क्षायिका' परम् ॥ ५८ ॥

इत्थ यथाबलमनुग्रमशुभम च कुर्वन् दृशानुगुणमुत्तममात्मकार्ये । चिन्मात्रनिर्भरनिवेशितपक्षपात', प्रातर्नुरश्मिव दीप्तिमुपैति योगी ॥ ५९ ॥ अभ्यस्य तु प्रवितत व्यवहारमार्गं, प्रज्ञापनीय इह सद्गुरुवाक्यनिष्ठ । चिद्दर्पणप्रतिफलत्त्रिजगद्विवर्ते, वर्तेत किं पुनरसौ सहजात्मरूपे ॥ ६० ॥ भवतु निरुपधि तत्त्व बाह्यमाभ्यन्तर वा, हृदि वितरति साम्य निर्मलश्चिद्विचार । तदिह निचितपञ्चाचारसञ्चारचारुस्फुरितपरमभावे पक्षपातोऽधिको न ॥ ६१ ॥ स्फुटमपरमभावे नैगमस्तारतम्यम् प्रवदतु न तु हृष्येत्तावता ज्ञानयोगी। कलितपरमभाव चिच्चमत्कारसारम्, सकलनयविशुद्ध चित्तमेक प्रमाणम् ॥ ६२ ॥ हरिरपरनयाना गर्जितैः कुञ्जराणाम् सहजविपिनसुप्तो निश्चयो नो बिभेति । अपि तु भवति लीलोज्जृम्भिजृम्भोन्मुखेऽस्मिन् गलितमदमरास्ते नोच्छ्वसन्त्येव भीता ॥ ६३ ॥

कलितविविधशास्त्रव्यापकोलाहलौघव्युपरमपरमार्थे भावनापावना नाम् । क्वचन किमपि शोच्यं-नास्ति नैवास्ति मोच्यं, न च किमपि विधेयं नैव गेयं न देयम् ॥ ६४ ॥ इति सुपरिणतात्मख्यातिचातुर्यकेलिर्भवति यतिपतिर्यश्चिद्विरोद्धासिवीर्यः । हरहिमकरहारस्फारमन्दारगङ्गारजतकलशशुभ्रा स्यात्तदीया यशःश्रीः ॥ ६५ ॥

इति श्रीपण्डितनयविजयगणिशिष्यपण्डितश्रीपद्मविजयगणि-सहोदरोपाध्यायश्रीयशोविजयगणिविरचितेऽध्यात्मोपनिषत्प्रकरणे ज्ञानयोगशुद्धिनामा द्वितीयोऽधिकारः समाप्तः ॥ २ ॥

यान्येव साधनान्यादौ गृह्णीयाज्ज्ञानसाधकः । सिद्धयोगस्य तान्येव लक्षणानि स्वभावतः ॥ १ ॥ अत एव जगौ यात्रां सत्तपोनियमादिषु । यतनां सोमिलप्रश्ने भगवान् स्वस्य निश्चितम् ॥ २ ॥ अतश्चैव स्थितप्रज्ञभावसाधनलक्षणे । अन्यूनाभ्यधिके प्रोक्ते योगदृष्ट्या परैरपि ॥ ३ ॥ नाज्ञानिनो विशेष्येत यथेच्छाचरणे पुनः । ज्ञानी स्वलक्षणाभावात्तथा चोक्तं परैरपि ॥ ४ ॥ बुद्धाऽद्वैतसतत्त्वस्य यथेच्छाचरणं यदि । शुनां तत्त्वदृशां चैव को भेदोऽशुचिभक्षणे ॥ ५ ॥ अबुद्धिपूर्विका वृत्तिर्न दुष्टा तत्र यद्यपि । तथापि योगजादृष्टमहिम्ना सा न सम्भवेत् ॥ ६ ॥ निवृत्तमशुभाचारात्शुभाचारप्रवृत्तिमत् । स्याद्वा चित्तमुदासीनं सामायिकवतो मुनेः ॥ ७ ॥ विषयश्च निषेधाश्च नत्यज्ञाननियन्त्रिताः । बालस्यैवागमे प्रोक्तो नोद्देशः पश्यकस्य यत् ॥ ८ ॥ न च सामर्थ्ययोगस्य युक्तं शास्त्रं नियामकम् । कल्पातीतस्य मर्यादाप्यस्ति न ज्ञानिनः क्वचित् ॥ ९ ॥ भावस्य सिद्धयसिद्धिभ्यां यच्चाकिञ्चित्करी क्रिया । ज्ञानमेव क्रियामुक्तं राजयोगस्तदिष्यताम् ॥ १० ॥ मैवं नार्धपथो पश्यो नापूर्वकरणं विना । धर्मसन्यासयोगी चेत्य

न्यस्य नियता क्रिया ॥ ११ ॥ स्थैर्याधानाय सिद्धस्यासिद्धस्यानय
नाय च । भावस्यैव क्रिया शान्तचित्तानामुपयुज्यते ॥ १२ ॥
क्रियाविरहितं हन्त ज्ञानमात्रमनर्थकम् । गतिं विना पथज्ञोऽपि
नाप्नोति पुरमीप्सितम् ॥ १३ ॥ स्वानुकूल्यां क्रियां काले ज्ञानपूर्णो
ऽप्यपेक्षते । प्रदीपः स्व(मी?)प्रकाशो (शो?)ऽपि तैलपूर्त्यादिकं यथा
॥ १४ ॥ बाह्यभावं पुरस्कृत्य ये क्रियाव्यवहारतः । वदने कवलक्षेपं
विना ते तृप्तिकाङ्क्षिणः ॥ १५ ॥ गुणवद्बहुमानादेर्नित्यस्मृत्या च
सत्क्रिया । जातं न पातयेद्भावमजातं जनयेदपि ॥ १६ ॥ क्षायो-
पशमिके भावे या क्रिया क्रियते तया । पतितस्यापि तद्भावप्रवृद्धि
र्जायते पुनः ॥ १७ ॥ गुणवृद्ध्यै ततः कुर्यात् क्रियामस्खलनाय
वा । एकं तु संयमस्थानं जिनानामवतिष्ठते ॥ १८ ॥ भवानलाद
फलत्वेन ननु ज्ञानं निषिध्यते । न हि रज्ज्वाहिभ्रान्तिर्गमनेन न
निवर्तते ॥ १९ ॥ सत्यं क्रियागमप्रोक्ता ज्ञानिनोऽप्युपयुज्यते ।
संचितादृष्टनाशार्थं नासूरोऽपि यदभ्यधात् ॥ २० ॥ तण्डुलस्य
यथा वर्म यथा ताम्रस्य कालिका । नश्यति क्रियया पुत्र पुरुषस्य
तथा मलम् ॥ २१ ॥ जीवस्य तण्डुलस्येव मलं सहजमप्यलम् ।
नश्यत्येव न सन्देहस्तस्मादुद्यमवान् भव ॥ २२ ॥ अविद्या च
दिदृक्षा च भवबीजं च वासना । सहजं च मलं चेति पर्याया
कर्मणः स्मृता ॥ २३ ॥ ज्ञानिनो नास्त्यदृष्टं चेद्भस्मसात्कृतकर्मणः ।
शरीरपातः किं न स्याज्जीवनादृष्टनाशतः ॥ २४ ॥ शरीरमीश्वरस्येव
विदुषोऽप्यवतिष्ठते । अन्यादृष्टवशेनेति कश्चिदाह तदक्षमम् ॥२५॥
शरीरं विदुषः शिष्याद्यदृष्टाद्यदि तिष्ठति । तदाऽसुहृददृष्टेन न
नश्येदिति का प्रमा ॥ २६ ॥ न चोपादाननाशेऽपि क्षणं कार्यं
यथेष्यते । तार्किकैः स्थितिमत्तद्वच्चिरं विद्वत्तनुस्थितिः ॥ २७ ॥
निरुपादानकार्यस्य क्षणं यत्तार्किकैः स्थितिः । नाशहेत्वन्तराभावाद्दिष्टा
न च सा दुर्वचा ॥ २८ ॥ अन्यादृष्टस्य सम्पातप्रतिबन्धकता नयेत् ।

म्रियमाणोऽपि जीव्येत शिप्यादृष्टवशाद्गुरु ॥ २९ ॥ स्वभावाग्नि रुपादान यदि विद्वत्तनुस्थिति । तथापि कालनियमे तत्र युक्तिर्न विद्यते ॥ ३० ॥ उच्छृङ्खलस्य तच्चिन्त्य मत वेदान्तिनो ह्यद । आरब्धादृष्ट किं [illegible] ज्ञेया विद्वत्तनुस्थिति ॥ ३१ ॥ तत्प्रारब्धैत रादृष्ट ज्ञाननाश्य यदीष्यते । लाघवेन विजातीय तन्नाश्य तदुष्य ल्यताम् ॥ ३२ ॥ इत्थं च ज्ञानिनो ज्ञाननाश्यकर्मक्षये सति । क्रियैकनाश्यकर्मौघक्षयार्थं सापि युज्यते ॥ ३३ ॥ सर्वकर्मक्षये ज्ञानकर्मणोस्तत्समुच्चय । अन्योऽन्यप्रतिबन्धेन तथा चोक्त परैरपि ॥ ३४ ॥ न यावत्सममभ्यस्तौ ज्ञानसत्पुरुषक्रमौ । एकोऽपि नैतयोस्तावत्पुरुषस्येह सिध्यति ॥ ३५ ॥ यथा छाद्मस्थिके ज्ञान कर्मणी सहगे(गौ)त्वरे । क्षायिके अपि विज्ञेये तथैव मतिशालिभि ॥ ३६ ॥ सम्प्राप्तकेवलज्ञाना अपि यज्जिनपुङ्गवा । क्रिया योग-निरोधाख्या कृत्वा सिध्यन्ति नान्यथा ॥ ३७ ॥ तेन ये क्रियया मुक्ता ज्ञानमात्राभिमानिन । ते भ्रष्टा ज्ञानकर्मभ्या नास्तिका नात्र सशय ॥ ३८ ॥ ज्ञानोत्पत्ति समुद्भाव्य कामादीनन्यदृष्टित । अप ह्नुवानैर्लोकेभ्यो नास्तिकैर्वञ्चित जगत् ॥ ३९ ॥ ज्ञानस्य परिपाकाद्धि क्रियाऽसङ्गत्वमङ्गति । न तु प्रयाति पार्थक्य चन्दनादिव सौरभम् ॥ ४० ॥ प्रीतिभक्तिवचोऽसङ्गैरनुष्ठान चतुर्विधम् । यत्परैर्योगिभि र्गीत तदित्थ युज्यतेऽखिलम् ॥ ४१ ॥ ज्ञाने चैव क्रियाया च युगपद्विहितादर । द्रव्यभावविशुद्ध सन् प्रयात्येव पर पदम् ॥४२॥

क्रियाज्ञानसयोगविश्रान्तचित्ता समुद्भूतनिर्बाधचारित्रवृत्ता ।
नयोन्मेषनिर्णीतनि शेषभावास्तप शक्तिलब्धप्रसिद्धप्रभावा ॥ ४३ ॥
भयक्रोधमायामदाज्ञाननिद्राप्रमादोज्झिता शुद्धमुद्रा मुनीन्द्रा ।
यश श्रीसमालिङ्गिता वादिदन्तिस्मयोच्छेददृप्यन्मृगक्षतुल्या जयन्ति ॥४४॥

इति पण्डितश्रीनयविजयगणिशिष्यपण्डितश्रीपद्मविजयगणि
सोदरोपाध्यायश्रीयशोविजयगणिविरचितेऽध्यात्मोपनिषत्प्रकरणे
क्रियायोगशुद्धिनामा तृतीयोऽधिकारः समाप्तः ॥ ३ ॥

॥ ज्ञानक्रियाश्वयुक्साम्य-रथाधिरूढः शिवमार्गगामी । न ग्रामपूःकण्टकजारतीनां जनोऽनुभूतेः स्पृहयालुरेति ॥ १ ॥ आत्मप्रवृत्तावतिजागरूकः परप्रवृत्तौ बधिरान्धमूकः । सदा चिदानन्दपदोपयोगी लोकोत्तरं साम्यमुपैति योगी ॥ २ ॥ परीषहैश्च प्रबलोपसर्गयोगाच्चलत्येव न साम्ययुक्तः । स्थैर्याद्विपर्यासमुपैति जातु क्ष्मा न शैलैर्न च सिन्धुनाथैः ॥ ३ ॥ इतस्ततो नारतिवह्नियोगादुड्डीय गच्छेद्यदि चित्तसूतः । साम्यैकसिद्धौषधमूर्च्छितः सन् कल्याणसिद्धेर्न तदा विलम्बः ॥ ४ ॥ मन्त्रैर्निमग्नः समतासुधायां वाचे सुखे नो रतिमेति योगी । अत्यन्तदुःखे च इयर्ति दुःखं गूढे समुन्मीलति कल्पवृक्षे ॥ ५ ॥ यस्मिन्नविद्यार्पितबाह्यवस्तुविस्तारजभ्रान्तिरुपैति शान्तिम् । तस्मिंश्चिदेकार्णवनिस्तरङ्गस्वभावसाम्ये रमते सुबुद्धिः ॥ ६ ॥ गुणा मनस्यसगुणा विकल्पं स्वरूपसिद्धौ दानादिधाना । यदान्यवृत्तिं विनिवर्तयन्ति तदा समत्वं प्रथतेऽवशिष्टम् ॥ ७ ॥ विना समत्वं प्रसरन्ममत्वं सामायिकं मायिकमेव मन्ये । आये समानां सति सद्गुणानां शुद्धं हि तच्छुद्धजना वदन्ति ॥ ८ ॥ निगीनमग्नेन्द्रियसंवरेभ्यो निर्भिन्नरन्ध्रोऽहितपूर्वं मन्त । विलोकनं नगरकाननस्य प्रभुत्वदे साम्यमतिप्रकाशे ॥ ९ ॥ ज्योतिर्विवेकाङ्कुरिता भिदा यौ निर्वाणमार्गोत्सवदीप्रभूरा । गन्धजनाभं समता मुनीनाम् अत्र सम्यक्फलमिह प्रवृत्तः ॥ १० ॥ अन्येऽपि साधुं कपाटपद्मावतार निष्पापमुपैति मौन । प्रवर्धमानः दहेद्गुणौघं साम्यामृतपूरैर्यदि नाशनीतः ॥ ११ ॥ प्रारब्धका ज्ञानया

कषाया आभासिका इत्यभिमानमात्रम् । नाशो हि भाव प्रतिम
इत्थया यो नानोधरत्साम्यरतौस तिष्ठेत् ॥ १२ ॥ साम्य विना
यस्य तप क्रियादेर्निष्ठा प्रतिष्ठार्जनमात्र एव ॥ स्वर्धेनुचिन्तामणि-
कामकुम्भान् करोत्यसौ काणकपर्दमूल्यान् ॥ १३ ॥ ज्ञानी क्रियावान्
विरतस्तपस्वी ध्यानी च मौनी स्थिरदर्शनश्च । साधुर्गुण त लभते
न जातु, प्राप्नोति य साम्यसमाधिनिष्ठ ॥ १४ ॥ दुर्योधनेना
भिहतश्चुकोप न पाण्डवैर्यो न नुतो जहर्ष । स्तुमो भदन्त दमद-
न्तमन्त समत्वनन्त मुनिसत्तम तम् ॥ १५ ॥ यो दह्यमाना मिथिला
निरीक्ष्य शक्रेण नुन्नोऽपि नमि पुरी स्वाम् । न मेऽत्र किञ्चिज्ज्व-
लतीति मेने साम्येन तेनोरुयशो वितेने ॥ १६ ॥ साम्यप्रसादा
स्तवपुर्ममत्वा सत्त्वाधिना स्व प्रभुरमेर मत्वा । न सेहिरेऽर्ति
किमु तीव्रयन्त्रनिष्पीडिता स्कन्दकसूरिशिष्या ॥ १७ ॥ लोकोत्तर
चारुचरित्रमेतन्मेतार्यसाधो समतासमाधे । हृद्याप्यकुप्यन्न यदार्द्रच-
र्मबद्धेऽपि मूर्धन्यतमाप तापम् ॥ १८ ॥ जज्वाल नान्तश्च सुरा-
धमेन प्रोज्ज्वालितेऽपि ज्वलनेन मौलौ । मौलिर्मुनीना स न
कैर्निषेव्य कृष्णानुजन्मा समताऽमृताब्धि ॥ १९ ॥ गङ्गाजले यो
न जहौ सुरेण विद्धोऽपि शूले समतानुवेधम् । प्रयागतीर्थोदय-
कृन्मुनीना मान्य स सूरिस्तनुजोऽन्निकाया ॥ २० ॥ स्त्रीभ्रूणगो-
ब्राह्मणघातजातपापादधःपातकृताभिमुख्या । दृढप्रहारिप्रमुखा क्षणेन
साम्यावलम्बात्पदमुच्चमापु ॥ २१ ॥ अप्राप्तधर्माऽपि पुराऽऽदिमा
र्हन्माता शिव यद्भगवत्यवाप । नाप्नोति पारं वचसोऽनुपाधिसमा-
धिसाम्यस्य विजृम्भित तत् ॥ २२ ॥

इति शुभमतिर्मत्वा साम्यप्रभावमनुत्तर य इह निरतो नित्या
नन्दं कदापि न खिद्यते । विगलदखिलाविद्य पूर्णस्वभावसमृद्धि
मान् , स खलु लभते भावारीणा जयेन यश श्रियम् ॥२३॥

इति पण्डितश्रीनयविजयगणिशिष्यपण्डितश्रीपद्मविजयगणि सहोदरोपाध्यायश्रीयशोविजयगणिविरचितेऽध्यात्मोपनिषत्प्रकरणे साम्ययोगशुद्धिनामा चतुर्थोऽधिकारः समाप्तः ॥ ४ ॥

॥ समाप्तमिदं यशोभद्रमध्यात्मोपनिषत्प्रकरणम् ॥

॥ श्रीमन्त्राधिराजगर्भितश्रीगौतमस्वामिस्तवनम् ॥

नमोऽस्तु श्रीह्रीधृतिकीर्तिबुद्धिलक्ष्मीविलासैकनिकेतनाय । श्रीवीरपट्टाम्बरभास्कराय लोकोत्तमाय प्रभुगौतमाय ॥ १ ॥ ॐकारमक्षीणमहानसानां श्रीमन्तमुज्जृम्भतपःप्रभावैः । ह्रींमन्तमापाकुलचन्दनेनाऽर्हन्तं नमस्यामि तमिन्द्रभूतिम् ॥ २ ॥ स्वर्णद्रुमौवर्णसहस्रपत्रगर्भस्य सिंहासनसन्निषण्णम् । दिव्यातपत्रं परिवीज्यमानं सचामरैश्चाऽमरराजसेव्यम् ॥ ३ ॥

कल्पद्रुचिन्तामणिकामधेनुसमानमानमसमानशक्तिम् । अनेकलोकोत्तरलब्धिसिद्धं श्रीगौतमं धन्यतमाः स्मरन्ति ॥ ४ ॥ एकैव षड्दर्शनकनीनिका पुराणवेदागमजन्मभूमिका । आनन्दचिद्ब्रह्ममयी सरस्वती सदेन्द्रभूतेश्चरणोपसेविनी ॥ ५ ॥ सदा चतुष्षष्टिसुरेन्द्रमानसत्र्यम्बोहिनी पद्मह्रदाधिवासिनी । सर्वाङ्गशृङ्गारतरङ्गितद्युतिः श्रीगौतमं श्रीरपि वन्दते त्रिधा ॥ ६ ॥ जयाजयन्ती विजयापराजितानन्दासुभद्राप्रमुखाः सुरीजनः । प्रतिक्षणोज्जागरभूरिविभ्रमं श्रीगौतमं गायति गाढगौरवः ॥ ७ ॥ मानुषोत्तरगिरेः शिरःस्थिता, दोःसहस्रसुभगा महाप्रभा । गीतगौतमगुणा त्रिविष्टपस्वामिनी शिवगतं दधातु मे ॥ ८ ॥ यक्षषोडशसहस्रनायको दिव्यविंशतिभुजो महाबलः । द्वादशाङ्गसमयाधिदैवता गौतमस्मृति

जुपा शिवङ्कर' ॥९॥ ईशाननाथेन सम शतक्रतु सनत्कुमाराधिपति सुरान्वित । श्रीब्रह्मलोकाधिपतिश्च सेवते सगौतम मन्त्रवरं पदे पदे ॥ १० ॥ अष्टनागकुलनायको मणिप्रोल्लसत्फणसहस्रभासुर' । गौतमाय धरण कृताञ्जलिर्मन्त्रराजसहिताय वन्दते ॥ ११ ॥ रोहिणीप्रभृतय सुराङ्गना यासरा अपि परे सदाश्रया । गौतमं मनसि यक्षयक्षिणीश्रेणयोऽपि दधती मुनीश्वरम् ॥ १२ ॥ सज्जला-श्रधनभोगधृतीना लब्धिरद्भुततमेहभवे स्यात् । गौतमस्मरणत परलोके भूभुंन स्वरपवर्गसुखानि ॥१३॥ ॐ ह्रीँ श्रीँ ह्रीँ मन्त्रतो ध्यान-काले पार्श्वे कृत्वा प्राञ्जलि सर्वदेवान् । कायोत्सर्गैर्धूपकर्पूरवासै पूजा कुर्यात् सर्वदा ब्रह्मचारी ॥१४॥ जितेन्द्रिय स्वल्पजलाभिषे-चनात् शुद्धाम्बरो गुप्तिसमित्यलङ्कृत । श्रीइन्द्रभूतेरपरैणन गुणान् स्मरन्नर स्यान्छ्रुतमिन्धुपारग ॥१५॥ त थयन्ति पुरुषार्थसिद्धयो भूष्यते विशदसाहसेन स । गौतम प्रणयिभुक्तिमुक्तिदो यस्य भानिनिभरस्य नाथते ॥ १६ ॥

वाचकेन्द्रोमास्वातिविरचित श्रीप्रशमरतिप्रकरणम् ।

नाभेयाद्या सिद्धार्थराजसूनुचरमाश्चरमदेहा । पञ्च नव दश च, दशविधधर्मविधिविदो जयन्ति जिना ॥ १ ॥ जिनसिद्धाचार्यो-पाध्यायान् प्रणिपत्य सर्वसाधूंश्च । प्रशमरतिस्थैर्यार्थं वक्ष्ये जिन-शासनात्किञ्चित् ॥२॥ यद्यप्यनन्तगमपर्यायार्थहेतुनयशब्दरत्नाढ्यम् । सर्वज्ञशासनपुर प्रवेष्टुमबहुश्रुतै दुर्गम् ॥ ३ ॥ श्रुतबुद्धिविभवपरि-हीणकस्तथाप्यहमशक्तिमविचिन्त्य । द्रमक इवावयवोञ्छकमन्वेष्टु तत्प्रवेशेप्सु ॥४॥ बहुभिर्जिनवचनार्णवपारगतै कविवृषैर्महामतिभि ।

पूर्वमनेकैः प्रथिताः प्रशमजननशास्त्रपद्धतयः ॥५॥ याभ्यो विसृताः श्रुतवाक्पुलाकिकाः प्रवचनाश्रिताः काश्चित् । पारम्पर्यादुच्छेपिकाः कृपणकेन संहृत्य ॥ ६ ॥ तद्भक्तिबलार्पितया मयाप्यविमलाल्पया स्वमतिशक्त्या । प्रशमेष्टतयानुसृता विरागमार्गैकपदिकेयम् ॥ ७ ॥ यद्यप्यवगीतार्था न वा कठोरप्रकृष्टभावार्था । सद्भिस्तथापि मय्यनुकम्पैकरसैरनुग्राह्या ॥ ८ ॥ कोऽत्र निमित्तं वक्ष्यति निसर्गमतिसुनिपुणोऽपि वा ह्यन्यत् । दोषमलिनेऽपि सन्तो यद्गुणसारग्रहणदक्षाः ॥ ९ ॥ सद्भिः सुपरिगृहीतं यत्किञ्चिदपि प्रकाशतां याति । मलिनोऽपि यथा हरिणः प्रकाशते पूर्णचन्द्रस्थः ॥ १० ॥ बालस्य यथा वचनं काहलमपि शोभते पितृसकाशे । तद्वत्सज्जनमध्ये प्रलपितमपि सिद्धिमुपयाति ॥ ११ ॥ ये तीर्थकृत्प्रणीता भावास्तदनन्तरैश्च परिकथिताः । तेषां बहुशोऽप्यनुकीर्तनं भवति पुष्टिकरमेव ॥ १२ ॥ यद्वद्विषघातार्थं मन्त्रपदे न पुनरुक्तदोषोऽस्ति । तद्वद्रागविषघ्नं पुनरुक्तमदुष्टमर्थपदम् ॥ १३ ॥ यद्वदुपयुक्तपूर्वमपि भैषजं सेव्यतेऽर्तिनाशाय । तद्वद्रागार्तिहरं बहुशोऽप्यनुयोज्यमर्थपदम् ॥ १४ ॥ वृत्त्यर्थं कर्म यथा तदेव लोकः पुनः पुनः कुरुते । एवं विरागवार्ताहेतुरपि पुनः पुनश्चिन्त्यः ॥ १५ ॥ दृढतामुपैति वैराग्यभावना येन येन भावेन । तस्मिंस्तस्मिन् कार्यः कायमनोवाग्भिरभ्यासः ॥ १६ ॥ माध्यस्थ्यं वैराग्यं विरागता शान्तिरुपशमः प्रशमः । दोषक्षयः कषायविजयश्च वैराग्यपर्यायाः ॥ १७ ॥ इच्छा मूर्च्छा कामः स्नेहो गार्ध्यं ममत्वमभिनन्दः । अभिलाष इत्यनेकानि रागपर्यायवचनानि ॥ १८ ॥ ईर्ष्या रोषो दोषो द्वेषः परिवादमत्सरासूयाः । वैरप्रचण्डनाद्या नैके द्वेषस्य पर्यायाः ॥ १९ ॥ रागद्वेषपरिगतो मिथ्यात्वोपहतकलुषया दृष्ट्या । पञ्चास्रवमलबहुलार्तरौद्रतीव्राभिसन्धानः ॥ २० ॥ कार्याकार्यविनिश्चयसंक्लेशविशुद्धिलक्षणैर्मूढः । आहारभयपरिग्रहमैथुनसंज्ञाकलिग्रस्तः ॥ २१ ॥

क्लिष्टाष्टकर्मबन्धनबद्धनिकाचितगुरुर्गतिशतेषु । जन्ममरणैरजस्रं
बहुविधपरिवर्तनाभ्रान्तः ॥ २२ ॥ दुःखसहस्रनिरन्तरगुरुभाराक्रान्त
कर्षितः करुणः । विषयसुखानुगततृषः कषायवक्तव्यतामेति ॥२३॥
स क्रोधमानमायालोभैरतिदुर्जयैः परामृष्टः । प्राप्नोति याननर्थान्
कस्ताननुद्देष्टुमपि शक्तः ॥ २४ ॥ क्रोधात्प्रीतिविनाशं मानाद्विनयोप
घातमाप्नोति । शाठ्यात्प्रत्ययहानिं सर्वगुणविनाशनं लोभात् ॥२५॥
क्रोधः परितापकरः सर्वस्योद्वेगकारकः क्रोधः । वैरानुषङ्गजनकः
क्रोधः क्रोधः सुगतिहन्ता ॥ २६ ॥ श्रुतशीलविनयसन्दूषणस्य धर्मा-
र्थकामविघ्नस्य मानस्य कोऽवकाशं मुहूर्तमपि पण्डितो दद्यात्
॥ २७ ॥ मायाशीलः पुरुषो यद्यपि न करोति किञ्चिदपराधम् ।
सर्प इवाविश्वास्यो भवति तथाप्यात्मदोषहतः ॥ २८ ॥ सर्वविना-
शाश्रयिणः सर्वव्यसनैकराजमार्गस्य । लोभस्य को मुखगतः क्षणमपि
दुःखान्तरमुपेयात् ॥ २९ ॥ एवं क्रोधो मानो माया लोभश्च
दुःखहेतुत्वात् । सत्त्वानां भवसंसारदुर्गमार्गप्रणेतारः ॥ ३० ॥
ममकाराहङ्कारावेषां मूलं पदद्वयं भवति । रागद्वेषावित्यपि तस्यैवा-
न्यस्तु पर्यायः ॥ ३१ ॥ मायालोभकषायश्चेत्येतद्रागसंज्ञितं द्वन्द्वम् ।
क्रोधो मानश्च पुनर्द्वेष इति समासनिर्दिष्टः ॥३२॥ मिथ्यादृष्ट्य-
विरमणप्रमादयोगास्तयोर्बलं दृष्टम् । तदुपगृहीतावष्टविधकर्मबन्धस्य
हेतू तौ ॥ ३३ ॥ स ज्ञानदर्शनावरणवेद्यमोहायुषां तथा नाम्नः ।
गोत्रान्तराययोश्चेति कर्मबन्धोऽष्टधा मौलः ॥ ३४ ॥ पञ्चनवद्वय-
ष्टाविंशतिकश्चतुःषट्कसप्तगुणभेदः । द्विपञ्चभेद इति सप्तनवति-
भेदास्तथोत्तरतः ॥ ३५ ॥ प्रकृतिरियमनेकविधा स्थित्यनुभावप्रदेश
तस्तस्याः । तीव्रो मन्दो मध्य इति भवति बन्धोदयविशेषः ॥३६॥
तत्र प्रदेशबन्धो योगात्तदनुभवनं कषायवशात् । स्थितिपाकविशेष-
स्तस्य भवति लेश्याविशेषेण ॥ ३७ ॥ ताः कृष्णनीलकापोततैज
सीपद्मशुक्लनामानः । श्लेष इव वर्णबन्धस्य कर्मबन्धस्थितिविधात्र्यः

॥ ३८ ॥ कर्मोदयाद् भवगतिर्भवगतिमूला शरीरनिर्वृत्तिः । देहा
दिन्द्रियविषया विषयनिमित्ते च सुखदुःखे ॥ ३९ ॥ दुःखद्विट्
सुखलिप्सुर्मोहान्धत्वाददृष्टगुणदोषः । यां यां करोति चेष्टां तया
तया दुःखमादत्ते ॥ ४० ॥ कलरिभितमधुरगान्धर्वतूर्ययोषिद्विभूषण
रवाद्यैः । श्रोत्रावबद्धहृदयो हरिण इव विनाशमुपयाति ॥ ४१ ॥
गतिविभ्रमेङ्गिताकारहास्यलीलाकटाक्षविक्षिप्तः । रूपावेशितचक्षुः
शलभ इव विपद्यते विवशः ॥ ४२ ॥ स्नानाङ्गरागवर्तिकवर्णकधू
पाधिवासपटवासैः । गन्धभ्रमितमनस्को मधुकर इव नाशमुपयाति
॥ ४३ ॥ मिष्टान्नपानमांसौदनादिमधुररसविषयगृद्धात्मा । गलय-
न्त्रपाशबद्धो मीन इव विनाशमुपयाति ॥ ४४ ॥ शयनासनसम्बाध
नसुरतस्नानानुलेपनासक्तः । स्पर्शव्याकुलितमतिर्गजेन्द्र इव बध्यते
मूढः ॥ ४५ ॥ एवमनेके दोषाः प्रणष्टशिष्टेष्टदृष्टिचेष्टानाम् ।
दुर्नियमितेन्द्रियाणां भवन्ति बाधाकरा बहुशः ॥ ४६ ॥ एकैकवि-
षयसङ्गाद्रागद्वेषातुरा विनष्टास्ते । किं पुनरनियमितात्मा जीवः
पञ्चेन्द्रियवशार्तः ॥ ४७ ॥ न हि सोऽस्तीन्द्रियविषयो येनाभ्यस्तेन
नित्यतृषितानि । तृप्तिं प्राप्नुयुरक्षाण्यनेकमार्गप्रलीनानि ॥ ४८ ॥
कश्चिच्छुभोऽपि विषयः परिणामवशात्पुनर्भवत्यशुभः । कश्चिदशु
भोऽपि भूत्वा कालेन पुनः शुभीभवति ॥ ४९ ॥ कारणवशेन
यद्यत् प्रयोजनं जायते यथा यत्र । तेन तथा तं विषयं शुभमशुभं
वा प्रकल्पयति ॥ ५० ॥ अन्येषां यो विषयः स्वाभिप्रायेण भवति
तुष्टिकरः । स्वमतिविकल्पाभिरतास्तमेव भूयो द्विषन्त्यन्ये ॥ ५१ ॥
तानेवार्थान्द्विषतस्तानेवार्थान्प्रलीयमानस्य । निश्चयतोऽस्यानिष्टं न
विद्यते किञ्चिदिष्टं वा ॥ ५२ ॥ रागद्वेषोपहतस्य केवलं कर्मबन्ध
एवास्य । नान्यः स्वल्पोऽपि गुणोऽस्ति यः परत्रेह च श्रेयान् ॥ ५३ ॥
यस्मिन्निन्द्रियविषये शुभमशुभं वा निवेशयति भावम् । रक्तो वा
द्विष्टो वा स बन्धहेतुर्भवति तस्य ॥ ५४ ॥ स्नेहाभ्यक्तशरीरस्य

रेणुना श्लिष्यते यथा गात्रम् । रागद्वेषक्लिन्नस्य कर्मबन्धो भवत्येवम
॥ ५५ ॥ एवं रागद्वेषौ मोहो मिथ्यात्वमविरतिश्चैव । एभि
प्रमादयोगानुगैः समादीयते कर्म ॥ ५६ ॥ कर्ममय संसार
संसारनिमित्तं पुनर्दुःखम् । तस्माद्रागद्वेषादयस्तु भवसन्ततेर्मूलम
॥ ५७ ॥ 卐 एतद्दोषमहासञ्चयजालं शक्यमप्रमत्तेन । प्रशम
स्थितेन घनमप्युद्वेष्टयितुं निरवशेषम् ॥ ५८ ॥ अस्य तु मूलनि
बन्धं ज्ञात्वा तच्छेदनोद्यमपरस्य । दर्शनचारित्रतपःस्वाध्यायध्यान
युक्तस्य ॥ ५९ ॥ प्राणवधानृतभाषणपरधनमैथुनममत्वविरतस्य
नवकोट्युद्गमशुद्धोञ्छमात्रयात्राधिकारस्य ॥ ६० ॥ जिनभाषिता
र्थसद्भावभाविनो विदितलोकतत्त्वस्य । अष्टादशशीलाङ्गसहस्रधार
णकृतप्रतिज्ञस्य ॥ ६१ ॥ परिणाममपूर्वमुपागतस्य शुभभावनाध्यव
सितस्य । अन्योऽन्यमुत्तरोत्तरविशेषमभिपश्यतः समये ॥ ६२ ।
वैराग्यमार्गसम्प्रस्थितस्य संसारवासचकितस्य । स्वहितार्थाभिरतमते
शुभेयमुत्पद्यते चिन्ता—卐 ॥ ६३ ॥ भवकोटीभिरसुलभं मानुष्यं
प्राप्य कः प्रमादो मे । न च गतमायुर्भूयः प्रत्येत्यपि देवराजस्य
॥ ६४ ॥ आरोग्यायुर्बलसमुदयाश्चला वीर्यमनियतं धर्मे । तल्ल
ब्ध्वा हितकार्ये मयोद्यमः सर्वथा कार्यः ॥ ६५ ॥ शास्त्रागमादृते न
हितमस्ति न च शास्त्रमस्ति विनयमृते । तस्माच्छास्त्रागमलिप्सुना
विनीतेन भवितव्यम् ॥ ६६ ॥ कुलरूपवचनयौवनधनमित्रैश्वर्यस
म्पदपि पुंसाम् । विनयप्रशमविहीना न शोभते निर्जलेव नदी
॥६७॥ न तथा सुमहार्घ्यैरपि वस्त्राभरणैरलङ्कृतो भाति । श्रुत
शीलमूलनिकषो विनीतविनयो यथा भाति ॥ ६८ ॥ गुर्वायत्ता
यस्माच्छास्त्रारम्भा भवन्ति सर्वेऽपि । तस्माद्गुर्वाराधनपरेण हित
काङ्क्षिणा भाव्यम् ॥ ६९ ॥ धन्यस्योपरि निपतत्यहितसमाचरण
धर्मनिर्वापी । गुरुवदनमलयनिसृतो वचनसरसचन्दनस्पर्शः ॥७०॥

दुष्प्रतिकारौ मातापितरौ स्वामी गुरुश्च लोकेऽस्मिन् । तत्र गुरु-रिहामुत्र च सुदुष्करतरप्रतीकारः ॥ ७१ ॥ विनयफलं शुश्रूषा गुरुशुश्रूषाफलं श्रुतज्ञानम् । ज्ञानस्य फलं विरतिर्विरतिफलं चाश्रवनिरोधः ॥ ७२ ॥ संवरफलं तपोबलमथ तपसो निर्जराफलं दृष्टम् । तस्मात्क्रियानिवृत्तिः क्रियानिवृत्तेरयोगित्वम् ॥ ७३ ॥ योगनिरोधाद्भवसन्ततिक्षयः सन्ततिक्षयान्मोक्षः । तस्मात्कल्याणानां सर्वेषां भाजनं विनयः ॥ ७४ ॥ विनयव्यपेतमनसो गुरुविद्वत्साधुपरिभवनशीलाः । त्रुटिमात्रविषयसङ्गादजरामरवन्निरुद्विग्नाः ॥७५॥ केचित्सातर्द्धिरसातिगौरवात्साम्प्रतेक्षिणः पुरुषाः । मोहात्समुद्रवायसवदामिषपरा विनश्यन्ति ॥ ७६ ॥ ते जात्यहेतुदृष्टान्तसिद्धमविरुद्धमजरममयकरम् । सर्वज्ञवाग्रसायनमुपनीतं नाभिनन्दन्ति ॥७७॥ यद्वत्कश्चित् क्षीरं मधुशर्करया सुसंस्कृतं हृद्यम् । पित्तार्दितेन्द्रियत्वाद्वितथमतिर्मन्यते कटुकम् ॥ ७८ ॥ तद्वन्निश्चयमधुरमनुकम्पया सद्भिरभिहितं पथ्यम् । तथ्यमवमन्यमाना रागद्वेषोदयोद्वृत्ताः ॥७९॥ जातिकुलरूपबललाभबुद्धिवाल्लभ्यकश्रुतमदान्धाः । क्लीबाः परत्र चेह च हितमप्यर्थं न पश्यन्ति ॥ ८० ॥ ज्ञात्वा भवपरिवर्ते जातीनां कोटिशतसहस्रेषु । हीनोत्तममध्यत्वं को जातिमदं बुधः कुर्यात् ॥ ८१ ॥ नैकाञ्जातिविशेषानिन्द्रियनिर्वृत्तिपूर्वकान्सत्त्वाः । कर्मवशाद्गच्छन्त्यत्र कस्य का शाश्वती जातिः ॥ ८२ ॥ रूपबलश्रुतमतिशीलविभवपरिवर्जितांस्तथा दृष्ट्वा । विपुलकुलोत्पन्नानपि ननु कुलमानः परित्याज्यः ॥ ८३ ॥ यस्याशुद्धं शीलं प्रयोजनं तस्य किं कुलमदेन । स्वगुणाभ्यलङ्कृतस्य हि किं शीलवतः कुलमदेन ॥ ८४ ॥ कः शुक्रशोणितसमुद्भवस्य सततं चयापचयिकस्य । रोगजरापाश्रयिणो मदावकाशोऽस्ति रूपस्य ॥ ८५ ॥ नित्यं परिशीलनीये त्वङ्मांसाच्छादिते कलुषपूर्णे । निश्चयविनाशधर्मिणि रूपे मदकारणं किं स्यात् ॥ ८६ ॥ बलसमुदितोऽपि यस्मान्नरः क्षणेन विबलत्व-

मुपयाति। बलहीनोऽपि च बलवान् संस्कारवशात्पुनर्भवति ॥ ८७॥ तस्मादनियतभावं बलस्य सम्यग्विभाव्य बुद्धिबलात्। मृत्युबले चाबलतां मदं न कुर्याद्बलेनापि ॥ ८८॥ उदयोपशमनिमित्तौ लाभालाभावनित्यकौ मत्वा। नालाभे वैक्लव्यं न च लाभे विस्मयः कार्यः ॥ ८९॥ परशक्त्यभिप्रसादात्मकेन किञ्चिदुपभोगयोग्येन। विपुलेनापि यतिवृषा लाभेन मदं न गच्छन्ति ॥ ९०॥ ग्रहणोद्ग्राहणनवकृतिविचारणार्थावधारणाद्येषु। बुद्ध्यङ्गविधिविकल्पेष्वनन्तपर्यायवृद्धेषु ॥ ९१॥ पूर्वपुरुषसिंहानां विज्ञानातिशयसागरानन्त्यम्। श्रुत्वा साम्प्रतपुरुषाः कथं स्वबुद्ध्या मदं यान्ति ॥ ९२॥ द्रमकैरिव चाटुकर्मकमुपकारनिमित्तकं परजनस्य। कृत्वा यद्वाल्लभ्यकमवाप्यते को मदस्तेन ॥ ९३॥ गर्वं परप्रसादात्मकेन वाल्लभ्यकेन यः कुर्यात्। तद्वाल्लभ्यकविगमे शोकसमुदयः परामृशति ॥ ९४॥ माषतुषोपाख्यानं श्रुतपर्यायप्ररूपणां चैव। श्रुत्वातिविस्मयकरं च विकरणं स्थूलभद्रमुनेः ॥ ९५॥ सम्पर्कोद्यमसुलभं चरणकरणसाधकं श्रुतज्ञानम्। लब्ध्वा सर्वं मदहरं तेनैव मदः कथं कार्यः ॥ ९६॥ एतेषु मदस्थानेषु निश्चये न च गुणोऽस्ति कश्चिदपि। केवलमुन्मादः स्वहृदयस्य संसारवृद्धिश्च ॥ ९७॥ जात्यादिमदोन्मत्तः पिशाचवद्भवति दुःखितश्चेह। जात्यादिहीनतां परभवे च निःसंशयं लभते ॥ ९८॥ सर्वमदस्थानानां मूलोद्घातार्थिना सदा यतिना। आत्मगुणैरुत्कर्षः परपरिवादश्च सन्त्याज्यः ॥ ९९॥ परपरिभवपरिवादादात्मोत्कर्षाच्च बध्यते कर्म। नीचैर्गोत्रं प्रतिभवमनेकभवकोटिदुर्मोचम् ॥ १००॥ कर्मोदयनिर्वृत्तं हीनोत्तममध्यमं मनुष्याणाम्। तद्विधमेव तिरश्चां योनिविशेषान्तरविभक्तम् ॥ १०१॥ देशकुलदेहविज्ञानायुर्बलभोगभूतिवैषम्यम्। दृष्ट्वा कथमिह विदुषां भवसंसारे रतिर्भवति ॥ १०२॥ अपरिगणितगुणदोषः स्वपरोभयबाधको भवति यस्मात्। पञ्चेन्द्रियबलविबलो रागद्वेषोदयनिबद्धः

॥ १०३ ॥ तस्माद्रागद्वेषत्यागे पञ्चेन्द्रियप्रशमने च। शुभपरिणामावस्थितिहेतोर्यत्नेन घटितव्यम् ॥ १०४॥ तत्कथमनिष्टविषयाभिकाङ्क्षिणा भोगिना वियोगो वै। सुव्याकुलहृदयेनापि निश्चयेनागमः कार्यः ॥ १०५ ॥ आदावत्यभ्युदया मध्ये शृङ्गारहास्यदीप्तरसाः। निकषे विषया बीभत्सकरुणलज्जाभयप्रायाः ॥ १०६ ॥ यद्यपि निषेव्यमाणा मनसः परितुष्टिकारका विषयाः। किंपाकफलादनवद् भवन्ति पश्चादतिदुरन्ताः ॥ १०७ ॥ यद्वच्छाकाष्टादशमन्नं बहुभक्ष्यपेयवत्स्वादु। विषयभुक्तं भुक्तं विपाककाले विनाशयति ॥१०८॥ तद्वदुपचारसम्भृतरम्यकरागरससेविता विषयाः। भवशतपरम्परास्वपि दुःखविपाकानुबन्धकराः ॥ १०९ ॥ अपि पश्यतां समक्षं [1]नियतमनियतं पदे पदे मरणम्। येषां विषयेषु रतिर्भवति न तान्मानुषान् गणयेत् ॥ ११० ॥ विषयपरिणामनियमो मनोऽनुकूलविषयेष्वनुप्रेक्ष्य। द्विगुणोऽपि च नित्यमनुग्रहोऽनवद्यश्च सञ्चिन्त्य ॥ १११॥ इति गुणदोषविपर्यासदर्शनाद्विषयमूर्च्छितो ह्यात्मा। भवपरिवर्तनभिरुभिराचारमवेक्ष्य परिरक्ष्यः ॥११२॥ सम्यक्त्वज्ञानचारित्रतपोवीर्यात्मको जिनैः प्रोक्तः। पञ्चविधोऽयं विधिवत्साध्वाचारः समनुगम्यः ॥ ११३ ॥ 卐 षड्जीवकाययतना लौकिकसन्तानगौरवत्यागः। शीतोष्णादिपरीषहविजयः सम्यक्त्वमविकम्प्यम् ॥११४॥ संसारादुद्वेगः क्षपणोपायश्च कर्मणां निपुणः। वैयावृत्त्योद्योगस्तपोविधियोंपिता त्यागः ॥ ११५ ॥ विधिना भैक्ष्यग्रहणं स्त्रीपशुपण्डकविवर्जिता शय्या। ईर्याभाषाम्बरभाजनैषणावग्रहाः शुद्धाः ॥ ११६ ॥ स्थाननिषद्याव्युत्सर्गशब्दरूपक्रिया परान्योऽन्याः। पञ्चमहाव्रतदार्ढ्यं विमुक्तता सर्वसङ्गेभ्यः 卐 ॥ ११७ ॥ साध्वाचारः खल्वयमष्टादशपदसहस्रपरिपठितः। सम्यगनुपालयमानो रागादीन्मूलतो हन्ति ॥ ११८ ॥ आचाराध्ययनोक्तार्थभावनाचरण-

---

[1]-नियतमनियत इति पाठः

गुमहृदयस्य । न तदस्ति कालविवर यत्र क्वचनाभिभवन स्यात्
॥ ११९ ॥ पैशाचिकमाख्यान श्रुत्वा गोपायन च कुलवध्वा ।
सयमयोगैरात्मा निरन्तर व्यापृत कार्य ॥ १२० ॥ क्षणविपरि-
णामधर्मा मर्त्यानामृद्धिसमुदया सर्वे । सर्वे च शोकजनका सयोगा
विप्रयोगान्ता ॥ १२१ ॥ भोगसुखै किमनित्यैर्भयबहुले काङ्क्षितै
परायत्ते । नित्यमभयमात्मस्थं प्रशमसुखं तत्र यतितव्यम् ॥१२२॥
यावत्स्वविषयलिप्सोरक्षसमूहस्य चेष्यते तुष्टौ । तावत्तस्यैव जये
वरतरमशठ कृतो यत्न ॥ १२३ ॥ यत्सर्वविषयकाङ्क्षोद्भवं सुख
प्राप्यते सरागेण । तदनन्तकोटिगुणित मुधैव लभते विगतराग
॥ १२४ ॥ इष्टवियोगाप्रियसम्प्रयोगकाङ्क्षासमुद्भव दुःखम् । प्राप्नोति
यत्सरागो न सस्पृशति तद्विगतराग ॥ १२५ ॥ प्रशमितवेदकषायस्य
हास्यरत्यरतिशोकनिभृतस्य । भयकुत्सानिरभिभवस्य यत्सुख तत्कु-
तोऽन्येषाम् ॥ १२६ ॥ सम्यग्दृष्टिर्ज्ञानी ध्यानतपोबलयुतोऽप्यनुप
शान्त । त लभते न गुण य प्रशमगुणमुपाश्रितो लभते ॥१२७॥
नैवास्ति राजराजस्य तत्सुखं नैव देवराजस्य । यत्सुखमिहैव
साधोर्लोकव्यापाररहितस्य ॥ १२८ ॥ सन्त्यज्य लोकचिन्तामात्म-
परिज्ञानचिन्तनेऽभिरत । जितलोभरोषमदन सुखमास्ते निर्जर
साधु ॥ १२९ ॥ या चेह लोकवार्ता शरीरवार्ता तपस्विना या च ।
सद्धर्मचरणवार्तानिमित्तकं तद्द्वयमपीष्टम् ॥ १३० ॥ लोक
खल्वाधार सर्वेषा ब्रह्मचारिणा यस्मात् । तस्माल्लोकविरुद्ध धर्म-
विरुद्ध च सन्त्याज्यम् ॥ १३१ ॥ देहो नासाधनको लोकाधिनानि
साधनान्यस्य । सद्धर्मानुपरोधात्तस्माल्लोकोऽभिगमनीय ॥ १३२ ॥
दोषेणानुपकारी भवति परो येन येन विद्विष्ट । स्वयमपि तद्दो
षपद सदा प्रयत्नेन परिहार्यम् ॥ १३३ ॥ पिण्डैषणानिरुक्त
कल्प्याकल्प्यस्य यो विधि सूत्रे । ग्रहणोपभोगनियतस्य तेन
नैवाऽऽमयभय स्यात् ॥ १३४ ॥ व्रणलेपाक्षोपाङ्गवदसङ्गयोगभर-

मात्रायात्रार्थम् । पन्नग इवाभ्यवहरेदाहारं पुत्रपलवच्च ॥ १३५ ॥ गुणवदमूर्च्छितमनसा तद्विपरीतमपि चाप्रदुष्टेन । [1]दारुपमधृतिर्भवति कल्प्यमास्वाद्यमास्वाद्यम् ॥ १३६ ॥ कालं क्षेत्रं मात्रां सात्म्यं द्रव्यगुरुलाघवं स्वबलम् । ज्ञात्वा योऽभ्यवहार्यं भुङ्क्ते किं भेषजैस्तस्य ॥ १३७ ॥ पिण्डः शय्या वस्त्रैषणादि पात्रैषणादि यच्चान्यत् । कल्प्याकल्प्यं सद्धर्मदेहरक्षानिमित्तोक्तम् ॥ १३८ ॥ कल्प्याकल्प्यविधिज्ञः संविग्नसहायको विनीतात्मा । दोषमलिनेऽपि लोके प्रविहरति मुनिर्निरुपलेपः ॥ १३९ ॥ यद्वत्पङ्काधारमपि पङ्कजं नोपलिप्यते तेन । धर्मोपकरणधृतवपुरपि साधुरलेपकस्तद्वत् ॥ १४० ॥ यद्वत्तुरगः सत्स्वप्याभरणविभूषणेष्वनभिषक्तः । तद्वदुपग्रहवानपि न सङ्गमुपयाति निर्ग्रन्थः ॥ १४१ ॥ ग्रन्थः कर्माष्टविधं मिथ्यात्वाविरतिदुष्टयोगाश्च । तज्जयहेतोरशठं संयतते यः स निर्ग्रन्थः ॥ १४२ ॥ यज्ज्ञानशीलतपसामुपग्रहं निग्रहं च दोषाणाम् । कल्पयति निश्चये यत्तत्कल्प्यमकल्प्यमवशेषम् (-शिष्टम् ?) ॥ १४३ ॥ यत्पुनरुपघातकरं सम्यक्त्वज्ञानशीलयोगानाम् । तत्कल्प्यमप्यकल्प्यं प्रवचनकुत्साकरं यच्च ॥ १४४ ॥ किञ्चिच्छुद्धं कल्प्यमकल्प्यं स्यात् स्यादकल्प्यमपि कल्प्यम् । पिण्डः शय्या वस्त्रं पात्रं वा भेषजाद्यं वा ॥ १४५ ॥ देशं कालं पुरुषमवस्थामुपयोगशुद्धपरिणामान् । प्रसमीक्ष्य भवति कल्प्यं नैकान्तात्कल्प्यते कल्प्यम् ॥ १४६ ॥ तच्चिन्त्यं तद्भाष्यं तत्कार्यं भवति सर्वथा यतिना । नात्मपरोभयबाधकमिह यत्परतश्च सर्वाद्धम् ॥ १४७ ॥ सर्वार्थेष्विन्द्रियसङ्गतेषु वैराग्यमार्गविघ्नेषु । परिसङ्ख्यानं कार्यं कार्यं परमिच्छता नियतम् ॥ १४८ ॥ *भावयितव्यमनित्यत्वमशरणत्वं तथैकतान्यत्वे । अशुचित्वं संसारः कर्मास्रवसंवरविधिश्च ॥ १४९ ॥ निर्जरणलोकविस्तरधर्मस्वाख्याततत्त्वचिन्ताश्च । बोधेः सुदुर्लभत्वं च भावना

१–दारुपमधृतिना भ इति पाठः

द्वादश विशुद्धा ॥ १५० ॥ इष्टजनसम्प्रयोगर्द्धिविषयसुखसम्पदस्तथा रोग्यम् । देहश्च यौवनं जीवितं च सर्वाण्यनित्यानि ॥ १५१ ॥ जन्मजरामरणभयैरभिद्रुते व्याधिवेदनाग्रस्ते । जिनवरवचनादन्यत्र नास्ति शरणं क्वचिल्लोके ॥ १५२ ॥ एकस्य जन्ममरणे गतयश्च शुभाशुभा भवावर्ते । तस्मादाकालिकहितमेकेनैवात्मनः कार्यम् ॥ १५३ ॥ अन्योऽहं स्वजनात्परिजनाच्च विभवाच्छरीरकाच्चेति । यस्य नियता मतिरियं न बाधते स हि शोककलिः ॥ १५४ ॥ अशुचिकरणसामर्थ्यादाद्युत्तरकारणाशुचित्वाच्च । देहस्याशुचिभावः स्थाने स्थाने भवति चिन्त्यः ॥ १५५ ॥ माता भूत्वा दुहिता भगिनी भार्या च भवति संसारे । व्रजति सुतः पितृतां भ्रातृतां पुनः शत्रुतां चैव ॥ १५६ ॥ मिथ्यादृष्टिरविरतः प्रमादवान् यः कषाय दण्डरुचिः । तस्य तथास्रवकर्मणि यतेत तन्निग्रहे तस्मात् ॥१५७॥ या पुण्यपापयोरग्रहणे वाक्कायमानसी वृत्तिः । सुसमाहितो हितः संवरो वरदेशितश्चिन्त्यः ॥ १५८ ॥ यद्वद्विशोषणादुपचितोऽपि यत्नेन जीर्यते दोषः । तद्वत्कर्मोपचितं निर्जरयति संवृतस्तपसा ॥ १५९ ॥ लोकस्याधस्तिर्यग्विचिन्तयेदूर्ध्वमपि च बाहल्यम् । सर्वत्र जन्ममरणे रूपिद्रव्योपयोगांश्च ॥ १६० ॥ धर्मोऽयं स्वाख्यातो जगद्धितार्थं जिनैर्जितारिगणैः । येऽत्र रतास्ते संसारसागरं लीलयोत्तीर्णाः ॥ १६१ ॥ मानुष्यकर्मभूम्यार्यदेशकुलकल्यतायुरुपलब्धौ । श्रद्धाकथकश्रवणेषु सत्स्वपि सुदुर्लभा बोधिः ॥ १६२ ॥ तां दुर्लभां भवशतैर्लब्ध्वाप्यतिदुर्लभा पुनर्विरतिः । मोहाद्रागात्कापथविलोकना द्गौरववशाच्च ॥ १६३ ॥ तत्प्राप्य विरतिरत्नं विरागमार्गविजयो दुरधिगम्यः । इन्द्रियकषायगौरवपरीषहसपत्नविधुरेण ॥ १६४ ॥ तस्मात्परीषहेन्द्रियगौरवगणनायकान्कषायरिपून् । क्षान्तिबलमार्दवार्जवसन्तोषैः साधयेद्धीरः ॥ १६५ ॥ सञ्चिन्त्य कषायाणामुदयनिमित्तमुपशान्तिहेतुं च । त्रिकरणशुद्धमपि तयोः परिहारासेवने कार्ये

॥ १६६ ॥ [redacted] सेव्य क्षान्तिमार्दवमार्जवशौचे च संयमत्यागौ । सत्यतपो ब्रह्माकिञ्चन्यानीत्येप धर्मविधि ॥ १६७ ॥ धर्मस्य दया मूल न चाक्षमावान् दया समादत्ते । तस्माद्य क्षान्तिपर स साध यत्युत्तमं धर्मम् ॥ १६८ ॥ विनयायत्ताश्च गुणा सर्वे विनयश्च मार्दवायत्त । यस्मिन्मार्दवमखिल स सर्वगुणभाक्त्वमाप्नोति ॥ १६९ ॥ नाऽनार्जवो विशुध्यति न धर्ममाराधयत्यशुद्धात्मा । धर्मादृते न मोक्षो मोक्षात्परमं सुखं नान्यत् ॥ १७० ॥ यद्द्रव्यो पकरणभक्तपानदेहाधिकारकं शौचम् । तद्भवति भावशौचानुपरोधा द्यत्नत कार्यम् ॥ १७१ ॥ पञ्चास्रवाद्विरमण पञ्चेन्द्रियनिग्रह कषायजय । दण्डत्रयविरतिश्चेति सयम सप्तदशभेद ॥ १७२ ॥ बान्धवधनेन्द्रियसुखत्यागात्त्यक्तभयविग्रह साधु । त्यक्तात्मा निर्ग्रन्थ स्त्यक्ताहङ्कारममकार ॥ १७३ ॥ अविसंवादनयोग कायमनोवा-गजिह्मता चैव । सत्य चतुर्विध तच्च जिनवरमतेऽस्ति नान्यत्र ॥ १७४ ॥ अनशनमूनोदरता वृत्ते सक्षेपण रसत्याग । कायस्लेश संलीनतेति बाह्य तप प्रोक्तम् ॥ १७५ ॥ प्रायश्चित्तध्याने वैया वृत्त्यविनयावथोत्सर्ग । स्वाध्याय इति तप षट्प्रकारमाभ्यन्तरं भवति ॥ १७६ ॥ दिव्यात्कामरतिसुखात्त्रिविधं त्रिविधेन विरति-रिति नवक । औदारिकादपि तथा तद् ब्रह्माष्टादशविकल्पम् ॥ १७७ ॥ अध्यात्मविदो मूर्च्छां परिग्रह वर्णयन्ति निश्चयत । तस्माद्वैराग्ये प्सोराकिञ्चन्य परो धर्म ॥ १७८ ॥ दशविधधर्मानुष्ठायिन सदा रागद्वेपमोहानाम् । दृढरूढघनानामपि भवत्युपशमोऽल्पकालेन ॥ १७९ ॥ ममकाराहङ्कारत्यागादतिदुर्जयोद्धतप्रबलान् । हन्ति परीपहगौरवकपायदण्डेन्द्रियव्यूहान् ॥ १८० ॥ प्रवचनभक्ति श्रुतसम्पद्दुद्यमो व्यतिकरश्च सविग्नै । वैराग्यमार्गसद्भावभावधी स्थैर्यजनकानि ॥ १८१ ॥ आक्षेपणी विक्षेपणी विमार्गबाधनसम र्थविन्यासा । श्रोतृजनश्रोत्रमन प्रसादजननी यथा जननी ॥१८२॥

सवेदनी च निर्वेदनीं च धर्म्यां कथा सदा कुर्यात् । स्त्रीभक्तचौर जनपदकथाश्च दूरात्परित्याज्या ॥ १८३ ॥ यावत्परगुणदोषपरिकीर्तने व्यापृत मनो भवति । तावद्वर विशुद्धे ध्याने व्यग्र मन कर्तुम् ॥ १८४ ॥ शास्त्राध्ययने चाध्यापने च सञ्चिन्तने तथात्मनि च । धर्मकथने च सतत यत्न सर्वात्मना कार्य ॥ १८५ ॥ शास्ति यान्विधिविद्धिर्धातु पापठ्यतेऽनुशिष्ट्यर्थे । त्रैङिति च पालनार्थे विनिश्चित सर्वशब्दविदाम् ॥ १८६ ॥ यस्माद्रागद्वेषोद्धतचित्तान् समनुशास्ति सद्धर्मे । सन्त्रायते च दुःखाच्छास्त्रमिति निरुच्यते सद्भि ॥ १८७ ॥ शासनसामर्थ्येन तु सन्त्राणबलेन चानवद्येन युक्त यत्तच्छास्त्र तच्चैतत्सर्वविद्वचनम् ॥ १८८ ॥ □ जीवाऽजीवा पुण्य पापास्रवसवरा सनिर्जरणा । बन्धो मोक्षश्चैते सम्यक् चिन्त्या नव पदार्था ॥ १८९ ॥ जीवा मुक्ता संसारिणश्च संसारिणस्त्व नैकविधा । लक्षणतो विज्ञेया द्वित्रिचतु पञ्चषड्भेदा ॥ १९० ॥ द्विविधाश्चराचरास्त्याश्त्रिविधा स्त्रीपुनपुसका ज्ञेया । नारकतिर्यग्मानुषदेवाश्चतुर्विधा प्रोक्ता ॥ १९१ ॥ पञ्चविधास्त्वेकद्वित्रिचतु पञ्चेन्द्रियास्तु निर्दिष्टा । क्षित्यम्बुवह्निपवनतरवस्त्रसाश्चेति षड्भेदा ॥ १९२ ॥ एवमनेकविधानामेकैको विधिरनन्तपर्याय । प्रोक्त स्थित्यवगाहज्ञानदर्शनादिपर्यायै ॥ १९३ ॥ सामान्य खलु लक्षणमुपयोगो भवति सर्वजीवानाम् । साकारोऽनाकारश्च सो ऽष्टभेदश्चतुर्धा च ॥ १९४ ॥ ज्ञानाज्ञाने पञ्चत्रिविकल्पे सोऽष्टधा तु साकार । चक्षुरचक्षुरवधिकेवलदृग्विषयस्त्वनाकार ॥ १९५ ॥ भावा भवन्ति जीवस्यौदयिक पारिणामिकश्चैव । औपशमिक क्षयोत्थ क्षयोपशमजश्च पञ्चैते ॥ १९६ ॥ ते चैकविंशतित्रिद्विनवाष्टादशविधाश्च विज्ञेया । षष्ठश्च सान्निपातिक इत्यन्य पञ्चदशभेद ॥ १९७ ॥ एभिर्भावै स्थान गतिमिन्द्रियसपद सुख दु खम् । सम्प्राप्नोतीत्यात्मा सोऽष्टविकल्प समासेन ॥ १९८ ॥ द्रव्य

कषाययोगावुपयोगो ज्ञानदर्शने चेति । चारित्रं वीर्यं चेत्यष्टविधा
मार्गणा तस्य ॥ १९९ ॥ जीवाजीवानां द्रव्यात्मा सकषायिणां
कषायात्मा । योगः सयोगिनां पुनरुपयोगः सर्वजीवानाम् ॥२००॥
ज्ञानं सम्यग्दृष्टेर्दर्शनमथ भवति सर्वजीवानाम् । चारित्रं विरतानां
तु सर्वसंसारिणां वीर्यम् • ॥ २०१ ॥ द्रव्यात्मेत्युपचारः सर्वद्रव्येषु
नयविशेषेण । आत्मादेशादात्मा भवत्यनात्मा परादेशात् ॥ २०२ ॥
एवं संयोगाल्पबहुत्वाद्यैर्नैकशः स परिमृग्यः । जीवस्यैतत्सर्वं स्व
तत्त्वमिह लक्षणैर्दृष्टम् ॥ २०३ ॥ उत्पादविगमनित्यत्वलक्षणं
यत्तदस्ति सर्वमपि । सदसद्वा भवतीत्यन्यथार्पितानर्पितविशेषात्
॥ २०४ ॥ योऽर्थो यस्मिन्नाभूत् साम्प्रतकाले च दृश्यते तत्र ।
तेनोत्पादस्तस्य विगमस्तु तस्माद्विपर्यासः ॥ २०५ ॥ साम्प्रतकाले
चानागते च यो यस्य भवति सम्बन्धी । तेनाविगमस्तस्येति स
नित्यस्तेन भावेन ॥ २०६ ॥ धर्माधर्माकाशानि पुद्गलाः काल एव
चाजीवाः । पुद्गलवर्जमरूपं तु रूपिणः पुद्गलाः प्रोक्ताः ॥ २०७ ॥
आदिप्रदेशसंख्यो यावदनन्तप्रदेशिकाः स्कन्धाः । परमाणुरप्रदेशो
वर्णादिगुणेषु भजनीयः ॥ २०८ ॥ भावे धर्माधर्माम्बरकालाः
पारिणामिके ज्ञेयाः । उदयपरिणामि रूपं तु सर्वभावानुगा जीवाः
॥२०९॥ *जीवाजीवा द्रव्यमिति षड्विधं भवति लोकपुरुषोऽयम् ।
वैशाखस्थानस्थः पुरुष इव कटिस्थकरयुग्मः ॥ २१० ॥ तत्राधो
मुखमल्लकसंस्थानं वर्णयन्त्यधोलोकम् । स्थालमिव च तिर्यग्लोक
मूर्ध्वमथ मल्लकसमुद्गम् ॥ २११ ॥ सप्तविधोऽधोलोकस्तिर्यग्लोको
भवत्यनेकविधः । पञ्चदशविधानः पुनरूर्ध्वलोकः समासेन ॥२१२॥
लोकालोकव्यापकमाकाशं मर्त्यलौकिकः कालः । लोकव्यापि चतुष्ट
यमवशेषं त्वेकजीवो वा ॥ २१३ ॥ धर्माधर्माकाशान्येकैकमतः परं
त्रिकमनन्तम् । कालं विनास्तिकाया जीवमृते चाप्यकर्तॄणि ॥२१४॥
धर्मो गतिस्थितिमतां द्रव्याणां गत्युपग्रहविधाता । स्थित्युपकर्मोऽध

मोऽवकाशदानोपकृद्गगनम् ॥ २१५ ॥ स्पर्शरसगन्धवर्णाः शब्दो बन्धश्च सूक्ष्मता स्थौल्यम् । संस्थानं भेदतमश्छायोद्योतातप"श्चेति ॥ २१६ ॥ कर्मशरीरमनोवाग्विचेष्टितोच्छ्वासदुःखसुखदाः स्युः । जीवितमरणोपग्रहकराश्च संसारिणः स्कन्धाः ॥ २१७ ॥ परिणामवर्तनाविधिपरापरत्वगुणलक्षणः कालः । सम्यक्त्वज्ञानचारित्रवीर्यशिक्षागुणा जीवाः * ॥ २१८ ॥ पुद्गलकर्म शुभं यत्तत्पुण्यमिति जिनशासने दृष्टम् । यदशुभमथ तत्पापमिति भवति सर्वज्ञनिर्दिष्टम् ॥ २१९ ॥ योगः शुद्धः पुण्यास्रवस्तु पापस्य तद्विपर्यासः । वाक्कायमनोगुप्तिर्निरास्रवः संवरस्तूक्तः ॥ २२० ॥ संवृततपउपधानात्तु निर्जरा कर्मसन्ततिबन्धः । बन्धवियोगो मोक्षस्त्विति संक्षेपान्नव पदार्थाः □ ॥ २२१ ॥ एतेष्वध्यवसायो योऽर्थेषु विनिश्चयेन तत्त्वमिति । 卐 सम्यग्दर्शनमेतच्च तन्निसर्गादधिगमाद्वा ॥ २२२ ॥ शिक्षागमोपदेशश्रवणान्येकार्थिकान्यधिगमस्य । एकार्थः परिणामो भवति निसर्गः स्वभाव"श्च ॥ २२३ ॥ एतत्सम्यग्दर्शनमनधिगमविपर्ययौ तु मिथ्यात्वम् । +ज्ञानमथ पञ्चभेदं तत्प्रत्यक्षं परोक्षं च ॥ २२४ ॥ तत्र परोक्षं द्विविधं श्रुतमाभिनिबोधिकं च विज्ञेयम् । प्रत्यक्षं त्ववधिमनःपर्यायौ केवलं चेति ॥ २२५ ॥ एषामुत्तरभेदविषयादिभिर्भवति विस्तराधिगमः । *एकादीन्येकस्मिन् भाज्यानि त्वाचतुर्भ्य इति ॥ २२६ ॥ *सम्यग्दृष्टेर्ज्ञानं सम्यग्ज्ञानमिति नियमतः सिद्धम् । ॐआद्यत्रयमज्ञानमपि भवति मिथ्यात्वसंयुक्तम् ॥ २२७ ॥ 卐 सामायिकमित्याद्यं छेदोपस्थापनं द्वितीयं तु । परिहारविशुद्धिः सूक्ष्मसम्परायं यथाख्यातम् ॥ २२८ ॥ इत्येतत्पञ्चविधं चारित्रं मोक्षसाधनं प्रवरम् । अनेकैरनुयोगनयप्रमाणमार्गैः समनुगम्यम् ॥ २२९ ॥ □सम्यक्त्वज्ञानचारित्रसम्पदः साधनानि मोक्षस्य । तास्वेकतराभावेऽपि मोक्षमार्गोऽप्यसिद्धिकरः ॥ २३० ॥ पूर्वद्वयसम्पद्यपि तेषां भजनीयमुत्तरं भवति । पूर्वद्वयलाभः पुन-

रत्नलाभे भवति सिद्धः ॥ २३१ ॥ धर्मावश्यकयोगेषु भावितात्मा प्रमादपरिवर्जी । सम्यक्त्वज्ञानचारित्राणामाराधको भवति ॥२३२॥ आराधनास्तु तेषां तिस्रस्तु जघन्यमध्यमोत्कृष्टाः । जन्मभिरष्टत्र्येकैः सिध्यन्त्याराधकास्तासाम् ॥ २३३ ॥ तासामाराधनतत्परेण तस्यैव भवति यतितव्यम् । यतिना तत्परजिनभक्त्युपग्रहसमाधिकरणेन ॥ २३४ ॥ स्वगुणाभ्यासरतमतेः परवृत्तान्तान्धमूकबधिरस्य । मदमदनमोहमत्सररोषविषादैरधृष्यस्य ॥ २३५ ॥ प्रशमाव्याबाधसुखाभिकाङ्क्षिणः सुस्थितस्य सद्धर्मे । तस्य किमौपम्यं स्यात् सदेवमनुजेऽपि लोकेऽस्मिन् ॥ २३६ ॥ स्वर्गसुखानि परोक्षाण्यत्यन्तपरोक्षमेव मोक्षसुखम् । प्रत्यक्षं प्रशमसुखं न परवशं न च व्ययप्राप्तम् ॥ २३७ ॥ निर्जितमदमदनानां वाक्कायमनोविकाररहितानाम् । विनिवृत्तपराशानामिहैव मोक्षः सुविहितानाम् ॥ २३८ ॥ शब्दादिविषयपरिणाममनित्यं दुःखमेव च ज्ञात्वा । ज्ञात्वा च रागद्वेषात्मकानि दुःखानि संसारे ॥ २३९ ॥ स्वशरीरेऽपि न रज्यति शत्रावपि न प्रदोषमुपयाति । रोगजरामरणभयैरव्यथितो यः स नित्यसुखी ॥ २४० ॥ धर्मध्यानाभिरतस्त्रिदण्डविरतस्त्रिगुप्तिगुप्तात्मा । सुखमास्ते निर्द्वन्द्वो जितेन्द्रियपरीषहकषायः ॥२४१॥ विषयसुखनिरभिलाषः प्रशमगुणगणाभ्यलङ्कृतः साधुः । द्योतयति यथा न तथा सर्वाण्यादित्यतेजांसि ॥ २४२ ॥ (सम्यग्दृष्टिर्ज्ञानी विरतितपोबलयुतोऽप्यनुपशान्तः । तं न लभते गुणं यं प्रशमगुणमुपाश्रितो लभते) ॥ सम्यग्दृष्टिर्ज्ञानी विरतितपोध्यानभावनायोगैः । शीलाङ्गसहस्राष्टादशकमयत्नेन साधयति ॥ २४३ ॥ धर्माद्भूम्यादीन्द्रियसंज्ञाभ्यः करणतश्च योगाच्च । शीलाङ्गसहस्राणामष्टादशकस्यास्ति निष्पत्तिः ॥ २४४ ॥ शीलार्णवस्य पारं गत्वा संविग्नसुगममार्गस्य । धर्मध्यानमुपगतो वैराग्यं प्राप्नुयाद्योग्यम् ॥ २४५ ॥ आज्ञाविचयमपायविचयं च सद्ध्यानयोगमुपसृत्य । तस्माद्विपाकवि

षयमुपयाति सस्थानविचय च ॥ २४६ ॥ आप्तवचन प्रवचन चाज्ञाविचयस्तदर्थनिर्णयनम् । आश्रवविकथागौरवपरीषहाद्यैरपायस्तु ॥ २४७ ॥ अशुभशुभकर्मविपाकानुचिन्तनार्थो विपाकविचय स्यात् । द्रव्यक्षेत्राकृत्यनुगमन सस्थानविचयस्तु ॥ २४८ ॥ जिनवरवचन गुणगण सञ्चिन्तयतो वधाद्यपायाश्च । कर्मविपाकान् विविधान् सस्थानविधीननेकाश्च ॥ २४९ ॥ नित्योद्विग्नस्यैव क्षमाप्रधानस्य निरभिमानस्य । धुतमायाकलिमलनिर्मलस्य जितसर्वतृष्णस्य ॥ २५० ॥ तुल्यारण्यकुलाकुलविविक्तबन्धुजनशत्रुवर्गस्य । समवासीचन्दनकल्पनप्रदेहादिदेहस्य ॥ २५१ ॥ आत्मारामस्य सत समतृणमणिमुक्तलेष्टुकनकस्य । स्वाध्यायध्यानपरायणस्य दृढमप्रमत्तस्य ॥ २५२ ॥ अध्यवसायविशुद्धे प्रशस्तयोगैर्विशुद्ध्यमानस्य । चारित्रशुद्धिमग्र्यामवाप्य लेश्याविशुद्धि च ॥ २५३ ॥ तस्यापूर्वकरणमथ घातिकर्मक्षयैकदेशोत्थम् । ऋद्धिप्रवेकविभवरदुपजात जात भद्रस्य ॥ २५४ ॥ सातर्द्धिरसेष्वगुरु प्राप्यर्द्धिविभूतिमसुलभामन्यै । सक्त प्रशमरतिसुखे न भजति तस्या मुनि सङ्गम् ॥ २५५ ॥ या सर्वसुरवरर्द्धिर्विस्मयनीयापि साऽनगारर्द्धे । नार्घति सहस्रभाग कोटिशतसहस्रगुणितापि ॥ २५६ ॥ तज्जयमवाप्य जितविघ्नरिपुर्भवशतसहस्रदुष्प्रापम् । चारित्रमथाख्यात सम्प्राप्तस्तीर्थकृत्तुल्यम् ॥ २५७ ॥ शुक्लध्यानाद्यद्वयमवाप्य, कर्माष्टकप्रणेतारम् । ससारमूलबीज मूलादुन्मूलयति मोहम् ॥ २५८ ॥ पूर्वं करोत्यनन्तानुबन्धिनाम्ना क्षय कषायाणाम् । मिथ्यात्वमोहगहन क्षपयति सम्यक्त्वमिथ्यात्वम् ॥ २५९ ॥ सम्यक्त्वमोहनीय क्षपयत्यष्टावतःपायाश्च । क्षपयति ततो नपुसकवेद स्त्रीवेदमथ तस्मात् ॥२६०॥ हास्यादि तत षट्क क्षपयति तस्माच्च पुरुषवेदमपि । सज्वलनानपि हत्वा प्राप्नोत्यथ वीतरागत्वम् ॥ २६१ ॥ सर्वोद्घातितमोहो निहतक्लेशो यथा हि सर्वज्ञ । भात्यनुपलक्ष्यराह्वंशोन्मुक्त पूर्णचन्द्र

कम ॥ २६२ ॥ सर्वेन्धनैकराशीकृतसदीप्तो ह्यनन्तगुणतेजा । ध्यानानलस्तपःप्रशमसंवरहविर्विवृद्धबलः ॥ २६३ ॥ क्षपकश्रेणिमुपगतः स समर्थः सर्वकर्मिणां कर्म । क्षपयितुमेको यदि कर्मसंक्रमः स्यात्परकृतस्य ॥ २६४ ॥ परकृतकर्मणि यस्मान्नाक्रामति संक्रमो विभागो वा । तस्मात्सत्त्वानां कर्म यस्य यत्तेन तद्वेद्यम् ॥२६५॥ मस्तकसूचिविनाशात्तालस्य यथा ध्रुवो भवति नाशः । तद्वत्कर्मविनाशो हि मोहनीयक्षये नित्यम् ॥ २६६ ॥ छद्मस्थवीतरागः कालं सोऽन्तर्मुहूर्तमथ भूत्वा । युगपद्विविधावरणान्तरायकर्मक्षयमवाप्य ॥ २६७ ॥ शाश्वतमनन्तमनतिशयमनुपममनुत्तरं निरवशेषम् । सपूर्णमप्रतिहतं सम्प्राप्तः केवलं ज्ञानम् ॥ २६८ ॥ कृत्स्ने लोकालोके व्यतीतसाम्प्रतभविष्यतः कालान् । द्रव्यगुणपर्यायाणां ज्ञाता द्रष्टा च सर्वार्थैः ॥ २६९ ॥ क्षीणचतुष्कर्मांशो वेद्यायुर्नामगोत्रवेदयिता । विहरति मुहूर्तकालं देशोनां पूर्वकोटिं वा ॥ २७० ॥ तेनाभिन्नं चरमभवायुर्दुर्भेदमनपवर्तित्वात् । तदुपग्रहं च वेद्यं तत्तुल्ये नामगोत्रे च ॥ २७१ ॥ △ यस्य पुनः केवलिनः कर्म भवत्यायुषोऽतिरिक्ततरम् । स समुद्घातं भगवानथ गच्छति तत्समीकर्तुम् ॥ २७२ ॥ दण्डं प्रथमे समये कपाटमथ चोत्तरे तथा समये । मन्थानमथ तृतीये लोकव्यापि चतुर्थे तु ॥ २७३ ॥ संहरति पञ्चमे त्वन्तराणि मन्थानमथ पुनः षष्ठे । सप्तमके तु कपाटं संहरति ततोऽष्टमे दण्डम् ॥ २७४ ॥ औदारिकप्रयोक्ता प्रथमाष्टमसमययोरसाविष्टः । मिश्रौदारिकयोक्ता सप्तमषष्ठद्वितीयेषु ॥ २७५ ॥ कार्मणशरीरयोगी चतुर्थके पञ्चके तृतीये च । समयत्रयेऽपि तस्मिन् भवत्यनाहारको नियमात् △ ॥ २७६ ॥ 卐 स समुद्घातनिवृत्तोऽथ मनोवाक्काययोगवान् भगवान् । यतियोग्ययोगयोक्ता योगनिरोधं मुनिरुपैति ॥ २७७ ॥ पञ्चेन्द्रियोऽथ सञ्ज्ञी यः पर्याप्तो जघन्ययोगी स्यात् । निरुणद्धि मनोयोगं ततोऽप्यसङ्ख्येय

गुणहीनम् ॥ २७८ ॥ द्वीन्द्रियसाधारणयोर्वागुच्छ्वासावधो जयति
तद्वत् । पनकस्य काययोगं जघन्यपर्याप्तकस्याधः ॥ २७९ ॥ सूक्ष्म
क्रियमप्रतिपाती काययोगोप योगतो (गस्ततो ?) ध्यात्वा । विग-
तक्रियमनिवर्तित्वमुत्तरं ध्यायति परेण ॥ २८० ॥ चरमभवे
संस्थानं यादृग्यस्योच्छ्रयप्रमाणं च । तस्मात्त्रिभागहीनावगाहसंस्था
नपरिणाह ॥ २८१ ॥ सोऽयं मनोवागुच्छ्वासकाययोगक्रियार्थ
विनिवृत्तः । अपरिमितनिर्जरात्मा संसारमहार्णवोत्तीर्णः ॥ २८२ ॥
ईषद्ध्रस्वाक्षरपञ्चकोद्गिरणमात्रतुल्यकालीयाम् । संयमवीर्याप्तबल
शैलेशीमेति गतलेश्यः ॥ २८३ ॥ पूर्वरचितं च तस्यां समयश्रेण्यामथ
प्रकृतिशेषम् । समये समये क्षपयत्यसंख्यगुणमुत्तरोत्तरतः ॥२८४॥
चरमे समये संख्यातीतान्विनिहत्य चरमकर्मांशान् । क्षपयति
युगपत् कृत्स्नं वेद्यायुर्नामगोत्रगणम् ॥ २८५ ॥ सर्वगतियोग्य
संसारमूलकरणानि सर्वभावीनि । औदारिकतैजसकार्मणानि सर्वा-
त्मना त्यक्त्वा ॥ २८६ ॥ देहत्रयनिर्मुक्तः प्राप्यर्जुश्रेणिवीतिमस्पर्शाम् ।
समयेनैकेनाविग्रहेण गत्वोर्ध्वगतिमप्रतिघ ॥ २८७ ॥ सिद्धिक्षेत्रे
विमले जन्मजरामरणरोगनिर्मुक्तः । लोकाग्रगतः सिध्यति साका-
रेणोपयोगेन 卐 ॥ २८८ ॥ सादिकमनन्तमनुपममव्याबाधसुख-
मुत्तमं प्राप्तः । केवलसम्यक्त्वज्ञानदर्शनात्मा भवति मुक्तः ॥२८९॥
मुक्तः सतोऽभाव स्वालक्षण्यात्स्वतोऽर्थसंसिद्धेश्च । भावान्तरसंक्रान्तेः
सर्वज्ञाज्ञोपदेशाच्च ॥ २९० ॥ त्यक्त्वा शरीरबन्धनमिहैव कर्मा-
ष्टकक्षयं कृत्वा । न स तिष्ठत्यनिबन्धादनाश्रयादप्रयोगाच्च ॥२९१॥
नाधो गौरवविगमादशक्यभावाच्च गच्छति विमुक्तः । लोकान्तादपि
न परं प्लवक इवोपग्रहाभावात् ॥ २९२ ॥ योगप्रयोगयोश्चाभावा-
त्तिर्यङ् न तस्य गतिरस्ति । सिद्धस्योर्ध्वं मुक्तस्यालोकान्ताद्गतिर्भवति
॥ २९३ ॥ पूर्वप्रयोगसिद्धेर्बन्धच्छेदादसङ्गभावाच्च । गतिपरिणामाच्च
तथा सिद्धस्योर्ध्वं गतिः सिद्धा ॥ २९४ ॥ देहमनोवृत्तिभ्यां भवतः

शारीरमानसे दुःखे । तदभावात्तदभावे सिद्ध सिद्धस्य सिद्धिसुखम्
॥ २९५ ॥ यस्तु यतिर्घटमान सम्यक्त्वज्ञानशीलसपन्न । वीर्य
मनिगूहमान शक्त्यनुरूप प्रयत्नेन ॥ २९६ ॥ सहननायुर्बलका-
लवीर्यसपत्समाधिवैकल्यात् । कर्मातिगौरवाद्वा स्वार्थमकृत्वोपरममेति
॥२९७॥ सौधर्मादिष्वन्यतमकेषु सर्वार्थसिद्धिचरमेषु । स भवति
देवो वैमानिको महर्द्धिद्युतिवपुष्क ॥ २९८ ॥ तत्र सुरलोकसौख्य
चिरमनुभूय स्थितिक्षयात्तस्मात् । पुनरपि मनुष्यलोके गुणवत्सु
मनुष्यसघेषु ॥ २९९ ॥ जन्म समवाप्य कुलबन्धुविभवरूपबल-
बुद्धिसपन्न । श्रद्धासम्यक्त्वज्ञानसवरतपोबलसमग्र ॥ ३०० ॥
पूर्वोक्तभावनाभावितान्तरात्मा विधूतससार । सेत्स्यति तत पर वा
स्वर्गान्तरितस्त्रिभवभावात् ॥ ३०१ ॥ यश्चेह जिनवरमते गृहाश्रमी
निश्चित सुविदितार्थ । दर्शनशीलव्रतभावनाभिरभिरञ्जितमनस्क
॥ ३०२ ॥ स्थूलवधानृतचौर्यपरस्त्रीरत्यरतिवर्जित सततम् ।
दिग्व्रतमिह देशावकाशिकमनर्थविरतिं च ॥ ३०३ ॥ सामायिक
च कृत्वा पौषधमुपभोगपारिमाण्य च । न्यायागत च कल्प्य
विधिवत्पात्रेषु विनियोज्यम् ॥३०४॥ चैत्यायतनप्रस्थापनानि
च कृत्वा शक्तित प्रयत । पूजाश्च गन्धमाल्याधिवासधूपप्रदीपाद्या
॥ ३०५ ॥ प्रशमरतिर्नित्यतृषितो जिनगुरुसाधुजनवन्दनाभिरत ।
सलेखना च काले योगेनाराध्य सुविशुद्धाम् ॥ ३०६ ॥ प्राप्त कल्पे-
ष्विन्द्रत्व वा सामानिकत्वमन्यद्वा । स्थानमुदार तत्रानुभूय च सुख
तदनुरूपम् ॥ ३०७ ॥ नरलोकमेत्य सर्वगुणसपद दुर्लभा पुनर्ल
ब्ध्वा । शुद्ध स सिद्धिमेष्यति भवाष्टकाभ्यन्तरे नियमात् ॥३०८॥
इत्येव प्रशमरते फलमिह स्वर्गापवर्गयोश्च शुभम् । संप्राप्यतेऽन-
गारैरगारिभिश्चोत्तरगुणाढ्यै ॥ ३०९ ॥ जिनशासनार्णवादाकृष्टा
धर्मकथिकामिमा श्रुत्वा । रत्नाकरादिव जरत्कपर्दिकामुद्धृता भक्त्या
॥ ३१० ॥ सद्भिर्गुणदोषज्ञैर्दोषानुत्सृज्य गुणलवा ग्राह्या । सर्वा-

धूर्तस्य वाक्यैः परिमोहितानां केषां न चित्तं भ्रमतीह लोके ॥२१॥
ये निग्रहास्त्यक्तसमस्तरागास्तत्त्वैकनिष्ठा गलिताभिमानाः ।
सन्तोषपोषैकविलीनवाञ्छास्ते रञ्जयन्ति स्वमनो न लोकम् ॥२२॥
तावद्विवादी जनरञ्जकश्च, यावन्न चैवात्मरसे सुमग्नः । चिन्तामणिं
प्राप्य वरं हि लोके, जने जने कः कथयन् प्रयाति ॥ २३ ॥
यथा विरोधोऽपि च दर्शनानाम्, तथैव तेषां जनताश्च भेदाः ।
नानापथे सर्वजनः प्रवृत्तः, को लोकमाराधयितुं समर्थः ॥ २४ ॥
तदेव राज्यं हि धनं तदेव, तपस्तदेवेह कला च सैव । स्वस्यैः
भवेच्छीतलताशये चेन्नो चेद्वृथा सर्वमिदं हि मन्ये ॥ २५ ॥
रुष्टैर्जनैः किं यदि चित्तशान्तिस्तुष्टैर्जनैः किं यदि चित्ततापः ।
प्रीणाति नो नैव दुनोति चायान्, स्वस्थः सदोदासपरो हि योगी
॥ २६ ॥ एकः पापात् पतति नरके, याति पुण्यात् स्वरेकः,
पुण्यापुण्यप्रचयविगमात् मोक्षमेकः प्रयाति । संगान्नून न भवति
सुखम्, न द्वितीयेन कार्यम्, तस्मादेको विचरति सदानन्दसौख्येन
पूर्णः ॥ २७ ॥ त्रैलोक्यमेतद् बहुभिर्जितं यैर्मनोजये तेऽपि यतो
न शक्ताः । मनोजयस्यात्र पुरो हि तस्मात्, तृणं त्रिलोकीविजयं
वदन्ति ॥ २८ ॥ मनोलयान्नास्ति परो हि योगो ज्ञानं तु तत्त्वा
र्थविचारणाच्च । समाधिसौख्यान्न परं च सौख्यम्, ससारसार
त्रयमेतदेव ॥ २९ ॥ या सिद्धयोऽष्टावपि दुर्लभा ये, रसायनं
चाञ्जनधातुवादाः । ध्यानानि मन्त्राश्च समाधियोगाश्चित्ते प्रसन्ने
विषवद् भवन्ति ॥ ३० ॥ विन्दन्ति तत्त्वं न यथास्थितं वै,
सङ्कल्पचिन्ताविषयाकुला ये । ससारदुःखैश्च कदर्थितानाम्, स्वप्नेऽपि
तेषां न समाधिसौख्यम् ॥ ३१ ॥ श्लोको वरं परमतत्त्वपथप्रकाशी,
न ग्रन्थकोटिपठनं जनरञ्जनाय । सञ्जीवनीति वरमौषधमेकमेव,
व्यर्थश्रमप्रजननो न तु मूलभारः ॥ ३२ ॥ तावन् सुखेच्छा
विषयादिभोगे, यावन् मनः स्वास्थ्यसुखं न वेत्ति । लब्धे मनः-

स्वारूप्यसुखैकलेशो, त्रैलोक्यराज्येऽपि न तस्य वाञ्छा ॥ ३३ ॥ न देवराजस्य न चक्रवर्तिनस्तद्धि सुखं रागयुतस्य मन्ये । यद्वीतरागस्य मुने सदात्मनिष्ठस्य चित्ते स्थिरता प्रयाति ॥ ३४ ॥ यथा यथा कार्यशताकुलं वै, कुत्रापि नो विभ्रमतीह चित्तम् । तथा तथा तत्त्वमिदं दुरापं हृदिस्थितं भारविचारहीनैः ॥ ३५ ॥ शम सुखरसलेशात् द्वेष्यता सम्प्रयाता विविधविषयभोगात्यन्तवाञ्छाविशेषाः । परमसुखमिदं यद् भुज्यतेऽन्त्यः समाधौ, मनसि यदि तदा ते शिष्यते किं तदान्यत् ॥ ३६ ॥

कलिकालसर्वज्ञश्रीहेमचन्द्राचार्यचरणकजचञ्चरीक-

गुर्जरसम्राट्श्रीकुमारपालविरचितं साधारणजिनस्तवनम् ॥

नम्राखिलाखण्डलमौलिरत्नरश्मिच्छटापल्लवितांह्रिपीठ । विध्वस्तविश्वव्यसनप्रबन्ध, त्रिलोकबन्धो जयताज्जिनेन्द्र ॥ १ ॥ मूढोऽस्म्यहं निरूपयामि यत्त्वामपेतराग भगवन् कृतार्थम् । नहि प्रभूणामुचितस्वरूपनिरूपणाय क्षमतेऽर्थिवर्गः ॥ २ ॥ मुक्तिं गतोऽपीश विशुद्धचित्ते गुणाधिरोपेण ममासि साक्षात् । भानुर्दवीयानपि दर्पणेऽशुसङ्गान्न किं द्योतयते गृहान्तः ॥ ३ ॥ तव स्तवेन क्षयमङ्गभाजां भजन्ति जन्मार्जितपातकानि । कियच्चिरं चण्डरुचेर्मरीचिस्तोमे तमांसि स्थितिमुद्वहन्ति ॥ ४ ॥ शरण्य कारुण्यपरः परेषां निहंसि मोहज्वरमाश्रितानाम् । मम त्वदाज्ञां वहतोऽपि मूर्ध्ना शान्तिं न यात्येष कुतोऽपि हेतोः ॥ ५ ॥ भवाटवीलङ्घनसार्थवाहं त्वामाश्रितो मुक्तिमहं यियासुः । कषायचौरैर्जिन लुप्यमानं रत्नत्रयं मे यदुपेक्षसे किम् ॥ ६ ॥ लब्धोऽसि स त्वं मयका महात्मा भवाम्बुधौ बभ्रमता कथंचित् । आः पापपिण्डेन नतो न भक्त्या, न पूजितो

यदभ्यर्थये, किन्तु त्वद्वचनादर प्रतिभम्, स्ताद्वर्द्धमानो मम ॥ ३३ ॥ इति साधारणजिनस्तवनम् ॥

श्रीरत्नाकरपञ्चविंशतिका

श्रेय श्रिया मङ्गलकेलिसद्म ! नरेन्द्रदेवेन्द्रनताङ्घ्रिपद्म ! । सर्वज्ञ ! सर्वातिशयप्रधान ! चिर जय ज्ञानकलानिधान ! ॥१॥ जगत्त्रयाधार ! कृपावतार ! दुर्वारससारविकारवैद्य ! । श्री वीतराग ! त्वयि मुग्धभावाद्विज्ञप्रभो ! विज्ञपयामि किञ्चित् ॥ २ ॥ किं बाललीलाकलितो न बाल, पित्रो पुरो जल्पति निर्विकल्प । तथा यथार्थं कथयामि नाथ ! निजाशय सानुशयस्तवाग्रे ॥ ३ ॥ दत्त न दान परिशीलित च न शालि शील न तपोऽभितप्तम् । शुभो न भावोऽप्यभवद्भवेऽस्मिन् विभो ! मया भ्रान्तमहो मुधैव ॥ ४ ॥ दग्धोऽग्निना क्रोधमयेन दष्टो, दुष्टेन लोभाख्यमहोरगेण । ग्रस्तोऽभिमानाजगरेण, माया–जालेन बद्धोऽस्मि कथ भजे त्वाम् ॥ ५ ॥ कृत मयाऽमुत्र हित न चेहलोकेऽपि लोकेश ! सुख न मेऽभूत् । अस्मादृशा केवलमेव जन्म, जिनेश ! जज्ञे भवपूरणाय ॥ ६ ॥ मन्ये मनो यन्न मनोज्ञवृत्त, त्वदास्यपीयूषमयूखलाभात् । द्रुत महानन्दरस कठोरमस्मादृशा देव तदश्मतोऽपि ॥ ७ ॥ त्वत्त सुदुष्प्रापमिद मयाप्त रत्नत्रयं भूरिभवभ्रमेण । प्रमादनिद्रावशतो गत तत, कस्याग्रतो नायक ! पूत्करोमि ॥ ८ ॥ वैराग्यरङ्गोऽपरवञ्चनाय, धर्मोपदेशो जनरञ्जनाय । वादाय विद्याऽध्ययन च मेऽभूत्, कियद् ब्रुवे हास्यकरं स्वमीश ! ॥ ९ ॥ परापवादेन मुख सदोषम्, नेत्र परस्त्रीजनवीक्षणेन । चेत परापायविचिन्तनेन कृत भविष्यामि कथ विभोऽहम् ॥ १० ॥ विडम्बित यत्स्मरघस्म-

रार्तिदृशानशास्त्र विषयाधलेन । प्रकाशितं यद्भवतो हियैव, सर्वज्ञ !
सर्वं स्वयमेव वेत्सि ॥ ११ ॥ ध्वस्तोऽन्यमन्त्रैः परमेष्ठिमन्त्रः,
कुशास्त्रवाक्यैर्निहतागमोक्तिः । कर्तुं वृथा कर्म कुदेवसङ्गादवाञ्छि
ही (हे) नाथ मतिभ्रमो मे ॥१२॥ विमुच्य दृग्लक्ष्यगतं भवन्तम्,
ध्याता मया मूढधिया हृदन्तः । कटाक्षवक्षोजगभीरनाभिकटीतटीयाः
सुदृशां विलासाः ॥ १३ ॥ लोलेक्षणावक्त्रनिरीक्षणेन, यो मानसे
रागलवो विलग्नः । न शुद्धसिद्धान्तपयोधिमध्ये, धौतोऽप्यगात्तारक !
कारणं किम् ॥ १४ ॥ अङ्गं न चङ्गं न गणो गुणानां, न निर्मलः
कोऽपि कलाविलासः । स्फुरत्प्रभा न प्रभुता च कापि, तथाप्य
हङ्कारकदर्थितोऽहम् ॥ १५ ॥ आयुर्गलत्याशु न पापबुद्धिर्गतं वयो
नो विषयाभिलाषः । यत्नश्च भैषज्यविधौ न धर्मे, स्वामिन्महा-
मोहविडम्बना मे ॥ १६ ॥ नात्मा न पुण्यं न भवो न पापं,
मया विटानां कटुगीरपीयम् । अधारि कर्णे त्वयि केवलार्के, परि
स्फुटे सत्यपि देव ! धिङ् माम् ॥ १७ ॥ न देवपूजा न च
पात्रपूजा, न श्राद्धधर्मश्च न साधुधर्मः । लब्ध्वापि मानुष्यमिदं
समस्तं, कृतं मयाऽरण्यविलापतुल्यम् ॥ १८ ॥ चक्रे मयाऽसत्स्वपि
कामधेनुकल्पद्रुचिन्तामणिषु स्पृहार्त्तिः । न जैनधर्मे स्फुटशर्मदेऽपि,
जिनेश ! मे पश्य विमूढभावम् ॥ १९ ॥ सद्भोगलीला न च
रोगकीला, धनागमो नो निधनागमश्च । दारा न कारा नरकस्य
चित्ते, व्यचिन्ति नित्यं मयकाऽधमेन ॥ २० ॥ स्थितं न साधो
र्हृदि साधुवृत्तात्, परोपकारान्न यशोऽर्जितं च । कृतं न तीर्थोद्ध-
रणादि कृत्यं, मया मुधा हारितमेव जन्म ॥ २१ ॥ वैराग्यरङ्गो
न गुरूदितेषु, न दुर्जनानां वचनेषु शान्तिः । नाऽध्यात्मलेशो मम
कोऽपि देव, तार्यः कथङ्कारमयं भवाब्धिः ॥ २२ ॥ पूर्वे भवेऽकारि
मया न पुण्यमागामिजन्मन्यपि नो करिष्ये । यदीदृशोऽहं मम तेन
नष्टा भूतोद्भवद्भाविभवत्रयीश ! ॥ २३ ॥ किं वा मुधाऽहं बहुधा

सुधाभुक्पूज्य त्वदग्रे चरितं स्वकीयम् । जल्पामि यस्मात् त्रिजगत्स्वरूपनिरूपकस्त्वं कियदेतदत्र ॥ २४ ॥ दीनोद्धारधुरन्धरस्त्वदपरो नास्ते मदन्य कृपापात्रं नात्र जने जिनेश्वर ! तथाऽप्येता न याचे श्रियम् । किन्त्वर्हन्निदमेव केवलमहो सद्बोधिरत्नं शिव, श्रीरत्नाकर ! मङ्गलैकनिलय ! श्रेयस्कर प्रार्थये ॥ २५ ॥ इति श्रीरत्नाकरपञ्चविंशतिका ॥

वाचकेन्द्रोमास्वातिविरचितं स्वोपज्ञभाष्यगतसम्बन्धकारिकादियुत श्रीतत्त्वार्थाधिगमाख्यं महाशास्त्रम् ।

सम्यग्दर्शनशुद्धं यो ज्ञानं विरतिमेव चाप्नोति । दुःखनिमित्तमपीदं तेन सुलब्धं भवति जन्म ॥ १ ॥ जन्मनि कर्मक्लेशैरनुबद्धेऽस्मिँस्तथा प्रयतितव्यम् । कर्मक्लेशाभावो यथा भवत्येष परमार्थः ॥ २ ॥ परमार्थालाभे वा दोषेष्वारम्भकस्वभावेषु । कुशलानुबन्धमेव स्यादनवद्यं यथा कर्म ॥ ३ ॥ कर्माहितमिह चामुत्र चाधमतमो नरः समारभते । इहफलमेव त्वधमो विमध्यमस्तूभयफलार्थम् ॥ ४ ॥ परलोकहितायैव प्रवर्तते मध्यमः क्रियासु सदा । मोक्षायैव तु घटते विशिष्टमतिरुत्तमः पुरुषः ॥ ५ ॥ यस्तु कृतार्थोऽप्युत्तममवाप्य धर्मं परेभ्य उपदिशति । नित्यं स उत्तमेभ्योऽप्युत्तम इति पूज्यतम एव ॥ ६ ॥ तस्मादर्हति पूजामर्हन्नेवोत्तमोत्तमो लोके । देवर्षिनरेन्द्रेभ्यः पूज्येभ्योऽप्यन्यसत्त्वानाम् ॥ ७ ॥ अभ्यर्चनादर्हतां मनःप्रसादस्ततः समाधिश्च । तस्मादपि निःश्रेयसमतो हि तत्पूजनं न्याय्यम् ॥ ८ ॥ तीर्थप्रवर्तनफलं यत्प्रोक्तं कर्म तीर्थकरनाम । तस्योदयात्कृतार्थोऽप्यर्हंस्तीर्थं प्रवर्तयति ॥ ९ ॥ तत्स्वाभाव्यादेव प्रकाशयति भास्करो यथा लोकम् ।

तीर्थप्रवर्तनाय प्रवर्तते तीर्थकर एवम् ॥ १० ॥ य शुभकर्मासेवन-भावितभावो भवेष्वनेकेषु । जज्ञे ज्ञातेक्ष्वाकुषु सिद्धार्थनरेन्द्रकुलदीप ॥ ११ ॥ ज्ञानै. पूर्वाधिगतैरप्रतिपतितैर्मतिश्रुतावधिभि । त्रिभिरपि शुद्धैर्युक्त शैत्यद्युतिकान्तिभिरिवेन्दु ॥ १२ ॥ शुभसारसत्त्वसहननवीर्यमाहात्म्यरूपगुणयुक्त । जगति महावीर इति त्रिदशैर्गुणत कृताभिख्य ॥ १३ ॥ स्वयमेव बुद्धतत्त्व सत्त्वहिताभ्युद्यताचलितसत्त्व । अभिनन्दितशुभसत्त्व सेन्द्रैर्लोकान्तिकैर्देवै ॥ १४ ॥ जन्मजरामरणार्तं जगदशरणमभिसमीक्ष्य नि सारम् । स्फीतमपहाय राज्य शमाय धीमान् प्रवव्राज ॥ १५ ॥ प्रतिपद्याशुभशमन नि श्रेयससाधक श्रमणलिङ्गम् । कृतसामायिककर्मा व्रतानि विधिवत् समारोप्य ॥ १६ ॥ सम्यक्त्वज्ञानचारित्रसवरतप समाधिबलयुक्त । मोहादीनि निहत्याशुभानि चत्वारि कर्माणि ॥ १७ ॥ केवलमधिगम्य विभु स्वयमेव ज्ञानदर्शनमनन्तम् । लोकहिताय कृतार्थोऽपि देशयामास तीर्थमिदम् ॥ १८ ॥ द्विविधमनेकद्वादशविध महाविषयममितगमयुक्तम् । ससारार्णवपारगमनाय दु खक्षयायालम् ॥१९॥ ग्रन्थार्थवचनपटुभि प्रयत्नवद्भिरपि वादिभिर्निपुणै । अनभिभवनीयमन्यैर्भास्कर इव सर्वतेजोभि ॥ २० ॥ कृत्वा त्रिकरणशुद्ध तस्मै परमर्षये नमस्कारम् । पूज्यतमाय भगवते वीराय विलीनमोहाय ॥ २१ ॥ तत्त्वार्थाधिगमाख्य बह्वर्थ सग्रह लघुग्रन्थम् । वक्ष्यामि शिष्यहितमिममर्हद्वचनैकदेशस्य ॥ २२ ॥ महतोऽतिमहाविषयस्य दुर्गमग्रन्थभाष्यपारस्य । क शक्त प्रत्यास जिनवचनमहोदधे कर्तुम् ॥ २३ ॥ शिरसा गिरिं बिभित्सेदुच्चिक्षिप्सेच्च स क्षितिं दोर्भ्याम् । प्रतितीर्षेच्च समुद्र मित्सेच्च पुन कुशाग्रेण ॥ २४ ॥ व्योम्नीन्दु चिक्रमिषेन्मेरुगिरिं पाणिना चिकम्पयिषेत् । गत्यानिल जिगीषेच्चरमसमुद्रं पिपासेच्च ॥ २५ ॥ खद्योतकप्रभाभि सोऽभिबुभूषेच्च भास्कर मोहात् । योऽतिमहाग्रन्थार्थं जिनवचन सजिघृक्षेत

॥ २६ ॥ एकमपि तु जिनवचनाद्यस्मान्निर्वाहक पद भवति । श्रूयन्ते चानन्ता सामायिकमात्रपदसिद्धा ॥ २७ ॥ तस्मात्तत्प्रामाण्यात् समासतो व्यासतश्च जिनवचनम् । श्रेय इति निर्विचार ग्राह्य धार्य च वाच्य च ॥ २८ ॥ न भवति धर्म श्रोतु सर्वस्यैकान्ततो हितश्रवणात् । ब्रुवतोऽनुग्रहबुद्ध्या वक्तुस्त्वेकान्ततो भवति ॥ २९ ॥ श्रममविचिन्त्यात्मगत तस्माच्छ्रेय सदोपदेष्टव्यम् । आत्मान च पर च हि हितोपदेष्टानुगृह्णाति ॥ ३० ॥ नर्ते च मोक्षमार्गाद्धितोपदेशोऽस्ति जगति कृत्स्नेऽस्मिन् । तस्मात्परमिममेवेति मोक्षमार्गं प्रवक्ष्यामि ॥ ३१ ॥ इति सम्बन्धकारिका ।

श्रीतत्त्वार्थाधिगमेऽर्हत्प्रवचनसंग्रहः

प्रथमोऽध्यायः

सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्राणि मोक्षमार्ग ॥ १ ॥ तत्त्वार्थश्रद्धान सम्यग्दर्शनम् ॥ २ ॥ तन्निसर्गादधिगमाद्वा ॥ ३ ॥ जीवाजीवास्रवबन्धसंवरनिर्जरामोक्षास्तत्त्वम् ॥ ४ ॥ नामस्थापनाद्रव्यभावतस्तन्न्यास ॥ ५ ॥ प्रमाणनयैरधिगम ॥ ६ ॥ निर्देशस्वामित्वसाधनाधिकरणस्थितिविधानत ॥ ७ ॥ सत्सङ्ख्याक्षेत्रस्पर्शनकालान्तरभावाल्पबहुत्वैश्च ॥ ८ ॥ मतिश्रुतावधिमनःपर्यायकेवलानि ज्ञानम् ॥ ९ ॥ तत्प्रमाणे ॥ १० ॥ आद्ये परोक्षम् ॥ ११ ॥ प्रत्यक्षमन्यत् ॥ १२ ॥ मति स्मृति सज्ञा चिन्ताभिनिबोध इत्यनर्थान्तरम् ॥१३॥ तदिन्द्रियानिन्द्रियनिमित्तम् ॥ १४ ॥ अवग्रहेहापायधारणा ॥१५॥ बहुबहुविधक्षिप्रानिश्रितानुक्तध्रुवाणा सेतराणाम् ॥ १६ ॥ अर्थस्य ॥ १७ ॥ व्यञ्जनस्यावग्रह ॥ १८ ॥ न चक्षुरनिन्द्रियाभ्याम् ॥१९॥ श्रुत मतिपूर्वं द्व्यनेकद्वादशभेदम् ॥ २० ॥ द्विविधोऽवधि ॥२१॥

भवप्रत्ययो नारकदेवानाम् ॥ २२ ॥ यथोक्तनिमित्तः षड्विकल्पः शेषाणाम् ॥ २३ ॥ ऋजुविपुलमती मनःपर्यायः ॥ २४ ॥ विशुद्ध्यप्रतिपाताभ्यां तद्विशेषः ॥ २५ ॥ विशुद्धिक्षेत्रस्वामिविषयेभ्योऽवधिमनःपर्याययोः ॥ २६ ॥ मतिश्रुतयोर्निबन्धः सर्वद्रव्येष्वसर्वपर्यायेषु ॥ २७ ॥ रूपिष्ववधेः ॥ २८ ॥ तदनन्तभागे मनःपर्यायस्य ॥ २९ ॥ सर्वद्रव्यपर्यायेषु केवलस्य ॥ ३० ॥ एकादीनि भाज्यानि युगपदेकस्मिन्ना चतुर्भ्यः ॥ ३१ ॥ मतिश्रुतावधयो विपर्ययश्च ॥ ३२ ॥ सदसतोरविशेषाद्यदृच्छोपलब्धेरुन्मत्तवत् ॥ ३३ ॥ नैगमसंग्रहव्यवहारर्जुसूत्रशब्दा नयाः ॥ ३४ ॥ आद्यशब्दौ द्वित्रिभेदौ ॥ ३५ ॥

इति श्रीतत्त्वार्थाधिगमेऽर्हत्प्रवचनसंग्रहे प्रथमोऽध्यायः

द्वितीयोऽध्यायः

औपशमिकक्षायिकौ भावौ मिश्रश्च जीवस्य स्वतत्त्वमौदयिकपारिणामिकौ च ॥ १ ॥ द्विनवाष्टादशैकविंशतित्रिभेदा यथाक्रमम् ॥ २ ॥ सम्यक्त्वचारित्रे ॥ ३ ॥ ज्ञानदर्शनदानलाभभोगोपभोगवीर्याणि च ॥ ४ ॥ ज्ञानाज्ञानदर्शनदानादिलब्धयश्चतुस्त्रित्रिपञ्चभेदाः सम्यक्त्वचारित्रसंयमासंयमाश्च ॥ ५ ॥ गतिकषायलिङ्गमिथ्यादर्शनासंयतासिद्धत्वलेश्याश्चतुश्चतुस्त्र्येकैकैकैकषड्भेदाः ॥ ६ ॥ जीवभव्याभव्यत्वादीनि च ॥ ७ ॥ उपयोगो लक्षणम् ॥ ८ ॥ स द्विविधोऽष्टचतुर्भेदः ॥ ९ ॥ संसारिणो मुक्ताश्च ॥ १० ॥ समनस्कामनस्काः ॥ ११ ॥ संसारिणस्त्रसस्थावराः ॥ १२ ॥ पृथिव्यब्वनस्पतयः स्थावराः ॥ १३ ॥ तेजोवायू द्वीन्द्रियादयश्च त्रसाः ॥ १४ ॥ पञ्चेन्द्रियाणि ॥ १५ ॥ द्विविधानि ॥ १६ ॥ निर्वृत्त्युपकरणे ॥ लब्ध्युपयोगौ भावेन्द्रियम् ॥ १८ ॥

स्पर्शादिषु ॥ १९ ॥ स्पर्शनरसनघ्राणचक्षुःश्रोत्राणि ॥ २० ॥ स्पर्शरसगन्धवर्णशब्दास्तेषामर्थाः ॥ २१ ॥ श्रुतमनिन्द्रियस्य ॥ २२ ॥ वाय्वन्तानामेकम् ॥ २३ ॥ कृमिपिपीलिकाभ्रमरमनुष्यादीनामेकैकवृद्धानि ॥ २४ ॥ संज्ञिनः समनस्काः ॥ २५ ॥ विग्रहगतौ कर्मयोगः ॥ २६ ॥ अनुश्रेणि गतिः ॥ २७ ॥ अविग्रहा जीवस्य ॥ २८ ॥ विग्रहवती च संसारिणः प्राक् चतुर्भ्यः ॥ २९ ॥ एकसमयोऽविग्रहः ॥ ३० ॥ एकं द्वौ वानाहारकः ॥ ३१ ॥ सम्मूर्छनगर्भोपपाता जन्म ॥ ३२ ॥ सचित्तशीतसंवृत्ताः सेतरा मिश्राश्चैकशस्तद्योनयः ॥ ३३ ॥ जराय्वण्डपोतजानां गर्भः ॥ ३४ ॥ नारकदेवानामुपपातः ॥ ३५ ॥ शेषाणां सम्मूर्छनम् ॥ ३६ ॥ औदारिकवैक्रियाहारकतैजसकार्मणानि शरीराणि ॥ ३७ ॥ तेषां परं परं सूक्ष्मम् ॥ ३८ ॥ प्रदेशतोऽसंख्येयगुणं प्राक् तैजसात् ॥ ३९ ॥ अनन्तगुणे परे ॥ ४० ॥ अप्रतिघाते ॥ ४१ ॥ अनादिसम्बन्धे च ॥ ४२ ॥ सर्वस्य ॥ ४३ ॥ तदादीनि भाज्यानि युगपदेकस्या चतुर्भ्यः ॥ ४४ ॥ निरुपभोगमन्त्यम् ॥ ४५ ॥ गर्भसम्मूर्छनजमाद्यम् ॥ ४६ ॥ वैक्रियमौपपातिकम् ॥ ४७ ॥ लब्धिप्रत्ययं च ॥ ४८ ॥ शुभं विशुद्धमव्याघाति चाहारकं चतुर्दशपूर्वधरस्यैव ॥ ४९ ॥ नारकसम्मूर्छिनो नपुंसकानि ॥ ५० ॥ न देवाः ॥ ५१ ॥ औपपातिकचरमदेहोत्तमपुरुषासंख्येयवर्षायुषोऽनपवर्त्यायुषः ॥ ५२ ॥

इति श्रीतत्त्वार्थाधिगमेऽर्हत्प्रवचनसङ्ग्रहे द्वितीयोऽध्यायः

तृतीयोऽध्यायः

रत्नशर्करावालुकापङ्कधूमतमोमहातमःप्रभा भूमयो घनाम्बुवाताकाशप्रतिष्ठाः सप्ताधोऽधः पृथुतराः ॥ १ ॥ तासु नरकाः ॥ २ ॥ नित्याशुभतरलेश्यापरिणामदेहवेदनाविक्रियाः ॥ ३ ॥ परस्परोदी

दुःखा ॥ ४ ॥ संक्लिष्टासुरोदीरितदुःखाश्च प्राक् चतुर्थ्या ॥५॥ तेष्वेकत्रिसप्तदशसप्तदशद्वाविंशतित्रयस्त्रिंशत्सागरोपमा सत्त्वानां परा स्थिति ॥ ६ ॥ जम्बूद्वीपलवणादय शुभनामानो द्वीपसमुद्रा ॥ ७ ॥ द्विर्द्विर्विष्कम्भा पूर्वपूर्वपरिक्षेपिणो वलयाकृतय ॥ ८ ॥ तन्मध्ये मेरुनाभिर्वृत्तो योजनशतसहस्रविष्कम्भो जम्बूद्वीप ॥ ९ ॥ तत्र भरतहैमवतहरिविदेहरम्यकहैरण्यवतैरावतवर्षा क्षेत्राणि ॥ १० ॥ तद्विभाजिन पूर्वापरायता हिमवन्महाहिमवन्निषधनीलरुक्मिशिखरिणो वर्षधरपर्वता ॥ ११ ॥ द्विर्धातकीखण्डे ॥ १२ ॥ पुष्करार्धे च ॥ १३ ॥ प्राङ्मानुषोत्तरान्मनुष्या ॥ १४ ॥ आर्या म्लिशश्च ॥ १५ ॥ भरतैरावतविदेहा कर्मभूमयोऽन्यत्र देवकुरूत्तरकुरुभ्य ॥ १६ ॥ नृस्थिती परापरे त्रिपल्योपमान्तर्मुहूर्ते ॥ १७ ॥ तिर्यग्योनीनां च ॥ १८ ॥

इति श्रीतत्त्वार्थाधिगमेऽर्हत्प्रवचनसंग्रहे तृतीयोऽध्याय

चतुर्थोऽध्याय.

देवाश्चतुर्निकाया ॥ १ ॥ तृतीय पीतलेश्य ॥ २ ॥ दशाष्टपञ्चद्वादशविकल्पा कल्पोपपन्नपर्यन्ता ॥ ३ ॥ इन्द्रसामानिकत्रायस्त्रिंशपारिषद्यात्मरक्षलोकपालानीकप्रकीर्णकाभियोग्यकिल्बिषिकाश्चैकश ॥४॥ त्रायस्त्रिंशलोकपालवर्ज्या व्यन्तरज्योतिष्का ॥ ५ ॥ पूर्वयोर्द्वीन्द्रा ॥ ६ ॥ पीतान्तलेश्या ॥ ७ ॥ कायप्रवीचारा आ ऐशानात् ॥ ८ ॥ शेषा स्पर्शरूपशब्दमनःप्रवीचारा द्वयोर्द्वयो ॥ ९ ॥ परेऽप्रवीचारा ॥ १० ॥ भवनवासिनोऽसुरनागविद्युत्सुपर्णाग्निवातस्तनितोदधिद्वीपदिक्कुमारा ॥ ११ ॥ व्यन्तरा किन्नरकिम्पुरुषमहोरगगान्धर्वयक्षराक्षसभूतपिशाचा ॥ १२ ॥ ज्योतिष्का सूर्याश्चन्द्रमसो ग्रहनक्षत्र

प्रकीर्णतारकाश्च ॥ १३ ॥ मेरुप्रदक्षिणानित्यगतयो नृलोके ॥१४॥ तत्कृत कालविभाग ॥ १५ ॥ बहिरवस्थिता ॥ १६ ॥ वैमानिका ॥ १७ ॥ कल्पोपपन्ना कल्पातीताश्च ॥ १८ ॥ उपर्युपरि ॥ १९ ॥ सौधर्मैशानसानत्कुमारमाहेन्द्रब्रह्मलोकलान्तकमहाशुक्रसहस्रारेष्वानत-प्राणतयोरारणाच्युतयोर्नवसु ग्रैवेयकेषु विजयवैजयन्तजयन्तापराजितेषु सर्वार्थसिध्दे च ॥२०॥ स्थितिप्रभावसुखद्युतिलेश्याविशुद्धीन्द्रियावधिविषयतोऽधिका ॥ २१ ॥ गतिशरीरपरिग्रहाभिमानतो हीना ॥ २२ ॥ पीतपद्मशुक्ललेश्या द्वित्रिशेषेषु ॥ २३ ॥ प्राग्ग्रैवेयकेभ्य कल्पा ॥ २४ ॥ ब्रह्मलोकालया लोकान्तिका ॥ २५ ॥ सारस्वतादित्यवह्न्यरुणगर्दतोयतुषिताव्याबाधमरुत (अरिष्टाश्च) ॥ २६ ॥ विजयादिषु द्विचरमा ॥ २७ ॥ औपपातिकमनुष्येभ्य शेषास्तिर्यग्योनय ॥ २८ ॥ स्थिति ॥ २९ ॥ भवनेषु दक्षिणार्धाधिपतीना पल्योपममध्यर्धम् ॥ ३० ॥ शेषाणा पादोने ॥ ३१ ॥ असुरेन्द्रयो सागरोपममधिक च ॥ ३२ ॥ सौधर्मादिषु यथाक्रमम् ॥ ३३ ॥ सागरोपमे ॥ ३४ ॥ अधिके च ॥ ३५ ॥ सप्त सानत्कुमारे ॥३६॥ विशेषत्रिसप्तदशैकादशत्रयोदशपञ्चदशभिरधिकानि च ॥ ३७ ॥ आरणाच्युतादूर्ध्वमेकैकेन नवसु ग्रैवेयकेषु विजयादिषु सर्वार्थसिध्दे च ॥ ३८ ॥ अपरा पल्योपममधिक च ॥ ३९ ॥ सागरोपमे ॥ ४० ॥ अधिके च ॥ ४१ ॥ परत परत पूर्वा पूर्वानन्तरा ॥ ४२ ॥ नारकाणा च द्वितीयादिषु ॥ ४३ ॥ दशवर्षसहस्राणि प्रथमायाम् ॥ ४४ ॥ भवनेषु च ॥ ४५ ॥ व्यन्तराणा च ॥ ४६ ॥ परा पल्योपमम् ॥ ४७ ॥ ज्योतिष्काणामधिकम् ॥ ४८ ॥ ग्रहाणामेकम् ॥ ४९ ॥ नक्षत्राणामर्धम् ॥ ५० ॥ तारकाणा चतुर्भाग ॥ ५१ ॥ जघन्या त्वष्टभाग ॥ ५२ ॥ चतुर्भाग शेषाणाम् ॥ ५३ ॥

इति श्रीतत्त्वार्थाधिगमेऽर्हत्प्रवचनसंग्रहे चतुर्थोऽध्याय

पञ्चमोऽध्यायः

अजीवकाया धर्माधर्माकाशपुद्गलाः ॥ १ ॥ द्रव्याणि जीवाश्च
॥ २ ॥ नित्यावस्थितान्यरूपाणि ॥ ३ ॥ रूपिणः पुद्गलाः ॥ ४ ॥
आऽऽकाशादेकद्रव्याणि ॥ ५ ॥ निष्क्रियाणि च ॥ ६ ॥ असंख्येयाः
प्रदेशा धर्माधर्मयोः ॥ ७ ॥ जीवस्य च ॥ ८ ॥ आकाशस्यानन्ताः
॥ ९ ॥ संख्येयासंख्येयाश्च पुद्गलानाम् ॥ १० ॥ नाणोः ॥ ११ ॥
लोकाकाशेऽवगाहः ॥१२॥ धर्माधर्मयोः कृत्स्ने ॥ १३ ॥ एकप्रदेशा-
दिषु भाज्यः पुद्गलानाम् ॥ १४ ॥ असंख्येयभागादिषु जीवानाम्
॥ १५ ॥ प्रदेशसंहारविसर्गाभ्यां प्रदीपवत् ॥ १६ ॥ गतिस्थित्यु-
पग्रहौ धर्माधर्मयोरुपकारः ॥ १७ ॥ आकाशस्यावगाहः ॥ १८ ॥
शरीरवाङ्मनःप्राणापानाः पुद्गलानाम् ॥ १९ ॥ सुखदुःखजीवित-
मरणोपग्रहाश्च ॥ २० ॥ परस्परोपग्रहो जीवानाम् ॥ २१ ॥ वर्तना
परिणामः क्रिया परत्वापरत्वे च कालस्य ॥ २२ ॥ स्पर्शरसगन्ध-
वर्णवन्तः पुद्गलाः ॥ २३ ॥ शब्दबन्धसौक्ष्म्यस्थौल्यसंस्थानभेद-
तमश्छायातपोद्योतवन्तश्च ॥ २४ ॥ अणवः स्कन्धाश्च ॥ २५ ॥
संघातभेदेभ्य उत्पद्यन्ते ॥ २६ ॥ भेदादणुः ॥ २७ ॥ भेदसंघा-
ताभ्यां चाक्षुषाः ॥ २८ ॥ उत्पादव्ययध्रौव्ययुक्तं सत् ॥ २९ ॥
तद्भावाव्ययं नित्यम् ॥ ३० ॥ अर्पितानर्पितसिद्धेः ॥ ३१ ॥
स्निग्धरूक्षत्वाद्बन्धः ॥३२॥ न जघन्यगुणानाम् ॥३३॥ गुणसाम्ये
सदृशानाम् ॥ ३४ ॥ द्व्यधिकादिगुणानां तु ॥ ३५ ॥ बन्धे
समाधिकौ पारिणामिकौ ॥ ३६ ॥ गुणपर्यायवद् द्रव्यम् ॥ ३७ ॥
कालश्चेत्येके ॥ ३८ ॥ सोऽनन्तसमयः ॥ ३९ ॥ द्रव्याश्रया
निर्गुणा गुणाः ॥ ४० ॥ तद्भावः परिणामः ॥ ४१ ॥ अनादिरादि-
माँश्च ॥४२॥ रूपिष्वादिमान् ॥४३॥ योगोपयोगौ जीवेषु ॥४४॥

इति श्रीतत्त्वार्थाधिगमेऽर्हत्प्रवचनसङ्ग्रहे पञ्चमोऽध्यायः

षष्ठोऽध्यायः

कायवाङ्मनःकर्म योगः ॥ १ ॥ स आस्रवः ॥ २ ॥ शुभः पुण्यस्
॥ ३ ॥ अशुभः पापस्य ॥ ४ ॥ सकषायाकषाययोः साम्परायि
केर्यापथयोः ॥ ५ ॥ अव्रतकषायेन्द्रियक्रियाः पञ्चचतुःपञ्चपञ्च
शतिसंख्याः पूर्वस्य भेदाः ॥ ६ ॥ तीव्रमन्दज्ञाताज्ञातभाववीर्या
करणविशेषेभ्यस्तद्विशेषः ॥ ७ ॥ अधिकरणं जीवाजीवाः ॥ ८
आद्यं संरम्भसमारम्भारम्भयोगकृतकारितानुमतकषायविशेषैस्त्रिस्त्रिस्त्रिश्चतु
श्चशः ॥ ९ ॥ निर्वर्तनानिक्षेपसंयोगनिसर्गा द्विचतुर्द्वित्रिभेद
परम् ॥ १० ॥ तत्प्रदोषनिह्नवमात्सर्यान्तरायासादनोपघाता ज्ञान
दर्शनावरणयोः ॥ ११ ॥ दुःखशोकतापाक्रन्दनवधपरिदेवनान्यात्
परोभयस्थान्यसद्वेद्यस्य ॥ १२ ॥ भूतव्रत्यनुकम्पा दानं सरागसंयमा
योगः क्षान्तिः शौचमिति सद्वेद्यस्य ॥ १३ ॥ केवलिश्रुतसंघध
देवावर्णवादो दर्शनमोहस्य ॥ १४ ॥ कषायोदयात्तीव्रात्मपरिणा
श्चारित्रमोहस्य ॥१५॥ बह्वारम्भपरिग्रहत्वं च नारकस्यायुषः ॥१
माया तैर्यग्योनस्य ॥ १७ ॥ अल्पारम्भपरिग्रहत्वं स्वभावमार्दवा
च मानुषस्य ॥१८॥ निःशीलव्रतत्वं च सर्वेषाम् ॥ १९ ॥ सरा
संयमसंयमासंयमाकामनिर्जराबालतपांसि दैवस्य ॥ २० ॥ यो
वक्रता विसंवादनं चाशुभस्य नाम्नः ॥ २१ ॥ विपरीतं शुभ
॥ २२ ॥ दर्शनविशुद्धिर्विनयसंपन्नता शीलव्रतेष्वनतिचारोऽभी
ज्ञानोपयोगसंवेगौ शक्तितस्त्यागतपसी संघसाधुसमाधिवैयावृत्य
करणमर्हदाचार्यबहुश्रुतप्रवचनभक्तिरावश्यकापरिहाणिर्मार्गप्रभाव
प्रवचनवत्सलत्वमिति तीर्थकृत्त्वस्य ॥ २३ ॥ परात्मनिन्दाप्रश
सदसद्गुणाच्छादनोद्भावने च नीचैर्गोत्रस्य ॥ २४ ॥ तद्विपर्य
नीचैर्वृत्त्यनुत्सेकौ चोत्तरस्य ॥२५॥ विघ्नकरणमन्तरायस्य ॥२

इति श्रीतत्त्वार्थाधिगमेऽर्हत्प्रवचनसङ्ग्रहे षष्ठोऽध्यायः

सप्तमोऽध्यायः

हिंसानृतस्तेयाब्रह्मपरिग्रहेभ्यो विरतिर्व्रतम् ॥१॥ देशसर्वतोऽणुमहती ॥ २ ॥ तत्स्थैर्यार्थं भावनाः पञ्च पञ्च ॥ ३ ॥ हिंसादिष्विहामुत्र चापायावद्यदर्शनम् ॥ ४ ॥ दुःखमेव वा ॥ ५ ॥ मैत्रीप्रमोदकारुण्यमाध्यस्थ्यानि सत्त्वगुणाधिकक्लिश्यमानाविनेयेषु ॥६॥ जगत्कायस्वभावौ च संवेगवैराग्यार्थम् ॥ ७ ॥ प्रमत्तयोगात्प्राणव्यपरोपणं हिंसा ॥ ८ ॥ असदभिधानमनृतम् ॥ ९ ॥ अदत्तादानं स्तेयम् ॥१०॥ मैथुनमब्रह्म ॥११॥ मूर्च्छा परिग्रहः ॥१२॥ निःशल्यो व्रती ॥१३॥ अगार्यनगारश्च ॥१४॥ अणुव्रतोऽगारी ॥१५॥ दिग्देशानर्थदण्डविरतिसामायिकपौषधोपवासोपभोगपरिभोगातिथिसंविभागव्रतसम्पन्नश्च ॥१६॥ मारणान्तिकीं संलेखनां जोषिता ॥१७॥ शङ्काकाङ्क्षाविचिकित्सान्यदृष्टिप्रशंसासंस्तवाः सम्यग्दृष्टेरतीचाराः ॥ १८ ॥ व्रतशीलेषु पञ्च पञ्च यथाक्रमम् ॥ १९ ॥ बन्धवधच्छविच्छेदातिभारारोपणान्नपाननिरोधाः ॥ २० ॥ मिथ्योपदेशरहस्याभ्याख्यानकूटलेखक्रियान्यासापहारसाकारमन्त्रभेदाः ॥ २१ ॥ स्तेनप्रयोगतदाहृतादानविरुद्धराज्यातिक्रमहीनाधिकमानोन्मानप्रतिरूपकव्यवहाराः ॥ २२ ॥ परविवाहकरणेत्वरपरिगृहीतापरिगृहीतागमनानङ्गक्रीडातीव्रकामाभिनिवेशाः ॥ २३ ॥ क्षेत्रवास्तुहिरण्यसुवर्णधनधान्यदासीदासकुप्यप्रमाणातिक्रमाः ॥ २४ ॥ ऊर्ध्वाधस्तिर्यग्व्यतिक्रमक्षेत्रवृद्धिस्मृत्यन्तर्धानानि ॥ २५ ॥ आनयनप्रेष्यप्रयोगशब्दरूपानुपातपुद्गलक्षेपाः ॥ २६ ॥ कन्दर्पकौत्कुच्यमौखर्यासमीक्ष्याधिकरणोपभोगाधिकत्वानि ॥२७॥ योगदुष्प्रणिधानानादरस्मृत्यनुपस्थापनानि ॥२८॥ अप्रत्यवेक्षिताप्रमार्जितोत्सर्गादाननिक्षेपसंस्तारोपक्रमणानादरस्मृत्यनुपस्थापनानि ॥ २९ ॥ सचित्तसंबद्धसंमिश्राभिषवदुष्पक्वाहाराः ॥ ३० ॥
८ सचित्तनिक्षेपपिधानपरव्यपदेशमात्सर्यकाला

षष्ठोऽध्यायः

कायवाङ्मनःकर्म योगः ॥ १ ॥ स आस्रवः ॥ २ ॥ शुभः पुण्यस्य ॥ ३ ॥ अशुभः पापस्य ॥ ४ ॥ सकषायाकषाययोः साम्परायिकेर्यापथयोः ॥ ५ ॥ अव्रतकषायेन्द्रियक्रियाः पञ्चचतुःपञ्चपञ्चविंशतिसंख्याः पूर्वस्य भेदाः ॥ ६ ॥ तीव्रमन्दज्ञाताज्ञातभाववीर्याधिकरणविशेषेभ्यस्तद्विशेषः ॥ ७ ॥ अधिकरणं जीवाजीवाः ॥ ८ ॥ आद्यं संरम्भसमारम्भारम्भयोगकृतकारितानुमतकषायविशेषैस्त्रिस्त्रिस्त्रिश्चतुश्चैकशः ॥ ९ ॥ निर्वर्तनानिक्षेपसंयोगनिसर्गा द्विचतुर्द्वित्रिभेदाः परम् ॥ १० ॥ तत्प्रदोषनिह्नवमात्सर्यान्तरायासादनोपघाता ज्ञानदर्शनावरणयोः ॥ ११ ॥ दुःखशोकतापाक्रन्दनवधपरिदेवनान्यात्मपरोभयस्थान्यसद्वेद्यस्य ॥ १२ ॥ भूतव्रत्यनुकम्पा दानं सरागसंयमादियोगः क्षान्तिः शौचमिति सद्वेद्यस्य ॥ १३ ॥ केवलिश्रुतसङ्घधर्मदेवावर्णवादो दर्शनमोहस्य ॥ १४ ॥ कषायोदयात्तीव्रात्मपरिणामश्चारित्रमोहस्य ॥१५॥ बह्वारम्भपरिग्रहत्वं च नारकस्यायुषः ॥१६॥ माया तैर्यग्योनस्य ॥ १७ ॥ अल्पारम्भपरिग्रहत्वं स्वभावमार्दवार्जवं च मानुषस्य ॥१८॥ निःशीलव्रतत्वं च सर्वेषाम् ॥ १९ ॥ सरागसंयमसंयमासंयमाकामनिर्जराबालतपांसि दैवस्य ॥ २० ॥ योगवक्रता विसंवादनं चाशुभस्य नाम्नः ॥ २१ ॥ विपरीतं शुभस्य ॥ २२ ॥ दर्शनविशुद्धिर्विनयसंपन्नता शीलव्रतेष्वनतिचारोऽभीक्ष्णं ज्ञानोपयोगसंवेगौ शक्तितस्त्यागतपसी सङ्घसाधुसमाधिवैयावृत्त्यकरणमर्हदाचार्यबहुश्रुतप्रवचनभक्तिरावश्यकापरिहाणिर्मार्गप्रभावना प्रवचनवत्सलत्वमिति तीर्थकृत्त्वस्य ॥ २३ ॥ परात्मनिन्दाप्रशंसे सदसद्गुणाच्छादनोद्भावने च नीचैर्गोत्रस्य ॥ २४ ॥ तद्विपर्ययो नीचैर्वृत्त्यनुत्सेकौ चोत्तरस्य ॥२५॥ विघ्नकरणमन्तरायस्य ॥२६॥

इति श्रीतत्त्वार्थाधिगमेऽर्हत्प्रवचनसंग्रहे षष्ठोऽध्यायः

सप्तमोऽध्यायः

हिंसानृतस्तेयाब्रह्मपरिग्रहेभ्यो विरतिर्व्रतम् ॥१॥ देशसर्वतोऽ-
णुमहती ॥ २ ॥ तत्स्थैर्यार्थं भावनाः पञ्च पञ्च ॥ ३ ॥ हिंसादि-
ष्विहामुत्र चापायावद्यदर्शनम् ॥ ४ ॥ दुःखमेव वा ॥ ५ ॥ मैत्री-
प्रमोदकारुण्यमाध्यस्थानि सत्त्वगुणाधिकक्लिश्यमानाविनेयेषु ॥६॥
जगत्कायस्वभावौ च संवेगवैराग्यार्थम् ॥ ७ ॥ प्रमत्तयोगात्प्राण-
व्यपरोपणं हिंसा ॥ ८ ॥ असदभिधानमनृतम् ॥ ९ ॥ अदत्तादानं
स्तेयम् ॥१०॥ मैथुनमब्रह्म ॥११॥ मूर्च्छा परिग्रहः ॥१२॥ निःशल्यो
व्रती ॥१३॥ अगार्यनगारश्च ॥१४॥ अणुव्रतोऽगारी ॥१५॥ दिग्दे-
शानर्थदण्डविरतिसामायिकपौषधोपवासोपभोगपरिभोगातिथिसंविभा-
गव्रतसम्पन्नश्च ॥१६॥ मारणान्तिकीं संलेखनां जोषिता ॥१७॥
शङ्काकाङ्क्षाविचिकित्साऽन्यदृष्टिप्रशंसासंस्तवाः सम्यग्दृष्टेरतीचाराः
॥ १८ ॥ व्रतशीलेषु पञ्च पञ्च यथाक्रमम् ॥ १९ ॥ बन्धवधच्छ-
विच्छेदातिभारारोपणान्नपाननिरोधाः ॥ २० ॥ मिथ्योपदेशरहस्या-
भ्याख्यानकूटलेखक्रियान्यासापहारसाकारमन्त्रभेदाः ॥ २१ ॥ स्तेन-
प्रयोगतदाहृतादानविरुद्धराज्यातिक्रमहीनाधिकमानोन्मानप्रतिरूपक-
व्यवहाराः ॥ २२ ॥ परविवाहकरणेत्वरपरिगृहीतापरिगृहीतागमना-
नङ्गक्रीडातीव्रकामाभिनिवेशाः ॥ २३ ॥ क्षेत्रवास्तुहिरण्यसुवर्णधन-
धान्यदासीदासकुप्यप्रमाणातिक्रमाः ॥ २४ ॥ ऊर्ध्वाधस्तिर्यग्व्यतिक्र-
मक्षेत्रवृद्धिस्मृत्यन्तर्धानानि ॥ २५ ॥ आनयनप्रेष्यप्रयोगशब्दरूपानु-
पातपुद्गलक्षेपाः ॥ २६ ॥ कन्दर्पकौत्कुच्यमौखर्यासमीक्ष्याधिकरणोप-
भोगाधिकत्वानि ॥ २७ ॥ योगदुष्प्रणिधानानादरस्मृत्यनुपस्थापनानि
॥ २८ ॥ अप्रत्यवेक्षिताप्रमार्जितोत्सर्गादाननिक्षेपसंस्तारोपक्रमणाना-
दरस्मृत्यनुपस्थापनानि ॥ २९ ॥ सचित्तसम्बद्धसम्मिश्राभिषवदुष्प-
८ क्वाहाराः ॥ ३० ॥ सचित्तनिक्षेपपिधानपरव्यपदेशमात्सर्यकाला-

तिक्रमा ॥ ३१ ॥ जीवितमरणाशंसामित्रानुरागसुखानुबन्धनिदानकरणानि ॥ ३२ ॥ अनुग्रहार्थं स्वस्यातिसर्गो दानम् ॥ ३३ ॥ विधिद्रव्यदातृपात्रविशेषात्तद्विशेष ॥ ३४ ॥

इति श्रीतत्त्वार्थाधिगमेऽर्हत्प्रवचनसंग्रहे सप्तमोऽध्याय

—0—

अष्टमोऽध्यायः

मिथ्यादर्शनाविरतिप्रमादकषाययोगा बन्धहेतव ॥ १ ॥ सकषायत्वाज्जीव कर्मणो योग्यान् पुद्गलानादत्ते ॥ २ ॥ स बन्ध ॥ ३ ॥ प्रकृतिस्थित्यनुभावप्रदेशास्तद्विधय ॥ ४ ॥ आद्यो ज्ञानदर्शनावरणवेदनीयमोहनीयायुष्कनामगोत्रान्तराया ॥ ५ ॥ पञ्चनवद्व्यष्टाविंशतिचतुर्द्विचत्वारिंशद्द्विपञ्चभेदा यथाक्रमम् ॥ ६ ॥ मत्यादीनाम् ॥ ७ ॥ चक्षुरचक्षुरवधिकेवलाना निद्रानिद्रानिद्राप्रचलाप्रचलाप्रचलास्त्यानगृद्धिवेदनीयानि च ॥ ८ ॥ सदसद्वेद्ये ॥ ९ ॥ दर्शनचारित्रमोहनीयकषायनोकषायवेदनीयाख्यास्त्रिद्विषोडशनवभेदा सम्यक्त्वमिथ्यात्वतदुभयानि कषायनोकषायावनन्तानुबन्ध्यप्रत्याख्यानप्रत्याख्यानावरणसंज्वलनविकल्पाश्चैकश क्रोधमानमायालोभा हास्यरत्यरतिशोकभयजुगुप्सास्त्रीपुंनपुंसकवेदा ॥ १० ॥ नारकतैर्यग्योनमानुषदैवानि ॥ ११ ॥ गतिजातिशरीराङ्गोपाङ्गनिर्माणबन्धनसंघातसंस्थानसंहननस्पर्शरसगन्धवर्णानुपूर्व्यगुरुलघूपघातपराघातातपोद्योतोच्छ्वासविहायोगतय प्रत्येकशरीरत्रससुभगसुस्वरशुभसूक्ष्मपर्याप्तस्थिरादेययशांसि सेतराणि तीर्थकृत्त्व च ॥ १२ ॥ उच्चैर्नीचैश्च ॥ १३ ॥ दानादीनाम् ॥ १४ ॥ आदितस्तिसृणामन्तरायस्य च त्रिंशत्सागरोपमकोटीकोट्य परा स्थिति ॥ १५ ॥ सप्ततिर्मोहनीयस्य ॥ १६ ॥ नामगोत्रयोर्विंशति ॥ १७ ॥ त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाण्या

युष्कस्य ॥ १८ ॥ अपरा द्वादश मुहूर्ता वेदनीयस्य ॥ १९ ॥ नामगोत्रयोरष्टौ ॥ २० ॥ शेषाणामन्तर्मुहूर्तम् ॥ २१ ॥ विपाकोऽनुभावः ॥ २२ ॥ स यथानाम ॥ २३ ॥ ततश्च निर्जरा ॥ २४ ॥ नामप्रत्ययाः सर्वतो योगविशेषात्सूक्ष्मैकक्षेत्रावगाढस्थिताः सर्वात्मप्रदेशेष्वनन्तानन्तप्रदेशाः ॥ २५ ॥ सद्वेद्यसम्यक्त्वहास्यरतिपुरुषवेदशुभायुर्नामगोत्राणि पुण्यम् ॥ २६ ॥

इति श्रीतत्त्वार्थाधिगमेऽर्हत्प्रवचनसंग्रहे अष्टमोऽध्यायः

नवमोऽध्यायः

आस्रवनिरोधः संवरः ॥ १ ॥ स गुप्तिसमितिधर्मानुप्रेक्षापरीषहजयचारित्रैः ॥ २ ॥ तपसा निर्जरा च ॥ ३ ॥ सम्यग्योगनिग्रहो गुप्तिः ॥ ४ ॥ ईर्याभाषैषणादाननिक्षेपोत्सर्गाः समितयः ॥ ५ ॥ उत्तमः क्षमामार्दवार्जवशौचसत्यसंयमतपस्त्यागाकिंचन्यब्रह्मचर्याणि धर्मः ॥ ६ ॥ अनित्याशरणसंसारैकत्वान्यत्वाशुचित्वास्रवसंवरनिर्जरालोकबोधिदुर्लभधर्मस्वाख्याततत्त्वानुचिन्तनमनुप्रेक्षाः ॥ ७ ॥ मार्गाच्यवननिर्जरार्थं परिषोढव्याः परीषहाः ॥ ८ ॥ क्षुत्पिपासाशीतोष्णदंशमशकनाग्न्यारतिस्त्रीचर्यानिषद्याशय्याक्रोशवधयाचनालाभरोगतृणस्पर्शमलसत्कारपुरस्कारप्रज्ञाज्ञानादर्शनानि ॥ ९ ॥ सूक्ष्मसंपरायच्छद्मस्थवीतरागयोश्चतुर्दश ॥ १० ॥ एकादश जिने ॥ ११ ॥ बादरसंपराये सर्वे ॥ १२ ॥ ज्ञानावरणे प्रज्ञाज्ञाने ॥ १३ ॥ दर्शनमोहान्तराययोरदर्शनालाभौ ॥ १४ ॥ चारित्रमोहे नाग्न्यारतिस्त्रीनिषद्याक्रोशयाचनासत्कारपुरस्काराः ॥ १५ ॥ वेदनीये शेषाः ॥ १६ ॥ एकादयो भाज्या युगपदेकोनविंशतेः ॥ १७ ॥ सामायिकच्छेदोपस्थाप्यपरिहारविशुद्धिसूक्ष्मसंपराययथाख्यातानि चारि-

सिद्धिगति स्मृता ॥१०॥ मृल्लेपसङ्गनिर्मोक्षाद्यथा दृष्टाप्स्वलाबुन । कर्मसङ्गविनिर्मोक्षात्तथा सिद्धिगति स्मृता ॥ ११ ॥ एरण्डयन्त्र पेडासु बन्धच्छेदाद्यथा गति । कर्मबन्धनविच्छेदात्सिद्धस्यापि तथेष्यते ॥ १२ ॥ ऊर्ध्वगौरवधर्माणो जीवा इति जिनोत्तमै । अधोगौरवधर्माण पुद्गला इति चोदितम् ॥ १३ ॥ यथाधस्तिर्यगूर्ध्वं च लोष्टवाय्वग्निवीतय । स्वभावत प्रवर्तन्ते तथोर्ध्वं गतिरात्मनाम् ॥ १४ ॥ अतस्तु गतिवैकृत्यमेषा यदुपलभ्यते । कर्मण प्रतिघाताच्च प्रयोगाच्च तदिष्यते ॥ १५ ॥ अधस्तिर्यगथोर्ध्वं च जीवाना कर्मजा गति । ऊर्ध्वमेव तु तद्धर्मा भवति क्षीणकर्मणाम् ॥ १६ ॥ द्रव्यस्य कर्मणो यद्वदुत्पत्त्यारम्भवीतय । समं तथैव सिद्धस्य गतिमोक्षभवक्षया ॥१७॥ उत्पत्तिश्च विनाशश्च प्रकाश तमसोरिह । युगपद्भवतो यद्वत् तथा निर्वाणकर्मणो ॥ १८ ॥ तन्वी मनोज्ञा सुरभि पुण्या परमभास्वरा । प्राग्भारा नाम वसुधा लोकमूर्ध्नि व्यवस्थिता ॥ १९ ॥ नृलोकतुल्यविष्कम्भा सितच्छत्रनिभा शुभा । ऊर्ध्वं तस्या क्षिते सिद्धा लोकान्ते समवस्थिता ॥ २० ॥ तादात्म्यादुपयुक्तास्ते केवलज्ञानदर्शनै । सम्यक्त्वसिद्धतावस्था हेत्वभावाच्च निष्क्रिया ॥ २१ ॥ ततोऽप्यूर्ध्वं गतिस्तेषा कस्मान्नास्तीति चेन्मति । धर्मास्तिकायस्याभावात्स हि हेतुर्गते पर ॥ २२ ॥ संसारविषयातीत मुक्तानामव्यय सुखम् । अव्याबाधमिति प्रोक्त परमं परमर्षिभि ॥ २३ ॥ स्यादेतदशरीरस्य जन्तोर्नष्टाष्टकर्मण । कथ भवति मुक्तस्य सुखमित्यत्र मे शृणु ॥ २४ ॥ लोके चतुर्ष्विहार्थेषु सुखशब्द प्रयुज्यते । विषये वेदनाऽभावे विपाके मोक्ष एव च ॥ २५ ॥ सुखो वह्नि सुखो वायुर्विषयेष्विह कथ्यते । दु खाऽभावे च पुरुष सुखितोऽस्मीति मन्यते ॥ २६ ॥ पुण्यकर्मविपाकाच्च सुखमिष्टेन्द्रियार्थजम् । कर्मक्लेशविमोक्षाच्च मोक्षे सुखमनुत्तमम् ॥ २७ ॥ सुखप्रसुप्तवत्के

चिदिच्छन्ति परिनिर्वृतिम् । यदुक्तं क्रियावत्त्वात्सुखानुशयतस्तथा ॥ २८ ॥ श्रमक्लममदव्याधिमदनेभ्यश्च सम्भवात् । मोहोत्पत्तेर्विपाकाच्च दर्शनघ्नस्य कर्मणः ॥ २९ ॥ लोके तत्सदृशो ह्यर्थः कृत्स्नेऽप्यन्यो न विद्यते । उपमीयेत तद्येन तस्मान्निरुपमं सुखम् ॥ ३० ॥ लिङ्गप्रसिद्धेः प्रामाण्यादनुमानोपमानयोः । अत्यन्तं चाप्रसिद्धं तद्यत्तेनानुपमं स्मृतम् ॥ ३१ ॥ प्रत्यक्षं तद्भगवतामर्हतां तैश्च भाषितम् । गृह्यतेऽस्तीत्यतः प्राज्ञैर्न च्छद्मस्थपरीक्षया ॥ ३२ ॥ 卐 卐 卐

यस्त्विदानीं सम्यग्दर्शनज्ञानचरणसम्पन्नो भिक्षुर्मोक्षाय घटमानः कालसंहननायुर्दोषादल्पशक्तिः कर्मणां चातिगुरुत्वादकृतार्थ एवोपरमति, स सौधर्मादीनां सर्वार्थसिद्धान्तानां कल्पविमानविशेषाणामन्यतमस्मिन्देवतयोपपद्यते । तत्र सुकृतकर्मफलमनुभूय स्थितिक्षयात्प्रच्युतो देशजातिकुलशीलविद्याविनयविभवविषयविस्तरविभूतियुक्तेषु मनुष्येषु प्रत्यायातिमवाप्य पुनः सम्यग्दर्शनादिविशुद्धबोधिमवाप्नोति । अनेन सुखपरम्परायुक्तेन कुशलाभ्यासानुबन्धक्रमेण परं त्रिर्जनित्वा सिद्ध्यतीति ॥ 卐 ॥

वाचकमुख्यस्य शिवश्रियः प्रकाशयशसः प्रशिष्येण । शिष्येण घोषनन्दिक्षमणस्यैकादशाङ्गविदः ॥ १ ॥ वाचनया च महावाचकक्षमणमुण्डपादशिष्यस्य । शिष्येण वाचकाचार्यमूलनाम्नः प्रथितकीर्तेः ॥ २ ॥ न्यग्रोधिकाप्रसूतेन विहरता पुरवरे कुसुमनाम्नि । कौभीषणिना स्वातितनयेन वात्सीसुतेनार्घ्यम् ॥ ३ ॥ अर्हद्वचनं सम्यग्गुरुक्रमेणागतं समुपधार्य । दुःखार्तं च दुरागमविहतमतिं लोकमवलोक्य ॥ ४ ॥ इदमुच्चैर्नागरवाचकेन सत्त्वानुकम्पया दृब्धम् । तत्त्वार्थाधिगमाख्यं स्पष्टमुमास्वातिना शास्त्रम् ॥ ५ ॥ यस्तत्त्वाधिगमाख्यं ज्ञास्यति च करिष्यति च तत्रोक्तम् । सोऽ-

व्याबाधसुखाख्य प्राप्यम्यत्यचिरेण परमार्थम् ॥ ६ ॥ इति भाष्य प्रशस्ति. ॥

श्री तत्त्वार्थमहाशास्त्र सपूर्णम्

सहस्रावधानिश्रीमुनिसुन्दरसूरिविरचितोऽध्यात्मकल्पद्रुम. ।

जयश्रीरातरारीणां, लेभे येन प्रशान्तित । तं श्रीवीरजिन नत्वा, रस शातो विभाव्यते ॥ १ ॥ सर्वमंगलनिधौ हृदि यस्मिन्, सगते निरुपम सुखमेति । मुक्तिशर्म च वशीभवति द्राक्, तं बुधा भजत शातरसेंद्रम् ॥ २ ॥ समतैकलीनचित्तो, ललनापत्यस्वदेहममतामुक् । निपयकपायाद्यवशः शास्त्रगुणैर्दमित चेतस्क ॥ ३ ॥ वैराग्यशुद्धधर्मा देवादिसतत्त्वविद्विरतिधारी । सवरवान् शुभवृत्ति साम्यरहस्य भज शिवार्थिन् ॥ ४ ॥ युग्मम ॥

अथ प्रथमः समताधिकार

चित्तबालक मा त्याक्षीरजस्र भावनौपधी । यत्त्वा दुर्ध्या नभूता छलयति छलान्विय ॥ ५ ॥ यदिंद्रियार्थै सकलै सुख स्यान्नरेन्द्रचक्रित्रिदशाधिपानाम् । तद्बिंदवत्येव पुरो हि साम्य-सुधाम्बुधेस्तेन तमाद्रियस्व ॥ ६ ॥ अदृष्टवैचित्र्यवशाज्जगज्जने, विचित्रकर्माशयवाग्विसंस्थुले । उदासवृत्तिस्थितचित्तवृत्तय, सुख श्रयते यतय क्षतार्तय ॥७॥ विश्वजतुषु यदि क्षणमेक, साम्यतो भजसि मानस मैत्रीम् । तत्सुख परमत्र परत्राप्य'नुषे न यद् भूत्तव जातु ॥ ८ ॥ न यस्य मित्र न च कोऽपि शत्रुनिज परो वापि न कश्चनास्ते । न चेन्द्रियार्थेषु रमेत चेत, कपायमुक्त परम स योगी ॥ ९ ॥ भजस्व मैत्रीं जगदङ्गिराशिषु, प्रमोदमा

त्मन् गुणिषु त्वयेव । भवार्तिदीनेषु कृपारस सदाप्युदासवृत्ति खलु निर्गुणेष्वपि ॥ १० ॥ मैत्री परस्मिन् हितधी समग्रे, भवेत्प्रमोदो गुणपक्षपात । कृपा भवार्ते प्रतिकर्तुमीहोपेक्षैव माध्यस्थ्यमवार्यदोषे ॥ ११ ॥ परहितचिन्तामैत्री, परदुःखविनाशिनी तथा करुणा । परसुखतुष्टिर्मुदिता, परदोषोपेक्षणमुपेक्षा ॥ १२ ॥ मा कार्षीत्कोऽपि पापानि, मा चाभूत्कोऽपि दुःखित. मुच्यतां जगदप्येषा, मतिर्मैत्री निगद्यते ॥ १३ ॥ अपास्ताशेषदोषाणा, वस्तुतत्त्वावलोकिनाम् । गुणेषु पक्षपातो य, स प्रमोद प्रकीर्तित ॥ १४ ॥ दीनेष्वार्तेषु भीतेषु, याचमानेषु जीवितम् । प्रतिकारपरा बुद्धि, कारुण्यमभिधीयते ॥ १५ ॥ क्रूरकर्मसु निःशङ्क देवतागुरुनिन्दिषु । आत्मशंसिषु, योपेक्षा, तन्माध्यस्थ्यमुदीरितम् ॥ १६ ॥ चेतनेतरगतेष्वखिलेषु, स्पर्शरूपरवगन्धरसेषु । साम्यमेष्यति यदा तव चेत, पाणिग शिवसुखं हि तदात्मन् ॥ १७ ॥ के गुणास्तव यत स्तुतिमिच्छस्यद्भुत किमकृथा मदवान् यत् । कैर्गता नरकभी सुकृतैस्ते, किं जित पितृपतिर्यदचिन्त ॥ १८ ॥ गुणस्तवैर्यो गुणिना परेषामाक्रोशनिन्दादिभिरात्मनश्च । मन सम शीलसि मोदसे वा, खिद्येत च व्यत्ययत स वेत्ता ॥ १९ ॥ न वेत्सि शत्रून् सुहृदश्च नैव, हिताहिते स्वं न परं च जन्तो । दुःखं द्विषन् वाञ्छसि शर्म चैतन्निदानमूढ कथमाप्स्यसीष्टम् ॥ २० ॥ कृती हि सर्वं परिणामरम्य, विचार्य गृह्णाति चिरस्थितीह । भवान्तरेऽनन्तसुखाप्तये तद् आत्मन् किमाचारमिम जहासि ॥ २१ ॥ निज परो वेति कृतो विभागो, रागादिभिस्तेऽरयस्तवात्मन् । चतुर्गतिक्लेशनिधानतस्तत् प्रमाणयन्नस्यरिनिर्मितं किम् ॥ २२ ॥ अनादिरात्मा न निज परो वा, कस्यापि कश्चिन्न रिपु सुहृद्वा । स्थिरा न देहाकृतयोऽणवश्च, तथापि साम्यं किमुपैषि नेषु ॥ २३ ॥ यथा

निद्रा लेश्यमया न तत्त्वान्, सुखाय मातापितृपुत्रदारा । तथा परेऽपीह विशीर्णतत्तदाकारमेतद्धि समं समग्रम् ॥ २४ ॥ जानन्ति कामान्निखिला: ससंज्ञा, अर्थं नरा: केऽपि च केऽपि धर्मम् । जैनं च केचिद् गुरुदेवशुद्धं, केचित् शिवं केऽपि च केऽपि साम्यम् ॥ २५ ॥ धिक्कन्ति तावद्धि निजा निजेषु, पश्यन्ति यावन्निजमर्थमेभ्य । इमां भवेऽत्रापि समीक्ष्य रीतिं, स्वार्थे न क: प्रेत्य हिते यतेत ॥ २६ ॥ स्वप्नेन्द्रजालादिषु यद्वदाप्ते रोषश्च तोषश्च मुधा पदार्थे । तथा भवेऽस्मिन् विषये समस्तैरेव निभा व्यामलयेऽप्यवेहि ॥ २७ ॥ एष मे जनयिता जननीयं, बन्धव पुनरिमे स्वजनाश्च । द्रव्यमेतदिति जातममत्वो, नैव पश्यसि कृतान्तवशत्वम् ॥ २८ ॥ नो धने परिजने स्वजनेषु, दैवते परिचितैरपि मन्त्रे । रक्ष्यतेऽत्र खलु कोऽपि कृतान्तान्नो विभावयसि मूढ कोमेयम् ॥ २९ ॥ तैर्भवेऽपि यदहो सुखमिच्छस्तस्य साधन तया प्रतीभाति । दुःखमेव प्रतिकूलं विपयेषु, प्रीतिमेषि न सु साम्यसतत्त्वे ॥ ३० ॥ (सर्वतो युग्मम्) ॥ किं कषायकलुषं कुरुषे स्वं, केषु चीमनु मनोऽरीधियात्मन् । तेऽपी ते हि जनकादीक-रूपैरीरितना दधुरनन्तभवेषु ॥ ३१ ॥ यांश्च शोचसि गता: कीमिमे मे, स्नेहला इति धिया विधुरात्मा । तैर्भवेषु नीहतस्त्वमनन्तेष्वेव, तेऽपि निहता भवता च ॥ ३२ ॥ त्रातु न शक्यता भवदुःखतो ये, त्वया न ये त्वामपि पातुमीशा । ममत्वमेतेषु दध मुधात्मन्, पदे पदे किं शुचमेषि मूढ ॥ ३३ ॥ सचेतना: पुद्गलपिंडजीवा, अर्था परे चाणुमया द्वयेऽपि । दधत्यनंतान् परीणामभावास्तत्तेषु कस्त्वर्हति रागरोषौ ॥ ३४ ॥

अथ द्वितीय स्त्रीममत्वमोचनाधिकार

मुह्यसि प्रणयचारुगिरासु, प्रीतित: प्रणयिनीषु कृतिस्त्वम् । किं न वेत्सि पतता भववार्धौ, ता नृणां खलु शिला गलबद्धा

॥ १ ॥ चर्मास्थिमज्जान्त्रवसास्रमांसामेध्याद्यशुच्यस्थिरपुद्गलानाम् ।
स्त्रीदेहपिण्डाकृतिसंस्थितेषु, स्कन्धेषु किं पश्यसि रम्यमात्मन् ॥ २ ॥
विलोक्य दूरस्थममेध्यमल्पं, जुगुप्ससे मोटितनासिकस्त्वम् । भृतेषु
तेनैव विमूढ योषावपुःषु तत्किं कुरुषेऽभिलाषम् ॥ ३ ॥ अमेध्य
मांसास्रवसात्मकानि, नारीशरीराणि निषेवमाणाः । इहाप्यपत्यद्रवि
णादिचिंतातापान् परत्र प्रति दुर्गतीश्च ॥ ४ ॥ अङ्गेषु येषु परि
मुह्यसि कामिनीनां, चेतः प्रसीद विश च क्षणमन्तरेषाम् । सम्यक्
समीक्ष्य विरमाशुचिपिण्डकेभ्यस्तेभ्यश्च शुच्यशुचिवस्तुविचारमिच्छन्
॥ ५ ॥ विमुह्यसि स्मेरदृशा मुहुर्यया, मुखेक्षणादीन्यभिवीक्षमाणः ।
समीक्षसे नो नरकेषु तेषु मोहोद्भवा भाविकदर्थनास्ताः ॥ ६ ॥
अमेध्यमस्त्रा बहुरन्ध्रनिर्यन्मलाविलोद्यत्कृमिजालकीर्णा । चापल्य
मायानृतवञ्चिका स्त्री, संस्कारमोहान्नरकाय भुक्ता ॥ ७ ॥ निर्भू-
मिर्विषकन्दली गतदरी व्याघ्री निराह्वो महाव्याधिर्मृत्युरकारणश्च
ललनाऽनभ्रा च वज्राशनिः । बन्धुस्नेहविघातसाहसमृषावादादिसं
तापभूः, प्रत्यक्षापि च राक्षसीति बिरुदैः ख्याताऽऽगमे त्यज्यताम् ॥८॥

अथ तृतीयोऽपत्यममत्वमोचनाधिकारः

मा भूरपत्यान्यवलोकमानो, मुदाकुलो मोहनृपारिणा यत् ।
चिक्षिप्सया नारकचारकेऽसि, दृढं निबद्धो निगडैरमीभिः ॥ १ ॥
आजीवितं जीव भवान्तरेऽपि वा, शल्यान्यपत्यानि न वेत्सि किं
हृदि । चलाचलैर्यैर्विविधार्तिदाननोऽनिशं निहन्यते समाधिरात्मन
॥ २ ॥ कुक्षौ युवत्याः कृमयो विचित्रा, अप्यस्रशुक्रप्रभवा भवन्ति ।
न तेषु तस्या नहि तत्पतेश्च, रागस्ततोऽयं किमपत्यकेषु ॥ ३ ॥
त्राणाशक्तेरापदि सम्बन्धानन्त्यतो मिथोऽङ्गवताम् । सन्देहाच्चोपकृते
र्माऽपत्येषु [illegible] ॥ ४ ॥

अथ चतुर्थो धनममत्वमोचनाधिकारः

याः सुखोपकृतिकृत्त्वधिया त्वं, मेलयन्नसि रमा ममताभाक्। पाप्मनोऽधिकरणत्वत एता, हेतवो ददति संसृतिपातम् ॥ १ ॥ यानि द्विषामप्युपकारकाणि, सर्पोन्दुरादिष्वपि यैर्गतिश्च । शक्या च नापन्मरणामया यैः, हन्त धनेष्वेषु क एष मोहः ॥ २ ॥ ममत्वमात्रेण मनःप्रसादसुखं धनैरल्पकमल्पकालम्। आरंभपापैः सुचिरं तु दुःखं, स्याद्दुर्गतौ दारुणमित्यवेहि ॥ ३ ॥ द्रव्यस्तवात्मा धनसाधनो न धर्मोऽपि सारंभतयातिशुद्धः । निःसंगतात्मा त्वतिशुद्धयोगात्, मुक्तिश्रियं यच्छति तद्भवेऽपि ॥ ४ ॥ क्षेत्रवास्तुधनधान्यगवाश्वैर्मेलितैः सनिधिभिस्तनुभाजाम्। क्लेशपापनरकाभ्यधिकः स्यात्को गुणो न यदि धर्मनियोगः ॥ ५ ॥ आरंभैर्भरितो निमज्जति यतः प्राणी भवाम्भोनिधावीहन्ते कुनृपादयश्च पुरुषा येन च्छलाद्बाधितुम् । चिंताव्याकुलताकृतेश्च हरते यो धर्मकर्मस्मृतिं, विज्ञा ! भूरिपरिग्रहं त्यजत तं भोग्यं परैः प्रायशः ॥ ६ ॥ क्षेत्रेषु नो वपसि यत्सदपि स्वमेतद्यातासि तत्परभवे किमिदं गृहीत्वा । तस्यार्जनादिजनिताघचयार्जितात्ते, भावी कथं नरकदुःखभराच्च मोक्षः ॥ ७ ॥

अथ पंचमो देहममत्वमोचनाधिकारः

पुष्णासि यं देहमघान्यचिंतयंस्तवोपकारं कमयं विधास्यति। कर्माणि कुर्वन्निति चिंतयायतिं, जगत्ययं वंचयते हि धूर्तराट् ॥१॥ कारागृहाद्बहुविधाशुचितादिदुःखान्निर्गंतुमिच्छति जडोऽपि हि तद्विभिद्य । क्षिप्तस्ततोऽधिकतरे वपुषि स्वकर्मव्रातेन तद्दृढयितुं यतसे किमात्मन् ॥ २ ॥ चेद्वाञ्छसीदमवितुं परलोकदुःखभीत्या

ततो न कुरुषे किमु पुण्यमेनं । शक्यं न रक्षितुमिदं हि न
दुःखभीति पुण्यं विना क्षयमुपैति च वज्रिणोऽपि ॥ ३ ॥ देहे
विमुह्य कुरुषे किमघं न वेत्सि, देहस्थ एव भजसे भवदुःखजालम् ।
लोहाश्रितो हि सहते घनघातमग्निर्बाधा न तेऽस्य च नभोवद
नाश्रयत्वे ॥ ४ ॥ दुष्टः कर्मविपाकभूपतिवशः कायाह्वयः कर्मकृत्,
बद्ध्वा कर्मगुणैर्हृषीकचषकैः पीतप्रमादासवम् । कृत्वा नारकचार-
कापदुचितं त्वां प्राप्य चाशु च्छलं, गन्तेति स्वहिताय संयमभरं
तं वाहयाल्पं ददत् ॥ ५ ॥ यतः शुचीन्यप्यशुचीभवन्ति । कृम्या-
कुलात्काकशुनादिभक्ष्यात् । द्राग्भाविनो भस्मतया ततोऽङ्गात्,
मांसादिपिण्डात् स्वहितं गृहाण ॥ ६ ॥ परोपकारोऽस्ति तपो जपो
वा, विनश्वरादस्य फलं न देहात् । सभाटकादल्पदिनाप्तगेहमृत्पिं-
डमूढः फलमश्नुते किम् ॥ ७ ॥ मृत्पिण्डरूपेण विनश्वरेण, जुगु-
प्सनीयेन गदालयेन । देहेन चेदात्महितं सुसाध्यं, धर्मान्न किं
यतसेऽत्र मूढ ! ॥ ८ ॥

अथ षष्ठो विषयप्रमादत्यागाधिकारः

अत्यल्पकल्पितसुखाय किमिन्द्रियार्थैस्त्वं मुह्यसि प्रतिपदं
प्रचुरप्रमादः । एते क्षिपन्ति गहने भवभीमकक्षे, जन्तून्न यत्र सुलभा
शिवमार्गदृष्टिः ॥ १ ॥ आपातरम्ये परिणामदुःखे, सुखे कथं वैषयिके
रतोऽसि । जडोऽपि कार्यं रचयन् हितार्थी, करोति विद्वन् यदुद-
र्कतर्कम् ॥ २ ॥ यदिन्द्रियार्थैरिह शर्म बिन्दुर्यदर्णवस्स्वः शिवगं परत्र
च । तयोर्मिथोऽस्ति प्रतिपक्षता कृतिन्, विशेषदृष्ट्यान्यतरद् गृहाण
तत् ॥ ३ ॥ भुक्ते कथं नारकतिर्यगादिदुःखानि देहीत्यवधेहि
शास्त्रैः । निवर्तते ते विषयेषु तृष्णा, बिभेषि पापप्रचयाच्च येन
॥ ४ ॥ गर्भवासनरकादिवेदना, पश्यतोऽनवरतं श्रुतेक्षणैः

कषायविषयेषु मानम्, क्लिश्यते बुध विचिन्तयेति ता ॥ ५ ॥ यथ्यस्य चौरस्य यथा पशोर्वा, सम्प्राप्यमाणस्य पदं पदस्य । शनैं शनैरेति मृतिं समीपं, तथाखिलस्येति कथं प्रमादः ॥ ६ ॥ बिभेषि जतो ! यदि दुःखराशेस्तदिन्द्रियार्थेषु रतिं कृथा मा । तदुद्भवं नश्यति शर्म यद्राक्, नाशे च तस्य ध्रुवमेव दुःखम् ॥७॥ मृतः किमु प्रेतपतिर्दुरामया, गताः क्षयं किं नरकाश्च मुद्रिताः । ध्रुवाः किमायुर्धनदेहबन्धवः, सकौतुको यद्विषयैर्विमुह्यसि ॥ ८ ॥ विमोहसे किं विषयप्रमादैर्भ्रमात्सुखस्यायतिदुःखराशेः । तद्गर्धमुक्तस्य हि यत्सुखं ते गतोपमं चायतिमुक्तिदं सत् ॥ ९ ॥

अथ सप्तमः कषायत्यागाधिकारः

रे जीव ! सेहिथ सहिष्यसि च व्यथास्तास्त्वं नारकादिषु पराभवभूः कषायैः । मुग्धोदितैः कुवचनादिभिरप्यतः किं, क्रोधान्निहंसि निजपुण्यधनं दुरापम् ॥ १ ॥ पराभिभूतौ यदि मानमुक्तिस्ततस्तपोऽखण्डमतः शिवं वा । मानादृतिर्दुर्वचनादिभिश्चेत्तपःक्षयस्तन्नरकादि दुःखम् ॥ २ ॥ वैरादि चात्रेति विचार्य लाभालाभौ कृतिनाभवसम्भविन्याम् । तपोऽथवा मानमथा(था?)भिभूताविहास्ति नूनं हि गतिर्द्विधैव ॥ ३ ॥ श्रुत्वाक्रोशान् यो मुदा पूरितः स्यात्, लोष्टाद्यैर्यश्चाहतो रोमहर्षी । यः प्राणान्तेऽप्यन्यदोषं न पश्यत्येष श्रेयो द्राग् लभेतैव योगी ॥ ४ ॥ को गुणस्तव कदा च कषायैर्निर्ममे भजसि नित्यमिमान् यत् । किं न पश्यसि दोषममीषां, तापमत्र नरकं च परत्र ॥५॥ यत्कषायजनितं तव सौख्यं, यत्कषायपरिहानिभवं च । तद्विशेषमथवैतदुदर्के, संविभाव्य भज धीर विशिष्टम् ॥ ६ ॥ सुखेन साध्या तपसां प्रवृत्तिर्यथा तथा नैव तु मानमुक्तिः । आद्या न दत्तेऽपि शिवं परा तु, निदर्शनाद्बाहुबले-

प्रवृत्ते ॥ ७ ॥ सम्यग्विचार्येति विहाय मानं, रक्षन् दुरापाणि
तपांसि यत्नात् । मुदा मनीषी सहतेऽभिभूतीः, शूरः क्षमायामपि
नीचजाताः ॥ ८ ॥ पराभिभूत्याल्पिकयापि कुप्यस्यधैरपीमां प्रति-
कर्तुमिच्छन् । न वेत्सि तिर्यङ्नरकादिकेषु, तास्तैरनन्तास्त्वतुला
भवित्री ॥९॥ धत्से कृतिन् ! यद्यपकारकेषु, क्रोधं ततो धेह्य-
रिषट्क एव । अथोपकारिष्वपि तद्भवार्तिकृत्कर्महन्मित्रबहिर्द्विषत्सु
॥ १० ॥ अधीत्य शुद्धानलपश्रमाचारान्, धर्मान् विचित्रान् विदध
त्समायान् । न लप्स्यसे तत्फलमात्मदेहक्लेशाधिकं तांश्च भवान्तरेषु
॥ ११ ॥ सुखाय धत्से यदि लोभमात्मनो, ज्ञानादिरत्नत्रितये
विधेहि तत् । दुःखाय चेदत्र परत्र वा कृतिन् परिग्रहे तद्बहि-
रान्तरेऽपि च ॥ १२ ॥ करोषि यत्प्रेत्यहिताय किंचित्, कदाचि-
दल्पं सुकृतं कथंचित् । माऽजीहरस्तन्मदमत्सराद्यैर्विना च तन्मा
नरकातिथिर्भूः ॥ १३ ॥ पुरापि पापैः पतितोऽसि संसृतौ, दधासि
रे किं गुणिमत्सरं पुनः । न वेत्सि किं घोरजले निपात्यसे
नियम्यसे शृङ्खलया च सर्वतः ॥ १४ ॥ कष्टेन धर्मो लवशो
मिलत्ययं, क्षयं कषायैर्युगपत् प्रयाति च । अतिप्रयत्नार्जितमर्जुनं
ततः, किमक्ष ! हा हारयसे नभस्वता ॥ १५ ॥ शत्रूभवन्ति सुहृदः
कलुषीभवन्ति, धर्मा यशांसि निचितायशसीभवन्ति । स्निह्यन्ति नैव
पितरोऽपि च बान्धवाश्च, लोकद्वयेऽपि विपदो भविनां कषायैः
॥ १६ ॥ रूपलाभकुलविक्रमविद्याश्रीतपोवितरणप्रभुताद्यैः । किं
मदं वहसि वेत्सि न, मूढाऽनन्तशः स्वभृशलाघवदुःखम् ॥ १७ ॥
विना कषायान्न भवार्त्तिराशिर्भवेद्भवेदेव च तेषु सत्सु । मूलं हि
संसारतरोः कषायास्तत्तान् विहायैव सुखी भवात्मन् ॥ १८ ॥
समीक्ष्य तिर्यङ्नरकादिवेदना, श्रुतेक्षणैर्धर्मदुरापतां तथा। प्रमोदसे
यद्विषयैः सकौतुकैस्ततस्तवात्मन् ! विफलैव चेतना ॥ १९ ॥
चौरैस्तथा कर्मकरैर्गृहीते, दुष्टैः स्वमात्रेऽप्युपतप्यसे त्वम् । पुष्टैः

प्रमादैस्तनुभिश्च पुण्यधनं न किं वेत्स्यपि लुप्यमानम् ॥ २० ॥
मृत्यो पोऽपि न रक्षितो न जगतो दारिद्यमुद्भ्रासितं, रोगस्तेनमृ
पादिजा न च भियो निर्णाशिता पोडश । विध्वस्ता नरका न
नापि सुखिता धर्मैस्त्रिलोकी सदा, तत्को नाम गुणो मदश्च विभुता
का ते स्तुतीच्छा च का ॥ २१ ॥

अथाष्टमः शास्त्रगुणाधिकारः -

शिलातलाभे हृदि ते वहति, विशति सिद्धान्तरसा न चान्त ।
यदत्र नो जीवदयार्द्रता ते, न भावनाकुरततिश्च लभ्या ॥ १ ॥
यस्यागमाम्भोदरसैर्न धौत, प्रमादपङ्क स कथ शिवेच्छु । रसा-
यनैर्यस्य गदा क्षता नो, सुदुर्लभं जीवितमस्य नूनम् ॥ २ ॥
अधीतिनोऽर्चादिकृते जिनागम, प्रमादिनो दुर्गतिपापतेर्मुधा ।
ज्योतिर्विमूढस्य हि दीपपातिनो, गुणाय कस्मै शलभस्य चक्षुषी
॥ ३ ॥ मोदन्ते बहुतर्ककर्कशधियो केचिज्जयाद्वादिना, काव्यै
केचन कल्पितार्थघटनैस्तुष्टा कविख्यातित । ज्योतिर्नाटकनीति
लक्षणधनुर्वेदादिशास्त्रैः परे, ब्रूम प्रेत्यहिते तु कर्मणि जडान्
कुक्षिंभरीनेव तान् ॥ ४ ॥ किं मोदसे पण्डितनाममात्रात्, शास्त्रे
ष्वधीती जनरञ्जकेषु । तत्किंचनाधीष्व कुरुष्व चाशु, न ते
भवेद्येन भवाब्धिपात ॥ ५ ॥ धिगागमैर्माद्यसि रंजयन् जनान्,
नोद्यच्छसि प्रेत्यहिताय सयमे । दधासि कुक्षिंभरिमात्रता मुने,
क ते क तत् क्वैप च ते भवातरे ॥ ६ ॥ धन्या येऽप्यनधी
तिनोऽपि सदनुष्ठानेषु बद्धादरा, दुःसाध्येषु परोपदेशलवत श्रद्धा
नशुद्धाशया । येचिस्त्वागमपाठिनोऽपि दधतस्तत्पुस्तकान् येऽलसा
अत्रामुत्रहितेषु कर्मसु कथ ते भाविन प्रेत्यहा ॥ ७ ॥ धन्य स
मुग्धमतिरप्युदितार्हदाज्ञारागेण य सृजति पुण्यमदुर्विकल्प । पाठेन

किं व्यसनतोऽस्य तु दुर्विकल्पैर्यो दुःस्थितोऽत्र सदनुष्ठितिषु प्रमादी ॥ ८ ॥ अधीतिमात्रेण फलन्ति नागमाः, समीहितैर्जीव सुखैर्भवान्तरे । स्वनुष्ठितैः किंतु तदीरितैः खरो, न यत्सितायाः वहनश्रमात्सुखी ॥ ९ ॥ दुर्गन्धतो यदणुतोऽपि पुरस्य मृत्युरायूंषि सागरमितान्यनुपक्रमाणि । स्पर्शः खरः क्रकचतोऽतितमामितश्च, दुःखावनन्तगुणितौ भृशशैत्यतापौ ॥ १० ॥ तीव्रा व्यथाः सुरकृता विविधाश्च यत्राक्रन्दारवैः सततमभ्रभृतोऽप्यमुष्मात् । किं भाविनो न नरकात्कुमते बिभेषि, यन्मोदसे क्षणसुखैर्विषयैः कषायी ॥११॥ युग्मम् ॥ बंधोऽनिशं वाहनताडनानि, क्षुत्तृड्दुरामातपशीतवाताः । निजान्यजातीयभयापमृत्युदुःखानि तिर्यक्ष्विति दुस्सहानि ॥ १२ ॥ मुधान्यदास्याभिभवाभ्यसूया भियोऽन्तगर्भस्थितिदुर्गतीनाम् । एवं सुरेष्वप्यसुखानि नित्यं, किं तत्सुखैर्वा परिणामदुःखैः ॥ १३ ॥ सप्तभीत्यभिभवेष्टविप्रयोगानिष्टयोगगदुःसुतादिभिः । स्याच्चिरं विरसता नृजन्मनः, पुण्यतः सरसता तदात्मनः ॥ १४ ॥ इति चतुर्गतिदुःखततीः कृतिन्नतिभयास्त्वमनन्तमनेहसम् । हृदि विभाव्य जिनोक्तकृतांतत, कुरु तथा न यथा स्युरिमास्तव ॥ १५ ॥ आत्मन् परस्त्वमसि साहसिकः श्रुताक्षैर्यद्भाविनं चिरचतुर्गतिदुःखराशिम् । पश्यन्नपीह न बिभेषि ततो न तस्य, विच्छित्तये च यतसे विपरीतकारी ॥ १६ ॥

अथ नवमश्चित्तदमनाधिकार

कुकर्मजालैः कुविकल्पसूत्रैर्निबध्य गाढं नरकाग्निभिश्चिरम् । विसारवत् पक्ष्यति जीव ! हे मन कैवर्तकस्त्वामिति मास्य विश्वसी ॥ १ ॥ चेतोऽर्थये मयि चिरत्नसखे ! प्रसीद, किं दुर्विकल्पनिकरैः

क्षिपसे भवे माम् । बद्धोऽञ्जलिः कुरु कृपां भज सद्विकल्पान्, मैत्रीं कृतार्थय यतो नरकाद्बिभेमि ॥ २ ॥ स्वर्गापवर्गौ नरकं तथान्तर्मुहूर्तमात्रेण वशावशं यत् । ददाति जन्तोः सततं प्रयत्नात्, वशं तदन्तःकरणं कुरुध्वं ॥ ३ ॥ सुखाय दुःखाय च नैव देवा, न चापि कालः सुहृदोऽरयो वा । भवेत्परं मानसमेव जंतोः, संसारचक्रभ्रमणैकहेतुः ॥ ४ ॥ वशं मनो यस्य समाहितं स्यात्, किं तस्य कार्यं नियमैर्यमैश्च ? । हतं मनो यस्य च दुर्विकल्पैः, किं तस्य कार्यं नियमैर्यमैश्च ? ॥ ५ ॥ दानश्रुतध्यानतपोऽर्चनादि, वृथा मनोनिग्रहमन्तरेण । कषायचिंताकुलतोज्झितस्य, परो हि योगो मनसो वशत्वम् ॥ ६ ॥ जपो न मुक्त्यै न तपो द्विभेदं, न संयमो नापि दमो न मौनम् । न साधनाद्यं पवनादिकस्य, किंत्वेकमन्तःकरणं सुदान्तम् ॥ ७ ॥ लब्ध्वापि धर्मं सकलं जिनोदितं, सुदुर्लभं पोतनिभं विहाय च । मनःपिशाचग्रहिलीकृतः पतन्, भवाम्बुधौ नायतिदृग् जडो जनः ॥ ८ ॥ सुदुर्जयं ही रिपवत्यदो मनो, रिपूकरोत्येव च वाक्तनू अपि । त्रिभिर्हतस्तद्रिपुभिः करोतु किं, पदीभवन् दुर्विपदां पदे पदे ॥ ९ ॥ रे चित्त ! वैरि ! तव किं नु मयापराद्धं, यद्दुर्गतौ क्षिपसि मां कुविकल्पजालैः । जानामि मामयमपास्य शिवेऽस्ति गन्ता तत्किं न सन्ति तव वासपदं ह्यसंख्याः ॥ १० ॥ पूतिश्रुतिः श्वेव रतेर्विदूरे, कुष्टीव संपत्सुदृशामनर्हः । श्वपाकवत्सद्गतिमंदिरेषु, नार्हेत्प्रवेशं कुमनोहतोऽङ्गी ॥ ११ ॥ तपोजपाद्याः स्वफलाय धर्मा, न दुर्विकल्पैर्हतचेतसः स्युः । तत्खाद्यपेयैः सुभृतेऽपि गेहे, क्षुधातृषाभ्यां म्रियते स्वदोषात् ॥ १२ ॥ अकृच्छ्रसाध्यं मनसो वशीकृतात्, परं च पुण्यं, न तु यस्य तद्वशम् । स वंचितः पुण्यचयैस्तदुद्भवैः, फलैश्च ही ! ही ! हतकः करोतु किम् ? ॥ १३ ॥ अकारणं यस्य च दुर्विकल्पैर्हतं मनः शास्त्रविदोऽपि घोरैः नारकायुर्मृत्यौ प्रयाता

नरके स नूनम् ॥ १४ ॥ योगस्य हेतुर्मनसः समाधिः, परं निदानं
तपसश्च योगः । तपश्च मूलं शिवशर्मवल्ल्या, मनःसमाधिं भज
तत्कथंचित् ॥ १५ ॥ स्वाध्याययोगैश्चरणक्रियासु, व्यापारणैर्द्वाद-
शभावनाभिः । सुधीस्त्रियोगीसदसत्प्रवृत्तिफलोपयोगैश्च मनो
निरुन्ध्यात् ॥ १६ ॥ भावनापरिणामेषु, सिंहेष्विव मनोवने ।
सदा जाग्रत्सु दुर्ध्यानसूकरा न विशन्त्यपि ॥ १७ ॥

अथ दशमो वैराग्योपदेशाधिकारः.

किं जीव माद्यसि हससि यमीहसेऽर्थान्, कामांश्च खेलसि
तथा कुतुकैरशंकः । चिक्षिप्सु घोरनरकावटकोटरे त्वामभ्यापतल्लघु
विभावय मृत्युरक्षः ॥ १ ॥ आल्यानं तव लवादिकुठारघाता छिंदति
जीविततरुं न हि यावदात्मन् । तावद्यतस्व परिणामहिताय तस्मिन्,
छिन्ने हि कः क च कथं भविता स्वतन्त्र ॥ २ ॥ त्वमेव मोग्धा
मतिमान् स्वमात्मन्, नेष्टाप्यनेष्टा सुखदुःखयोस्त्वम् । दाता च
भोक्ता च तयोस्त्वमेव, तचेष्टसे किं ? न यथा हितात्मिः ॥ ३ ॥
करते निरंजन ! चिरं जनरञ्जनेन, धीमन् ! गुणोऽस्ति परमार्थ-
दृशेति पश्य । तं रञ्जयाशु विशदैश्चरितैर्भवाब्धौ, यस्त्वां पतन्तमबलं
परिपातुमीष्टे ॥ ४ ॥ विद्वानहं सकललब्धिरहं नृपोऽहं, दाता
हमद्भुतगुणोऽहमहं गरीयान् । इत्याद्यहंकृतिवशात्परितोषमेषि, नो
वेत्सि किं परभवे लघुतां भवित्रीम् ॥ ५ ॥ वेत्सि स्वरूपफल-
साधनबाधनानि, धर्मस्य, तं प्रभवसि स्ववशश्च कर्तुम् । तस्मिन्
यतस्व मतिमन्नधुनेत्यमुत्र, किंचित्त्वया हि नहि सेत्स्यति भोत्स्यते
वा ॥ ६ ॥ धर्मस्यावसरोऽस्ति पुद्गलपरावर्तैरनन्तैस्तवाऽऽयात
संप्रति जीव हे प्रसहतो दुःखान्यनन्तान्ययम् । स्वल्पाह पुनरेष
दुर्लभतमश्चास्मिन् यतस्वार्हतो, धर्मं कर्तुमिमं विना हि नहि ते

सुस्थिरास्तत ॥ ४ ॥ प्रमोदसे स्वस्य यथान्यनिर्मितैः, स्तवैस्तथा चेत्प्रतिपथिनामपि । निगर्हणे स्वस्य यथोपतप्यसे, तथा रिपूणामपि चेत्ततोऽसि वित् ॥ ५ ॥ स्तवैर्यथा स्वस्य विगर्हणैश्च, प्रमोदतापौ भजसे तथा चेत् । इमौ परेषामपि तैश्चतुर्ष्वे(?)युदासता यासि ततोऽर्थवेदी ॥ ६ ॥ भवेन्न कोऽपि स्तुतिमात्रतो गुणी, ख्यात्या न बह्व्यापि हितं परत्र च । तदिच्छुरीर्ष्यादिभिरायतिं ततो, मुधाभिमानग्रहिलो निहंसि किम् ॥ ७ ॥ सृजन्ति ये ये न यशांसि(?) जना प्रमादमात्सर्यकुबोधनिप्लुता । दानादिधर्माणि मलीमसान्यमूयुपेक्ष्य शुद्धं सुकृत चराऽण्यपि ॥ ८ ॥ आच्छादितानि सुकृतानि यथा दधंते, सौभाग्यमत्र न तथा प्रकटीकृतानि । व्रीडानताननसरोजसरोजनेत्रानक्षःस्थलानि कलितानि यथा दुकूलैः ॥ ९ ॥ स्तुतैः श्रुतैर्वाप्यपरैर्निरीक्षितैर्गुणस्तवात्मन् । सुकृतैर्न कश्चन । फलन्ति नैव प्रकटीकृतैर्भुवो, द्रुमा हि मूलैर्निपतत्यपि त्वध ॥ १० ॥ तप क्रियावश्यकदानपूजनैः, शिवं न गता गुणमत्सरी जन । अपथ्यभोजी न निरामयो भवेद्रसायनैरप्यतुलैर्यथातुर ॥ ११ ॥ मन्त्रप्रभारत्नरसायनादिनिदर्शनादल्पमपीह शुद्धम् । ध्यानार्चनावश्यकपौषधादि, महाफल पुण्यमितोऽन्यथा यत् ॥ १२ ॥ दीपो यथाल्पोऽपि तमांसि हन्ति, लवोऽपि रोगान् हरते सुधायाः । तृण्या दहत्याशु कणोऽपि चाग्नेर्धर्मस्य लेशोऽप्यमलस्तथाँह ॥ १३ ॥ भावोपयोगशून्या, कुर्वन्नावश्यकी क्रिया सर्वा देहक्लेश लभसे, फलमाप्स्यसि नैव पुनरामाम् ॥ १४ ॥

अथ द्वादशो देवगुरुधर्मशुद्धयधिकार

तत्त्वेषु सर्वेषु गुरु प्रधान, हितार्थधर्मा हि तदुक्तिसाध्या । श्रयस्तमेवेत्यपरीक्ष्य मूढ !, धर्मप्रयासान् कुरुषे वृथैव ॥ १ ॥

भवी न धर्मैरविधिप्रयुक्तैर्गमी शीव येषु गुरुर्न शुद्ध । रोगी हि कल्यो न रसायनैस्तैर्येषा प्रयोक्ता भिषगेव मूढ ॥ २ ॥ समाश्रितस्तारकबुद्धितो यो, यस्यास्त्यहो मज्जयिता स एव । ओघं तरीता विषम कथ स, तथैव जतु कुगुरोर्भवाब्धिम् ॥ ३ ॥ गजाश्वपोतोक्षरथान् यथेष्टपदाप्तये भद्र ! निजान् परान् वा । भजन्ति विज्ञा सुगुणान् भजैव, शिवाय शुद्धान् गुरुदेवधर्मान् ॥ ४ ॥ फलाद् वृथा स्यु कुगुरूपदेशात्, कृता हि धर्मार्थमपीह सूद्यमा । तद्दृष्टिराग परिमुच्य भद्र ! हे, गुरु विशुद्ध भज चेद्धिताप्र्येसि ॥ ५ ॥ न्यस्ता मुक्तिपथस्य वाहकतया श्रीवीर ! ये प्राग् त्वया, लुटाकास्त्वदृतेऽभवन् बहुतरास्त्वच्छासने ते कलौ। विश्राणा यतिनाम तज्जडधिया मुष्णन्ति पुण्यश्रिय, पूत्कुर्मं किम राज्यके ह्यपि तलारक्षा न किं दस्यव ? ॥ ६ ॥ मायस्यशुध्दैर्गुरुदेवधर्मैर्धिग् दृष्टिरागेण गुणानपेक्ष । अमुत्र शोचिष्यसि तत्फले कुपथ्यभोजीव महामयार्त्त ॥ ७ ॥ नाम्रं सुसिक्तोऽपि ददाति निंबक, पुष्टा रसैर्वन्ध्यगवी पयो न च । दुःस्थो नृपो नैव सुसेवितः श्रिय, धर्मं शिव वा कुगुरुर्न संश्रित ॥ ८ ॥ कुल न जाति पितरौ गणो वा, विद्या च बंधु स्वगुरुर्धन वा । हिताय जतोर्न पर च किंचित्, किंत्वादृता सद्गुरुदेवधर्मा ॥ ९ ॥ माता पिता स्व सुगुरुश्च तत्त्वात्, प्रबोध्य यो योजति शुद्धधर्मे । न तत्सामोऽरि क्षिपते भवाब्धौ, यो धर्मविघ्नादिकृतेश्च जीवम् ॥ १० ॥ दाक्षिण्यलज्जे गुरुदेवपूजा, पित्रादिभक्ति सुकृताभिलाष । परोपकारव्यवहारशुद्धी, नृणामिहामुत्र च संपदे स्यु ॥ ११ ॥ जिनेष्वभक्तिर्यतिनामवज्ञा, कर्मस्वनौचित्यमधर्मसग । पित्राद्युपेक्षा परवचनञ्च, सृजन्ति पुसा विपद समन्तात् ॥ १२ ॥ भक्त्यैव नार्चसि जिन सुगुरोश्च धर्म, नाप्नोर्णयस्यविरत विरतीर्न धत्से । सार्थं निरर्थमपि च प्रचिनोष्यघानि, मूल्येन केन तदमुत्र समीहसे

सुस्थिरात्मन ॥ ४ ॥ प्रमोदसे स्वस्य यथान्यनिर्मितै, स्तवैस्तथा चेत्प्रतिपन्थिनामपि । विगर्हणै स्वस्य यथोपतप्यसे, तथा रिपूणा मपि चेत्ततोऽसि वित् ॥ ५ ॥ स्तवैर्यथा स्वस्य विगर्हणैश्च, प्रमोदतापौ भजसे तथा चेत् । इमौ परेषामपि तैश्चतुर्व्युदासता वासि तत्त्वोऽर्थवेदी ॥ ६ ॥ भवेन्न कोऽपि स्तुतिमात्रतो गुणी, ख्यात्या न वह्व्यापि हितं परत्र च । तदिच्छुरीर्ष्यादिभिरायतिं ततो, मुधाभिमानग्रहिलो निहंसि किम् ॥ ७ ॥ सृजन्ति ये के न बहिर्मुखा जना प्रमादमात्सर्यकुबोधविप्लुता । दानादिधर्माणि मलीमसान्यमून्युपेक्ष्य शुद्ध सुकृत चराऽण्वपि ॥ ८ ॥ आच्छादितानि सुकृतानि यथा दधते, सौभाग्यमत्र न तथा प्रकटीकृतानि । व्रीडानताननसरोजसरोजनेत्रावक्ष स्थलानि कलितानि यथा दुकूलै ॥ ९ ॥ स्तुतै श्रुतैर्वाप्यपरैर्निरीक्षितैर्गुणैस्तवात्मन् ! सुकृतैर्न कश्चन । फलन्ति नैव प्रकटीकृतैर्भुवो, द्रुमा हि मूलैर्निपतत्यपि त्वथ ॥ १० ॥ तप क्रियावश्यकदानपूजनै, शिव न गन्ता गुणमत्सरी जन । अपथ्यभोजी न निरामयो भवेद्रसायनैरप्यतुलैर्यदातुर ॥ ११ ॥ मन्त्रप्रभारत्नरसायनादिनिदर्शनादल्पमपीह शुद्धम् । दानार्चनावश्यकपौषधादि, महाफल पुण्यमितोऽन्यथाऽन्यत् ॥ १२ ॥ दीपो यथाल्पोऽपि तमांसि हन्ति, लवोऽपि रोगान् हरते सुधाया । तृण्यां दहत्याशु कणोऽपि चाग्नेर्धर्मस्य लेशोऽप्यमलस्तथांह ॥१३॥ भावोपयोगशून्या, कुर्वन्नावश्यकी क्रिया सर्वा देहक्लेश लभसे, फलमाप्स्यसि नैव पुनरासाम् ॥ १४ ॥

अथ द्वादशो देवगुरुधर्मशुद्ध्यधिकार

तत्त्वेषु सर्वेषु गुरु प्रधान, हितार्थधर्मा हि तदुक्तिसाध्या ।
श्रयंस्तमेवेत्यपरीक्ष्य मूढ !, धर्मप्रयासान् कुरुषे वृथैव ॥ १ ॥

भरी न धर्मैरविधिप्रयुक्तैर्गभी शीव येषु गुर्न्ने शुद्ध । रोगी हि कल्यो न रसायनैस्तैर्यैपा प्रयोक्ता भिषगेव मूढ ॥ २ ॥ ममाश्रितस्तारकबुद्धितो यो, यस्यास्त्यहो मज्जयिता स एव । ओघ तरीता विषम कथ स, तथैव जतु कुगुरोर्भवाब्धिम् ॥ ३ ॥ गजाश्वपोतोक्षरथान् यथेष्टपदाप्तये भद्र ! निजान् परान् वा । भजति विज्ञा सुगुणान् भजैवं, शिवाय शुद्धान् गुरुदेवधर्मान् ॥ ४ ॥ फलाद् वृथा स्यु कुगुरूपदेशत, कृता हि धर्मार्थमपीह सूद्यमा । तद्दृष्टिराग परिमुच्य भद्र ! हे, गुरु विशुद्ध भज चेद्धिताथ्यसि ॥ ५ ॥ न्यस्ता मुक्तिपथस्य वाहकतया श्रीवीर ! ये प्राक् त्वया, लुटाकास्त्वदृतेऽभवन् बहुतरास्त्वच्छासने ते कलौ। बिभ्राणा यतिनाम तत्ततुधिया मुष्णंति पुण्यश्रिय, पूत्कुर्म किम राज्यके ह्यपि तलारक्षा न कि दस्यव ? ॥ ६ ॥ मात्सर्यगुधैर्गुरुदेवधर्मैर्धिग् दृष्टिरागेण गुणानपेक्ष । अमुत्र शोचिष्यसि तत्फले तु, कुपथ्यभोजीव महामयार्त्त ॥ ७ ॥ नाप्त सुसिक्तोऽपि ददाति निंवक, पुष्टा रसैर्वन्ध्यगवी पयो न च । दुस्थो नृपो नैव सुसेवित श्रिय, धर्म शिव वा कुगुरुर्न सश्रित ॥ ८ ॥ कुल न जाति पितरौ गणो वा, विद्या च बधु स्वगुरुर्धन वा । हिताय जतोर्न परं च किंचित्, किंत्वाप्ता सद्गुरुदेवधर्मा ॥ ९ ॥ माता पिता स्व सुगुरुश्च तत्त्वात्, प्रबोध्य यो योजति शुद्धधर्मे । न तत्स मोऽरि क्षिपते भवाब्धौ, यो धर्मविघ्नादिकृतेश्च जीवम् ॥ १० ॥ दाक्षिण्यलज्जे गुरुदेवपूजा, पित्रादिभक्ति सुकृताभिलाष । परोपकारव्यवहारशुद्धी, नृणामिहामुत्र च सपदे स्यु ॥ ११ ॥ जिनेष्व भक्तिर्यतिनामरक्षा, कर्मस्वनौचित्यमधर्मसग । पित्राद्युपेक्षा परवचनञ्च, सृजन्ति पुमा विपद समन्तात् ॥ १२ ॥ भक्त्यैव नार्चसि जिन सुगुरोश्च धर्म, नाकर्णयस्यनिरतं [illegible] न्से । सार्थं [illegible] पि च प्रचिनोष्यघानि, मूल्येन [illegible] ह्से

हीनोऽप्यरे भाग्यगुणैर्मुधात्मन्, याच्छस्तवार्चाद्यनवाप्नुवश्च । ईर्ष्यन् परेभ्यो लभसेऽतितापमिहापि याता कुगतिं परत्र ॥ १८ ॥ गुणै-रहीनोऽपि जनानतिस्तुतिप्रतिग्रहान् यन्मुदितः प्रतीच्छसि । लुलायगोऽश्वोष्ट्रखरादिजन्मभिर्विना, ततस्ते भविता न निष्क्रय ॥ १९ ॥ गुणेषु नोद्यच्छसि चेन्मुने ! तत, प्रगीयसे यैरपि वन्द्यसेऽर्च्यसे । जुगुप्सितां प्रेत्य गतिं गतोऽपि तैर्हसिष्यसे चाभि भविष्यसेऽपि वा ॥ २० ॥ दानमानस्तुतिवंदनापरैर्मोदसे, निकृति रञ्जितैर्जनैः । न त्ववैषि सुकृतस्य चेल्लव, कोऽपि सोऽपि तव लुण्यते हि तैः ॥ २१ ॥ भवेद् गुणी मुग्धकृतैर्न हि स्तवैर्न ख्यातिदानार्चनवंदनादिभिः । विना गुणान्नो भवदुःखसंक्षयस्ततो गुणानर्जय किं स्तवादिभिः ॥ २२ ॥ अध्येषि शास्त्रं सदसद्विचित्रालापादिभिस्ताम्यसि वा समायैः । येषां जनानामिह रंजनाय, भवांतरे ते क मुने ! क च त्वम् ॥ २३ ॥ परिग्रहं चेद्व्यजहा गृहादेस्तत्किं नु धर्मोपकृतिच्छलात्तम् । करोषि शय्योपधिपुस्तकादेर्गरोऽपि नामांतरतोऽपि हंता ॥ २४ ॥ परिग्रहात्स्वीकृतधर्मसा-धनाभिधानमात्रात्किमु मूढ ! तुष्यसि । न वेत्सि हेम्नाप्यतिभारिता तरी, निमज्जयत्यंगिनमम्बुधौ द्रुतम् ॥ २५ ॥ येऽहः कषायकलिकर्म-निबंधभाजनं, स्युः पुस्तकादिभिरपीहितधर्मसाधनैः । तेषां रसायनवरैरपि सर्वदार्त्तैरात्मना गदहते सुखकृत्तु किं भवेत् ॥ २६ ॥ रक्षार्थं खलु संयमस्य गदिता येऽर्था यतीनां जिनैर्वासःपुस्तकपात्रकप्रभृतयो धर्मोपकृत्यात्मकाः । मूर्छन्मोहवशात्त एव कुधियां संसारपाताय धिक्, त्वं स्वस्यैव वधाय शस्त्रमधियां यद्दुष्प्रयुक्तं भवेत् ॥ २७ ॥ संयमोपकरणच्छलात्परान्भारयन् यदसि पुस्तकादिभिः । गोखरोष्ट्रमहिषादिरूपभृत्तच्चिरं त्वमपि भारयिष्यसे ॥ २८ ॥ वस्त्रपात्रतनुपुस्तकादिनः, शोभया न खलु संयमस्य सा । आदिमा च ददते भवं परा, मुक्तिमाश्रय तदिच्छयैकिकाम् ॥ २९ ॥ शीतातपा-

यात्र मनागपीह, परीषहांश्चेत्क्षमसे निसोढुम् । कथं ततो नारक-गर्भवासदुःखानि, सोढासि भवान्तरे त्वम् ? ॥ ३० ॥ मुने ! न किं नश्वरमस्वदेहमृत्पिण्डमेनं सुतपोव्रताद्यैः । निपीड्य भीतिर्भवदुःखराशेर्हित्वा ममत्वाच्छिवसुखं करोषि ? ॥ ३१ ॥ यदत्र कष्टं चरणस्य पालने, परत्र तिर्यङ्नरकेषु यत्पुनः । तयोर्मिथः सप्रतिपक्षता स्थिता विशेषदृष्ट्यान्यतरज्जहीहि तत् ॥ ३२ ॥ शमत्र यद्बिन्दुरिव प्रमादजं, परत्र यच्चाब्धिरिव द्युमुक्तिजम् । तयोर्मिथः सप्रतिपक्षता स्थिता, विशेषदृष्ट्यान्यतरद् गृहाण तत् ॥ ३३ ॥ नियन्त्रणा या चरणेऽत्र तिर्यक्स्त्रीगर्भकुम्भीनरकेषु या च । तयोर्मिथः सप्रतिपक्षभावाद्विशेषदृष्ट्यान्यतरां गृहाण ॥ ३४ ॥ सह तपोयमसंयमयन्त्रणां, स्ववशतासहने हि गुणो महान् । परवशस्त्वति भूरि सहिष्यसे, न च गुणं बहुमाप्स्यसि कंचन ॥ ३५ ॥ अणीयसा साम्यनियन्त्रणाभुवा, मुनेऽत्र कष्टेन चरित्रजेन च । यदि क्षयो दुर्गतिगर्भवासगाऽसुखावलेस्तत्किमवापि नार्थितम् ? ॥ ३६ ॥ त्यज स्पृहां स्वःशिवशर्मलब्धौ, स्वीकृत्य तिर्यङ्नरकादिदुःखम् । सुखाणुभिश्चेद्विषयादिजातैः, संतोष्यसे संयमकष्टभीरुः ॥ ३७ ॥ समत्वमेकं ममताविरतिश्चिन्तास्तिहृतेरिहापि, यस्मिन् सुखं स्यात्परमं रतानाम् । परत्र चेन्द्रादिमहोदयश्री, प्रमाद्यसीहापि कथं चरित्रे ? ॥ ३८ ॥ महातपोध्यानपरीषहादि, न सत्त्वसाध्यं यदि धर्तुमीशः । तद्भावना किं समितीश्च गुप्तीर्धत्स्वे शिवार्थिन् न मनःप्रसाध्याः ॥ ३९ ॥ अनित्यताद्या भज भावनाः सदा, यतस्व दुःसाध्यगुणेऽपि संयमे । जिघृत्सया ते त्वरते ह्ययं यमः, (ह्यसंयम?) श्रयन् प्रमादान्न भवाद्बिभेषि किम् ? ॥ ४० ॥ हतं मनस्ते कुविकल्पजालैर्वचोऽप्यवद्यैश्च वपुः प्रमादैः । लब्धीश्च सिद्धीश्च तथापि वाञ्छन्, मनोरथैरेव हहा ! हतोऽसि ॥ ४१ ॥ मनोवशस्ते सुखदुःखसंगमो, मनो मिलेद्यैस्तु तदात्मकं भवेत् । प्रमादचोरैरिति वार्यतां

यता । शिवहेतुक्रियो येषा, कायस्तास्तु स्तुवे यतीन् ॥ ११ ॥ श्रुतिसयममात्रेण, शब्दान् कान् के त्यजन्ति न । इष्टानिष्टेषु चैतेषु, रागद्वेषौ त्यजन्मुनि ॥ १२ ॥ चक्षु सयममात्रात् के, रूपालोकास्त्यजन्ति न । इष्टानिष्टेषु चैतेषु, रागद्वेषौ त्यजन्मुनि ॥ १३ ॥ घ्राणसयममात्रेण, गंधान् कान् के त्यजन्ति न । इष्टानिष्टेषु चैतेषु, रागद्वेषौ त्यजन् मुनि ॥१४॥ जिह्वासयममात्रेण, रसान् कान् के त्यजन्ति न । मनसा त्यज तानिष्टान्, यदीच्छसि तप फलम् ॥ १५ ॥ त्वच सयममात्रेण, स्पर्शान् कान् के त्यजन्ति न । मनसा त्यज तानिष्टान् यदीच्छसि तप फलम् ॥ १६ ॥ वस्ति सयममात्रेण, ब्रह्म के के न बिभ्रते । मन सयमतो धेहि, धीर ! चेत्तत्फलार्थ्यसि ॥ १७ ॥ विषयेंद्रियसयोगाभावात्के के न सयता । रागद्वेषमनोयोगाभावात्ये तु स्तवीमि तान् ॥ १८ ॥ कषायान् सवृणु प्राज्ञ, नरक यदसवरात् । महातपस्विनोऽप्यापु, करटोत्क रटादय ॥ १९ ॥ यस्यास्ति किंचिन्न तपोयमादि, ब्रूयात्स यत्तत्तु-दता परान् वा । यस्यास्ति कष्टाप्तमिद तु कि न, तद्भ्रशभी सवृणुते स योगान् ॥ २० ॥ भवेत्समग्रेष्वपि सवरेषु, पर निदान शिवसपदा य । त्यजन् कषायादिजदुर्विकल्पान्, कुर्यान्मन सवर-मिद्धधीस्तम् ॥२१॥ तदेवमात्मा कृतसवर स्यात्, नि सगताभाक् सतत सुखेन । नि सगभावादथ सवरस्तद्द्वय शिवार्थी युगप द्भजेत ॥ २२ ॥

अथ पचदश शुभवृत्तिशिक्षोपदेशाधिकारः

आवश्यकेष्वातनु यत्नमाप्तोदितेषु शुद्धेषु तमोऽपहेषु । न हत्यभुक्त हि न चाप्यशुद्ध, वैद्योक्तमप्यौषधमामयान् यत् ॥ १ ॥ तपासि तन्याद्द्विविधानि नित्य, मुखे कटून्यायतिसुदराणि ।

निघ्नन्ति तान्येव कुकर्मराशिं, रसायनानीव दुरामयान् यत् ॥ २ ॥
विशुद्धशीलाङ्गसहस्रधारी, भवानिशं निर्मितयोगसिद्धिः । सहोप
सर्गांस्तनुनिर्ममः सन्, भजस्व गुप्तीः समितीश्च सम्यक् ॥ ३ ॥
स्वाध्याययोगेषु दधस्व यत्नं, मध्यस्थवृत्त्यानुसरागमार्थान् । अगारवो
भैक्षमटाऽविषादो, हेतौ विशुद्धे वशितेन्द्रियौघः ॥४॥ ददस्व धर्मार्थित
यैव धर्म्यान्, सदोपदेशान् स्वपरादिसाम्यान् । जगद्धितैषी नवभिश्च
कल्पैर्ग्रामे कुले वा विहराऽप्रमत्तः ॥ ५ ॥ कृताकृतं स्वस्य तपो
जपादि, शक्तीरशक्ती सुकृतेतरे च । सदा समीक्षस्व हृदाथ साध्ये
यतस्व हेयं त्यज चाव्ययार्थी ॥ ६ ॥ परस्य पीडापरिवर्जनात्ते,
त्रिधा त्रियोग्यप्यमला सदास्तु । साम्यैकलीनं गतदुर्विकल्पं, मनो
वचश्चाप्यनघप्रवृत्ति ॥ ७ ॥ मैत्रीं प्रमोदं करुणां च सम्यक्,
मध्यस्थतां चानय साम्यमात्मन् । सद्भावनास्वात्मलयं प्रयत्नात्,
कृताविरामं रमयस्व चेतः ॥ ८ ॥ कुर्याश्च कुत्रापि ममत्वभावं,
न च प्रभो ! रत्यरती कषायान् । इहापि सौख्यं लभसेऽप्यनीहो,
ह्यनुत्तरामर्त्यसुखाभमात्मन् ! ॥ ९ ॥ इति यतिवरशिक्षां योऽव
धार्य व्रतस्थ-श्चरणकरणयोगानेकचित्तः श्रयेत । सपदि भवमहाब्धिं
क्लेशराशिं स तीर्त्वा, विलसति शिवसौख्यानन्त्यसायुज्यमाप्य ॥१०॥

अथ षोडशः साम्यसर्वस्वाधिकार

एवं सदाभ्यासवशेन सात्म्यं, नयस्व साम्यं परमार्थवेदिन् ! ।
यत करस्था शिवसंपदस्ते, भवन्ति सद्यो भवभीतिभेत्तु ॥ १ ॥
त्वमेव दुःखं नरकस्त्वमेव, त्वमेव शर्मापि शिवं त्वमेव । त्वमेव
कर्माणि मनस्त्वमेव जहीह्यविद्यामवधेहि चात्मन् ! ॥ २ ॥
निःसङ्गतामेहि सदा तदात्मन्नर्थेष्वशेषेष्वपि साम्यभावात् । अवेहि
विद्वन् ! ममतैव मूलं, शुचां सुखानां समतैव चेति ॥ ३ ॥

यता । शिवहेतुक्रियो येषा, चायस्तास्तु स्तुवे यतीन् ॥ ११ ॥ श्रुतिसयममात्रेण, शब्दान् कान् के त्यजन्ति न । इष्टानिष्टेषु चैतेषु, रागद्वेषौ त्यजन्मुनि ॥ १२ ॥ चक्षु सयममात्रात् के, रूपालोकास्त्यजन्ति न । इष्टानिष्टेषु चैतेषु, रागद्वेषौ त्यजन्मुनि ॥ १३ ॥ घ्राणसयममात्रेण, गधान कान् के त्यजन्ति न । इष्टानिष्टेषु चैतेषु, रागद्वेषौ त्यजन् मुनि ॥१४॥ जिह्वासयममात्रेण, रसान् कान् के त्यजन्ति न । मनसा त्यज तानिष्टान्, यदीच्छसि तप फलम् ॥ १५ ॥ त्वच सयममात्रेण, स्पर्शान् कान् के त्यजन्ति न । मनसा त्यज तानिष्टान् यदीच्छसि तप फलम् ॥ १६ ॥ वस्ति-सयममात्रेण, ब्रह्म के के न बिभ्रते । मन सयमतो धेहि, धीर चेत्तत्फलार्थ्यसि ॥ १७ ॥ विषयेंद्रियसयोगाभावात्के के न सयता. । रागद्वेषमनोयोगाभावात्के तु स्तवीमि तान् ॥ १८ ॥ कषायान् सवृणु प्राज्ञ, नरक यदसवरात् । महातपस्विनोऽप्यापु, करटोत्क-रटादय ॥ १९ ॥ यस्यास्ति किंचिन्न तपोयमादि, ब्रूयात्स यत्तत्तु-दता परान् वा । यस्यास्ति कष्टाप्तमिद तु किं न, तद्भ्रशभी सवृणुते स योगान् ॥ २० ॥ भवेत्समस्तेष्वपि सवरेषु, पर निदान शिवसपदा य । त्यजन् कषायादिजदुर्विकल्पान्, कुर्यान्मन सवर-मिद्धधीस्तम् ॥२१॥ तदेवमात्मा कृतसवर स्यात्, नि सगताभाक् सतत सुखेन । नि सगभावादथ सवरस्तद्द्वय शिवार्थी युगप-द्भजेत ॥ २२ ॥

अथ पचदशः शुभवृत्तिशिक्षोपदेशाधिकारः

आवश्यकेष्वातनु यत्नमाप्तोदितेषु शुद्धेषु तमोऽपहेषु । न हत्यभुक्त हि न चाप्यशुद्ध, वैद्योक्तमप्यौषधमामयान् यत् ॥ १ ॥ तपांसि तन्वाद्द्विविधानि नित्य, मुखे कटून्यायतिसुदराणि ।

निघ्नन्ति तान्येव कुकर्मराशिं, रसायनानीव दुरामयान् यत् ॥ २ ॥
विशुद्धशीलाङ्गसहस्रधारी, भवानिशं निर्मितयोगसिद्धिः । सहोप
सर्गांस्तनुनिर्ममः सन्, भजस्व गुप्तीः समितीश्च सम्यक् ॥ ३ ॥
स्वाध्याययोगेषु दधस्व यत्नं, मध्यस्थवृत्त्यानुसरागमार्थान् । अगारवो
भैक्षमटाऽविषादो, हेतौ विशुद्धे वशितेन्द्रियौघः ॥४॥ ददस्व धर्मार्थित
यैव धर्म्यान् , सदोपदेशान् स्वपरादिसाम्यात् । जगद्धितैषी नवभिश्च
कल्पैर्ग्रामे कुले वा विहराऽप्रमत्तः ॥ ५ ॥ कृताकृतं स्वस्य तपो
जपादि, शक्तीरशक्तीः सुकृतेतरे च । सदा समीक्षस्व हृदाथ साध्ये
यतस्व हेयं त्यज चाव्ययार्थी ॥ ६ ॥ परस्य पीडापरिवर्जनात्ते,
त्रिधा त्रियोग्यप्यमला सदास्तु । साम्यैकलीनं गतदुर्विकल्पं, मनो
वचश्चाप्यनघप्रवृत्ति ॥ ७ ॥ मैत्रीं प्रमोदं करुणां च सम्यक्,
मध्यस्थतां चानय साम्यमात्मन् । सद्भावनास्वात्मलयं प्रयत्नात्,
कृताविरामं रमयस्व चेतः ॥ ८ ॥ कुर्या न कुत्रापि ममत्वभावं,
न च प्रभो ! रत्यरती कषायान् । इहापि सौख्यं लभसेऽप्यनीहो,
ह्यनुत्तरामर्त्यसुखाभमात्मन् ! ॥ ९ ॥ इति यतिवरशिक्षां योऽवधार्य
व्रतस्थश्चरणकरणयोगानेकचित्तः श्रयेत । सपदि भवमहाब्धिं
क्लेशराशिं स तीर्त्वा, विलसति शिवसौख्यानन्त्यसायुज्यमाप्य ॥१०॥

अथ षोडशः साम्यसर्वस्वाधिकारः

एवं सदाभ्यासवशेन साम्यं, नयस्व साम्यं परमार्थवेदिन् ! ।
यतः करस्थाः शिवसम्पदस्ते, भवन्ति सद्यो भवभीतिभेत्तुः ॥ १ ॥
त्वमेव दुःखं नरकस्त्वमेव, त्वमेव शर्मापि शिवं त्वमेव । त्वमेव
कर्माणि मनस्त्वमेव, जहीह्यविद्यामवधेहि चात्मन् ! ॥ २ ॥
निःसंगतामेहि सदा तदात्मन्नर्थेष्वशेषेष्वपि साम्यभावात् । अवेहि
विद्वन् ! ममतैव मूलं, शुचां सुखानां समतैव चेति ॥ ३ ॥

स्त्रीषु धूलिषु निजे च परे वा, सपदि प्रसरदापदि चात्मन् ! ।
तत्त्वमेहि समतां ममतामुग्, येन शाश्वतसुखाद्वयमेषि ॥ ४ ॥
तमेव सेवस्व गुरुं प्रयत्नादधीष्व, शास्त्राण्यपि तानि विद्वन् ! ।
तदेव तत्त्वं परिभावयात्मन् !, येभ्यो भवेत्साम्यसुधोपभोग ॥ ५ ॥
समयसंघ्यात्ममहार्णवेभ्य., समुद्धृत साम्यसुधारसोऽयम् । निपीयता
हे विबुधा ! लभध्वमिहापि मुक्ते सुखवर्णिका यत् ॥ ६ ॥
शान्तरसभावनात्मा, मुनिसुन्दरसूरिभि कृतो ग्रंथ । ब्रह्मस्पृहया
ध्येय, स्वपरहितोऽध्यात्मकल्पतरुरेष ॥ ७ । इममिति मतिमान
धीत्य चित्ते, रमयति यो विरमत्यय भवाद्द्राक् । स च नियतमतो
रमेत चास्मिन्, सह भववैरिजयश्रिया शिवश्री ॥ ८ ॥

इति सहस्रावधानिश्रीमुनिसुन्दरसूरिविरचित षोडशाधिकारात्म-
कोऽध्यात्मकल्पद्रुम समाप्त ।

न्यायविशारदमहोपाध्यायश्रीयशोविजयविरचितं

श्रीज्ञानसारसूत्रम् ।

पूर्णाष्टकम्—ऐन्द्रश्रीसुखमग्नेन लीलालग्नमिवाखिलम् ।
सच्चिदानन्दपूर्णेन पूर्णं जगदवेक्ष्यते ॥ १ ॥ पूर्णता या परोपाधे
सा याचितकमण्डनम् । या तु स्वाभाविकी सैव जात्यरत्नविभानिभा
॥ २ ॥ अवास्तवी विकल्पै स्यात् पूर्णताब्धेरिवोर्मिभि । पूर्णा
नन्दस्तु भगवांस्तिमितोदधिसन्निभ ॥ ३ ॥ जागर्ति ज्ञानदृष्टिश्चेत्
तृष्णा कृष्णाहिजाङ्गुली । पूर्णानन्दस्य तत्किं स्याद्दैन्यवृश्चिकवेदना
॥ ४ ॥ पूर्यन्ते येन कृपणास्तदुपेक्षैव पूर्णता । पूर्णानन्दसुधा
स्निग्धा दृष्टिरेषा मनीषिणाम् ॥ ५ ॥ अपूर्णः पूर्णतामेति पूर्यमा
णस्तु हीयते । पूर्णानन्दस्वभावोऽयं जगदद्भुतदायक ॥ ६ ॥
परस्वत्वकृतोन्माथा भूनाथा न्यूनतेक्षिण । स्वस्वत्वसुखपूर्णस्य

न्यूनता न हरेरपि ॥ ७ ॥ कृष्णे पक्षे परिक्षीणे शुक्ले च समु
ज्ज्वति । द्योतते सकलाध्यक्षा पूर्णानन्दविधोः कला ॥ ८ ॥

मग्नाष्टकम्—प्रत्याहृत्येन्द्रियव्यूहं समाधाय मनो निजम्।
दधच्चिन्मात्रविश्रान्तिर्मग्न इत्यभिधीयते ॥ १ ॥ यस्य ज्ञानसुधा-
सिन्धौ परब्रह्मणि मग्नता । विषयान्तरसञ्चारस्तस्य हालाहलोपम
॥ २ ॥ स्वभावसुखमग्नस्य जगत्तत्त्वावलोकिनः । कर्तृत्वं नान्य
भावानां साक्षित्वमवशिष्यते ॥ ३ ॥ परब्रह्मणि मग्नस्य श्लथा
पौद्गलिकी कथा । क्वामी चामीकरोन्मादाः स्फारा दारादराः क्व च ?
॥ ४ ॥ तेजोलेश्याविवृद्धिर्या साधोः पर्यायवृद्धितः । भाषिता
भगवत्यादौ सेत्थम्भूतस्य युज्यते ॥ ५ ॥ ज्ञानमग्नस्य यच्छर्म
तद्वक्तुं नैव शक्यते । नोपमेयं प्रियाश्लेषैर्नापि तच्चन्दनद्रवैः ॥६॥
शमशैत्यपुषो यस्य विप्रुषोऽपि महाकथा । किं स्तुमो ज्ञानपीयूषे
तत्र सर्वाङ्गमग्नता ॥ ७ ॥ यस्य दृष्टिः कृपावृष्टिर्गिरः शमसुधाकिरः ।
तस्मै नमः शुभज्ञानध्यानमग्नाय योगिने ॥ ८ ॥

स्थिरताष्टकम्—वत्स ! किं चञ्चलस्वान्तो भ्रान्त्वा भ्रान्त्वा
विषीदसि ? । निधिं स्वसन्निधावेव स्थिरता दर्शयिष्यति ॥ १ ॥
ज्ञानदुग्धं विनश्येत लोभविक्षोभकूर्चकैः । अम्लद्रव्यादिवास्थैर्यादिति
मत्वा स्थिरो भव ॥ २ ॥ अस्थिरे हृदये चित्रा वाङ्नेत्राऽऽकार-
गोपना । पुंश्चल्या इव कल्याणकारिणी न प्रकीर्तिता ॥ ३ ॥
अन्तर्गतं महाशल्यमस्थैर्यं यदि नोद्धृतम् । क्रियौषधस्य को दोष
स्तदा गुणमयच्छतः ? ॥ ४ ॥ स्थिरता वाङ्मनःकायैर्येषामङ्गाङ्गिता
गता । योगिनः समशीलास्ते ग्रामेऽरण्ये दिवानिशि ॥ ५ ॥
स्थैर्यरत्नप्रदीपश्चेद् दीप्रः सङ्कल्पदीपनैः । तद्विकल्पैरलं धूमैरलं धू-
मैस्तथाश्रवैः ॥ ६ ॥ उदीरयिष्यसि स्वान्तादस्थैर्यपवनं यदि ।
समाधेर्धर्ममेघस्य घटां विघटयिष्यसि ॥ ७ ॥ चारित्रं स्थिरता
रूपमेतत्सिद्धेष्वपीष्यते । यतन्तां यतयोऽवश्यमस्या एव प्रसिद्धये ॥८॥

धृतिमम्बा च पितरौ तमा विसृजत भ्रुवम् ॥ १ ॥ युष्माकं सङ्गमोऽनादिर्बन्धवोऽनियतात्मनाम् । ध्रुवैकरूपान् शीलादिबन्धू नित्यधुनाश्रये ॥ २ ॥ कान्ता मे समतैवैका, ज्ञातयो मे समक्रिया । बाह्यवर्गमिति त्यक्त्वा धर्मसन्यासवान् भवेत् ॥ ३ ॥ धर्मास्त्याज्याः सुसङ्गोत्था क्षायोपशमिका अपि । प्राप्य चन्दनगन्धाभं धर्मसन्यासमुत्तमम् ॥४॥ गुरुत्वं स्वस्य नोदेति शिक्षासात्म्येन यावता । आत्मतत्त्वप्रकाशेन तावत्सेव्यो गुरूत्तमः ॥ ५ ॥ ज्ञानाचारादयोऽपीष्टाः शुद्धस्वस्वपदावधि । निर्विकल्पे पुनस्त्यागे न विकल्पो न च क्रिया ॥ ६ ॥ योगसन्यासतस्त्यागी योगानप्यखिलांस्त्यजेत् । इत्येवं निर्गुणं ब्रह्म परोक्तमुपपद्यते ॥ ७ ॥ वस्तुतस्तु गुणैः पूर्णमनन्तैर्भासते स्वतः । रूपं त्यक्तात्मनः साधोर्निरभ्रस्य विधोरिव ॥ ८ ॥

क्रियाष्टकम्—ज्ञानी क्रियापरः शान्तो भावितात्मा जितेन्द्रियः । स्वयं तीर्णो भवाम्भोधेः परांस्तारयितुं क्षमः ॥ १ ॥ क्रियाविरहितं हन्त ! ज्ञानमात्रमनर्थकम् । गतिं विना पथज्ञोऽपि नाप्नोति पुरमीप्सितम् ॥ २ ॥ स्वानुकूलां क्रियां काले ज्ञानपूर्णोऽप्यपेक्षते । प्रदीपः स्वप्रकाशोऽपि तैलपूर्त्यादिकं यथा ॥ ३ ॥ बाह्यभावं पुरस्कृत्य ये क्रियाव्यवहारतः । वदने कवलक्षेपं विना ते तृप्तिकाङ्क्षिणः ॥ ४ ॥ गुणवद्बहुमानादेर्नित्यस्मृत्या च सत्क्रिया । जातं न पातयेद्भावमजातं जनयेदपि ॥ ५ ॥ क्षायोपशमिके भावे या क्रिया क्रियते तया । पतितस्यापि तद्भावप्रवृद्धिर्जायते पुनः ॥ ६ ॥ गुणवृद्ध्यै ततः कुर्यात् क्रियामस्खलनाय वा । एकं तु संयमस्थानं जिनानामवतिष्ठते ॥७॥ वचोऽनुष्ठानतोऽसङ्गक्रियासङ्गतिमङ्गति । सेयं ज्ञानक्रियाभेदभूमिरानन्दपिच्छला ॥ ८ ॥

तृप्त्यष्टकम्—पीत्वा ज्ञानामृतं भुक्त्वा क्रियासुरलताफलम् ।

साम्यताम्बूलमास्वाद्य तृप्तिं याति परां मुनिः ॥ १ ॥ स्वगुणैरेव तृप्तिश्चेदाकालमविनश्वरी । ज्ञानिनो विषयैः किं तैर्यैर्भवेत्तृप्तिरित्वरी ॥ २ ॥ या शान्तैकरसास्वादाद्भवेत्तृप्तिरतीन्द्रिया सा न जिह्वेन्द्रियद्वारा षड्रसास्वादनादपि ॥ ३ ॥ संसारे स्वप्नवन्मिथ्या तृप्तिः स्यादाभिमानिकी । तथ्या तु भ्रान्तिशून्यस्य सात्मवीर्यविपाककृत् ॥ ४ ॥ पुद्गलैः पुद्गलास्तृप्तिं यान्त्यात्मा पुनरात्मना । परतृप्तिसमारोपो ज्ञानिनस्तन्न युज्यते ॥ ५ ॥ मधुराज्यमहाशाकाग्राह्ये बाह्ये च गोरसात् । परब्रह्मणि तृप्तिर्या जनास्तां जानतेऽपि न ॥ ६ ॥ विषयोर्मिविषोद्गारः स्यादतृप्तस्य पुद्गलैः । ज्ञानतृप्तस्य तु ध्यानसुधोद्गारपरम्परा ॥ ७ ॥ सुखिनो विषयातृप्ता नेन्द्रोपेन्द्रादयोऽप्यहो । भिक्षुरेकः सुखी लोके ज्ञानतृप्तो निरञ्जनः ॥ ८ ॥

निर्लेपाष्टकम्—संसारे निवसन् स्वार्थसज्जः कज्जलवेश्मनि । लिप्यते निखिलो लोको ज्ञानसिद्धो न लिप्यते ॥ १ ॥ नाऽहं पुद्गलभावानां कर्ता कारयितापि न । नानुमन्तापि चेत्यात्मज्ञानवान् लिप्यते कथम् ? ॥ २ ॥ लिप्यते पुद्गलस्कन्धो न लिप्ये पुद्गलैरहम् । चित्रव्योमाञ्जनेनेव ध्यायन्निति न लिप्यते ॥ ३ ॥ लिप्तता ज्ञानसम्पातप्रतिघाताय केवलम् । निर्लेपज्ञानमग्नस्य क्रिया सर्वोपयुज्यते ॥ ४ ॥ तपःश्रुतादिना मत्तः क्रियावानपि लिप्यते । भावनाज्ञानसम्पन्नो निष्क्रियोऽपि न लिप्यते ॥ ५ ॥ अलिप्तो निश्चयेनात्मा, लिप्तश्च व्यवहारतः । शुद्ध्यत्यलिप्तया ज्ञानी क्रियावान् लिप्तया दृशा ॥ ६ ॥ ज्ञानक्रियासमावेशः सहैवोन्मीलने द्वयोः । भूमिकाभेदतस्त्वत्र भवेदेकैकमुख्यता ॥ ७ ॥ सज्ज्ञानं यदनुष्ठानं न लिप्तं दोषपङ्कतः । शुद्धबुद्धस्वभावाय तस्मै भगवते नमः ॥ ८ ॥

निःस्पृहाष्टकम्—स्वभावलाभात्किमपि प्राप्तव्यं नावशिष्यते ।

इत्यात्मैश्वर्यसम्पन्नो निस्पृहो जायते मुनिः ॥ १ ॥ संयोजितकरै
के के प्रार्थ्यन्ते न स्पृहावहैः । अमात्रज्ञानपात्रस्य निःस्पृहस्य तृ
जगत् ॥ २ ॥ छिन्दन्ति ज्ञानदात्रेण स्पृहाविषलतां बुधाः
मुखशोषं च मूर्च्छां च दैन्यं यच्छति यत्फलम् ॥ ३ ॥ निष्क
सनीया विदुषा स्पृहा चित्तगृहाद् बहिः । अनात्मरतिचाण्डाल
सङ्गमङ्गीकरोति या ॥ ४ ॥ स्पृहावन्तो विलोक्यन्ते लघवस्तृण
तूलवत् । महाश्चर्यं तथाप्येते मज्जन्ति भववारिधौ ॥ ५ ॥ गौर
पौरयन्ध्रत्नात्मरूपस्य प्रतिष्ठया । ख्यातिं जातिगुणान् स्वस्य प्रादु
कुर्यान्न निस्पृहः ॥ ६ ॥ भूशय्या भैक्षमशनं जीर्णं वासो व
गृहम् । तथापि निस्पृहस्याहो चक्रिणोऽप्यधिकं सुखम् ॥ ७
परस्पृहा महादुःखं निस्पृहस्य महासुखम् । एतदुक्तं समासे
लक्षणं सुखदुःखयोः ॥ ८ ॥

मौनाष्टकम्—मन्यते यो जगत्तत्त्वं स मुनिः परिकीर्तितः
सम्यक्त्वमेव तन्मौनं मौनं सम्यक्त्वमेव च ॥ १ ॥ आत्मात्म
न्येव यच्छुद्धं जानात्यात्मानमात्मना । सेयं रत्नत्रये ज्ञप्तिरुच्य
चारैकता मुनेः ॥ २ ॥ चारित्रमात्मचरणाज्ज्ञानं वा दर्शनं मुने
शुद्धज्ञाननये साध्यं क्रियालाभात् क्रियानये ॥ ३ ॥ यतः प्रवृत्ति
मणौ लभ्यते वा न तत्फलम् । अतात्त्विकी मणिज्ञप्तिर्मणिश्र
च सा यथा ॥ ४ ॥ तथा यतो न शुद्धात्मस्वभावाचरणं भवेत्
फलं दोषनिवृत्तिर्वा न तज्ज्ञानं न दर्शनम् ॥ ५ ॥ यथा शोफ
पुष्टत्वं यथा वा वध्यमण्डनम् । तथा जानन् भवोन्मादमात्मतृ
मुनिर्भवेत् ॥ ६ ॥ सुलभं वागनुच्चारं मौनमेकेन्द्रियेष्वपि
पुद्गलेष्वप्रवृत्तिस्तु योगानां मौनमुत्तमम् ॥७॥ ज्योतिर्मयीव दीपस्य
क्रिया सर्वापि चिन्मयी । यस्यानन्यस्वभावस्य तस्य मौनमनुत्तरम् ॥८

विद्याष्टकम्—नित्यशुच्यात्मताख्यातिरनित्याशुच्यनात्मसु

अविद्या तत्त्वधीर्विद्यायोगाचार्यैः प्रकीर्तिता ॥१॥ यः पश्येन्नित्यमात्मा-नमनित्यं परसङ्गमम्। छलं लब्धुं न शक्नोति तस्य मोहमलिम्लुचः ॥ २ ॥ तरङ्गतरलां लक्ष्मीमायुर्वायुवदस्थिरम्। अदभ्रधीरनुध्यायेदभ्रवद्भङ्गुरं वपुः ॥ ३ ॥ शुचीन्यप्यशुचीकर्तुं समर्थेऽशुचिसम्भवे। देहे जलादिना शौचभ्रमो मूढस्य दारुणः ॥ ४ ॥ यः स्नात्वा समताकुण्डे हित्वा कश्मलजं मलम्। पुनर्न याति मालिन्यं सोऽन्त-रात्मा परः शुचिः ॥ ५ ॥ आत्मबोधो नवः पाशो देहगेहधनादिषु। यः क्षिप्तोऽप्यात्मना तेषु स्वस्य बन्धाय जायते ॥ ६ ॥ मिथो युक्तपदार्थानामसङ्क्रमचमत्क्रिया। चिन्मात्रपरिणामेन विदुषैवानु-भूयते ॥ ७ ॥ अविद्यातिमिरध्वंसे दृशा विद्याञ्जनस्पृशा। पश्यन्ति परमात्मानमात्मन्येव हि योगिनः ॥ ८ ॥

विवेकाष्टकम्—कर्मजीवं च संश्लिष्टं सर्वदा क्षीरनीरवत्। विभिन्नीकुरुते योऽसौ मुनिहंसो विवेकवान् ॥ १ ॥ देहात्माद्य-विवेकोऽयं सर्वदा सुलभो भवे। भवकोट्यापि तद्भेदविवेकस्त्वति दुर्लभः ॥ २ ॥ शुद्धेऽपि व्योम्नि तिमिराद्रेखाभिर्मिश्रता यथा। विकारैर्मिश्रता भाति तथात्मन्यविवेकतः ॥ ३ ॥ यथा योधैः कृतं युद्धं स्वामिन्येवोपचर्यते। शुद्धात्मन्यविवेकेन कर्मस्कन्धोर्जितं तथा ॥ ४ ॥ इष्टकाद्यपि हि स्वर्णं पीतोन्मत्तो यथेक्षते। आत्माभेद-भ्रमस्तद्वद्देहादावविवेकिनः ॥ ५ ॥ इच्छन्न परमान् भावान् विवेकाद्रेः पतत्यधः। परमं भावमन्विच्छन्नाविवेके निमज्जति ॥ ६ ॥ आत्मन्येवात्मनः कुर्याद्यः षट्कारकसङ्गतिम्। क्वाविवेकज्वरस्यास्य वैषम्यं जडमज्जनात् ॥ ७ ॥ संयमास्त्रं विवेकेन शाणेनोत्तेजितं मुनेः। धृतिधारोल्बणं कर्मशत्रुच्छेदक्षमं भवेत् ॥ [illegible] ॥

माध्यस्थ्याष्टकम्—स्थीयतामनुपालम्भं मध्यस्थेनान्तरा-त्मना। कुतर्ककर्करक्षेपैस्त्यज्यतां बालचापलम् ॥१॥ मनोवत्सो

युक्तिगवी मध्यस्थस्यानुधावति । तामाकर्षति पुच्छेन तुच्छाग्रहमनः कपिः ॥ २ ॥ नयेषु स्वार्थसत्येषु मोघेषु परचालने । समशीलं मनो यस्य स मध्यस्थो महामुनिः ॥ ३ ॥ स्वस्वकर्मकृतावेशाः स्वस्वकर्मभुजो नराः । न रागं नाऽपि च द्वेषं मध्यस्थस्तेषु गच्छति ॥ ४ ॥ मनः स्याद् व्यापृतं यावत्परदोषगुणग्रहे । कार्यं व्यग्रं वरं तावन्मध्यस्थेनाऽऽत्मभावने ॥ ५ ॥ विभिन्ना अपि पन्थानः समुद्रं सरितामिव । मध्यस्थानां परं ब्रह्म प्राप्नुवन्त्येकमक्षयम् ॥६॥ स्वागमं रागमात्रेण द्वेषमात्रात्परागमम् । न श्रयामस्त्यजामो वा किन्तु मध्यस्थया दृशा ॥ ७ ॥ मध्यस्थया दृशा सर्वेष्वपुनर्बन्धकादिषु । चारिसञ्जीविनीचारन्यायादाशास्महे हितम् ॥ ८ ॥

निर्भयाष्टकम्—यस्य नास्ति परापेक्षा स्वभावाद्वैतगामिनः । तस्य किं न भयभ्रान्तिक्लान्तिसन्तानतानवम् ॥ १ ॥ भवसौख्येन किं भूरिभयज्वलनभस्मना । सदा भयोज्झितं ज्ञानसुखमेव विशिष्यते ॥२॥ न गोप्यं क्वापि नारोप्यं हेयं देयं च न क्वचित् । क्व भयेन मुनेः स्थेयं ज्ञेयं ज्ञानेन पश्यतः ॥ ३ ॥ एकं ब्रह्मास्त्रमादाय निघ्नन्मोहचमूं मुनिः । बिभेति नैव सङ्ग्रामशीर्षस्थ इव नागराट् ॥ ४ ॥ मयूरी ज्ञानदृष्टिश्चेत्प्रसर्पति मनोवने । वेष्टनं भयसर्पाणां न तदानन्दचन्दने ॥ ५ ॥ कृतमोहास्त्रवैफल्यं ज्ञानवर्म बिभर्ति यः । क्व भीस्तस्य क्व वा भङ्गः कर्मसङ्गरकेलिषु ॥६॥ तूलवल्लघवो मूढा भ्रमन्त्यभ्रे भयानिले । नैकं रोमापि तैर्ज्ञानगरिष्ठानां तु कम्पते ॥ ७ ॥ चित्ते परिणतं यस्य चारित्रमकुतोभयम् । अखण्डज्ञानराज्यस्य तस्य साधोः कुतो भयम् ? ॥ ८ ॥

अनात्मशंसाष्टकम्—गुणैर्यदि न पूर्णोऽसि कृतमात्मप्रशंसया । गुणैरेवासि पूर्णश्चेत्कृतमात्मप्रशंसया ॥ १ ॥ श्रेयोद्रुमस्य मूलानि स्वोत्कर्षाम्भःप्रवाहतः । पुण्यानि प्रकटीकुर्वन् फलं किं

मवाप्स्यसि ? ॥ २ ॥ आलम्बिता हिताय स्युः परैः स्वगुणरश्मयः । अहो स्वयं गृहीतास्तु पातयन्ति भवोदधौ ॥ ३ ॥ उच्चत्वदृष्टिदोषोत्थस्वोत्कर्षज्वरशान्तिकम् । पूर्वपूरुषसिंहेभ्यो भृशं नीचत्वभावनम् ॥ ४ ॥ शरीररूपलावण्यग्रामारामधनादिभिः । उत्कर्षः परपर्यायैश्चिदानन्दघनस्य कः ॥ ५ ॥ शुद्धाः प्रत्यात्मसाम्येन पर्याया परिभाविताः । अशुद्धाश्चापकृष्टत्वान्नोत्कर्षाय महामुनेः ॥ ६ ॥ क्षोभं गच्छन्समुद्रोऽपि स्वोत्कर्षपवनेरितः । गुणौघान् बुद्बुदीकृत्य विनाशयसि किं मुधा ? ॥ ७ ॥ निरपेक्षानवच्छिन्नानन्तचिन्मात्रमूर्त्तयः । योगिनो गलितोत्कर्षापकर्षानल्पकल्पनाः ॥ ८ ॥

तत्त्वदृष्ट्यष्टकम्—रूपे रूपवती दृष्टिर्दृष्ट्वा रूपं विमुह्यति । मज्जत्यात्मनि नीरूपे तत्त्वदृष्टिस्त्वरूपिणी ॥ १ ॥ भ्रमवाटी बहिर्दृष्टिर्भ्रमच्छाया तदीक्षणम् । अभ्रान्तस्तत्त्वदृष्टिस्तु नास्यां शेते सुखाऽऽशया ॥२॥ ग्रामाऽऽरामादि मोहाय यद् दृष्टं बाह्यया दृशा । तत्त्वदृष्ट्या तदेवान्तर्नीतं वैराग्यसम्पदे ॥ ३ ॥ बाह्यदृष्टेः सुधासारघटिता भाति सुन्दरी । तत्त्वदृष्टेस्तु सा साक्षाद्विण्मूत्रपिठरोदरी ॥ ४ ॥ लावण्यलहरीपुण्यं वपुः पश्यति बाह्यदृग् । तत्त्वदृष्टिः श्वकाकानां भक्ष्यं कृमिकुलाकुलम् ॥ ५ ॥ गजाश्वैर्भूपभवनं विस्मयाय बहिर्दृशः । तत्राश्वेभवनात्कोऽपि भेदस्तत्त्वदृशस्तु न ॥ ६ ॥ भस्मना केशलोचेन वपुर्धृतमलेन वा । महान्तं बाह्यदृग् वेत्ति चित्साम्राज्येन तत्त्ववित् ॥ ७ ॥ न विकाराय विश्वस्योपकारायैव निर्मिताः । स्फुरत्कारुण्यपीयूषवृष्टयस्तत्त्वदृष्टयः ॥ ८ ॥

सर्वसमृद्ध्यष्टकम्—बाह्यदृष्टिप्रचारेषु मुद्रितेषु महात्मनः । अन्तरेवावभासन्ते स्फुटाः सर्वाः समृद्धयः ॥ १ ॥ समाधिर्नन्दन

धैर्यं, दम्भोलि समता शची । ज्ञान महाविमान च वासवश्रीरिय मुने ॥ २ ॥ विस्तारितक्रियाज्ञानचर्मच्छत्रो निवारयन् । मोहम्लेच्छमहावृष्टि चक्रवर्ती न किं मुनि ॥ ३ ॥ नवब्रह्मसुधाकुण्डनिष्ठाधिष्ठायको मुनि । नागलोकेशवद्भाति क्ष्मा रक्षन् प्रयत्नत ॥ ४ ॥ मुनिरध्यात्मकैलाशे विवेकवृषभस्थित । शोभते विरतिज्ञप्तिगङ्गागौरीयुत शिव ॥ ५ ॥ ज्ञानदर्शनचन्द्रार्कनेत्रस्य नरकच्छिद । सुखसागरमग्नस्य किं न्यून योगिनो हरे ? ॥ ६ ॥ या सृष्टिर्ब्रह्मणो बाह्या बाह्यापेक्षावलम्बिनी । मुने परानपेक्षान्तर्गुणसृष्टिस्ततोऽधिका ॥ ७ ॥ रत्नैस्त्रिभि पवित्रा या स्रोतोभिरिव जाह्नवी । सिद्धयोगस्य साप्यर्हत्पदवी न दवीयसी ॥ ८ ॥

कर्मविपाकचिन्तनाष्टकम्—दुःख प्राप्य न दीन स्यात्, सुख प्राप्य च विस्मित । मुनि कर्मविपाकस्य जानन्परवश जगत् ॥ १ ॥ येषा भ्रूभङ्गमात्रेण भज्यन्ते पर्वता अपि । तैरहो कर्मवैषम्ये भूपैर्भिक्षापि नाप्यते ॥ २ ॥ जातिचातुर्यहीनोऽपि कर्मण्यभ्युदयावहे । क्षणाद्रङ्कोऽपि राजा स्यात् छत्रच्छन्नदिगन्तर ॥ ३ ॥ विषमा कर्मण सृष्टिर्दृष्टा करभपृष्ठवत् । जात्यादिभूतिवैषम्यात् का रतिस्तत्र योगिन ? ॥ ४ ॥ आरूढा प्रशमश्रेणिं श्रुतकेवलिनोऽपि च । भ्राम्यन्तेऽनन्तससारमहो दुष्टेन कर्मणा ॥ ५ ॥ अर्वाक् सर्वापि सामग्री श्रान्तेव परितिष्ठति । विपाक कर्मण कार्यपर्यन्तमनुधावति ॥ ६ ॥ असावचरमावर्त्ते धर्म हरति पश्यत । चरमावर्त्तिसाधोस्तु छलमन्विष्य दुष्यति ॥ ७ ॥ साम्य बिभर्ति य कर्मविपाक हृदि चिन्तयन् । [illegible] ग्य स्याच्चिदानन्दमकरन्दमधुव्रत ॥ ८ ॥

भवोद्वेगाष्टकम्—यस्य गम्भीरमध्यस्याऽज्ञानवज्रमय तलम् । रुद्धा व्यसनशैलौघै पन्थानो यत्र दुर्गमा ॥ १ ॥ पातालकलशा

यत्र भूतास्तृष्णामहानिले । कषायाश्चित्तसङ्कल्पवेलावृद्धिं वितन्वते ॥ २ ॥ स्मरौर्वाग्निर्ज्वलत्यन्तर्यत्र स्नेहेन्धनः सदा । यो घोररोगशोकादिमत्स्यकच्छपसङ्कुलः ॥ ३ ॥ दुर्बुद्धिमत्सरद्रोहैर्विद्युद्दुर्वातगर्जितैः । यत्र सांयात्रिका लोकाः पतन्त्युत्पातसङ्कटे ॥ ४ ॥ ज्ञानी तस्माद्भवाम्भोधेर्नित्योद्विग्नोऽतिदारुणात् । तस्य सन्तरणोपायं सर्वयत्नेन काङ्क्षति ॥ ५ ॥ तैलपात्रधरो यद्वद् राधावेधोद्यतो यथा । क्रियास्वनन्यचित्तः स्याद्भवभीतस्तथा मुनिः ॥ ६ ॥ विषं विषस्य वह्नेश्च वह्निरेव यदौषधम् । तत्सत्यं भवभीतानामुपसर्गेऽपि यन्न भीः ॥ ७ ॥ स्थैर्यं भवभयादेव व्यवहारे मुनिर्व्रजेत् । स्वात्मारामसमाधौ तु तदप्यन्तर्निमज्जति ॥ ८ ॥

लोकसंज्ञात्यागाष्टकम्—प्राप्तः षष्ठं गुणस्थानं भवदुर्गाद्रिलङ्घनम् । लोकसंज्ञारतो न स्यान्मुनिर्लोकोत्तरस्थितिः ॥ १ ॥ यथा चिन्तामणिं दत्ते बठरो बदरीफलैः । हहा जहाति सद्धर्मं तथैव जनरञ्जनैः ॥ २ ॥ लोकसंज्ञामहानद्यामनुस्रोतोऽनुगा न के । प्रतिस्रोतोऽनुगस्त्वेको राजहंसो महामुनिः ॥ ३ ॥ लोकमालम्ब्य कर्तव्यं कृतं बहुभिरेव चेत् । तदा मिथ्यादृशां धर्मो न त्याज्यः स्यात्कदाचन ॥ ४ ॥ श्रेयोऽर्थिनो हि भूयांसो लोके लोकोत्तरे न च । स्तोका हि रत्नवणिजः स्तोकाश्च स्वात्मसाधकाः ॥ ५ ॥ लोकसंज्ञाहता हन्त नीचैर्गमनदर्शनैः । शंसयन्ति स्वसत्याङ्गमर्मघातमहाव्यथाम् ॥ ६ ॥ आत्मसाक्षिकसद्धर्मसिद्धौ किं लोकयात्रया । तत्र प्रसन्नचन्द्रश्च भरतश्च निदर्शनम् ॥ ७ ॥ लोकसंज्ञोज्झितः साधुः परब्रह्मसमाधिमान् । सुखमास्ते गतद्रोहममतामत्सरज्वरः ॥ ८ ॥

शास्त्राष्टकम्—चर्मचक्षुर्भृतः सर्वे देवाश्चावधिचक्षुषः । सर्वतश्चक्षुषः सिद्धाः साधवः शास्त्रचक्षुषः ॥ १ ॥ पुरःस्थितानिवोर्ध्वाधस्तिर्यग्लोकविवर्तिनः । सर्वान् भावानवेक्षन्ते ज्ञानिनः

शास्त्रचक्षुषा ॥ २ ॥ शासनात्त्राणशक्तेश्च बुधैश्शास्त्रं निरुच्यते । वचनं वीतरागस्य तत्तु नान्यस्य कस्यचित् ॥ ३ ॥ शास्त्रे पुरस्कृते तस्माद्वीतरागः पुरस्कृतः । पुरस्कृते पुनस्तस्मिन्नियमात् सर्वसिद्धयः ॥ ४ ॥ अदृष्टार्थे नु धावन्तः शास्त्रदीपं विना जडाः । प्राप्नुवन्ति परं खेदं प्रस्खलन्तः पदे पदे ॥ ५ ॥ शुद्धोञ्छाद्यपि शास्त्राज्ञानिरपेक्षस्य नो हितम् । भीतहन्तुर्यथा तस्य पदस्पर्शनिवारणम् ॥६॥ अज्ञानाहिमहामन्त्रं स्वाच्छन्द्यज्वरलङ्घनम् । धर्मारामसुधाकुल्यां शास्त्रमाहुर्महर्षयः ॥७॥ शास्त्रोक्ताचारकर्ता च शास्त्रज्ञः शास्त्रदेशकः । शास्त्रैकदृग् महायोगी प्राप्नोति परमं पदम् ॥ ८ ॥

परिग्रहाष्टकम्—न परावर्तते राशेर्वक्रतां जातु नोज्झति । परिग्रहग्रहः कोऽयं विडम्बितजगत्त्रयः ॥ १ ॥ परिग्रहग्रहावेशाद्दुर्भाषितरजः किराः । श्रूयन्ते विकृताः किं न ? प्रलापा लिङ्गिनामपि ॥ २ ॥ यस्त्यक्त्वा तृणवद् बाह्यमान्तरं च परिग्रहम् । उदास्ते तत्पदाम्भोजं पर्युपास्ते जगत्त्रयी ॥ ३ ॥ चित्तेऽन्तर्ग्रन्थगहने बहिर्निर्ग्रन्थता वृथा । त्यागात्कञ्चुकमात्रस्य भुजगो नहि निर्विषः ॥४॥ त्यक्ते परिग्रहे साधोः प्रयाति सकलं रजः । पालित्यागे क्षणादेव सरसः सलिलं यथा ।।५॥ त्यक्तपुत्रकलत्रस्य मूर्च्छामुक्तस्य योगिनः । चिन्मात्रप्रतिबद्धस्य का पुद्गलनियन्त्रणा ॥ ६ ॥ चिन्मात्रदीपको गच्छेन्निर्वातस्थानसन्निभैः । निष्परिग्रहता स्थैर्यं धर्मोपकरणैरपि ॥७॥ मूर्च्छाछन्नधियां सर्वं जगदेव परिग्रहः । मूर्च्छया रहितानान्तु जगदेवापरिग्रहः ॥ ८ ॥

अनुभवाष्टकम्—सन्ध्येव दिनरात्रिभ्यां केवलश्रुतयोः पृथक् । बुधैरनुभवो दृष्टः केवलार्कारुणोदयः ॥ १ ॥ व्यापारः सर्वशास्त्राणां दिक्प्रदर्शनमेव हि । पारं तु प्रापयत्येकोऽनुभवो भववारिधेः ॥ २ ॥ अतीन्द्रियं परं ब्रह्म विशुद्धानुभवं विना ।

शास्त्रयुक्तिशतेनापि न गम्य यद् बुधा जगु ॥ ३ ॥ ज्ञायेरन् हेतुवादेन पदार्था यद्यतीन्द्रिया । कालेनैतावता प्राज्ञै कृत स्यात्तेषु निश्चय ॥ ४ ॥ केषा न कल्पनादर्वी शास्त्रक्षीरान्न गाहिनी । विरलास्तद्रसास्वादविदोऽनुभवजिह्वया ॥ ५ ॥ पश्यन्ति ब्रह्मनिर्द्वन्द्व निर्द्वन्द्वानुभव विना । कथ लिपिमयी दृष्टिर्वाङ्मयी वा मनोमयी ॥ ६ ॥ न सुषुप्तिरमोहत्वान्नापि च स्वापजागरौ । कल्पनाशिल्पविश्रान्तेस्तुर्यैवानुभवे दशा ॥ ७ ॥ अधिगत्याखिल शब्दब्रह्म शास्त्रदृशा मुनि । स्वसवेद्य परब्रह्मानुभवेनाधिगच्छति ॥ ८ ॥

योगाष्टकम्—मोक्षेण योजनाद्योग सर्वोऽप्याचार इष्यते विशिष्य स्थानवर्णार्थालम्बनैकाग्र्यगोचर ॥ १ ॥ कर्मयोगद्वय तत्र ज्ञानयोगत्रय विदु । विरतेष्वेव नियमाद्बीजमात्र परेष्वपि ॥२॥ कृपानिर्वेदसवेगप्रशमोत्पत्तिकारिण । भेदा प्रत्येकमत्रेच्छाप्रवृत्ति-स्थिरसिद्धय ॥ ३ ॥ इच्छा तद्वत्कथाप्रीति प्रवृत्ति पालन परम । स्थैर्य बाधकभीहानि सिद्धिरन्यार्थसाधनम् ॥ ४ ॥ अर्था लम्बनयोश्चैत्यवन्दनादौ विभावनम । श्रेयसे योगिन स्थानवर्ण-योर्यत्न एव च ॥ ५ ॥ आलम्बनमिह ज्ञेय द्विविध रूप्यरूपि च । अरूपि गुणसायुज्ययोगोऽनालम्बन परम ॥ ६ ॥ प्रीतिभक्तिव चोऽसङ्गै स्थानाद्यपि चतुर्विधम् । तस्मादयोगयोगाप्तेर्मोक्षयोग क्रमाद्भवेत् ॥ ७ ॥ स्थानाद्ययोगिनस्तीर्थोच्छेदाद्यालम्बनादपि । सूत्रदाने महादोष इत्याचार्या प्रचक्षते ॥ ८ ॥

नियागाष्टकम्—य कर्म हुतवान् दीप्ते ब्रह्माग्नौ ध्यान ध्यायया । स निश्चितेन यागेन नियागप्रतिपत्तिमान् ॥ १ ॥ पापध्वसिनि निष्कामे ज्ञानयज्ञे रतो भव । सावद्यै कर्मयज्ञै किं? भूतिकामनयाविलै ॥ २ ॥ वेदोक्तत्वान्मन शुद्धया कर्मयज्ञोऽपि

योगिन । ब्रह्मयज्ञ इतीच्छन्त श्येनयाग त्यजन्ति किम् ? ॥३॥ ब्रह्मयज्ञ पर कर्म गृहस्थस्याधिकारिण । पूजादि वीतरागस्य ज्ञानमेव तु योगिन ॥४॥ भिन्नोद्देशेन विहित कर्म कर्मक्षयाऽक्षमम् । क्लृप्तभिन्नाधिकार च पुत्रेष्ट्यादिवदिष्यताम् ॥ ५ ॥ ब्रह्मार्पणमपि ब्रह्मयज्ञान्तर्भावसाधनम् । ब्रह्माग्नौ कर्मणो युक्त स्वकृतत्वस्मये हुते ॥ ६ ॥ ब्रह्मण्यर्पितसर्वस्वो ब्रह्मदृग्ब्रह्मसाधन । ब्रह्मणा जुह्वदब्रह्म ब्रह्मणि ब्रह्मगुप्तिमान् ॥ ७ ॥ ब्रह्माध्ययननिष्ठावान परब्रह्मसमाहित । ब्राह्मणो लिप्यते नाघैर्नियागप्रतिपत्तिमान् ॥८॥

भावपूजाष्टकम्—दयाम्भसा कृतस्नान सन्तोषशुभवस्त्रभृत् । विवेकतिलकभ्राजी भावनापावनाशय ॥ १ ॥ भक्तिश्रद्धानघुसृणो न्मिश्रकाश्मीरजद्रवै । नवब्रह्माङ्गतो देव शुद्धमात्मानमर्चय ॥ २ ॥ क्षमापुष्पस्रज धर्मयुग्मक्षौमद्वय तथा । ध्यानाभरणसार च तदङ्गे विनिवेशय ॥ ३ ॥ मदस्थानभिदात्यागैर्लिखाग्रे चाष्टमङ्गलीम् । ज्ञानाग्नौ शुभसङ्कल्पकाकतुण्ड च धूपय ॥ ४ ॥ प्राग्धर्मलवणो त्तार धर्मसन्न्यासवह्निना । कुर्वन् पूरय सामर्थ्यराजन्नीराजनाविधिम् ॥ ५ ॥ स्फुरन्मङ्गलदीप च स्थापयानुभव पुर । योगनृत्यपर(स्तु) स्तौर्यत्रिकसयमवान् भव ॥ ६ ॥ उल्लसन्मनस सत्यघण्टा वादय तस्तव । भावपूजारतस्येत्थ करक्रोडे महोदय ॥ ७ ॥ द्रव्यपूजो-चिता भेदोपासना गृहमेधिनाम् । भावपूजा [redacted] साधूनामभेदो पासनात्मिका ॥ ८ ॥

ध्यानाष्टकम्—ध्याता ध्येय तथा ध्यान त्रय यस्यैकता गतम् । मुनेरनन्यचित्तस्य तस्य दु ख न विद्यते ॥ १ ॥ ध्याता न्तरात्मा ध्येयस्तु परमात्मा प्रकीर्तित । ध्यान चैकाग्र्यसवित्ति समापत्तिस्तदेकता ॥ २ ॥ मणौ बिम्बप्रतिच्छाया समापत्ति परात्मन । क्षीणवृत्तौ भवेद् ध्यानादन्तरात्मनि निर्मले ॥ ३ ॥ आपत्तिश्च तत पुण्यतीर्थकृत्कर्मबन्धत । तद्भावाभिमुखत्वेन सम्प-

स्थिश्च क्रमाद्भवेत् ॥४॥ इत्थ ध्यानफलायुक्त विशतिस्थानकाद्यपि । कष्टमात्र त्वभव्यानामपि नो दुर्लभ भवे ॥ ५ ॥ जितेन्द्रियस्य धीरस्य प्रशान्तस्य स्थिरात्मन । सुखासनस्य नासाग्रन्यस्तनेत्रस्य योगिन ॥६॥ रुद्धबाह्यमनोवृत्तेर्धारणाधारया रयात् । प्रसन्नस्या प्रमत्तस्य चिदानन्दसुधालिह ॥ ७ ॥ साम्राज्यमप्रतिद्वन्द्वमन्तरेव वितन्वत । ध्यानिनो नोपमा लोके सदेव मनुजेऽपि हि ॥ ८ ॥

तपोऽष्टकम्-ज्ञानमेव बुधा प्राहु कर्मणा तापनात्तप । तदाभ्य न्तरमेवेष्ट बाह्य तदुपबृहकम् ॥ १ ॥ आनुस्रोतसिकी वृत्तिर्बालाना सुखशीलता । प्रातिस्रोतसिकी वृत्तिर्ज्ञानिना परम तप ॥ २ ॥ धनार्थिना यथा नास्ति शीततापादि दुस्सहम् । तथा भवविरक्ताना तत्त्वज्ञानार्थिनामपि ॥ ३ ॥ सदुपायप्रवृत्तानामुपेयमधुरत्वत । ज्ञानिना नित्यमानन्दवृद्धिरेव तपस्विनाम् ॥ ४ ॥ इत्थ च दु खरूपत्वात्तपो व्यर्थमितीच्छताम् । बौद्धाना निहता बुद्धिर्बौद्धानन्दा परिक्षयात् ॥ ५ ॥ यत्र ब्रह्म जिनार्चा च कषायाणा तथा हति । सानुबन्धा जिनाज्ञा च तत्तप शुद्धमिष्यते ॥६॥ तदेव हि तप कार्यं दुर्ध्यान यत्र नो भवेत् । येन योगा न हीयन्ते क्षीयन्ते नेन्द्रियाणि वा ॥ ७ ॥ मूलोत्तरगुणश्रेणिप्राज्यसाम्राज्यसिद्धये । बाह्यमाभ्यन्तर चेत्थ तप कुर्यान्महामुनि ॥ ८ ॥

सर्वनयाश्रयणाष्टकम्—धावन्तोऽपि नया सर्वे स्युर्भावे कृतविश्रमा । चारित्रगुणलीन स्यादिति सर्वनयाश्रित ॥ १ ॥ पृथग्नया मिथ पक्षप्रतिपक्षकदर्थिता । समवृत्तिसुखास्वादी ज्ञानी सर्वनयाश्रित ॥ २ ॥ नाप्रमाण प्रमाण वा सर्वमप्यविशेषितम् । विशेषित प्रमाण स्यादिति सर्वनयज्ञता ॥ ३ ॥ लोके सर्वनयज्ञाना ताटस्थ्य वाप्यनुग्रह । स्यात् पृथङ्नयमूढाना स्मयार्तिर्वातिविग्रह ॥ ४ ॥ श्रेय सर्वनयज्ञाना विपुल धर्मवादत । शुष्कवादाद्विवादाच्च

परेषा तु विपर्यय ॥ ५ ॥ प्रकाशित जिनाना यैर्मत सर्वनयाश्रितम् । चित्ते परिणत चेद् येषा तेभ्यो नमो नम ॥ ६ ॥ निश्चये व्यवहारे च त्यक्त्वा ज्ञाने च कर्मणि । एकपाक्षिकवि*लेषमारूढा, शुद्धभूमिकाम् ॥ ७ ॥ अमूढलक्ष्या सर्वत्र पक्षपातविवर्जिता । जयन्ति परमानन्दमया सर्वनयाश्रया ॥ ८ ॥

उपसंहारार्थे सर्वाष्टकाना भावनाभिधानाख्यानिर्देशः

पूर्णो मग्न स्थिरोऽमोहो ज्ञानी शान्तो जितेन्द्रिय । त्यागी क्रियापरस्तृप्तो निर्लेपो निस्पृहो मुनि ॥ १ ॥ विद्याविवेकसम्पन्नो मध्यस्थो भयवर्जित । अनात्मशंसकस्तत्त्वदृष्टि सर्वसमृद्धिमान् ॥ २ ॥ ध्याताकर्मविपाकानामुद्विग्नो भवतारिवे । लोकसज्ञाविनिर्मुक्त शास्त्रदृग् निष्परिग्रह ॥ ३ ॥ शुद्धानुभववान् योगी नियागप्रतिपत्तिमान । भावार्चाध्यानतपसा भूमि सर्वनयाश्रित ॥ ४ ॥ स्पष्ट निष्टङ्कित तत्त्व अष्टकै प्रतिपन्नवान् । मुनिर्महोदय ज्ञानसार समधिगच्छति ॥ ५ ॥ निर्विकार निराबाध ज्ञानसारमुपेयुषाम् । विनिवृत्तपराशाना मोक्षोऽत्रैव महात्मनाम् ॥ ६ ॥ चित्तमार्द्रीकृत ज्ञानसारसारस्वतोर्मिभि । नाप्नोति तीव्रमोहाग्नि प्लोषशोषकदर्थनाम् ॥ ७ ॥ अचिन्त्या कापि साधूना ज्ञानसारगरिष्ठता । गतिर्ययोर्ध्वमेव स्यादध पात कदापि न ॥ ८ ॥ क्लेशक्षयो हि मण्डूकचूर्णतुल्य क्रियाकृत । दग्धतच्चूर्णसदृशो ज्ञानसारकृत पुन ॥ ९ ॥ ज्ञानपूता परेऽप्याहु क्रिया हैमघटोपमाम । युक्त तदपि तद्भाव न यद्भग्नापि सोज्झति ॥ १० ॥ क्रियाशून्य च यज्ज्ञान ज्ञानशून्या च या क्रिया । अनयोरन्तर ज्ञेय भानुखद्योतयोरिव ॥ ११ ॥ चारित्र विरति पूर्णा ज्ञानस्योत्कर्ष एव हि । ज्ञानाद्वैतनये दृष्टिर्देया तद्योगसिद्धये ॥ १२ ॥

एतच्छास्त्ररचनारम्भेशादि—सिद्धि सिद्धपुरे पुरन्दरपुर
पर्द्धापहे लब्धवान । चिद्दीपोऽयमुदारसारमहसा दीपोत्सवे पर्वणि ।
लङ्कारनभानपानमनधश्चक्षमत्कारिणा तैस्तैर्दीपशतै मुनिश्चयम
र्नित्योऽस्तु दीपोत्सव ॥ १३ ॥ येषाञ्चिद्विपयज्वरातुरमहो चित्त
रेषा निपानेगोदकें कुनर्कमूर्च्छितमथान्येषा कुवैराग्यत । लग्नाल-
र्मियोघदूषपतित चास्तेऽपरेषामपि स्तोकाना तु विकारभाररहित
तज्ज्ञानमाराश्रितम् ॥ १४ ॥

ग्रन्थाभ्यासरूपफलम्—ज्ञानोद्दंडर्थिवेषतोरणततैर्धानल्यमा
तन्यते, हृद्गेहे समयोचित प्रसरति स्फीतश्च गीतध्वनि । पूर्णा
नन्दघनस्य किं सहजया तद्भाग्यभङ्ग्या भव न्नतद्भम यमिपात्करमह
महर्ध्विनश्वरिनश्रिय ॥१५॥ भायस्तोमपवित्रगोमयरसैं सिक्तेन भू
सर्वेत, मसिता शमनोम्फैरथ पथि न्यस्ता विवरस्तन । भव्या
मामृतपूर्णकामरलशश्रयेऽत्र शास्त्रे पुर पूर्णानन्दघने पुर प्रति
ति स्वीय कृन मङ्गलम् ॥ १६ ॥ गच्छे श्रीविजयादिदेवसुगुरो
च्छे गुणाना गणे, प्रौढि प्रौढिमधाम्नि जीतविजयप्राज्ञा परामै
रु । तत्सातीर्थ्यभृता नयादिविनयप्राज्ञोत्तमाना शिशो, श्रीमद्या
यविशारदस्य कृतिनामेषा कृति प्रीतये ॥ १७ ॥

श्रीधर्मदासगणिविरचिता उपदेशमाला

नमिऊण जिणवरिंदे, इंदनरिंदच्चिए तिलोअगुरू । उवएस-
मालमिणमो, वुच्छामि गुरूवएसेण ॥ १ ॥ जगचूडामणिभूओ,
उसभो वीरो तिलोअसिरितिलओ । एगो लोगाइच्चो, एगो चक्खू
तिहुअणस्स ॥ २ ॥ संवच्छरमुसभजिणो, छम्मासा वद्धमाणजि-
णचंदो । इअ विहरिआ निरसणा, जइज्ज एओवमाणेण ॥ ३ ॥

जइ ता तिलोअनाहो, विसहइ बहुआइं असरिसजणस्स । इअ जीअंतकराइ, एस खमा सव्वसाहूण ॥ ४ ॥ न चइज्जइ चालेउं, महइमहावद्धमाणजिणचंदो । उवसग्गसहस्सेहिंवि, मेरू जह वाय गुंजाहिं ॥ ५ ॥ भद्दो विणीअविणओ, पढमगणहरो समत्तसुअनाणी । जाणंतोऽवि तमत्थं, विम्हिअहिअओ सुणइ सव्वं ॥६॥ जं आणवेइ राया, पगईओ तं सिरेण इच्छंति । इअ गुरुजणमुहभणिअं, कयंजलिउडेहिं सोअव्वं ॥ ७ ॥ जह सुरगणाण इंदो, गहगणतारागणाण जह चंदो । जह य पयाण नरिंदो, गणस्सवि गुरू तहाणंदो ॥ ८ ॥ बालुत्ति महीपालो, न पया परिभवइ एस गुरु उवमा । जं वा पुरओ काउं, विहरंति मुणी तहा सोवि ॥ ९ ॥ पडिरूवो तेयस्सी, जुगप्पहाणागमो महुरवक्को । गंभीरो धीमंतो, उवएसपरो अ आयरिओ ॥ १० ॥ अपरिस्सावी सोमो, संगहसीलो अभिग्गहमई य । अविकत्थणो अचवलो, पसंतहिअओ गुरू होइ ॥११॥ कइयावि जिणवरिंदा, पत्ता अयरामरं पहं दाउं । आयरिएहिं पवयणं, धारिज्जइ संपयं सयलं ॥ १२ ॥ अणुगम्मए भगवई, रायसुअज्जासहस्सविंदेहिं । तहवि न करेइ माणं, परियच्छइ तं तहा नूणं ॥ १३ ॥ दिणदिक्खियस्स दमगस्स, अभिमुहा अज्जचंदणा अज्जा । नेच्छइ आसणगहणं, सो विणओ सव्वअज्जाणं ॥ १४ ॥ वरिससयदिक्खियाए, अज्जाए अज्जदिक्खिओ साहू । अभिगमणवंदणनमसणेण विणएण सो पुज्जो ॥ १५ ॥ धम्मो पुरिसप्पभवो पुरिसवरदेसिओ, पुरिसजिट्ठो । लोएवि पहू पुरिसो, किं पुण लोगुत्तमे धम्मे ? ॥ १६ ॥ संवाहणस्स रण्णो, तइया वाणारसीएँ नयरीए । कन्नासहस्समहिअं, आसी किर रूववंतीण ॥ १७ ॥ तहविय सा रायसिरी, उल्लुट्टंती न ताइया ताहिं । उयरट्ठिएण इक्केण, ताइया अंगवीरेण ॥ १८ ॥ महिलाण सुबहुआणवि, मज्झाओ इह समत्तघरसारो । रायपुरिसेहिं निज्जइ,

जगेऽवि पुरिसो जहिं नत्थि ॥ १९ ॥ कि परजणबहुजाणावणाहिं वरमप्पसक्खियं सुकयं । इह भरहचक्कवट्टी, पसन्नचंदो य दिट्ठंता ॥ २० ॥ वेसोऽवि अप्पमाणो, असंजमपहेसु वट्टमाणस्स । किं परियत्तियवेसं, विसं न मारेइ खज्जंतं ? ॥ २१ ॥ धम्मं रक्खइ वेसो, संकइ वेसेण दिक्खिओ म्हि अहं । उम्मग्गेण पडंतं रक्खइ राया जणवउव्व ॥ २२ ॥ अप्पा जाणइ अप्पा, जहट्ठिओ अप्पसक्खिओ धम्मो । अप्पा करेइ तं तह, जह अप्पसुहावहं होइ ॥ २३ ॥ जं जं समयं जीवो, आविसइ जेण जेण भावेण । सो तंमि तंमि समये, सुहासुहं बंधए कम्मं ॥ २४ ॥ धम्मो मएण हुंतो, तो नवि सीउण्हवायविज्झडिओ । संवच्छरम (१ म) णसिओ बाहुबली तह किलिस्संतो ॥२५॥ निअगमइविगप्पियचिंतिएण सच्छंदबुद्धिरइएण । कत्तो पारत्तहियं कीरइ गुरुअणुवएसेणं ? ॥ २६ ॥ थद्धो निरोवयारी, अविणीओ गव्विओ निरवणामो । साहुजणस्स गरहिओ, जणेऽवि वयणिज्जयं लहइ ॥ २७ ॥ थोवेणवि सप्पुरिसा, सणंकुमारव्व केइ बुज्झंति । देहे खणपरिहाणी, जं किर देवेहिं से कहियं ॥ २८ ॥ जइ ता लवसत्तमसुरविमाणवासीवि परिवडंति सुरा । चिंतिज्जंतं सेसं, संसारे सासयं कयरं ? ॥ २९ ॥ कह तं भण्णइ सुक्खं ? सुचिरेणवि जस्स दुक्खमल्लियइ । जं च मरणावसाणे, भवसंसाराणुबंधिं च ॥ ३० ॥ उवएससहस्सेहिवि, बोहिज्जंतो न बुज्झइ कोई । जह बंभदत्तराया, उदायिनिवमारओ चेव ॥ ३१ ॥ गयकण्णचंचलाए, अपरिचत्ताएँ रायलच्छीए । जीवा सकम्मकलिमलभरियभरा तो पडंति अहे ॥ ३२ ॥ वुत्तूणवि जीवाणं, सुदुक्कराइं ति पावचरियाइं । भयवं जा सा सा सा, पच्चाएसो हु इणमो ते ॥ ३३ ॥ पडिवज्जिऊण दोसे, नियए सम्मं च पायवडियाए । तो किर मिगावईए, उप्पन्नं केवलं नाणं ॥ ३४ ॥ किं सक्का

वुत्तु जे सरागधम्मम्मि कोइ अकसाओ ? । जो पुण धरिज्ज धणिय, दुव्वयणुज्जालिए स मुणी ॥ ३५ ॥ कडुअकसायतरूण, पुप्फ च फल च दोऽवि विरसाइ । पुप्फेण झाइ कुविओ, फलेण पाव समायरइ ॥ ३६ ॥ सतेऽवि कोऽवि उज्झइ, कोऽवि असतेऽवि अहिलसइ भोए । चयइ परपच्चएणऽवि, पभवो दट्ठूण जह जबु ॥ ३७॥ दीसति परमघोराऽवि पवरधम्मप्पभावपडिबुद्धा । जह सो चिलाइपुत्तो, पडिबुद्धो सुसुमाणाए ॥ ३८ ॥ पुप्फियफलिए तह पिउघरम्मि तण्हा छुहा समणुबद्धा । ढढेण तहा विसढा, विसढा जह सफलया जाया ॥ ३९ ॥ आहारेसु सुहेसु अ, रम्मावसहेसु काणणेसु च । साहूण नाहिगारो अहिगारो धम्मकज्जेसु ॥ ४० ॥ साहू कतारमहाभएसु अवि जणवएवि मुइअम्मि । अवि ते सरीरपीड, सहती न लइ (य) ति य विरुद्ध ॥ ४१ ॥ जतेहि पीलीयावि हु, खदगसीसा न चेव परिकुविया । विइयपरमत्थसारा, खमति जे पडिआ हुति ॥ ४२ ॥ जिणवयण सुइसकण्णा, अवगयससारघोरपेयाला । बालाण खमति जई, जइत्ति किं इत्थ अच्छेर ? ॥ ४३ ॥ न कुल इत्थ पहाण, हरिएस बलस्स किं कुल आसी ? । आकपिया तवेण, सुरावि ज पज्जुवासति ॥ ४४ ॥ देवो नेरइउत्ति य, कीड पयगुत्ति माणुसो वेसो । रूवस्सी अ विरूवो, सुहभागी दुक्खभागी अ ॥ ४५ ॥ राउत्ति य दमगुत्ति य, एस सपागुत्ति एस वेयविऊ । सामी दासो पुज्जो, खलोत्ति अधणो धणवइत्ति ॥ ४६ ॥ नवि इत्थ कोऽवि नियमो, सकम्मविणिविट्ठसरिसकयचिट्ठो । अन्नुन्नरूववेसो, नडुव्व परियत्तए जीवो ॥४७॥ कोडीसएहिं धणसचयस्स गुणसुभरियाएँ कन्नाए । नवि लुद्धो वयररिसी, अलोभया एस साहूण ॥ ४८ ॥ अतेउरपुरबलवाहणेहिं वरसिरिघरेहिं मुणिवसहा । कामेहिं बहुविहेहि य, छदिज्जताऽवि नेच्छति ॥ ४९ ॥छेओ भेओ वसण,

यायासकिलेसभयविवागो य । मरण धम्मब्भंसो, अरई अत्थाउ सव्वाउ ॥ ५० ॥ दोससयमूलजालं, पुव्वरिसिविवज्जियं जई वंत । अत्थं वहसि अणत्थं, कीस अणत्थं तवं चरसि ? ॥ ५१ ॥ वहबंधणमारणसेहणाओ काओ परिग्गहे नत्थि । तं जइ परिग्गहुच्चिय, जइधम्मो तो नणु पवंचो ॥ ५२ ॥ किं आसि नंदिसेणस्स कुलं जं हरिकुलस्स विउलस्स । आसी पियामहो सच्चरिएण वसुदेवनामुत्ति ॥ ५३ ॥ विज्जाहरीहिं सहरिसं, नरिंददुहियाहि अहमहमीहिं । जं पत्थिज्जइ तइया, वसुदेवो तं तवस्स फलं ॥ ५४ ॥ सपरक्कमराउलवाइएण सीसे पलीविए नियए । गयसुकुमालेण खमा, तहा कया जह सिवं पत्तो ॥ ५५ ॥ रायकुलेसुऽवि जाया, भीया जरमरणगब्भवसहीण । साहू सहति सव्वं नीयाणऽवि पेसपेसाणं ॥ ५६ ॥ पणमंति य पुव्वयरं कुलया, न नमंति अकुलया पुरिसा । पणओ इह पुव्विं जइजणस्स जह चक्कवट्टिमुणी ॥ ५७ ॥ जह चक्कवट्टिसाहू सामाइअसाहुणा निरुवयारं । भणिओ न चेव कुविओ, पणओ बहुअत्तणगुणेण ॥५८॥ ते धन्ना ते साहू, तेसिं नमो जे अकज्जपडिविरया । धीरा वयमसिहारं, चरंति जह थूलिभद्दमुणी ॥ ५९ ॥ विसयासिपंजरमिव, लोए असिपंजरम्मि तिक्खम्मि । सीहा व पंजरगया, वसंति तवपंजरे साहू ॥ ६० ॥ जो कुणइ अप्पमाणं, गुरुवयणं न य लहेइ उवएसं । सो पच्छा तह सोअइ, उवकोसघरे जह तवस्सी ॥ ६१ ॥ जिट्ठव्वयपव्वयभरसमुव्वहणववसिअस्स अच्चंतं । जुवइजणसंवइयरे, जइत्तणं उभयओ भट्ठं ॥ ६२ ॥ जइ ठाणी जइ मोणी, जइ मुंडी वक्कली तवस्सी वा । पत्थंतो य अबंभ, बंभावि न रोयए मज्झं ॥६३॥ तो पढिय तो गुणिय, तो मुणियं तो अ चेइओ अप्पा । आवडियपेल्लियामंतिओऽवि जइ न कुणइ अकज्ज ॥६४॥ पागडियसव्वसल्लो, गुरुपायमूलम्मि लहइ साहु

पय । थयिसुद्धस्स न घड्डइ, गुणसेढी तत्तिया ठाइ ॥ ६५ ॥
जइ दुक्करदुक्करकारउत्ति भणिओ जहट्ठिओ साहू । तो कीस अज्ज
संभूअविजयसीसेहिं नवि खमिअं ॥ ६६ ॥ जइ ताव सव्वओ
सुंदरुत्ति कम्माण उवसमेण जई । धम्मं वियाणमाणो, इयरो किं
मच्छरं वहइ ? ॥ ६७ ॥ अइसुट्ठिओत्ति गुणसमुइओत्ति जो न
सहइ जइपसंसं । सो परिहाइ परभवे, जहा महापीढपीढरिसी
॥ ६८ ॥ परपरिवायं गिण्हइ, अट्ठमयविरल्लणं सया रमइ ।
डज्झइ य परसिरीए, सकसाओ दुक्खिओ निच्चं ॥ ६९ ॥ विग्गह-
विवायरुइणो, कुलगणसंघेण बाहिरकयस्स । नत्थि किर देव-
लोगेवि देवसमिईसु अवगासो ॥ ७० ॥ जइ ता जणसंववहार-
वज्जियमकज्जमायरइ अन्नो । जो तं पुणो विकत्थइ, परस्स वस-
णेण सो दुहिओ ॥ ७१ ॥ सुट्ठुवि उज्जम (म) माणं, पंचेव
करिति रित्तयं समणं । अप्पथुई परनिंदा, जिब्भोवत्था कसाया
य ॥ ७२ ॥ परपरिवायमईओ, दूसइ वयणेहिं जेहिं जेहिं परं ।
ते ते पावइ दोसे, परपरिवाई इअ अपिच्छो ॥ ७३ ॥ थद्धा
छिद्दप्पेही, अवण्णवाई सयंमई चवला । वंका कोहणसीला, सीसा
उव्वेअगा गुरुणो ॥७४॥ जस्स गुरुम्मि न भत्ती, न य बहुमाणो
न गउरवं न भयं । नवि लज्जा नवि नेहो, गुरुकुलवासेण किं
तस्स ? ॥ ७५ ॥ रूसइ चोइज्जंतो, वहई हियएण अणुसयं
भणिओ । न य कम्हि करणिज्जे, गुरुस्स आलो न सो सीसो
॥ ७६ ॥ उव्विल्लणसूअणपरिभवेहिं अइभणियदुट्ठभणिएहिं ।
सत्ताहिया सुविहिया, न चेव भिंदंति मुहरागं ॥ ७७ ॥ माण-
सिणोवि अवमाणवंचणा ते परस्स न करंति । सुहदुक्खुग्गिरणत्थं,
साहू उयहिव्व गंभीरा ॥ ७८ ॥ मउआ निहुअसहावा, हासदव-
विवज्जिया विगहमुक्का । असमंजसमइबहुअं, न भणंति अपुच्छिआ
साहू ॥ ७९ ॥ महुरं निउणं थोवं, कज्जावडिअं अगव्वियमतुच्छं ।

पुव्विं मइसउलिय, भणति ज धम्मसजुत्त ॥ ८० ॥ सट्ठिं वास-सहस्सा, तिसत्तखुत्तोदयेण धोएण। अणुचिण्ण तामलिणा, अन्ना णतवुत्ति अप्पफलो ॥ ८१ ॥ छज्जीवकायवहगा, हिंसम्मसथाइँ उवइसति पुणो । सुबहुंपि तवकिलेसो, बालतवस्सीण अप्पफलो ॥ ८२ ॥ परियच्छति अ सव्व, जहट्ठिय अवितहं असदिद्ध । तो जिणवयणविहिन्नू सहंति बहुअस्स बहुआइ ॥ ८३ ॥ जो जस्स बट्टइ हियए सो त ठावेइ सुदरसहाव । वग्धी छाव जणणी, भद्द सोम च मन्नेइ ॥ ८४ ॥ मणिकणगरयणधणपूरि यम्मि भवणम्मि सालिभद्दोऽवि । अन्नो किर मज्झवि सामिओत्ति जाओ विगयकामो ॥ ८५ ॥ न करति जे तवसजम च तुल्ल-पाणिपायाणं । पुरिमा समपुरिसाण, अवस्स पेसत्तणमुविंति ॥८६॥ सुदरसुकुमालसुहोइएण विविहेहिं तवविसेसेहिं । तह सोसविओ अप्पा जह नवि नाओ सभवणेऽवि ॥ ८७ ॥ दुक्करमुद्धोसकरं, भयतिसुकुमालमहरिसीचरियं । अप्पावि नाम तह तज्जइत्ति अच्छे रय एअ ॥ ८८ ॥ उच्छूढसरीरघरा, अन्नो जीवो सरीरमन्नत्ति । धम्मस्स कारणे सुविहिया सरीरपि छड्डु ति ॥ ८९ ॥ एगदिवसपि जीवो, पव्वज्जमुवागओ अनन्नमणो । जइवि न पावइ मुक्ख, अवस्स वेमाणिओ होइ ॥ ९० ॥ सीसावेढेण सिरम्मि वेढिए निग्गयाणि अच्छीणि । मेयज्जस्स भगवओ, न य सो मणसावि परिकुविओ ॥ ९१ ॥ जो चदणेण बाहु, आलिपइ वासिणा वि तच्छेइ । सथुणइ जो अ निंदइ, महरिसिणो तत्थ समभावा ॥ ९२ ॥ सिंहगिरिसुसीसाण, भद्द गुरुवयणसद्दहताण । वयरो किर दाही वायणत्ति न विकोविअ वयण ॥ ९३ ॥ मिण गोण सगुलीहिं, गणेहि वा दतचक्कलाइ से । इच्छति भाणिऊण, (भाणियव्व) कज्ज तु त एव जाणति ॥९४॥ कारणविऊ कयाईं, सेय काय वयति आयरिया । त तह सद्दहिअव्व भविअव्व

धारणेण तहि ॥ ९५ ॥ जो गिण्हइ गुरुवयण, भण्णत भावओ
निसुद्धमणो । ओसहमिव पिज्जत, त तस्स सुहावह होइ ॥९६॥
अणुरत्तगा विणीआ, बहुक्खमा निच्चभत्तिमता य । गुरुकुलवासी
अमुई, धन्ना सीसा इह सुसीला ॥ ९७ ॥ जीवतस्स इह जसो,
कित्ती य मयस्स परभवे धम्मो । सुगुणस्स य, निग्गुणस्स य
अजसोऽकित्ती अहम्मो य ॥ ९८ ॥ वुड्ढावासेऽवि ठिय, अहव
गिलाण गुरु परिभवति । दत्तुव्व धम्मवीमसएण दुस्सिक्खिय
तपि ॥९९॥ आयरियभत्तिरागो, कस्स सुनक्खत्तमहरिसीसरिसो ।
अवि जीविय ववसिय, न चेव गुरुपरिभवो सहिओ ॥ १०० ॥
पुण्णेहि चोइआ पुरक्खडेहि सिरिभायण भवियसत्ता । गुरुमाग
मेसिभद्दा देवयमिव पज्जुवासति ॥ १०१ ॥ बहुसुक्खसयसह-
स्साण दायगा मोअगा दुहसयाण । आयरिआ फुडमेअ, केसिप-
एसीअ (य) ते हेउ ॥ १०२ ॥ नरयगइगमणपडिहत्थए कए तह
पएसिणा रण्णा । अमरविमाण पत्त, त आयरिअप्पभावेण ॥१०३॥
धम्ममइएहि अइसुदरेहि कारणगुणोवणीएहि । पल्हायतो मण,
सीस चोएइ आयरिओ ॥ १०४ ॥ जीअ काऊण पण, तुरमिणि
दत्तस्स कालिअज्जेण । अवि अ सरीर चत्त, न य भणिअमहम्म
सजुत्त ॥ १०५ ॥ फुडपागडमकहतो, जहट्ठिअ बोहिलाभमुवहणइ ।
जह भगवओ विसालो, जरमरणमहोअही आसि ॥ १०६ ॥
कारुण्णरुण्णसिंगारभावभयजीवियतकरणेहि । साहू अविअ मरति,
न य निअनिअम विराहति ॥ १०७ ॥ अप्पहियमायरतो अणुमो
अतो अ सुग्गइ लहइ । रहकारदाणअणुमोअगो मिगो जह य
बलदेवो ॥ १०८ ॥ ज त कय पुरा पूरणेण अइदुक्कर चिर
काल । जइ त दयावरो इह, करितु तो सफलय हुत ॥ १०९ ॥
कारणनीयावासी, सुट्ठुयर उज्जमेण जइयव्व । जह ते सगमथेरा,
सपाडिहेरा तया आसी ॥ ११० ॥ एगतनियावासी, घरसरणाईसु

जइ ममत्तपि । तइ न पडिहति कल्लिकलुसरोसदोसाण आवाए ॥ १११ ॥ अवि कत्तिऊण जीवे, कत्तो घरसरणगुत्तिसंठप्प । अवि कत्तिया य त तह, पडिआ असंजयाण पहे ॥ ११२ ॥ थोवोऽवि गिहिपसंगो, जइणो सुद्धस्स पंकमावहइ । जह सो वारत्तरिसी, हसिओ पज्जोयनरवइणा ॥११३॥ सभावो वीसभो, नेहो रइवइयरो य जुवइजण । सयणघरसंपसारो, तवसीलवयाइ फेडिज्जा ॥ ११४ ॥ जोइसनिमित्तअक्खरकोउआएसभूइकम्मेहिं । करणाणुमोअणाहि अ, साहुस्स तवक्खओ होइ ॥ ११५ ॥ जह जह कीरइ संगो, तह तह पसरो खणे खणे होइ । थोवोवि होइ बहुओ, न य लहइ धिइं निरुंभंतो ॥ ११६ ॥ जो चयइ उत्तर गुणे मूलगुणेऽवि अचिरेण सो चयइ । जह जह कुणइ पमायं पिल्लिज्जइ तह कसाएहिं ॥ ११७ ॥ जो निच्छएण गिण्हइ, देहच्चाएवि न य धिइं मुअइ । सो साहेइ सकज्जं, जह चंदवडिंसओ राया ॥ ११८ ॥ सीउण्हखुप्पिवासं, दुस्सिज्ज परीसहं किलेसं च । जो सहइ तस्स धम्मो, जो धिइमं सो तवं चरइ ॥ ११९ ॥ धम्ममिणं जाणंता, गिहिणोऽवि दढव्वया किमुअ साहू ? । कमलामेलाहरणे, सागरचंदेण इत्थुवमा ॥१२०॥ देवेहिं कामदेवो, गिहीवि नवि चालिओ (चाइओ) तवगुणेहिं । मत्तगयभुयगरक्खसघोरट्टहासेहिं ॥१२१॥ भोगे अभुंजमाणावि केइ मोहा पडंति अहरगइं । कुविओ आहारत्थी, जत्ताइ जणस्स दमगुव्व ॥ १२२ ॥ भवसयसहस्सदुल्लहे, जाइजरामरणसागरुत्तारे । जिणवयणम्मि गुणायर ! खणमवि मा काहिसि पमायं ॥ १२३ ॥ जं न लहइ सम्मत्तं, लद्धूणवि जं न एइ संवेगं । विसयसुहेसु य रज्जइ, सो दोसो रागदोसाणं ॥ १२४ ॥ तो बहुगुणनासाणं, सम्मत्तचरित्तगुणविणासाणं न हु वसमागंतव्वं, रागदोसाण पावाणं ॥ १२५ ॥ नवि तं कुणइ अमित्तो, सुट्ठुवि सुविराहिओ सम

त्थोऽवि । ज दोऽवि अणिग्गहिया, करंति रागो य दोसो य ॥१२६॥ इहलोए आयाम अजस च करंति गुणविणास च । पस यंति परलोए, सारीरमणोगए दुक्खे ॥ १२७ ॥ धिद्धी अहो अकज्ज, ज जाणतोऽवि रागदोसेहिं । फलमउल कडुअरस, त चेव निसेवए जीवो ॥ १२८ ॥ को दुक्ख पाविज्जा ? कस्स व सुक्खेहिं विम्हओ हुज्जा ? । को व न लभिज्ज मुक्ख ? राग दोसा जइ न हुज्जा ॥ १२९ ॥ माणी गुरुपडिणीओ, अणत्थभ रिओ अमग्गचारी य । मोह किलेसजाल, सो खाइ जहेव गोसालो ॥ १३० ॥ कलहणकोहणसीलो, भडणसीलो विवायसीलो य । जीवो निच्चुज्जलिओ, निरत्थय सयम चरइ ॥ १३१ ॥ जह वणदवो वण दवदवस्स जलिओ खणेण निद्दहइ । एव कसाय परिणओ, जीवो तवसजम दहइ ॥ १३२ ॥ परिणामवसेण पुणो, अहिओ ऊणयरओ व हुज्ज खओ । तहवि ववहारमित्तेण, भण्णइ इम जहा थूल ॥ १३३ ॥ फरुसवयणेण दिणतव, अहिक्खिवतो अ हणइ मासतव । वरिसतव सवमाणो, हणइ हणतो अ साम ण्ण ॥ १३४ ॥ अह जीविअ निकित्तइ, हंतूण य सजम मल चिणइ । जीवो पमायबहुलो, परिभमइ जेण ससारे ॥ १३५ ॥ अक्कोसणतज्जणताडणा य अवमाणहीलणाओ अ । मुणिणो मुणि-यपरभवा दढप्पहारिव्व विसहंति ॥ १३६ ॥ अहमाहओत्ति न य पडिहणति सत्ताऽवि न य पडिसवति । मारिज्जताऽवि जई, सहति साहस्समल्लुव्व ॥ १३७ ॥ दुज्जणमुहकोदडा, वयणसरा पुव्वकम्मनिम्माया । साहूण ते न लग्गा, खतीफलय वहताण ॥ १३८ ॥ पत्थरणाहओ कीवो, पत्थर डक्कुमिच्छइ । मिगारिओ सर पप्प, सरुप्पत्ति विमग्गइ ॥ १३९ ॥ तह पुव्वि कि न कय, न बाहए जेण मे समत्थोऽवि ? । इण्हिं किं कस्स व कुप्पिमुत्ति धीरा अणुप्पिच्छा ॥ १४० ॥ अणुराएण जइस्सऽवि, सियायपत्त

पिया धरावेइ । तहवि य खंदकुमारो, न बंधुपासेहिं पडिबद्धो ॥ १४१ ॥ गुरु गुरुतरो य अइगुरु, पियमाइअवच्चपियजणसिणेहो । चिंतिज्जमाणगुविलो, चत्तो अइधम्मतिसिएहिं ॥ १४२ ॥ अमुणियपरमत्थाण बंधुजणसिणेहवइयरो होइ । अवगयसंसार महावनिच्छयाण समं हिययं ॥ १४३ ॥ माया पिया य भाया, भज्जा पुत्ता सुही य नियगा य । इह चेव बहुविहाइं, करंति भयवेमणस्साइं ॥ १४४ ॥ माया नियगमइविगप्पियम्मि अत्थे अपूरमाणम्मि । पुत्तस्स कुणइ वसणं, चुलणी जह बंभदत्तस्स ॥१४५॥ सव्वंगोवंगविगत्तणाओ जगडणविहेडणाओ य । कासी य रज्जतिसिओ पुत्ताण पिया कणयकेऊ ॥ १४६ ॥ विसयसुहरागवसओ, घोरो भायाऽवि भायरं हणइ । आहाविओ वहत्थं, जह बाहुबलिस्स भरहवई ॥ १४७ ॥ भज्जाऽवि इंदियविगारदोसनडिया करेइ पइपावं । जह सो पएसिराया सूरियकंताइ तह वहिओ ॥ १४८ ॥ सासयसुक्खतरस्सी, नियअंगसमुब्भवेण पियपुत्तो । जह सो सेणियराया, कोणियरण्णा खयं नीओ ॥ १४९ ॥ लुद्धा सकज्जतुरिआ, सुहिणोऽवि विसंवयंति कयकज्जा । जह चंदगुत्तगुरुणा, पव्वयओ घाइओ राया ॥ १५० ॥ निययाऽवि नियय कज्जे, विसंवयंतम्मि हुंति खरफरुसा । जह रामसुभूमकओ, बंभक्खत्तस्स आसि खओ ॥ १५१ ॥ कुलघरनियय सुहेसु अ, सयणे अ जणे अ निच्च मुणिवसहा । विहरंति अणिस्साए, जह अज्जमहागिरी भयवं ॥ १५२ ॥ रूवेण जुव्वणेण य कन्नाहि सुहेहिं घरसिरीए य । न य लुब्भंति सुविहिया, निदरिसणं जंबुनामुत्ति ॥ १५३ ॥ उत्तमकुलप्पसूया, रायकुलवडिंसगाऽवि मुणिवसहा । बहुजणजइसंघट्टं, मेहकुमारुव्व विसहंति ॥ १५४ ॥ अवरुप्परसंबाहं, सुक्खं तुच्छं सरीरपीडा य । सारण वारण चोयण, यत्तया ॥ इयरस्स कओ धम्मो ?,

पयारस्स । किं वा करइ इओ ?, परिहरउ कह अरग्गं वा ?
॥ १५६ ॥ कत्तो सुत्तयागम, पडिपुच्छण चोयणा य इक्कम्म ।
विणओ वेयावच्च, आराहणया य मरणंते ? ॥ १५७ ॥ पिल्लिज्जे
सणमिओ, पइक्कपमयानणाउ लिव अयं । काउमणोऽवि अकज्जं,
न तरइ काऊण बहुमज्झे ॥ १५८ ॥ उच्चारपासवणवतपित्तमुच्छा
इमोहिओ इक्को । सद्दवभाणविहत्थो, निक्खिवइ व कुणइ उड्डाहं
॥ १५९ ॥ एगदिवसेण बहुआ, सुहा य असुहा य जीवपरिणामा ।
इक्को असुहपरिणओ, चइज्ज आलंबणं लद्धुं ॥ १६० ॥ सव्वजि
णप्पडिकुट्ठं, अणवत्था थेरकप्पभेओ अ । इक्को अ सुआउत्तोऽवि
हणइ तवसंजम अइरा ॥ १६१ ॥ वेसं जुण्णकुमारिं, पउत्थवइअं
च बालविहवं च । पासंडरोहमसइं, नवतरुणिं थेरभज्जं च
॥ १६२ ॥ सविडंकुब्भडरूवा, दिट्ठा मोहेइ जा मणं इत्थी ।
आयहियं चिंतंता, दूरयरेणं परिहरंति ॥ १६३ ॥ सम्मद्दिट्ठीवि
कयागमोवि अइविसयरागसुहवसओ । भवसंकडम्मि पविसइ,
इत्थं तुह सच्चइ नाय ॥ १६४ ॥ सुतवस्सियाण पूया, पणामसक्का
रविणयकज्जपरो । बद्धंपि कम्ममसुहं, सिढिलेइ दसारनेया व
॥ १६५ ॥ अभिगमणवंदणनमंसणेण पडिपुच्छणेण साहूणं ।
चिरसंचियंऽपि कम्मं, खणेण विरलत्तणमुवेइ ॥ १६६ ॥ केइ
सुसीला सुहम्माइ सज्जणा गुरुजणस्सऽवि सुसीसा । विउलं जणंति
सद्धं जह सीसो चंडरुद्दस्स ॥ १६७ ॥ अंगारजीववहगो, कोई
कुगुरू सुसीसपरिवारो । सुमिणे जईहिं दिट्ठो, कोलो गयकल
हपरिकिण्णो ॥ १६८ ॥ सो उग्गभवसमुद्दे, सयंवरमुवागएहिं
राईहिं । करहोवक्खरभरिओ, दिट्ठो पोराणसीसेहिं ॥ १६९ ॥
संसारवंचणा नवि, गणंति संसारसूअरा जीवा । सुमिणगएणऽवि
केई, बुज्झंति पुप्फचूला वा ॥ १७० ॥ जो अविकलं तवं संजमं
च साहू करिज्ज पच्छाऽवि । अन्नियसुयव्व सो नियगमट्ठमचिरेण

साहेइ ॥ १७१ ॥ सुहिओ न चयइ भोए, चयइ जहा
दुक्खिओत्ति अलियमिणं । चिक्कणकम्मोलित्तो न इमो न इमो
परिच्चयई ॥ १७२ ॥ जह चयइ चक्कवट्टी, पवित्थरं तत्तियं मुहुत्तेण ।
न चयइ तहा अहन्नो, दुब्बुद्धी खप्परं दमओ ॥ १७३ ॥ देहो
पिपीलियाहिं, चिलाइपुत्तस्स चालणी व्व कओ । तणुओवि मण
पओसो, न चालिओ तेण ताणुवरिं ॥ १७४ ॥ पाणच्चएऽवि पाव
पिपीलियाएऽवि जे न इच्छंति । ते कह जई अपावा, पावाइं
करेंति अन्नस्स ? ॥ १७५ ॥ जिणपहअपंडियाणं, पाणहराणंऽपि
पहरमाणाणं । न करंति य पावाइं, पावस्स फलं वियाणंता
॥ १७६ ॥ वहमारणअब्भक्खाणदाणपरधणविलोवणाईणं । सव्व
जहन्नो उदओ, दसगुणिओ इक्कसि कयाणं ॥ १७७ ॥ तिव्वयरे
उ पओसे, सयगुणिओ सयसहस्सकोडिगुणो । कोडाकोडिगुणो
वा, हुज्ज विवागो बहुतरो वा ॥ १७८ ॥ केऽत्थ करंतालंबण
इम निहुयणस्स अच्छेरं । जह नियमा खवियंगी, मरुदेवी भगवई
सिद्धा ॥ १७९ ॥ किंपि कहिंपि कयाई, एगे लद्धीहिं केहिंऽवि
निभेहिं । पत्तेयबुद्धलाभा, हवंति अच्छेरयब्भूया ॥ १८० ॥ निहि
संपत्तमहन्नो, पत्थिंतो जह जणो निरुत्तप्पो । इह नासइ तह
पत्तेयबुद्धलच्छिं(च्छि)पडिच्छंतो ॥ १८१ ॥ सोऊण गई सुकुमालिए
तह ससगभसगभइणीए । ताव न वीससियव्वं, सेयट्ठी धम्मिओ
जाव ॥ १८२ ॥ खरकरहतुरयवसभा, मत्तगइंदाऽवि नाम दम्मंति ।
इक्को नवरि न दम्मइ, निरंकुसो अप्पणो अप्पा ॥ १८३ ॥ वरं
मे अप्पा दंतो, संजमेण तवेण य । माऽहं परेहिं दम्मंतो,
बंधणेहिं वहेहिं य ॥ १८४ ॥ अप्पा चेव दमेयव्वो, अप्पा हु
खलु दुद्दमो । अप्पा दंतो सुही होई, अस्सिं लोए परत्थ य
॥ १८५ ॥ निच्चं दोससहगओ जीवो अविरहियमसुहपरिणामो ।
नवरं दिन्ने पसरे, तो देइ पमायमयरेसु ॥ १८६ ॥ अच्चिय

पंदिय पूइय, मक्कारिय पणमिओ महग्घविओ । त तह करेइ
जीवो, पाडेइ जहप्पणो ठाण ॥ १८७ ॥ सीलव्वयाइं जो बहुफ-
लाइँ हतूण सुक्खमहिलसइ । धिइदुब्बलो तवस्सी, कोडीए
कागिणि किणई ॥ १८८ ॥ जीओ जह्वामणसिय, हियइन्छियप
त्थिएहि सुक्खेहि । तोसेऊण न तीरई, जावज्जीवेण सव्वेण
॥ १८९ ॥ सुमिणतराणुभूय, सुक्खं समइन्छिय जहा नत्थि ।
एवमिमपि अईय, सुक्खं सुमिणोवम होई ॥ १९० ॥ पुरनिद्धमणे
जक्खो, महुरामगू तहेव सुयनिहसो । बोहेइ सुविहियजण,
विसूरइ बहु च हियएण ॥ १९१ ॥ निग्गतूण घराओ, न कओ
धम्मो मए जिणक्खाओ । इड्ढिरससायगुरुयत्तणेण न य चेइओ
अप्पा ॥ १९२ ॥ ओसन्नविहारेण, हा जह झीणम्मि आउए सव्वे ।
किं काहामि अहन्नो सपइ सोयामि अप्पाण ॥ १९३ ॥ हा जीव !
पाव भमिहिसि, जाईजोणीसयाइ बहुयाइ । भवसयसहस्सदुल्लहपि
जिणमय एरिस लद्धु ॥ १९४ ॥ पावो पमायवसओ, जीवो
संसारकज्जमुज्जुत्तो । दुक्खेहि न निव्विण्णो सुक्खेहि न चेव
परितुट्ठो ॥ १९५ ॥ परितप्पिएण तणुओ, साहारो जइ घण न
उज्झमइ । सेणियराया त तह, परितप्पतो गओ नरय ॥ १९६ ॥
जीवेण जाणि विसज्जियाणि जाईसएसु देहाणि । थोवेहि तओ
सयलपि तिहुयण हुज्ज पडिहत्थ ॥ १९७ ॥ नहदतमसकेसट्ठिएसु
जीवेण विप्पमुक्केसु । तेसुवि हविज्ज कइलासमेरुगिरिसन्निभा
कूडा ॥ १९८ ॥ हिमवतमलयमदरदीवोदहिधरणिसरिसरासीओ ।
अहिअयरो आहारो, छुहिएणाहारिओ होज्जा ॥ १९९ ॥ ज णेण
जल पीय, घम्मायवजगडिएण तपि इह । सव्वेसुवि अगडतलाय
नईसमुद्देसु नवि हुज्जा ॥ २०० ॥ पीय थणयच्छीर सागरसलि
लाओ होज्ज बहुअयर । ससारम्मि अणते, माऊण अन्नमन्नाण
॥ २०१ ॥ पत्ता य कामभोगा, कालमणत इह सउवभोगा ।

अप्पुन्न पिव मन्नइ, तहवि य जीवो मणे सुक्ख ॥२०२॥ जाणइ य
जहा भोगिड्ढिसंपया सव्वमेव धम्मफलं । तहवि दढमूढहियओ,
पावे कम्मे जणो रमइ ॥ २०३ ॥ जाणिज्जइ चिंतिज्जइ, जम्म
जरामरणसंभवं दुक्खं । न य विसएसु विरज्जई, अहो सुबद्धो
कवडगंठी ॥ २०४ ॥ जाणइ य जह मरिज्जइ, अमरंतंपि हु जरा
विणासेई । न य उव्विग्गो लोओ, अहो रहस्सं सुनिम्मायं
॥ २०५ ॥ दुपयं चउप्पयं बहुपयं च अपयं समिद्धमड्ढयं वा ।
अणवकएऽवि कयंतो, हरइ हयासो अपरितंतो ॥ २०६ ॥ न य
नज्जइ सो दियहो, मरियव्वं चाऽवसेण सव्वेण । आसापास
परद्धो, न करेइ य जं हियं बोज्झो (योद्धो) ॥ २०७ ॥ संझरा-
गजलबुब्बुओवमे, जीविए अ जलबिंदुचंचले । जुव्वणे य नइवेग
सन्निभे, पाव जीव ! किमयं न बुज्झसि ? ॥ २०८ ॥ जं जं
नज्जइ असुइ, लज्जिज्जइ कुच्छणिज्जमेयंति । तं तं मग्गइ अंगं,
नवरमणंगुत्थ पडिकूलो ॥ २०९ ॥ सव्वगहाण पभवो, महागहो
सव्वदोसपायट्टी । कामग्गहो दुरप्पा, जेणभिभूयं जगं सव्वं
॥ २१० ॥ जो सेवइ किं लहइ थामं हारइ दुब्बलो होइ ।
पावेइ वेमणस्सं, दुक्खाणि अ अत्तदोसेणं ॥ २११ ॥ जह कच्छुल्लो
कच्छु, कंडुयमाणो दुहं मुणइ सुक्खं । मोहाउरा मणुस्सा, तह
कामदुहं सुहं बिंति ॥ २१२ ॥ विसयविसं हालहलं, विसयविसं
उक्कडं पियंताणं । विसयविसाइन्नंपिव, विसयविसविसूइया होई
॥ २१३ ॥ एवं तु पंचहिं आसवेहिं रयमायणित्तु अणुसमयं ।
चउगइदुहपेरंत, अणुपरियट्टंति संसारे ॥ २१४ ॥ सव्वगईपक्खंदे,
काहंति अणंतए अकयपुण्णा । जे य न सुणंति धम्मं, सोऊण
य जे पमायंति ॥ २१५ ॥ अणुसिट्ठा य बहुविहं, मिच्छद्दिट्ठी य
जे नरा अहमा । बद्धनिकाइयकम्मा, सुणंति धम्मं न य करंति
॥ २१६ ॥ पंचेव उज्झिऊण, पंचेव य रक्खिऊण भावेण ।

कम्मरयविप्पमुक्का, सिद्धिगइमणुत्तरं पत्ता ॥ २१७ ॥ नाणे दंस-
णचरणे, तवसंजमसमिइगुत्तिपच्छित्ते । दमउस्सग्गववाए, दव्वाइ
अभिग्गहे चेव ॥ २१८ ॥ सद्दहणायरणाए निच्च उज्जुत्त एसणाइ
ठिओ । तस्स भवोअहितरणं, पव्वज्जाए य (स) म्म तु ॥२१९॥
जे घरसरणपसत्ता, छक्कायरिऊ सकिंचणा अजया । नवरं मुत्तूण
घरं, घरसंकमणं कयं तेहिं ॥ २२० ॥ उस्सुत्तमायरंतो, बंधइ
कम्मं सुचिक्कणं जीवो । संसारं च पवड्ढइ, मायामोसं च कुव्वइ
य ॥ २२१ ॥ जइ गिण्हइ वयलोवो, अहव न गिण्हइ सरीर
वुच्छेओ । पासत्थसंकमोऽविय, वयलोवो तो वरमसंगो ॥२२२॥
आलावो संवासो, वीसंभो संथवो पसंगो अ । हीणायारेहिं समं,
सव्वजिणिंदेहिं पडिकुट्ठो ॥ २२३ ॥ अन्नुन्नजंपिएहिं हसिउद्धसि-
एहिं खिप्पमाणो अ । पासत्थमज्झयारे, बलाऽवि जइ वाउली होइ
॥ २२४ ॥ लोएऽवि कुससंसग्गीपियं जणं दुन्नियच्छमइवसणं ।
निंदइ निरुज्जमं पियकुसीलजणमेव साहुजणो ॥ २२५ ॥ निच्च
संकिय भीओ गम्मो सव्वस्स खलियचारित्तो । साहुजणस्स अव-
मओ, मओऽवि पुण दुग्गइं जाइ ॥ २२६ ॥ गिरिसुअपुप्फसुआणं,
सुविहिय ! आहरणकारणविहन्नु । वज्जेज्ज सीलविगले उज्जुय
सीले हविज्ज जई ॥ २२७ ॥ ओसन्नचरणकरणं, जइणो वंदंति
कारणं पप्प । जे सुविइयपरमत्था, ते वंदंते निवारंति ॥ २२८ ॥
सुविहिय वंदावंतो, नासेई अप्पयं तु सुपहाओ । दुविहपहविप्प
मुक्को, कहमप्प न याणई मूढो ॥ २२९ ॥ 卐 वंदइ उभओ
कालंपि चेइयाइं थइथुई (थयत्थुई) परमो । जिणवरपडिमाघरधू-
वपुप्फगंधच्चणुज्जुत्तो ॥ २३० ॥ सुविणिच्छियएगमई, धम्मम्मि
अनन्नदेवओ अ पुणो । न य कुसमएसु रज्जइ पुव्वावरवाहि-
यत्थेसु ॥ २३१ ॥ दट्ठूण कुलिंगीणं तसथावरभूयमद्दणं विविहं ।
धम्माओ न चालिज्जइ देवेहिं सइंदएहिंपि ॥ २३२ ॥ वंदइ

पडिपुच्छई पज्जुवासई साहुणो सययमेव । पढइ सुणइ गुणेइ
य, जणस्स धम्म परिकहेइ ॥ २३३ ॥ दढसीलव्वयनियमो,
पोसहआवस्सएसु अक्खलिओ । महुमज्जमसपंचविहबहुबीयफलेसु
पडिक्कंतो ॥ २३४ ॥ नाहम्मकम्मजीवी, पचक्खाणे अभिक्खमु-
ज्जुत्तो । सव्वं परिमाणकडं, अवरज्झइ तपि संकंतो ॥ २३५ ॥
निक्खमणनाणनिव्वाणजम्मभूमीउ वदइ जिणाण । न य वसइ
साहुजणविरहियम्मि देसे बहुगुणेऽवि ॥ २३६ ॥ परतित्थियाण
पणमण उब्भावण थुणण भत्तिराग च । सक्कार सम्माण दाण
विणय च वज्जेइ ॥ २३७ ॥ पढम जईण दाऊण, अप्पणा
पणमिऊण पारेइ । असई य सुविहिआणं भुजई कयदिसालोओ
॥ २३८ ॥ साहूण कप्पणिज्ज, ज नवि दिन्न कहिंपि किंचि
तहिं । धीरा जहुत्तकारी, सुसावगा त न भुजंति ॥ २३९ ॥
वसहीसयणासणभत्तपाणभेसज्जवत्थपत्ताइ । जइऽवि न पज्जत्त
धणो थोवाऽवि हु थोवय देई ॥ २४० ॥ सवच्छरचाउम्मासिएसु
अट्ठाहियासु य तिहीसु । सव्वायरेण लग्गइ जिणवरपूयातवगुणेसु
॥ २४१ ॥ साहूण चेइयाण य पडिणीय तह अवण्णवाय च ।
जिणपवयणस्स अहिअ सव्वत्थामेण वारेई ॥ २४२ ॥ विरया
पाणिवहाओ, विरया निच्च च अलियवयणाओ । विरया चोरि-
क्काओ विरया परदारगमणाओ ॥ २४३ ॥ विरया परिग्गहाओ,
अपरिमिआओ अणततण्हाओ । बहुदोससकुलाओ नरयगइगमण-
पंथाओ ॥ २४४ ॥ मुक्का दुज्जणमित्ती गहिया गुरुवयणसाहु-
पडिवत्ती । मुक्को परपरिवाओ गहिओ जिणदेसिओ धम्मो ॥२४५॥
तवनियमसीलकलिया सुसावगा जे हवंति इह सुगुणा, तेसिं न
दुलहाइ निव्वाणविमाणसुक्खाइ 卐 ॥ २४६ ॥ सीहज्ज कयावि
गुरू तपि सुसीसा सुनिउणमहुरेहिं । मग्गे ठवति पुणरवि, जह
१२ सेलगपथगो नाय ॥ २४७ ॥ दस दस दिवसे दिवसे, धम्मे

वोहेइ अद्दव अहिअयरे । इअ नंदिसेणसत्ती, तहविय से संजम-निवत्ती ॥ २४८ ॥ कलुसीकओ अ किट्टीकओ अ खयरीकओ मलिणिओ अ । कम्मेहिं एस जीवो, नाऊणऽवि मुज्झई जेण ॥ २४९ ॥ कम्मेहि वज्जसारोवमेहिं जउनंदणोऽवि पडिबुद्धो । सुबहुंपि विसूरंतो, न तरइ अप्पक्खमं काउं ॥ २५० ॥ वाससहस्सऽपि जई काऊणं संजमं सुविउलंपि । अंते किलिट्ठभावो, न विसुज्झइ कंडरीउ व्व ॥ २५१ ॥ अप्पेणऽवि कालेण, केइ जहागहियसीलसामण्णा । साहंति निययकज्ज, पुंडरियमहारिसिव्व जहा ॥ २५२ ॥ काऊण संकिलिट्ठं, सामण्णं दुल्लहं विसोहिपयं । सुज्झिज्जा एगयरो करिज्ज जइ उज्जमं पच्छा ॥ २५३ ॥ उज्झिज्ज अंतरि च्चिय, खंडिय सबलादउ व्व हुज्ज खणं । ओसन्नो सुहलेहड न तरिज्ज व पच्छ उज्जमिउं ॥ २५४ ॥ अवि नाम चक्कवट्टी, चइज्ज सव्वंपि चक्कवट्टिसुहं । न य ओसन्नविहारी दुहिओ ओसन्नयं चयई ॥ २५५ ॥ नरयत्थो ससिराया, बहु भणई देह-लालणासुहिओ । पडिओ मि भए भाउअ ! तो मे जाएह तं देहं ॥ २५६ ॥ को तेण जीवरहिएण, संपय जाइएण हुज्ज गुणो ? । जइऽसि पुरा जायंतो, तो नरए नेव निवडंतो ॥ २५७ ॥ जावाऽऽउ सावसेसं, जाव य थोवोऽवि अत्थि ववसाओ । ताव करिज्जऽप्पहियं, मा ससिराया व सोइहिसि ॥ २५८ ॥ घित्तूणऽवि सामण्णं, संजमजोगेसु होइ जो सिढिलो । पडइ जई वयणिज्जे सोअइ य गओ कुदेवत्तं ॥ २५९ ॥ सुच्चा ते जिअलोए जिणवयणं जे नरा न याणंति । सुच्चाणवि ते सुच्चा जे नाऊण नवि करेंति ॥ २६० ॥ दावेऊण धणनिहिं तेसिं उप्पाडियाणि अच्छीणि । नाऊणऽवि जिणवयणं, जे इह विहलंति धम्मधणं ॥ २६१ ॥ ठाणं उच्चुच्चयरं मज्झं हीणं च हीणतरगं वा । जेण जहिं गंतव्वं, चिट्ठाऽवि से तारिसी होई ॥ २६२ ॥ जस्स गुरुम्मि

परिभयो, साहुस्तु भणायरो खमा तुच्छा । धम्मे म अणहिलासो, अहिलासो दुग्गईए उ ॥ २६३ ॥ सारीरमाणसाण, दुक्खसहस्साण वसणपरिभीया । नाणकुसेण मुणिणो, रागगइंद निरुभति ॥ २६४ ॥ सुग्गइमग्गपईव, नाणं दिंतस्स हुज्ज किमदेय ? । जह त पुलिंदएणं दिन्न सिवगस्स नियगच्छि ॥ २६५ ॥ सिंहासणे निसण्ण सोवाग सेणिओ नरवरिंदो । विज्ज मग्गइ पयओ इय साहुजणस्स सुमनिणओ ॥ २६६ ॥ विज्जाए कास वसतिआए दगसूअरी सिरिं पत्तो । पडिओ मुस वयतो, सुअनिण्हवणा इय अपत्था ॥ २६७ ॥ सयलम्मिऽवि जियलोए, तेण इह घोसिओ अमाघाओ । इक्कऽपि जो दुहत्त, सत्त बोहेइ जिणवयणे ॥ २६८ ॥ सम्मत्तदायगाण दुप्पडियार भवेसु बहुएसु । सव्वगुणमेलियाहिऽवि, उवयारसहस्सकोडीहिं ॥ २६९ ॥ सम्मत्तम्मि उ लद्धे, ठइयाइ नरयतिरियदाराइ । दिव्वाणि माणुसाणि य मोक्खसुहाइ सहीणाइ ॥ २७० ॥ कुसमयसुईण महण, सम्मत्त जस्स सुट्ठिय हियए । तस्स जगुज्जोयकर नाण चरण च भवमहण ॥ २७१ ॥ सुपरिच्छियसम्मत्तो, नाणेणालोइयऽत्थसब्भावो । निव्वणचरणाउत्तो, इच्छियमत्थ पसाहेइ ॥ २७२ ॥ जह मूलताणए पडुरम्मि दुव्वण्णरागवण्णेहि । बीभच्छा पडसोहा, इय सम्मत्त पमाएहिं ॥ २७३ ॥ नरएसु सुरवरेसु य जो बधइ सागरोवम इक्क । पलिओवमाण बधइ कोडिसहस्साणि दिवसेण ॥ २७४ ॥ पलिओवमसखिज्ज, भाग जो बधई सुरगणेसु । दिवसे दिवसे बधइ स वासकोडी असखिज्जा ॥ २७५ ॥ एस कमो नरएसुऽवि, बुहेण नाऊण नाम एयमि । धम्मम्मि कह पमाओ, निमेसमित्तपि कायव्वो ॥ २७६ ॥ दिव्वालकारविभूसणाइ रयणुज्जलाणि य घराइ । रूव भोगसमुदओ, सुरलोगसमो कओ इहय ? ॥ २७७ ॥ देवाण देवलोए ज सुक्ख त नरो

सुभणिओऽवि । न भणइ वाससएणऽवि जस्सऽवि जीहासय हुज्जा ॥ २७८ ॥ नरएसु जाइं अइकक्खडाइँ दुक्खाइँ परमतिक्खाइ । को वण्णेही ताइ ?, जीवंतो वासकोडीऽवि ॥ २७९ ॥ कक्खडदाह सामलिअसिवणवेयरणिपहरणसएहिं । जा जायणाउ पावंति, नारया त अहम्मफल ॥ २८० ॥ तिरिया कसकुमारानिघायवहबंधमारणसयाइ । नऽवि इहयं पावेंता, परत्थ जइ नियमिया हुता ॥ २८१ ॥ आजीव संकिलेसो, सुक्खं तुच्छं उवद्दवा बहुया । नीयजणसिट्ठणावि य, अणिट्ठवासो य माणुस्से ॥२८२॥ चारगनिरोहवहबंधरोगधणहरणमरणवसणाइ । मणसंतावो अजसो विग्गोवणया य माणुस्से ॥ २८३ ॥ चिंतासंतावेहि य, दारिद्दरुआहिं दुप्पउत्ताहिं । लद्धूणऽवि माणुस्सं, मरंति केई सुनिव्विण्णा ॥ २८४ ॥ देवाऽवि देवलोए, दिव्वाभरणाणुरंजियसरीरा । जं परिवडंति तत्तो, त दुक्खं दारुण तेसिं ॥ २८५ ॥ त सुरविमाणविभवं चिंतिय चवण च देवलोगाओ । अइबलियं चिय जं नवि फुट्टइ सयसक्करं हिययं ॥ २८६ ॥ ईसाविसायमयकोहमायालोभेहिं एवमाईहिं । देवाऽवि समभिभूया, तेसिं कत्तो सुहं नाम ? ॥ २८७ ॥ धम्मपि नाम नाऊण, कीस पुरिसा सहति पुरिसाण ? । सामित्ते साहीणे, को नाम करिज्ज दासत्त ? ॥ २८८ ॥ संसारचारए चारए व्व आवीलियस्स बंधेहिं । उव्विग्गो जस्स मणो सो किर आसन्नसिद्धिपहो ॥ २८९ ॥ आसन्नकालभवसिद्धियस्स जीवस्स लक्खण इणमो । विसयसुहेसु न रज्जइ सव्वत्थामेसु उज्जमइ ॥ २९० ॥ हुज्ज व न व देहबल, धिइमइसत्तेण जइ न उज्जमसि । अच्छिहिसि चिरं कालं, बल च कालं च सोअंतो ॥ २९१ ॥ लद्धिल्लियं च बोहिं, अकरिंतोऽणागयं च पत्थितो । अन्न दाइ बोहिं, लब्भिसि कयरेण मुल्लेण ? ॥ २९२ ॥ संघयणकालबलदूसमारुयालंबणाइ घित्तूण । सव्वं चिय नियमधुरं,

निरुञ्चमाओ पमुचति ॥ २९३ ॥ कालरस य परिहाणी, सजम जोगाइ नत्थि खित्ताइ । जयणाइ वट्टियव्वं नहु जयणा भजए भंग ॥ २९४ ॥ समिईकसायगारव्व इंदियमयबंभचेरगुत्तीसु । सज्झायविणयतवसत्तिओ ■ जयणा सुविहियाणं ॥ २९५ ॥ जुगमित्तंतरदिट्ठी, पय पय चक्खुणा विसोहिंतो । अव्वक्खित्त उत्तो, इरियासमिओ मुणी होई ॥ २९६ ॥ कज्जे भासइ भास, अणवज्जमकारणे न भासइ य । विगहविसुत्तियपरिवज्जिओ अ जइ भासणासमिओ ॥ २९७ ॥ बायालमेसणाओ भोयणदोसे य पच सोहेइ । सो एसणाइसमिओ, आजीवी अन्नहा होइ ॥ २९८ ॥ पुव्विं चक्खु परिक्खिय, पमज्जिउं जो ठवेइ गिण्हइ वा । आयाणभंडनिक्खेवणाइ समिओ मुणी होइ ॥ २९९ ॥ उच्चारपासवणखेलजल्लसिंघाणए य पाणविही । सुविवेइए पएसे निसिरंतो होइ तस्समिओ ॥ ३०० ॥ कोहो माणो माया, लोभो हासो रई य अरई य । सोगो भय दुगुंछा, पच्चक्खकली इमे सव्वे ॥ ३०१ ॥ कोहो कलहो खारो, अवरुप्परमच्छरो अणुसओ अ । चडत्तणमणुवसमो, तामसभावो अ संतावो ॥ ३०२ ॥ निच्छोडण निब्भच्छण निराणुवत्तित्तण असवासो । कयनासो अ असमत्तं, बधइ घणचिक्कणं कम्म ॥ ३०३ ॥ युग्मम् ॥ माणो मयऽहंकारो, परपरिवाओ अ अत्तउक्करिसो । परपरिभवोऽवि य तहा, परस्स निंदा असूया य ॥ ३०४ ॥ हीला निरुवयारित्तण निरवणामया अविणओ य । परगुणपच्छायणया, जीवं पाडंति ससारे ॥ ३०५ ॥ युग्मम् ॥ माया कुडग पच्छन्नपावया कूड कवड वंचणया । सव्वत्थ असब्भावो, परनिक्खेवावहारो अ ॥ ३०६ ॥ छल छोम मवइयरो, गूढायारत्तण मई कुडिला । वीसंभघायण पिय भवकोडिसएसुवि नडंति ॥ ३०७ ॥ युग्मम् ॥ लोभो अइसचयसीलया य किलिट्ठत्तण अइममत्तं । कप्पन्नमपरि-

भोगो, नइविनट्ठे य आगल्ल ॥ ३०८ ॥ मुच्छा अइबहुघणलोभया य तब्भावभारणा य सया । बोलंति महाघोरे, जरमरणमहासमुद्दम्मि ॥ ३०९ ॥ युग्मम् ॥ एएसु जो न वट्टिज्जा (वट्टे), तेण अप्पा जहट्ठिओ नाओ । मणुआण माणणिज्जो, देवाणवि देवयं हुज्जा ॥ ३१० ॥ जो भासुरं भुयंगं पयइदाढाविसं विघट्टेइ । तत्तो चिय तस्संतो रोसभुयंगोवमाणमिणं ॥ ३११ ॥ जो आगलेइ मत्तं, कयंतकालोवमं वणगइंदं । सो तेण चिय छुज्जइ, माणगइंदेण इत्थुवमा ॥ ३१२ ॥ विसवल्लिमहागहणं, जो पविसइ साणुवायफरिसविसं । सो अचिरेण विणस्सइ, माया विसवल्लिगहणसमा ॥ ३१३ ॥ घोरे भयागरे सागरम्मि तिमिमगरगाहपउरम्मि । जो पविसइ सो पविसइ, लोभमहासागरे भीमे ॥ ३१४ ॥ गुणदोसबहुविसेसं, पयं पयं जाणिऊण निस्सेसं । दोसेसु जणो न विरज्जइत्ति कम्माण अहिगारो ॥ ३१५ ॥ अट्टट्टहासकेलीकिलत्तणं हासखिड्डुजमगरुई । कंदप्पं उवहसणं, परस्स न करंति अणगारा ॥ ३१६ ॥ साहूण अप्परुई, ससरीरपलोअणा तवे अरई । सुत्थियवन्नो अइपहरिसो य नत्थी सुसाहूण ॥ ३१७ ॥ उव्वेयओ अ अरणामओ अ अरमंतिया य अरई य । कलिमलओ अ अणेगग्गया य कत्तो सुविहियाणं ? ॥ ३१८ ॥ सोगं संतावं अधिइं च मन्नुं च वेमणस्सं च । कारुन्न रुन्नभावं, न साहु धम्मम्मि इच्छंति ॥ ३१९ ॥ भय संखोहविसाओ, मग्गविभेओ विभीसियाओ अ । परमग्गदंसणाणि य, दढधम्माणं कओ हुंति ? ॥ ३२० ॥ कुच्छा चिलीणमलसंकडेसु उव्वेयओ अणिट्ठेसु । चक्खुनियत्तणमसुभेसु नत्थि दव्वेसु दंताणं ॥ ३२१ ॥ एयंपि नाम नाऊण, मुज्झियव्वंति नूण जीवस्स । फेडेऊण न तीरइ अइबलिओ कम्मसंघाओ ॥ ३२२ ॥ जह जह बहुस्सुओ सम्मओ अ सीसगणसंपरिवुडो अ । अविणिच्छिओ अ

समए, तह तह सिद्धतपडिणीओ ॥ ३२३ ॥ परराइ वत्थपाया-
सणोवगरणाइँ एस विभवो मे । अवि य महाजणनेया, अहं ति अह
इड्ढिगारविओ ॥ ३२४ ॥ अरस विरस लूहं जहोववन्नं च
निच्छए भुत्तुं । निद्धाणि पेसलाणि य, मग्गइ रसगारवे गिद्धो
॥ ३२५ ॥ सुस्सूसई सरीरं सयणासणवाहणापसंगपरो । साया
गारवगुरुओ दुक्खस्स न देइ अप्पाणं ॥ ३२६ ॥ तवकुलछाया
भंसो, पंडिच्चप्फसणा अणिट्ठपहो । वसणाणि रणमुहाणि य,
इंदियवसगा अणुहवंति ॥ ३२७ ॥ सद्देसु न रंजिज्जा रूवं दट्ठुं
पुणो न इक्खिज्जा । गंधे रसे अ फासे, अमुच्छिओ उज्जमिज्ज
मुणी ॥ ३२८ ॥ निहयाणि हयाणि य इंदियाणि घाएहऽणं पय
त्तेण । अहियत्थे निहयाइं, हियकज्जे पूयणिज्जाइं ॥ ३२९ ॥
जाइकुलरूवबलसुअतवलाभिस्सरिय अट्ठमयमत्तो । एयाइं चिय
बंधइ, असुहाइँ बहुं च संसारे ॥ ३३० ॥ जाईए उत्तमाए, कुले
पहाणम्मि रूवमिस्सरियं । बलविज्जाय तवेण य, लाभमएण च
जो खिंसे ॥ ३३१ ॥ संसारमणवयग्गं नीयट्ठाणाइं पावमाणो
य । भमइ अणंत कालं, तम्हा उ मए विवज्जिज्जा ॥ ३३२ ॥
युग्मम् ॥ सुट्ठुऽवि उई जयंतो जाइमयाईसु मज्जइ जो उ ।
सो मेअज्जरिसि जहा हरिएसबलु व्व परिहाइ ॥ ३३३ ॥
इत्थिपसुसंकिलिट्ठं, वसहिं इत्थीकहं च वज्जंतो । इत्थिजणसंनि
सिज्जं, निरूवणं अंगुवंगाणं ॥३३४॥ पुव्वरयाणुस्सरणं इत्थिजण
विरहरूवविलवं च । अइबहुअं अइबहुसो, विवज्जयंतो अ आहारं
॥ ३३५ ॥ वज्जंतो अ विभूसं, जइज्ज इह बंभचेरगुत्तीसु । साहु
तिगुत्तिगुत्तो, निहुओ दंतो पसंतो अ ॥ ३३६ ॥ त्रिभिर्विशेषकम्॥
गुज्झोरुवयणकक्खोरुअंतरे तह थणंतरे दट्ठुं । साहरइ तओ
दिट्ठिं, न य बंधइ दिट्ठिए दिट्ठिं ॥ ३३७ ॥ सज्झाएण पसत्थं,
झाणं जाणइ य सव्वपरमत्थं । सज्झाए वट्टंतो खणे खणे जाइ

वेरग्ग ॥ ३३८ ॥ उड्ढमहतिरियलोए, जोइसवेमाणिया य सिद्धी य । सव्वो लोगालोगो, सज्झायविउस्स पच्चक्खो ॥ ३३९ ॥ जो निच्चकाल तवसंजमुज्जओ नवि करेइ सज्झायं । अलस सुहसीलजणं, नवि त ठावेइ साहुपए ॥ ३४० ॥ विणओ सासणे मूलं, विणीओ संजओ भवे । विणयाओ विप्पमुक्कस्स, कओ धम्मो कओ तवो ? ॥ ३४१ ॥ विणओ आवहइ सिरिं, लहइ विणीओ जसं च किर्त्तिं च । न कयाइ दुव्विणीओ, सकज्जसिद्धिं समाणेइ ॥ ३४२ ॥ जह जह खमइ सरीरं, धुवजोगा जह जहा न हायंति । कम्मक्खओ अ विउलो, विवित्तया इंदियदमो [illegible] ॥ ३४३ ॥ जइ ता असक्कणिज्जं, न तरसि काऊण तो इमं कीस । अप्पायत्तं न कुणसि, संजमजयणं जईजोग ? ॥ ३४४ ॥ जायम्मि देहसंदेहयम्मि जयणाइ किंचि सेविज्जा । अह पुण सज्जो अ निरुज्जमो [illegible] तो संजमो कत्तो ? ॥ ३४५ ॥ मा कुणउ जइ तिगिच्छं, अहियासेऊण जइ तरइ सम्मं । अहियासिंतस्स पुणो, जइ से जोगा न हायंति ॥ ३४६ ॥ निच्च पवयणसोहाकराण चरणुज्जुआण साहूण । संविग्गविहारिणं सव्वपयत्तेण कायव्वं ॥ ३४७ ॥ हीणस्सऽवि सुद्धपरूवगस्स नाणाहियस्स कायव्वं जणचित्तग्गहणत्थं, करिंति लिंगावसेसेऽवि ॥ ३४८ ॥ दगपाणं पुप्फफलं, अणेसणिज्जं गिहत्थकिच्चाइं । अजया पडिसेवंती, जइवेसविडंबगा नवरं ॥ ३४९ ॥ ओसन्नया अबोही, पवयणउब्भावणा य बोहिफलं । ओसन्नोऽवि वरंपिहु पवयणउब्भावणापरमो ॥३५०॥ गुणहीणो गुणरयणायरेसु जो कुणइ तुल्लमप्पाणं । सुतवस्सिणो अ हीलइ, सम्मत्तं कोमलं तस्स ॥ ३५१ ॥ ओसन्नस्स गिहिस्स य, जिणपवयणतिव्वभावियमइस्स । कीरइ जं अणवज्जं, दढसम्मत्तस्सऽवत्थासु ॥ ३५२ ॥ पासत्थोसन्नकुसीलनीयससत्तजणमहाच्छंदं । नाऊण तं सुविहिया, सव्वपयत्तेण वज्जंति ॥ ३५३ ॥

यायालमेसणाओ, न रक्खई धाइसिज्जपिंड च । आहारइ अभि
क्खं, विगईओ सन्निहिं खाई ॥ ३५४ सूरप्पमाणभोजी, आहारेई
अभिक्खमाहारं । न य मंडलीइ भुंजइ, न य भिक्खं हिंडई
अलसो ॥ ३५५ ॥ कीवो न कुणइ लोयं, लज्जई पडिमाइ जल्ल
मवणेइ । सोवाहणो अ हिंडइ, बंधइ कडिपट्टयमकज्जे ॥३५६॥
गामं देसं च कुलं, ममायए पीठफलगपडिबद्धो । घरसरणेसु
पसज्जइ, विहरइ य सकिंचणो रिक्को ॥ ३५७ ॥ नहदंतकेसरोमे
जमेइ उच्छोलधोयणो अजओ । वाहेइ य पलियंकं, अइरेगपमा-
णमत्थुरइ ॥ ३५८ ॥ सोवइ य सव्वराइं, नीसट्टमचेयणो न
वा झरइ । न पमज्जंतो पविसइ, निसिहीयावस्सियं न करे ॥३५९॥
पाय पहे न पमज्जइ, जुगमायाए न सोहए इरियं । पुढवीदग
अगणिमारुअवणस्सइतसेसु निरविक्खो ॥३६०॥ सव्वं थोवं उवहिं,
न पेहए न य करेइ सज्झायं । सद्दकरो, झंझकरो लहुओ गणभे-
यतत्तिल्लो ॥३६१ ॥ खित्ताईयं भुंजइ, कालाईयं तहेव अविदिन्नं
गिण्हइ अणुइयसूरे, असणाई अहव उवगरणं ॥ ३६२ ॥ ठवणकुले
न ठवेई, पासत्थेहिं च संगयं कुणई । निच्चमवज्झाणरओ, न य
पेहपमज्जणासीलो ॥ ३६३ ॥ रीयइ य दवदवाए, मूढो परिभवइ
तहय रायणिए । परपरिवायं गिण्हई, निट्ठुरभासी विगहसीलो
॥ ३५४ ॥ विज्जं मंतं जोगं, तेगिच्छं कुणइ भूइकम्मं च ।
अक्खरनिमित्तजीवी, आरंभपरिग्गहे रमइ ॥ ३६५ ॥ कज्जेण विणा
उग्गहमणुजाणावेइ दिवसओ सुअइ । अज्जियलाभं भुंजइ, इत्थि
निसिज्जासु अभिरमइ ॥ ३६६ ॥ उच्चारे पासवणे खेले सिंघाणए
अणाउत्तो । संथारग उवहीणं, पडिक्कमइ वा सपाउरणो ॥३६७॥
न करेइ पहे जयणं, तलियाण तह करेइ परिभोगं । चरइ
अणुबद्धवासे, सपक्खपरपक्खओमाणे ॥ ३६८ ॥ संजोअइ अइबहुअं
इंगाल सधूमगं अणट्ठाए । भुंजइ रूवबलट्ठा, न धरेइ अ पाय

पुच्छणय ॥ ३६९ ॥ अट्टम छट्ठ चउत्थं, संवच्छर चाउमास पक्खेसु । न करेइ सायबहुलो, न य विहरइ मासकप्पेणं ॥३७०॥ नीयं गिण्हइ पिंडं, एगागी अच्छए गिहत्थकहो । पावसुआणि अहिज्जइ, अहिगारो लोगगहणम्मि ॥ ३७१ ॥ परिभवइ उग्गकारी, सुद्धं मग्गं निगूहए बालो । विहरइ सायागुरुओ संजमविगलेसु खित्तेसु ॥ ३७२ ॥ उग्गाइ गाइ हसइ, असंवुडो सइ करेइ कंदप्पं । गिहिकज्जचिंतगोऽवि य, ओसन्ने देइ गिण्हइ वा ॥३७३॥ धम्मकहाओ अहिज्जइ, घरा घरं भमइ परिकहंतो अ । गणणाइ पमाणेण य, अइरित्तं वहइ उवगरणं ॥ ३७४ ॥ बारस बारस तिण्णि य काइयउच्चारकालभूमीओ । अतो बहिं च अहियासि अणहियासे न पडिलेहे ॥ ३७५ ॥ गीयत्थं संविग्गं, आयरिअं मुयइ वलइ गच्छस्स । गुरुणो य अणापुच्छा, जं किंचिवि देइ गिण्हइ वा ॥ ३७६ ॥ गुरुपरिभोगं भुंजइ, सिज्जासंथारउवगरणं जायं । किंतिय तुमंति भासई, अविणीओ गव्विओ लुद्धो ॥३७७॥ गुरुपच्चक्खाणगिलाणसेहबालाउलस्स गच्छस्स । न करेइ नेव पुच्छइ, निद्धम्मो लिंगमुवजीवी ॥ ३७८ ॥ पहगमणवसहिआहार-सुयणथंडिल्लविहिपरिट्ठवणं । नायरइ नेव जाणइ, अज्जावट्टावणं चेव ॥ ३७९ ॥ सच्छंदगमणउट्ठाणसोअणो अप्पणेण चरणेण । समणगुणमुक्कजोगी, बहुजीवखयंकरो भमइ ॥ ३८० ॥ वत्थिव्व वायपुण्णो, परिभमई जिणमयं अयाणंतो । थद्धो निव्विन्नाणो, न य पिच्छइ कंचि अप्पसमं ॥ ३८१ ॥ सच्छंदगमणउट्ठाणसो-अणो भुंजई गिहीणं च । पासत्थाइट्ठाणा, हवंति एमाइया एए ॥ ३८२ ॥ जो हुज्ज उ असमत्थो, रोगेण व पिल्लिओ झुरियदेहो । सव्वमवि जहाभणियं, कयाइ न तरिज्ज काउं जे ॥ ३८३ ॥ सोऽवि य नियपरक्कमववसायधिईबलं अगूहंतो । मुत्तूण कूडचरियं, जई जयंतो अवस्स जई ॥ ३८४ ॥ युग्मम् ॥ अलसो सढोऽ-

पलित्तो आलंबणतप्परो अइपमाई। एवंठिओऽवि मन्नई अप्पाण सुट्ठिओमि (म्हि) त्ति ॥३८५॥ जोऽवि य पाडेमण माय मोसेहि माइ मुद्धजण। तिग्गाममज्झवासी, सो सोयइ कवडखवगु व्व ॥ ३८६ ॥ एगागी पासत्थो, सच्छंदो ठाणवासि ओसन्नो। दुगमाईसंजोगा, जह बहुआ तह गुरू हुंति। ३८७॥ गच्छगओ अणुओगी, गुरुसेवी अनियओ गुणाउत्तो। संजोएण पयाण, संजम आराहगा भणिया॥ ३८८ ॥ निम्ममा निरहंकारा, उवउत्ता नाणद सणचरित्ते। एगखित्ते (क्खेत्ते) सेऽवि ठिया, खवंति पोराणय कम्म ॥ ३८९ ॥ जियकोहमाणमाया, जियलोहपरीसहा य जे धीरा। वुड्ढावासेऽवि ठिया, खवंति चिरसंचिय कम्म ॥ ३९० ॥ पंचसमिया तिगुत्ता, उज्जुत्ता संजमे तवे चरणे। वाससयपि वसंता, मुणिणो आराहगा भणिया ॥ ३९१ ॥ तम्हा सव्वाणुन्ना, सव्व-निसेहो व पवयणे नत्थि। आय वयं तुलिज्जा, लाहाकंखि व्व वाणियओ ॥ ३९२ ॥ धम्मम्मि नत्थि माया, न य कवडं आणुवत्तिभणियं वा। फुडपागडमकुडिल्लं धम्मवयणमुज्जुयं जाण ॥ ३९३ ॥ नवि धम्मस्स भडक्का, उक्कोडा वंचणा य कवडं वा। निच्छम्मो किर धम्मो सदेवमणुयासुरे लोए ॥ ३९४ ॥ भिक्खू गीयमगीए, अभिसेए तहय चेव रायणिए। एवं तु पुरिसवत्थु, दव्वाइ चउव्विहं सेसं ॥ ३९५ ॥ चरणइयारो दुविहो, मूलगुणे चेव उत्तरगुणे य। मूलगुणे छट्ठाणा, पढमो पुण नवविहो तत्थ ॥३९६॥ सेसुक्कोसो मज्झिम जहन्नओ वा भवे चउद्धा उ। उत्तरगुण उणेगविहो, दसणनाणेसु अट्ठट्ठ ॥३९७॥ ज जयइ अगीयत्थो ज च अगीयत्थनिस्सिओ जयइ। वट्टावेइ य गच्छं, अणतसंसारिओ होइ ॥ ३९८ ॥ कह उ ? जयतो साहू, वट्टावेइ य जो उ गच्छं तु। संजमजुत्तो होउ, अणतसंसारिओ होइ ? ॥३९९॥ दव्वं खित्तं काल, भावं पुरिस पडिसेवणाओ य। नवि जाणइ अग्गीओ,

उस्सग्गववाइय चेव ॥ ४०० ॥ जहट्ठियदव्व न याणइ, सचित्ताचित्तमीसियं चेव । कप्पाकप्प च तहा, जुग्गं वा जस्स जं होई ॥ ४०१ ॥ जहट्ठियखित्त न जाणइ, अद्धाणे जणवए अ जं भणियं । कालंपि अ नवि जाणइ, सुभिक्खदुभिक्ख जं कप्पं ॥ ४०२ ॥ भावे हट्ठगिलाणं, नवि याणइ गाढऽगाढकप्पं च । सहुअसहुपुरिसरूवं, वत्थुमवत्थु च नवि जाणे ॥ ४०३ ॥ पडिसेवणा चउद्धा, आउट्टिपमायदप्पकप्पेसु । नवि जाणइ अग्गीओ, पच्छित्त चेव जं तत्थ ॥ ४०४ ॥ जह नाम कोइ पुरिसो, नयणविहूणो अदेसकुसलो य । कंताराडविभीमे, मग्गपणट्ठस्स सत्थस्स ॥ ४०५ ॥ इच्छइ य देसियत्त, किं सो उ समत्थ देसियत्तस्स ? । दुग्गाइं अयाणंतो, नयणविहूणो कह देसे ? ॥ ४०६ ॥ युग्मम् ॥ एवमगीयत्थोऽवि हु, जिणवयणपईवचक्खुपरिहीणो । दव्वाइं अयाणंतो, उस्सग्गववाइयं चेव ॥ ४०७ ॥ कह सो जयउ अगीओ ? कह वा कुणऊ अगीयनिस्साए ? । कह वा करे उ गच्छं ? सबालवुड्ढाउलं सो उ ॥ ४०८ ॥ सुत्ते य इमं भणियं, अप्पच्छित्ते य देइ पच्छित्तं । पच्छित्ते अइमत्तं, आसायण तस्स महई उ ॥ ४०९ ॥ आसायण मिच्छत्तं, आसायणवज्जणा उ सम्मत्तं । आसायणानिमित्तं, कुव्वइ दीहं च संसारं ॥ ४१० ॥ एए दोसा जम्हा, अगीयजयनस्सऽगीयनिस्साए । वट्टावय गच्छस्स य, जो गणं देयगीयस्स ॥ ४११ ॥ अबहुस्सुओ तवस्सी, विहरिउकामो अजाणिऊण पहं । अवराहपयसयाइं, काऊणवि जो न याणेइ ॥ ४१२ ॥ देसियराइयसोहिय, वयाइयारे जो न याणेइ । अविसुद्धस्स न वड्ढइ, गुणसेढी तत्तिया ठाइ ॥ ४१३ ॥ युग्मम् । अप्पागमो किलिस्सइ, जइवि करेइ अइदुक्करं तु तवं । सुंदरबुद्धीइ कयं, बहुयंपि न सुंदरं होई ॥ ४१४ ॥ अपरिच्छियसुयनिहसस्स केवलमभिन्नसुत्तचारिस्स । सव्वुज्जमेणऽवि कयं, अन्नाणतवे बहुं पडइ

॥ ४१५ ॥ जह दाहयम्मिऽवि पेहे, तम्म
पहिओ किलिस्सइ चिय, वह ठिगायाम्मुर्म
कपाकप एसणमणेसण चरणकरणसेहविहिं ।
य, दव्वाइगुणेसु य समग्ग ॥ ४१७ ॥
भज्जारिहिं निरवसेस । उस्सग्गववायविहिं,
जयइ ? ॥ ४१८ ॥ सीसायरियकमेण य,
सत्ताइ । नज्जति बहुविहाइ न चक्खुमित्त
जह उज्जमिउ जाणइ, नाणी तव संजमे
चक्खुमित्तदरिसणसामायारी न याणंति ॥
सत्थापि य, जाणतोऽवि नय जुजइ
इम भयवओ जई नाणी ॥ ४२१ ॥
करणुज्जमम्मि सीभता । निग्गतूण
पमायरण्णम्मि ॥ ४२२ ॥ नाणाहिओ
पमायंतो । नय दुक्कर करंतो, सुट्ठुवि
नाणाहियस्स नाण, पुज्जइ नाणा
इक्कपि नत्थि तम पुज्जए काइ ॥
लिंगग्गहण च दंसणविहीण ।
निरत्थय तस्स ॥ ४२५ ॥ जहा
भागी न हु चदनस्स । एव मु
भागी न हु सुग्गइए ॥ ४२६ ॥
जो न उज्जमई । पवयणपा
॥ ४२७ ॥ चरणकरणपरिहीणो,
सो तिज्ञ य जिणतो कमियत्तुणे
निरायमहव्वयाण परिपालणाइ
एकलइ, भणाहिं को नाम सो
यदयानिरज्जिओ नेव दिक्खिओ

सुबइ गिद्दिदाणधम्माओ ॥ ४३० ॥ सव्वाओगे जइ कोइ, अमच्चो नरवइस्स धित्तूण । आणाहरणे पावइ, वहबंधण दव्वहरण च ॥ ४३१ ॥ तह छक्कायमहव्वयसव्वनिवित्तीउ गिण्हिऊण जई । एगमवि विराहंतो, अमयरण्णो हणइ बोहिं ॥४३२॥ तो हयबोही य पच्छा, कयावराहाणुसरिसमियममियं । पुणवि भवोअहिपडिओ, भमइ जरामरणदुग्गम्मि ॥ ४३३ ॥ जइयाऽणेणं चत्तं, अप्पणय नाणदंसणचरित्तं । तइया तस्स परेसु, अणुकंपा नत्थि जीवेसु ॥ ४३४ ॥ छक्कायरिऊण असंजयाण लिंगावसेसमित्ताणं । बहु अस्संजमपवहो, खारो मइलेइ सुट्ठयरं ॥ ४३५ ॥ किं लिंगविड्डरी-धारणेण कज्जंमि अट्ठिए ठाणे । राया न होइ सयमेव, धारयं चामराडोवे ॥ ४३६ ॥ जो सुत्तत्थविणिच्छियकयागमो मूलउत्तर-गुणोहं । उव्वहइ सयाऽखलिओ सो लिक्खइ साहुलिक्खम्मि ॥ ४३७ ॥ बहुदोससंकिलिट्ठो, नवरं मइलेइ चंचलसहावो । सुट्ठुवि वायामिंतो, कायं न करेइ किंचि गुणं ॥४३८॥ केसिंचि वरं मरणं, जीवियमन्नेसिमुभयमन्नेसिं । दद्दुरदेविच्छाए, अहियं केसिंचि उभयंपि ॥ ४३९ ॥ केसिंचि य परलोगो, अन्नेसिं इत्थ होइ इहलोगो । कस्सवि दुण्णिवि लोगा, दोऽवि हया कस्सई लोगा ॥ ४४० ॥ छज्जीवकायविरओ, कायकिलेसेहिं सुट्ठु गुरुएहिं । नहु तस्स इमो लोगो, हवइऽस्सेगो परो लोगो ॥४४१॥ नरयनिरुद्धमईणं, दंडियमाईण जीवियं सेयं । बहुवायम्मिऽवि देहे, विसुज्झमाणस्स वर मरणं ॥ ४४२ ॥ तवनियमसुट्ठियाणं, कल्लाणं जीवियंपि मरणंपि । जीवंतऽज्जंति गुणा, मयाऽवि पुण सुग्गइं जंति ॥ ४४३ ॥ अहियं मरणं अहियं च जीवियं पावकम्मकारीणं । तमसम्मि पडंति मया, वेरं वड्ढंति जीवंता ॥ ४४४ ॥ अवि इच्छंति य मरणं, नय परपीडं करंति मणसाऽवि । जे सुविइयसुगइपहा, सोयरियसुओ जहा सुलसो ॥ ४४५ ॥ मूलग

कुम्हगा दामगाणि उच्छूलपंटियाओ य । पिडइ अपरितंतो, चउ
प्पया नत्थि य पसूऽवि ॥ ४४६ ॥ तह वत्थपायदंडगउवगरणे
जयणकज्जमुज्जुत्तो । जस्सऽट्ठाए किलिस्सई, त चिय मूढो नऽवि
करेई ॥ ४४७ ॥ अरिहंता भगवंतो, अहियं व हियं व नवि इह
किंचि । वारंति कारवेंति य, घित्तूण जणं बला हत्थे ॥ ४४८ ॥
उवएसं पुण तं दिंति जेण चरिएण कित्तिनिलयाणं । देवाणऽवि
हुंति पहू, किमंग पुण मणुअमित्ताणं ? ॥ ४४९ ॥ वरमउडकिरीडधरो,
चिचइओ चवलकुंडलाहरणो । सक्को हिओवएसा,
एरावणवाहणो जाओ ॥ ४५० ॥ रयणुज्जलाइँ जाइ, बत्तीसवीमाणसयसहस्साइं ।
वज्जहरेण वराइँ, हिओवएसेण लद्धाइं ॥ ४५१ ॥
सुरवइसम विभूइं, जं पत्तो भरहचक्कवट्टीऽवि । माणुसलोगस्स
पहू, तं जाण हिओवएसेण ॥ ४५२ ॥ लद्धूण त सुइसुहं, जिणवयणुवएसममयबिंदुसमं ।
अप्पहियं कायव्वं, अहिएसु मणं न
दायव्वं ॥ ४५३ ॥ हियमप्पणो करिंतो, कस्स न होइ गरूओ
गुरू गण्णो ? । अहियं समायरंतो, कस्स न विप्पच्चओ होइ ?
॥ ४५४ ॥ जो नियमसीलतवसंजमेहिं जुत्तो करेइ अप्पहियं ।
सो देवय व पुज्जो, सीसे सिद्धत्थओ व्व जणे ॥ ४५५ ॥ सव्वो
गुणेहिं गण्णो, गुणाहिअस्स जह लोगवीरस्स । संभतमउडविडवो
सहस्सनयणो सययमेइ ॥ ४५६ ॥ चोरिक्कवंचणाकूडकवडपरदार
दारुणमइस्स । तस्स चिय त अहियं, पुणोऽवि वेरं जणो वहइ
॥ ४५७ ॥ जइ ता तणकंचणलुट्ठ(लिट्ठु?)रयणसरिसोवमो जणो
जाओ । तइया ननु वुच्छिन्नो, अहिलासो दव्वहरणम्मि ॥४५८॥
आजीवगगणनेया, रज्जसिरिं पयहिऊण य जमाली । हियमप्पणो
करिंतो, नय वयणिज्जे इह पडंतो ॥ ४५९ ॥ इंदियकसायगारव
मएहिं सययं किलिट्ठपरिणामो । कम्मघणमहाजालं, अणुसमयं
बंधई जीवो ॥ ४६० ॥ परपरिवायविसाला, अणेगकंदप्पविसय

भोगेहिं । समारत्था जीवा, अरइविणोअं करतेय ॥ ४६१ ॥ आरभपायनिरया, लोइयरिसिणो तहा,कुलिंगी य । दुहओ चुक्का नवर, जीवंति दरिद्दजियलोए ॥ ४६२ ॥ सव्वो न हिंसीयव्वो, जह महिपालो तहा उदयपालो । नय अभयदाणवइणा, जणोव माणेण होयव्व ॥ ४६३ ॥ पाविज्जइ इह वसणं, जणेण ■ छगलओ असत्तुति । न य कोइ सोणियबलिं, करेइ वग्घेण देवाण ॥ ४६४ ॥ वसइ खणेण जीवो, पित्तानिलधाउसिंभखोभेहिं । उज्जमह मा विसीअह, तरतमजोगो इमो दुलहो ॥ ४६५ ॥ पंचिंदियत्तण माणुसत्तण आरिए जणे सुकुलं । साहुसमागम सुणणा, सद्दहणाऽरोग पव्वज्जा ॥ ४६६ ॥ आउं संविल्लंतो, सिढिलंतो बंधणाइँ सव्वाइं । देहट्ठिइं मुयंतो, झायइ कलुणं बहु जीवो ॥ ४६७ ॥ इक्कऽपि नत्थि जं सुट्ठु सुचरियं जह इमं बलं मज्झ । को नाम दढक्कारो, मरणंते मदपुण्णस्स ? ॥ ४६८ ॥ युग्मम् ॥ सूलविसअहिविसूईपाणीसत्थग्गिसंभमेहिं च । देहंतरसंकमण, करेइ जीवो मुहुत्तेण ॥ ४६९ ॥ कत्तो चिंता सुचरियतवस्स गुणसुट्ठियस्स साहुस्स ? । सोग्गइगमपडिहत्थो, जो अच्छइ नियमभरियभरो ॥ ४७० ॥ साहंति अ फुडवियडं, मासाहससउणसरिसया जीवा । न य कम्मभारगरुयत्तणेण तं आयरंति तहा ॥ ४७१ ॥ वग्घमुहम्मि अइगओ, मंस दंततराउ कड्ढेइ । मा साहसति जपइ, करेइ न य तं जहाभणियं ॥ ४७२ ॥ परिअट्टिउण गंथत्थवित्थरं निहसिऊण परमत्थं । तं तह करेइ जह तं, न होइ सव्वंपि नडपढियं ॥ ४७३ ॥ पढइ नडो वेरग्गं, निव्विज्जिज्जा य बहुजणो जेण । पढिऊण तं तह सढो, जालेण जलं समोअरइ ॥ ४७४ ॥ कह कह करेमि कह मा करेमि कह कह कयं बहुकयं मे । जो हिययसंपसार, करेइ सो अइकरेइ हियं ॥ ४७५ ॥ सिढिलो अणायरकओ, अवसवसकओ तहा कयावकओ।

मयर्य पमत्तसीलस्स, संजमो केरिसो होज्जा ? ॥ ४७६ ॥ चदुव्व पाग्पक्खे, परिहाइ पए पए पमायपरो । तह उग्घरनिघरनिरगणो य पय इच्छिय लहइ ॥ ४७७ ॥ भीओव्विग्गा निलुक्को, पागड-पच्छन्नदोससयकारी । अप्पयय जणतो, जणस्स धी जीविय नियइ ॥४७८॥ न तहिं दिवसा पक्खा, मासा वरिसावि संगणिज्जन्ति । जे मूलउत्तरगुणा, अक्खलिया ते गणिज्जन्ति ॥ ४७९ ॥ जो नवि दिणे दिणे संकलेइ के अज्ज अज्जिया मि गुणा ? । अगुणेसु अ नहु खलिओ, कह सो उ करिज्ज अप्पहिअं ? ॥ ४८० ॥ इय गणिय इय तुलिय इय बहुहा दरिसिय नियमिय च । जइ तहवि न पडिबुज्झइ, किं कीरइ ? नूण भवियव्व ॥ ४८१ ॥ किमग ॥ पुणो जेण, संजमसेढी सिढिलीकया होई । सो त चिय पडिवज्जइ, दुक्ख पच्छा उ उज्जमई ॥ ४८२ ॥ जइ सव्व उवलद्ध, जइ अप्पा भाविओ उवसमेण । काय वाय च मण, उप्पहेणं जह न देई ॥४८३॥ हत्थे पाए निक्खिवे, काय चालिज्ज तपि कज्जेण । कुम्मो व्व सए अंगे, अंगोवगाइ गोविज्जा ॥ ४८४ ॥ विकहं विणोयभास अंतरभासं अवक्कभास च । ज जस्स अणिट्ठमपुच्छिओ य भास न भासिज्जा ॥ ४८५ ॥ अणवट्ठिय मणो जस्स, झायइ बहुयाइ अट्टमट्टाइ । त चिंतिअ च न लहइ, संचिणइ अ पावकम्माइ ॥ ४८६ ॥ जह जह सव्वुवलद्ध, जह जह सुचिरं तवो धणे वुच्छ । तह तह कम्मभरगुरू, संजमनिव्वाहिरो जाओ ॥ ४८७ ॥ विज्जप्पो जह जह ओसहाइ पिज्जेइ वायहरणाइ । तह तह से अहिययर, वाएणाऊरिय पुट्टं ॥ ४८८ ॥ दड्ढजउ-मकज्जकर, भिन्न सख न होइ पुण करण । लोहं च तबविद्ध, न गइ परिकम्मण किंचि ॥ ४८९ ॥ को दाही उवएस, चरणा-लसयाण दुव्विअड्ढाण ? । इदस्स देवलोगो, न कहिज्जइ जाण-माणस्स ॥ ४९० ॥ दो चेव जिणवरेहिं, जाइजरामरणविप्पमुक्केहिं ।

लोगम्मि पहा भणिया, सुरसमण सुसावगो वाऽवि ॥ ४९१ ॥ भावच्चणमुग्गविहारया य दव्वच्चणं तु जिणपूया । भावच्चणाउ भट्ठो, हविज्ज दव्वच्चणुज्जुत्तो ॥ ४९२ ॥ जो पुण निरच्चणो च्चिय, सरीरसुहकज्जमित्ततल्लिच्छो । तस्स नहि बोहिलाभो, न सुगई नेय परलोगो ॥ ४९३ ॥ कंचणमणिसोवाणं, थंभसहस्सूसियं सुवण्णतलं । जो कारिज्ज जिणहरं, तओऽवि तवसंजमो अहिओ ॥ ४९४ ॥ निब्बीए दुब्भिक्खे, रण्णा दीवंतराओ अन्नाओ । आणेऊणं बीअं, इह दिन्नं कासवजणस्स ॥ ४९५ ॥ केहिवि सव्वं खइयं, पइन्नमन्नेहिं सव्वमद्धं च । वुत्तं गयं च केई, खित्ते खुट्टंति संतत्था ॥ ४९६ ॥ राया जिणवरचंदो, निब्बीयं धम्मविरहिओ कालो । खित्ताइं कम्मभूमी, कासवगो य चत्तारि ॥ ४९७ ॥ अस्संजएहिं सव्वं, खइअं अद्धं च देसविरएहिं । साहूहिं धम्मबीअं, उत्तं नीअं च निप्फत्तिं ॥ ४९८ ॥ जे ते सव्वं लहिउं, पच्छा खुट्टंति दुब्बलधिईया । तवसंजमपरितंता इह ते ओहरिअसीलभरा ॥ ४९९ ॥ आणं सव्वजिणाणं, भंजइ दुविहं पहं अइक्कंतो, आणं च अइक्कंतो भमइ जरामरणदुग्गम्मि ॥५००॥ जइ न तरसि धारेउं, मूलगुणभरं सउत्तरगुणं च । मुत्तूण तो तिभूमी, सुसावगत्तं वरतरागं ॥ ५०१ ॥ अरिहंतचेइआणं, सुसाहुपूयारओ दढायारो । सुस्सावगो वरतरं, न साहुवेसेण चुअधम्मो ॥ ५०२ ॥ सव्वंति भाणिऊणं, विरई खलु जस्स सव्विया नत्थि । सो सव्वविरइवाई, चुक्कइ देसं च सव्वं च ॥ ५०३ ॥ जो जहवायं न कुणइ, मिच्छद्दिट्ठी तओ हु को अन्नो ? वड्ढेइ य मिच्छत्तं, परस्स संकं जणेमाणो ॥ ५०४ ॥ आणाए च्चिय चरणं, तब्भंगे जाण किं न भग्गंति ? । आणं च अइक्कंतो, कस्साएसा कुणइ सेसं ? ॥ ५०५ ॥ संसारो अ अणंतो, भट्ठचरित्तस्स लिंगजीविस्स । पंचमहव्वयतुंगो, पागारो भल्लिओ जेण ॥५०६॥

न करेमित्ति भणित्ता, त चेव निसेवए पुणो पाव । पच्चक्खमुसावाई, मायानियडीपसगो य ॥ ५०७ ॥ लोएऽवि जो ससूगो, अलिअं सहसा न भासए किंचि । अह दिक्खिओऽवि अलियं, भासइ तो किंच दिक्खाए ? ॥५०८॥ महव्वयअणुव्वयाइ, छड्डेउ जो तवं चरइ अन्न । सो अन्नाणी मूढो, नावाबु (बु) ड्डो मुणेयव्वो ॥ ५०९ ॥ सुबहु पासत्थजण, नाऊण जो न होइ मज्झत्थो । नय साहेइ सकज्ज, कागं च करेइ अप्पाण ॥५१०॥ परिचिंतिऊण निउण, जइ नियमभरो न तीरए वोढु । परचित्तरजणेण, न वेसमित्तेण साहारो ॥५११॥ निच्छयनयस्स चरणस्सुवघाए नाणदसणवहोऽवि । ववहारस्स उ चरणे, हयम्मि भयणा उ सेसाण ॥ ५१२ ॥ सुज्झइ जई सुचरणो, सुज्झइ सुस्सावओऽवि गुणकलिओ । ओसन्नचरणकरणो, सुज्झइ सविग्गपक्खरुई ॥५१३॥ सविग्गपक्खियाण, लक्खणमेय, समासओ भणिय । ओसन्नचरणकरणाऽवि जेण कम्म विसोहंति ॥ ५१४ ॥ सुद्ध सुसाहुधम्म, कहेइ निंदइ य नियमायार । सुतवस्सियाण पुरओ, होइ य सव्वोमरायणीओ ॥ ५१५ ॥ वन्दइ नय वंदावइ, किइकम्म कुणइ कारवे नेय । अत्तट्ठा नवि दिक्खइ देइ सुसाहूण बोहेउ ॥५१६॥ ओसन्नो अत्तट्ठा, परमप्पाण च हणइ दिक्खतो । त छुहइ दुग्गईए, अहिययर बुड्डइ सय च ॥ ५१७ ॥ जह सरणमुवगयाण, जीवाण निकितए सिरे जो उ । एव आयरिओऽवि हु, उस्सुत्त पन्नवतो य ॥ ५१८ ॥ सावज्जजोगपरिवज्जणा उ सव्वुत्तमो जईधम्मो । बीओ सावगधम्मो, तइओ सविग्गपक्खपहो ॥ ५१९ ॥ सेसा मिच्छद्दिट्ठी, गिहिलिङ्गकुलिङ्गदव्वलिङ्गेहिं । जह तिण्णि य मुक्खपहा ससार पहा तहा तिण्णि ॥ ५२० ॥ ससारसागरमिण, परिब्भमतेहिं सव्वजीवेहिं । गहियाणि य मुक्काणि य अणतसो दव्वलिङ्गाइ ॥ ५२१ [illegible]स्सो जो पुण, न मुयइ बहुसोऽवि [illegible]

संविग्गपक्खियत्तं, करिज्ज लब्भिहिसि तेण पहं ॥ ५२२ ॥ कंतारोहमद्धाणओमगेलन्नमाइकज्जेसु । सव्वायरेण जयणाइ कुणइ जं साहुकरणिज्जं ॥ ५२३ ॥ आयरतरसंमाणं सुदुक्करं माणसंकडे लोए । संविग्गपक्खियत्तं, आसन्नेण फुडं काउं ॥ ५२४ ॥ सारणचइआ जे गच्छनिग्गया पविहरंति पासत्था । जिणवयणबाहिराऽवि य, ते उ पमाणं न कायव्वा ॥ ५२५ ॥ हीणस्सऽवि सुद्धपरूवगस्स संविग्गपक्खवायस्स । जा जा हविज्ज जयणा, सा सा से निज्जरा होइ ॥ ५२६ ॥ सुक्काइयपरिसुद्धे, सइ लाभे कुणइ वाणिओ चिट्ठं । एमेव य गीयत्थो, आयं दट्ठुं समायरइ ॥ ५२७ ॥ आमुक्कजोगिणो च्चिअ, हवइ थोवाऽवि तस्स जीवदया । संविग्गपक्खजयणा, तो दिट्ठा साहुवग्गस्स ॥ ५२८ ॥ किं मूसगाण अत्थेण ? किं वा कागाण कणगमालाए ? । मोहमलखवलिआणं, किं कज्जुवएसमालाए ? ॥ ५२९ ॥ चरणकरणालसाणं, अविणयबहुलाण सययऽजोगमिणं । न मणी सयसाहस्सो, आवज्झइ कुच्छभासस्स ॥५३०॥ नाऊण करयलगयाऽऽमलं व सब्भावओ पहं सव्वं । धम्मम्मि नाम सीइज्जइत्ति कम्माइं गुरुआइं ॥ ५३१ ॥ धम्मत्थकाममुक्खेसु जस्स भावो जहिं जहिं रमइ । वेरग्गेगंतरसं न इमं सव्वं सुहावेइ ॥ ५३२ ॥ संजमतवालसाणं, वेरग्गकहा न होइ कण्णसुहा । संविग्गपक्खियाणं, हुज्ज व केसिंचि नाणीणं ॥ ५३३ ॥ सोऊण पगरणमिणं, धम्मे जाओ न उज्जमो जस्स । न य जणियं वेरग्गं, जाणिज्ज अणंतसंसारी ॥ ५३४ ॥ कम्माण सुबहुआणुवसमेण उवगच्छई इमं भव्वं । कम्ममलचिक्कणाणं, वच्चइ पासेण भन्नंतं ॥ ५३५ ॥ उवएसमालमेयं जो पढइ सुणइ कुणइ वा हियए । सो जाणइ अप्पहियं नाऊण सुहं समायरई ॥ ५३६ ॥ धंतमणिदामससिगयणिहिपयपढमक्खराभिहाणेणं । उवएसमालपगरणमिणमो रइअं हियट्ठाए ॥ ५३७ ॥ जिणवयणकप्परुक्खो,

भणेगसुत्तत्थसालविन्छिओ । तवनियमकुसुमगुच्छो, सुग्गइफल-बंधणो जयइ ॥ ५३८ ॥ जुग्गा सुसाहुवेरग्गिआण परलोगपत्थिआण य । संविग्गपक्खिआणं, दायव्वा बहुसुआण य ॥ ५३९ ॥ इय धम्मदासगणिणा जिणवयणुवएसकज्जमालाए । मालव्व विविहकुसुमा, कहिआ य सुसीसवग्गस्स ॥ ५४० ॥ संतिकरी वुड्ढिकरी, कल्लाणकरी सुमंगलकरी य । होइ कहगस्स परिसाए, तह य निव्वाणफलदाई ॥ ५४१ ॥ इत्थ समप्पइ इणमो, मालाउवएस पगरणं पगयं । गाहाण सव्वग्गं, पंचसया चेव चालीसा ॥५४२॥ जाव य लवणसमुद्दो, जाव य नक्खत्तमंडिओ मेरू । ताव य रइया माला, जयम्मि थिरथावरा होउ ॥ ५४३ ॥ अक्खरमत्ताहीणं, जं चिय पढियं अयाणमाणेण । तं खमह मज्झ सव्वं, जिणवयणविणिग्गया वाणी ॥ ५४४ ॥

॥ इति श्रीधर्मदासगणिविरचितमुपदेशमालाप्रकरणम् ॥

श्री जिनस्तवनम्

शान्तो वेषः शमसुखफला श्रोत्ररम्या गिरस्ते, शान्तं रूपं व्यसनिषु दया साधुषु प्रेमबुद्धिः । इत्थम्भूते क्षितहतिपरे त्वय्य सगावबोधे, प्रेमस्थाने किमिति कृपणा द्वेषमुत्पादयन्ति ॥ १ ॥ अविशयवती सर्वा चेष्टा, वचो हृदयंगमं, शमसुखफलं प्राप्तो धर्मः, सुदृढशुभसंश्रयं । मनसि करुणा स्फीता, रूपं परं नयनामृतम्, किमिति सुमते तद्यन्न स्यात्प्रसादकरं सताम् ॥ २ ॥ निरस्तदोषे पितरीव वत्सले, कृपात्मने भ्रातरि सौम्यदर्शने । हितोपदेशे त्वय्यपि ये पराङ्मुखा पराङ्मुखास्ते ननु सर्वसंपदाम् ॥ ३ ॥ सर्वसत्त्वहितकारिणि नाथे, न प्रसीदति मतस्त्वयि यस्य । मातुषाकृतिविनिस्तृतमूर्तेरन्तरं किमिह तस्य पशोर्वा ॥ ४ ॥ त्वयि

कार्मणिके न यस्य भक्तिर्जगदभ्युद्धरणोद्यतस्यभावे । नहि तेन समोऽधमः पृथिव्यामथवा नाथ न भाजनं गुणानाम् ॥ ४ ॥ एवंविधे शास्तरि वीतदोषे, महाकृपालौ परमार्थवेदे । मध्यस्थभावोऽपि हि शोच्य एव, त्वद्‌द्वेषदग्धेषु क एव वादः ॥६॥ न तानि चक्षूंषि न यैर्निरीक्ष्यसे, न तानि चेतांसि न यैर्विचिन्त्यसे । न ता गिरो या न वदन्ति ते गुणा, न ते गुणा ये न भवन्तमाश्रिता । ७ ॥ तदक्षुरीक्ष्यसे येन, तन्मनो येन चिन्त्यसे । सज्जनानन्दजननी, सा वाणी स्तूयसे यया ॥ ८ ॥ न यान्ति जिनेन्द्र गुणा क्षयम्, मम तु शक्तिरुपैति परिक्षयम् । निगदितैर्नैर्बहुभिरिहापरैरपरिमाणगुणोऽसि नमोऽस्तु ते ॥ ९ ॥

श्रीपञ्चपरमेष्ठिस्तवनम्

नम्रामरस्वरकिरीटनिविष्टशोणरत्नप्रभापटलपाटलितांघ्रिपीठाः । तीर्थेश्वराः शिवपुरीपथसार्थवाहा निःशेषवस्तुपरमार्थविदो जयन्ति ॥ १ ॥ लोकाग्रभागभवना भवभीतिमुक्ता ज्ञानावलोकितसमस्तपदार्थसार्थाः । स्वाभाविकस्थिरनिविष्टसुखैः समृद्धाः सिद्धा विलीनघनकर्ममला जयन्ति ॥ २ ॥ आचारपंचकसमाचरणप्रवीणाः सर्वज्ञशासनभरैकधुरंधरा ये । ते सूरयो दमितदुर्दमवादिवृन्दा निःशेषशास्त्रकरणप्रवणा जयन्ति ॥ ३ ॥ सूत्रं यतीनतिपटुस्फुटयुक्तियुक्तं युक्तिप्रमाणनयभंगगभीरम् । ये पाठयन्ति वरसूरिपदस्य योग्यास्ते वाचकाश्चतुरचारगिरो जयन्ति ॥ ४ ॥ सिद्धयंगनासमसमागमबद्धवाञ्छा, संसारसागरसमुत्तरणैकचित्ताः । ज्ञानादिभूषणविभूषितदेहभागा रागादिघातरतयो यतयो जयन्ति ॥ ५ ॥ अर्हतस्त्रिजगद्वन्द्यान् त्रिलोकेश्वरपूजितान् । त्रिकालभावसर्वज्ञान् त्रिविधेन

नमाम्यहं ॥ ६ ॥ सर्वजगद्वंदनीयान् सिद्धान् लोकाग्रसंस्थितान् । नष्टाष्टकर्मनिर्मुक्तान्, नित्यं वंदे शिवालयान् ॥ ७ ॥ पंचविधाचाररतान् प्रशमयमनायकान् । आचार्यान् सततं वंदे शरण्यान् भवदेहिनाम् ॥ ८ ॥ द्वादशांगीरुपूर्वास्यश्रुतसागरपारगान् । उपदेष्टॄनुपाध्यायान् नमयोः सध्ययोस्तथा ॥ ९ ॥ निर्वाणसाधकान् साधून्, सर्वजीवदयापरान् । व्रतशीलतपोयुक्तान् वन्दे सद्गतिकाङ्क्षिण ॥१०॥ एष पंचनमस्कारः सर्वपापप्रणाशनः । मंगलानाञ्च सर्वेषां प्रथमो भवतु मंगलम् ॥ ११ ॥

श्रीनाभेयस्तवनम्

प्रणमन्नरामरभुजगेंद्रमौलिमालाभिरर्चिताङ्घ्रियुगम् । वंदे युगादिनाथं भक्तिप्रणतोत्तमांगेन ॥ १ ॥ एनस्तव जन्मदिने जगदानंदेन पूरितं नाथ । किल अपि नारकिणोऽपि जातो नाथोऽयमिति बुद्ध्या ॥ २ ॥ उपलभ्य केवलालोकभानुना धर्मरसमकल्पद्रुमं । लोके प्रकटितमादौ, जिनेन्द्र भवतैव मोहान्धे ॥ ३ ॥ मूर्च्छाभ्रमनुपनीतं भुवनं रागादिकालकूटेन । अमृतायितममलेन त्वदीयवचनेन हे नाथ ॥ ४ ॥ भवदीयवचनरज्जु प्रभुगुणाय यदि भवेदिय नैव । जायेत नरककूपपतनकसुखार्तः प्रभो जगत ॥ ५ ॥ चिन्तामणिकल्पतरू दूरत एवावशिष्टौ भवता । चिन्ताकल्पनयोगातस्ते हि दाने न तौ दक्ष ॥ ६ ॥ भक्तिभरनिर्भरमना भवाम्यहमनारतं यथा भवति । कारुणिक कृपां कृत्वा महतीं कुरु आ तथा नाथ ॥ ७ ॥ इति यहमन्यत्नाप्यर्धार्थिर्महमथवनैर्नामनुतो भक्त्या । सद्बोधिदायमकर्तुं इच्छु भवतय आनंय ॥ ८ ॥

सिरिवद्धमाणसामिथवो

नमिऊण सरसमत्थियचक्कसुमचमरपविदुल्ललियं । भवियाण भवरिणासं कमजुयलं वद्धमानस्स ॥ १ ॥ सरसय पणईयणवच्छलस्स दालिद्दुक्खदलणस्स । धीरस्स मोक्खपद्दायगस्स विन्नत्तियं काई ॥ २ ॥ भयवं भणाइसंसारसागरे भीसणे भमन्तेण । वयणंपि न तुम्ह सुयं अच्छउ ता दंसणं नाह ॥ ३ ॥ जइ पुण कहंपि जयगुरु अन्नभवे सामि पहिओ हुन्तो । ता ई दुहसयपउरे संसारे नेय हिंडन्तो ॥ ४ ॥ नारयतिरिनरामरभवेसु दुक्खाइं सामि विसहंतो । भमिओ अहं अणाहो तुह दंसणविरहिओ नाह ॥ ५ ॥ अन्नाणमोहमूढो सामिय तुह सासणं अयाणंतो । छज्जीवकायमज्झे निहओ नियकम्मदोसेण ॥ ६ ॥ चुल्सीइजोणिलक्खेसु नाह दुक्खाइं जाइं सहियाइं । ताइं तुमच्चिय, जाणइ, को अन्नो साहिउं तरई ॥ ७ ॥ पयडो वि तुमं जयगुरू सुमभेयय सयलतिहुयणाभोओ । मोहंधेण न दिट्ठो उल्लुएण दिणयरोव्व जहा ॥ ८ ॥ अह एइ वि दंसणावरणकम्म उवसमवसेण अह नाह । दिट्ठो अदिट्ठपुव्वो भवसयमहणो तुम देव ॥ ९ ॥ ता सुकयत्थो सामिय अज्ज महानिव्वुइं अहं पत्तो । जं सयलसुक्खजणओ दिट्ठो ■ कप्परुक्खोव्व ॥ १० ॥ जह मरुभूमिमज्झे तण्हासुसिएण पंथिएण नरेण । लब्भई पवरजलोहो तह सामि तुमं मए पत्तो ॥ ११ ॥ भयगिरिनईए जरमरणसलिल अणवरय हीरमाणेण । तडितरुवर पालवोव्व नाह तं पाविओ इहिं ॥ १२ ॥ दालिद्दुक्खसंतावियएण पुरिसेण हीणविहवेण । जह लब्भइ पवरनिही तह सामि तुमं मए पत्तो ॥ १३ ॥ संसारोयहिमज्झे मोहमहावत्तभंगुरतरंगे । बुड्डंतेण महायस लद्धो तं जाणवत्तव्व ॥ १४ ॥ किं नाह महारयणं किं वा चिन्तामणिव्व ■ वीर । जेण तुह दंसणेण अउव्वतोसो

मई जाओ ॥ १५ ॥ एत्रपि नाह मुत्त पहुमो देयत्तण मए पत्तं। नय एरिसो पमोओ जाओ जह दसणे तुम्ह ॥ १६ ॥ ता पसिय पसिय सामिय सफलं मह्मियमदसणं कुणसु । तिहुअण अब्भ हिएण सासयसिनसोक्खदाणेण ॥ १७ ॥ इय निस्तो सिरिवद्धमाण सुरमसुरसवरपमुदेहिं । धावहि कम्ममलोह नियबोहपयच्छणजलेणं ॥ १८ ॥ जइवि तुम गयनेहो जइवि तुमं सयलमुवनाधारो । तहवि तुमं चिय सरण सामिय ससारभीयाण ॥ १९ ॥ भयव तुह गुणसरणे ज सुह होइ भव्वसत्ताण । कत्तो ममपुरंदरहरि हरादसणेणावि ॥ २० ॥

कलिकालसर्वज्ञ-श्रीहेमचन्द्राचार्यविरचितम्

श्रीवीतरागस्तोत्रम्

य परात्मा परञ्ज्योतिः, परम परमेष्ठिनाम । आदित्यवर्णं तमस, परस्तादामनन्ति यम् ॥ १ ॥ सर्वे येनोदमूल्यन्त, समूलाः क्लेशपादपा । मूर्ध्ना यस्मै नमस्यन्ति, सुरासुरनरेश्वरा ॥ २ ॥ प्रावर्तन्त यतो विद्या, पुरुषार्थप्रसाधिका । यस्य ज्ञान भवद्भावि-भूतभावावभासकृत् ॥ ३ ॥ यस्मिन्विज्ञानमानन्द, ब्रह्म चैकात्मता गतम् । स श्रद्धेय स च ध्येय, प्रपद्ये शरण च तम् ॥ ४ ॥ तेन स्या नाथवाँस्तस्मै, स्पृहयेय समाहित । तत कृतार्थो भूयास भवेय तस्य किङ्कर ॥ ५ ॥ तत्र स्तोत्रेण कुर्यां च पवित्रा स्वां सरस्वतीम । इद हि भवकान्तारे जन्मिना जन्मन फलम् ॥ ६ ॥ क्वाहं पशोरपि पशु-र्वीतरागस्तव क च ? । उत्तितीर्षुररण्यानीं

पङ्कया पङ्क्तिरिवास्यत. ॥ ७ ॥ तथापि श्रद्धामुग्धोऽहं, नोपालभ्य स्खलन्नपि । विशृङ्खलापि वाग्वृत्तिः, श्रद्दधानस्य शोभते ॥ ८ ॥ श्रीहेमचन्द्रप्रभवाद्वीतरागस्तवादित' । कुमारपालभूपाल', प्राप्नोतु फलमीप्सितम् ॥ ९ ॥

इति प्रथमप्रकाशः

प्रियङ्गु-स्फटिक-स्वर्ण-पद्मरागाञ्जनप्रभ । प्रभो, तवाधौत-शुचि, काय कमिव नाक्षिपेत् ॥ १ ॥ मन्दारदामवन्नित्य-मवा-सितसुगन्धिनि । तवाङ्गे भृङ्गता यान्ति, नेत्राणि सुरयोषिताम् ॥२॥ दिव्यामृतरसास्वाद-पोषप्रतिहता इव । समाविशन्ति ते नाथ !, नाङ्गे रोगोरगव्रजा ॥ ३ ॥ त्वय्यादर्शतलालीन-प्रतिमाप्रतिरूपके । क्षरत्स्वेदविलीनत्व-कथाऽपि वपुष' कुत' ? ॥ ४ ॥ न केवल रागमुक्त, वीतराग ! मनस्तव । वपु स्थित रक्तमपि, क्षीरधारा-सहोदरम् ॥ ५ ॥ जगद्विलक्षण कि वा, तवान्यद्वक्तुमीश्महे ? । यदविस्रमबीभत्स शुभ्र मासमपि प्रभो ! ॥ ६ ॥ जलस्थलसमुद्-भूता, सन्त्यज्य सुमन'स्रज' । तव नि श्वाससौरभ्य-मनुयान्ति मधुव्रता ॥ ७ ॥ लोकोत्तरचमत्कारकरी तव भवस्थिति । यतो नाहारनीहारौ, गोचरश्चर्मचक्षुषाम् ॥ ८ ॥

इति-द्वितियप्रकाश

सर्वाभिमुख्यतो नाथ ! तीर्थकृन्नामकर्मजात् । सर्वथा सम्मुखीनस्त्व-मानन्दयसि यत्प्रजा ॥ १ ॥ यद्योजनप्रमाणेऽपि, धर्मदेशनसद्मनि । सम्मान्ति कोटिशस्तिर्यग्नृदेवा सपरिच्छदा ॥ २ ॥ तेषामेव स्वस्वभाषा-परिणाममनोहरम् । अप्येकरूप वचन, यत्ते धर्मावबोधकृत् ॥ ३ ॥ साग्रेऽपि योजनशते, पूर्वोत्पन्ना

दाम्बुदा । यदस्त्रसा विलीयन्ते, त्वद्विहारानिलोर्मिभिः ॥ ४ ॥
निर्भरंति यद्भूमौ, मूषका शलभा शुका । क्षणेन क्षितिपक्षिप्ता,
नीतय इवेतय ॥ ५ ॥ स्त्रीक्षेत्रपद्रादिभवो यद्वैराग्निः प्रशाम्यति ।
त्कृपापुष्करावर्त्त-वर्षादिव भुवस्तले ॥ ६ ॥ त्वत्प्रभावे भुवि
म्यत्यशिवोच्छेदडिण्डिमे । सम्भवंति न यन्नाथ ! मारयो
जनार्दय ॥ ७ ॥ कामवर्षिणि लोकाना, त्वयि विश्ववत्सले ।
तिवृष्टिरवृष्टिर्वा, भवेद्यत्नोपतापकृत् ॥ ८ ॥ स्वराष्ट्र–परराष्ट्रेभ्यो,
त्क्षुद्रोपद्रवा द्रुतम् । विद्रवन्ति त्वत्प्रभावात्, सिंहनादादिव द्विपा
॥ ९ ॥ यत्क्षीयते च दुर्भिक्ष, क्षितौ विहरति त्वयि । सर्वाद्-
तप्रभावाढ्ये, जङ्गमे कल्पपादपे ॥ १० ॥ यन्मूर्ध्न पश्चिमे भागे,
नितमार्त्तण्डमण्डलम् । मा भूद्वपुर्दुरालोकमितीवोत्पिण्डितं मह
॥ ११ ॥ स एष योगसाम्राज्य-महिमा विश्वविश्रुत । कर्मक्षयोत्थो
भगवन् ! कस्य नाश्चर्यकारणम् ? ॥ १२ ॥ अनन्तकालप्रचित-
मनन्तमपि सर्वथा । त्वत्तो नान्य कर्मकक्षमुन्मूलयति मूलत
॥ १३ ॥ तथोपाये प्रवृत्तस्त्व, क्रियासमभिहारत । यथानिच्छ-
मुपेयस्य, परा श्रियमशिश्रिय ॥ १४ ॥ मैत्री पवित्रपात्राय,
मुदितामोदशालिने । कृपोपेक्षाप्रतीक्षाय, तुभ्य योगात्मने नम ॥१५॥

इति तृतीयप्रकाशः

卐

मिथ्यादृशा युगान्तार्क, सुदृशाममृताञ्जनम् । तिलक तीर्थकृल्लक्ष्म्या,
पुरश्चक्र तवैधते ॥ १ ॥ एकोऽयमेव जगति, स्वामीत्याख्यातुमु-
च्छ्रिता । उच्चैरिन्द्रध्वजव्याजात्तर्जनी जम्भविद्विषा ॥ २ ॥ यत्र
पादौ पद धत्तस्तत्र सुरासुरा । किरन्ति पङ्कजव्याजाच्छ्रिय
पङ्कजवासिनीम् ॥ ३ ॥ दानशीलतपोभाव-भेदाद्धर्म चतुर्विधम् ।

मन्ये युगपदाख्यातु, चतुर्वक्त्रोऽभवद्भवान् ॥ ४ ॥ त्वयि दोष त्रयात्त्रातु, प्रवृत्ते भुवनत्रयीम् । प्राकारत्रितय चक्रुस्त्रयोऽपि त्रिदिवौकस ॥ ५ ॥ अधोमुखा कण्टका स्युर्धात्र्या विहरतस्तव । भवेयु सम्मुखीना किं, तामसास्तिग्मरोचिष ॥ ६ ॥ केशरोमनखश्मश्रु, तवावस्थितमित्ययम् । बाह्योऽपि योगमहिमा, नाप्तस्तीर्थकरै परै ॥ ७ ॥ शब्दरूपरसस्पर्श-गन्धाख्या पञ्च गोचरा । भजन्ति प्रातिकूल्य न, त्वदग्रे तार्किका इव ॥ ८ ॥ त्वत्पादावृतव सर्वे, युगपत्पर्युपासते । आकालकृतकन्दर्प-साहायकभयादिव ॥९॥ सुगन्ध्युदकवर्षेण, दिव्यपुष्पोत्करेण च । भावित्वत्पादसस्पर्शा पूजयन्ति भुव सुरा ॥ १० ॥ जगत्प्रतीक्ष्य त्वा यान्ति पक्षिणोऽपि प्रदक्षिणम् । का गतिर्महता तेषा, त्वयि ये वामवृत्तय ? ॥ ११ ॥ पञ्चेन्द्रियाणा दौ शील्य, क्व भवेद्भवदन्तिके ? । एकेन्द्रियोऽपि यन्मुञ्चत्यनिल प्रतिकूलताम् ॥ १२ ॥ मूर्ध्ना नमन्ति तरवस्त्वन्माहात्म्यचमत्कृता । तत्कृतार्थं शिरस्तेषा, व्यर्थं मिथ्या दृशा पुन ॥ १३ ॥ जघन्यत कोटिसङ्ख्यास्त्वा सेवन्ते सुरासुरा । भाग्यसम्भारलभ्येऽर्थे, न मन्दा अप्युदासते ॥ १४ ॥

इति चतुर्थप्रकाश.

गायन्निवालिविरुतै-र्नृत्यन्निव चलैर्दलै । त्वद्गुणैरिव रक्तोऽसौ, मोदते चैत्यपादप ॥ १ ॥ आयोजन सुमनसोऽधस्तान्निक्षिप्तबन्धना । जानुदघ्नी सुमनसो, देशनोर्व्यां किरन्ति ते ॥ २ ॥ मालवकैशिकीमुख्य-ग्रामरागपवित्रित । तव दिव्यो ध्वनि पीतो हर्षोद्ग्रीवैर्मृगैरपि ॥ ३ ॥ तवेन्दुधामधवला, चकास्ति चमरावली । हसालिरिव वक्त्राब्ज-परिचर्यापरायणा ॥ ४ ॥ मृगेन्द्रासनमारूढे, त्वयि तन्वति देशनाम् । श्रोतु मृगा समायान्ति, मृगेन्द्रमिव

सेवितुम् ॥ ५ ॥ भासां चयैः परिवृतो, ज्योत्स्नाभिरिव चन्द्रमाः ।
चकोराणामिव दृशां, ददासि परमां मुदम् ॥६॥ दुन्दुभिर्विश्वविश्वेश !,
पुरो व्योम्नि प्रतिध्वनन् । जगत्याप्तेषु ते प्राज्यं, साम्राज्यमिव
शंसति ॥ ७ ॥ तवोर्ध्वमूर्ध्वं पुण्यर्द्धि क्रमसब्रह्मचारिणी । छत्रत्रयी
त्रिभुवन-प्रभुत्वप्रौढिशंसिनी ॥८॥ एतां चमत्कारकारीं प्रातिहार्यश्रियं
तव । चित्रीयन्ते न के दृष्ट्वा, नाथ ! मिथ्यादृशोऽपि हि ? ॥९॥

इति पञ्चमप्रकाश

लावण्यपुण्यवपुषि, त्वयि नेत्रामृताञ्जने । माध्यस्थ्यमपि दौःस्थ्याय,
किं पुनर्द्वेषविप्लवः ? ॥ १ ॥ तवापि प्रतिपक्षोऽस्ति, सोऽपि
कोपादिविप्लुतः । अनया किंवदन्त्यापि, किं जीवन्ति विवेकिनः ?
॥ २ ॥ विपक्षस्ते विरक्तश्चेत्स त्वमेवाथ रागवान् । न विपक्षो
विपक्षः किं, खद्योतो द्युतिमालिनः ? ॥ ३ ॥ स्पृहयन्ति त्वद्योगाय,
यत्तेऽपि लवसत्तमाः । योगमुद्रादरिद्राणां, परेषां तत्कथैव का ?
॥ ४ ॥ त्वां प्रपद्यामहे नाथ, त्वां स्तुमस्त्वामुपास्महे । त्वत्तो हि
न परस्त्राता, किं ब्रूमः ? किमु कुर्महे ? ॥ ५ ॥ स्वयं मलीमसा-
चाराः, प्रतारणपराः परे । वञ्च्यते जगदप्येतत्कस्य पूत्कुर्महे पुरः ?
॥ ६ ॥ नित्यमुक्तान् जगज्जन्म-क्षेमक्षयकृतोद्यमान् । वन्ध्यास्तन
न्धयप्रायान्, को देवांश्चेतनः श्रयेत् ॥ ७ ॥ कृतार्था जठरोपस्थ-
दुःस्थितैरपि दैवतैः । भवादृशान्निह्नुवते, हाहा ! देवास्तिकाः
परे ॥ ८ ॥ खपुष्पप्रायमुत्प्रेक्ष्य, किञ्चिन्मानं प्रकल्प्य च ।
सम्मान्ति देहे गेहे वा न गेहेनर्दिनः परे ॥ ९ ॥ कामराग-
स्नेहरागावीषत्करनिवारणौ । दृष्टिरागस्तु पापीयान्, दुरुच्छेदः
सतामपि ॥ १० ॥ प्रसन्नमास्यं मध्यस्थे दृशौ लोकम्पृणं वचः ।
इति प्रीतिपदे बाढ, मूढास्त्वय्यप्युदासते ॥ ११ ॥

वेदद्रि-र्ज्वलेज्जलमपि क्वचित् । तथापि मत्तो रागाद्यैर्नाप्तो भवितुमर्हति ॥ १२ ॥

इति षष्ठप्रकाशः

धर्माधर्मौ विना नाङ्ग, विनाङ्गेन मुखं कुतः ? । मुखाद्विना न वक्तृत्वं, तच्छास्तारः परे कथम् ? ॥ १ ॥ अदेहस्य जगत्सर्गे, प्रवृत्तिरपि नोचिता । न च प्रयोजनं किञ्चित्स्वातन्त्र्यान्न पराज्ञया ॥ २ ॥ क्रीडया चेत्प्रवर्तेत, रागवान्स्यात्कुमारवत् । कृपयाऽथ सृजेत्तर्हि, सुख्येव सकलं सृजेत् ॥ ३ ॥ दुःखदौर्गत्यदुर्योनि-जन्मादिक्लेशविह्वलम् । जनं तु सृजतस्तस्य, कृपालोः का कृपालुता ? ॥४॥ कर्मापेक्षः स चेत्तर्हि, न स्वतन्त्रोऽस्मदादिवत् । कर्मजन्ये च वैचित्र्ये, किमनेन शिखण्डिना ? ॥५॥ अथ स्वभावतो वृत्ति-रवितर्क्या महेशितुः । परीक्षकाणां तर्ह्येष, परीक्षाक्षेपडिण्डिमः ॥६॥ सर्वभावेषु कर्तृत्वं, ज्ञातृत्वं यदि सम्मतम् । मतं नः सन्ति सर्वज्ञा मुक्ताः कायभृतोऽपि च ॥७॥ सृष्टिवादकुहेवाक-मुन्मुच्येत्यप्रमाणकम् । त्वच्छासने रमन्ते ते, येषां नाथ ! प्रसीदसि ॥ ८ ॥

इति सप्तमप्रकाशः

सत्त्वस्यैकान्तनित्यत्वे, कृतनाशाकृतागमौ । स्यातामेकान्तनाशेऽपि कृतनाशाकृतागमौ ॥ १ ॥ आत्मन्येकान्तनित्ये स्यान्न भोगः सुखदुःखयोः एकान्तानित्यरूपेऽपि, न भोगः सुखदुःखयोः ॥ २ ॥ पुण्यपापे बन्धमोक्षौ, न नित्यैकान्तदर्शने । पुण्यपापे बन्धमोक्षौ, नानित्यैकान्तदर्शने ॥ ३ ॥ क्रमाक्रमाभ्यां

नित्याना, युज्यतेऽर्थक्रिया न हि । क्षणान्तर्भाविकत्वेऽपि, युज्यतेऽर्थक्रिया न हि ॥ ४ ॥ यदा तु नित्यानित्यत्व–रूपता वस्तुनो भवेत् । यथात्थ भगवन्नैव, तदा दोषोऽस्ति कश्चन ॥ ५ ॥ गुडो हि कफहेतु स्यान्नागरं पित्तकारणम् । द्वयात्मनि न दोषोऽस्ति, गुडनागरभेषजे ॥ ६ ॥ द्वयं विरुद्ध नैकत्राऽसत्प्रमाणप्रसिद्धित । विरुद्धवर्णयोगो हि, दृष्टो मेचकवस्तुषु ॥७॥ विज्ञानस्यैकमाकारं, नानाकारकरम्बितम् । इच्छंस्तथागत प्राज्ञो, नानेकान्तं प्रतिक्षिपेत् ॥८॥ चित्रमेकमनेकं च, रूपं प्रामाणिकं वदन् । योगो वैशेषिको वापि, नानेकान्तं प्रतिक्षिपेत् ॥ ९ ॥ इच्छन्प्रधानं सत्त्वाद्यैर्विरुद्धैर्गुम्फितम् गुणै । सांख्य संख्यावतां मुख्यो, नानेकान्तं प्रतिक्षिपेत् ॥१०॥ विमतिः सम्मतिर्वापि, चार्वाकस्य न मृग्यते । परलोकात्ममोक्षेषु, यस्य मुह्यति शेमुषी ॥११॥ तेनोत्पादव्ययस्थेम–सम्भिन्नं गोरसादिवत् । त्वदुपज्ञं कृतधियः, प्रपन्ना वस्तुतस्तु सत् । १२ ॥

। इत्यष्टमप्रकाश ।

卐

यत्राल्पेनापि कालेन, त्वद्भक्तेः फलमाप्यते । कलिकाल स एकोऽस्तु, कृतं कृतयुगादिभि ॥ १ ॥ सुषमातो दुःषमाया, कृपा फलवती तव । मेरुतो मरुभूमौ हि, श्लाघ्या कल्पतरो स्थिति ॥ २ ॥ श्राद्ध श्रोता सुधीर्वक्ता, युज्येयातां यदीश ! तत् । त्वच्छासनस्य साम्राज्य–मेकच्छत्रं कलावपि ॥३॥ युगान्तरेऽपि चेन्नाथ !, भवन्त्युच्छृङ्खला खला । वृथैव तर्हि कुप्याम, कलये वामकेलये ॥४॥ कल्याणसिद्धयै साधीयान्, कलिरेव कषोपल । विनाग्निं गन्धमहिमा काकतुण्डस्य नैधते ॥ ५ ॥ निशि दीपोऽम्बुधौ द्वीपं, मरौ शाखी हिमे शिखी । कलौ दुराप

प्राप्तोऽयं त्वत्पादाब्जरजःकणः ॥ ६ ॥ युगान्तरेषु भ्रान्तोऽस्मि, त्वद्दर्शनविनाकृत । नमोऽस्तु कलये यत्र, त्वद्दर्शनमजायत ॥ ७ ॥ बहुदोषो दोषहीनात्त्वत्त कलिरशोभत । विषयुक्तो विषहरात्फणीन्द्र इव रत्नत ॥ ८॥

। इति नवमप्रकाशः ।

मत्प्रसत्तेस्त्वत्प्रसादस्त्वत्प्रसादादियं पुन । इत्यन्योन्याश्रयं भिन्धि, प्रसीद भगवन्! मयि ॥ १ ॥ निरीक्षितुं रूपलक्ष्मीं, सहस्राक्षोऽपि न क्षम । स्वामिन्! सहस्रजिह्वोऽपि, शक्तो वक्तुं न ते गुणान् ॥ २ ॥ संशयान् नाथ! हरसेऽनुत्तरस्वर्गिणामपि । अत परोऽपि किं कोऽपि, गुण स्तुत्योऽस्ति वस्तुत ? ॥ ३ ॥ इदं विरुद्धं श्रद्धत्तां, कथमश्रद्दधानक ? । आनन्दसुखसक्तिश्च, विरक्तिश्च समं त्वयि ॥ ४ ॥ नाथेयं घट्यमानापि, दुर्घटा घटतां कथम् ? । उपेक्षा सर्वसत्त्वेषु, परमा चोपकारिता ॥ ५ ॥ द्वयं विरुद्धं भगवंस्तव नान्यस्य कस्यचित् । निर्ग्रन्थता परा या च, या चोच्चैश्चक्रवर्तिता ॥ ६ ॥ नारका अपि मोदन्ते, यस्य कल्याणपर्वसु । पवित्रं तस्य चारित्रं, को वा वर्णयितुं क्षम ? ॥ ७ ॥ शमोऽद्भुतोऽद्भुतं रूपं, सर्वात्मसु कृपाद्भुता । सर्वाद्भुतनिधीशाय, तुभ्यं भगवते नम ॥ ८ ॥

। इति दशमप्रकाशः ।

निघ्नन्परीषहचमू-मुपसर्गान्प्रतिक्षिपन् । प्राप्तोऽसि शमसौहित्यं, महतां कापि वैदुषी ॥ १ ॥ अरक्तो भुक्तवान्मुक्तिमद्विष्टो हतवान्द्विष । अहो! महात्मनां कोऽपि, महिमा लोकदुर्लभ ॥२॥ सर्वथा निर्जिगीषेण, भीतभीतेन चागस । त्वया जगत्त्रयं जिग्ये, महतां कापि चातुरी ॥ ३ ॥ दत्तं न किञ्चित्कस्मैचिन्नात्तं किञ्चि-

स्तुतश्चन । प्रभुत्वं ते तथाप्येतत्कथा नापि निराश्रितम् ॥ ४ ॥ यदेहस्यापि दानेन, सुकृतं नार्जितं परैः । उदासीनस्य तन्नाथ !, पादपीठे तवालुठन् ॥ ५ ॥ रागादिषु नृशंसेन, सर्वात्मसु कृपालुना । भीमकान्तगुणेनोच्चैः, साम्राज्यं साधितं त्वया ॥ ६ ॥ सर्वे सर्वात्मनाऽन्येषु, दोषास्त्वयि पुनर्गुणाः । स्तुतिस्तवैव चेन्मिथ्या, तत्प्रमाणं सभासदः ॥७॥ महीयसामपि महान्, महनीयो महात्मनाम् । अहो ! मे स्तुवतः स्वामी, स्तुतेर्गोचरमागमत् ॥८॥

इत्येकादशप्रकाशः

पदप्यभ्यासादरैः पूर्वं, तथा वैराग्यमाहरः । यथेह जन्मन्याजन्म, तत्सात्मीभावमागमत् ॥ १ ॥ दुःखहेतुषु वैराग्य, न तथा नाथ ! निस्तुषम् । मोक्षोपायप्रवीणस्य यथा ते सुखहेतुषु ॥ २ ॥ विवेकशाणैर्वैराग्य-शस्त्रं शातं त्वया तथा । यथा मोक्षेऽपि तत्साक्षादकुण्ठितपराक्रमम् ॥ ३ ॥ यदा मरुन्नरेन्द्रश्रीस्त्वया नाथोपभुज्यते । यत्र तत्र रतिर्नाम, विरक्तत्वं तदापि ते ॥ ४ ॥ नित्यं विरक्तः कामेभ्यो, यदा योगं प्रपद्यसे । अलमेभिरिति प्राज्यं, तदा वैराग्यमस्ति ते ॥ ५ ॥ सुखे दुःखे भवे मोक्षे, यदौदासीन्यमीशिषे । तदा वैराग्यमेवेति, कुत्र नासि विरागवान् ? ॥ ६ ॥ दुःखगर्भे मोहगर्भे, वैराग्ये निष्ठिता परे । ज्ञानगर्भं तु वैराग्यं त्वय्येकायनतां गतम् ॥ ७ ॥ औदासीन्येऽपि सततं, विश्वविश्वोपकारिणे । नमो वैराग्यनिघ्नाय, तायिने परमात्मने ॥ ८ ॥

इति द्वादशप्रकाशः

अनाहूतसहायस्त्व, त्वमकारणवत्सल । अनभ्यर्थितसाधुस्त्व, त्वम सम्बन्धबान्धव ॥ १ ॥ अनक्तस्निग्धमनसममृजोज्ज्वलवाक्पथम् । अधौतामलशील त्वा, शरण्यं शरणं श्रये ॥२॥ अचण्डवीरवृत्तिना, शमिना शमवर्तिना । त्वया काममकुट्यन्त, कुटिला, कर्मकण्टका ॥ ३ ॥ अभवाय महेशाया-गदाय नरकच्छिदे । अराजसाय ब्रह्मणे, कस्मैचिद्भगवते नम ॥ ४ ॥ अनुक्षितफलोदग्रा-दनिपात-गरीयस । असङ्कल्पितकल्पद्रोस्त्वत्त फलमवाप्नुयाम् ॥ ५ ॥ असङ्गस्य जनेशस्य, निर्ममस्य कृपात्मन । मध्यस्थस्य जगत्त्रातु-रनङ्कस्तेऽस्मि किङ्कर ॥ ६ ॥ अगोपिते रत्ननिधावदृते कल्पपादपे । अचिन्त्ये चिन्तारत्ने च, त्वय्यात्माऽय मयार्पित ॥७॥ फलानुध्यानवन्ध्योऽह, फलमात्रतनुर्भवान् । प्रसीद यत्कृत्यविधौ, किङ्क-र्तव्यजडे मयि ॥ ८ ॥

इति त्रयोदशप्रकाश:

।

मनोवचःकायचेष्टा, कष्टा संहृत्य सर्वथा । श्लथत्वेनैव भवता, मन शल्य वियोजितम् ॥१॥ संयतानि न चाक्षाणि, नैवो-च्छृङ्खलितानि च । इति सम्यक्प्रतिपदा, त्वयेन्द्रियजय कृत ॥ २ ॥ योगस्याष्टाङ्गता नूनं, प्रपञ्च कथमन्यथा ? । आबालभा-वतोऽप्येव, तव सात्म्यमुपेयिवान् ॥ ३ ॥ विषयेषु विरागस्ते, चिर सहचरेष्वपि । योगे सात्म्यदृष्टेऽपि, स्वामिन्नदमलौकिकम् ॥ ४ ॥ तथा परे न रज्यन्त, उपकारपरे परे । यथाऽपकारिणि भवानहो ! सर्वमलौकिकम् ॥ ५ ॥ हिंसका अप्युपकृता आश्रिता अप्युपेक्षिता । इद चित्र चरित्रं ते, के वा पर्यनुयुञ्जताम् ? ॥६॥ तथा समाधौ परमे, त्वयात्मा विनिवेशित । सुखी दु खयस्मि नास्मीति, यथा न प्रतिपन्नवान् ॥ ७ ॥ ध्याता ध्येय तथा ध्यान,

प्रथमेकालतां गतम् । इति ते योगमाहात्म्य, कथं श्रद्धीयतां परैः ? ॥ ८ ॥

इति चतुर्दशप्रकाशः

जगज्जैत्रा गुणत्रातरन्ये तावत्तवासताम् । उदात्तशान्तया जिग्ये, मुद्रयैव जगत्त्रयी ॥ १ ॥ मेरुस्तृणीकृतो मोहात्पयोधिर्गोष्पदीकृतः । गरिष्ठेभ्यो गरिष्ठो यैः, पाप्मभिस्त्वमपोहितः ॥२॥ च्युतश्चिन्तामणिः पाणेस्तेषां लब्धा सुधा मुधा । यैस्ते शासनसर्वस्वमज्ञानैर्नात्मसात्कृतम् ॥ ३ ॥ यस्त्वय्यपि दधौ दृष्टिमुल्मुकाकारधारिणीम् । तमाशुशुक्षणिः साक्षादालप्यालमिदं हि वा ॥४॥ त्वच्छासनस्य साम्यं ये, मन्यन्ते शासनान्तरैः । विषेण तुल्यं पीयूषं तेषां हन्त ! हतात्मनाम् ॥ ५ ॥ अनेडमूका भूयासुस्ते येषां त्वयि मत्सरः । शुभोदर्काय वैकल्यमपि पापेषु कर्मसु ॥ ६ ॥ तेभ्यो नमोऽञ्जलिरयं, तेषां तान् समुपास्महे । त्वच्छासनामृतरसै-र्यैरात्माऽसिच्यतान्वहम् ॥ ७ ॥ भुवे तस्यै नमो यस्यां, तव पादनखांशवः । चिरं चूडामणीयन्ते, ब्रूमहे किमतः परम् ? ॥८॥ जन्मवानस्मि धन्योऽस्मि, कृतकृत्योऽस्मि यन्मुहुः । जातोऽस्मि त्वद्गुणग्रामरामणीयकलम्पटः ॥ ९ ॥

इति पञ्चदशप्रकाशः

— * —

त्वन्मतामृतपानोत्था, इतः शमरसोर्मयः । पराणयन्ति मां नाथ ! परमानन्दसम्पदम् ॥ १ ॥ इतश्चानादिसंस्कारमूर्च्छितो मूर्च्छयत्यलम् । रागोरगविषावेगो हताशः करवाणि किम् ? ॥२॥ रागाहिगरलाघ्रातोऽकार्षं यत्कर्मवैशसम् । तद्वक्तुमप्यशक्तोऽस्मि, धिग्मे प्रच्छन्नपापताम् ॥ ३ ॥ क्षणं सक्तः क्षणं मुक्तः, क्षणं क्रु

क्षण क्षमी । मोहाद्यै क्रीडयैवाह कारित कपिचापलम् ॥ ४ ॥
प्राप्यापि तव सम्बोधिं, मनोवाक्कायकर्मजै । दुश्चेष्टितैर्मया नाथ !,
शिरसि ज्वालितोऽनल ॥ ५ ॥ त्वय्यपि त्रातरि त्रातर्यन्मोहादि-
मलिम्लुचै । रत्नत्रयं मे ह्रियते, हताशो हा ! हतोऽस्मि तत्
॥ ६ ॥ भ्रान्तस्तीर्थानि दृष्टस्त्व, मयैकस्तेषु तारक । तत्तवाङ्घ्रौ
विलग्नोऽस्मि नाथ ! तारय तारय ॥ ७ ॥ भवत्प्रसादेनैवाहमियतीं
प्रापितो भुवम् । औदासीन्येन नेदानीं, तव युक्तमुपेक्षितुम् ॥ ८ ॥
ज्ञाता तात ! त्वमेवैकस्त्वत्तो नान्य कृपापर । नान्यो मत्त कृपा-
पात्रमेधि यत्कृत्यकर्मठ ॥ ९ ॥

इति षोडशप्रकाशः

स्वकृत दुष्कृत गर्हन्, सुकृत चानुमोदयन् । नाथ ! त्वच्च-
रणौ यामि, शरण शरणोज्झित ॥ १ ॥ मनोवाक्कायजे पापे,
कृतानुमतिकारितै । मिथ्या मे दुष्कृत भूयादपुन क्रिययान्वितम्
॥२॥ यत्कृत सुकृत किञ्चिद्रत्नत्रितयगोचरम् । तत्सर्वमनुमन्येऽहं,
मार्गमात्रानुसार्यपि ॥ ३ ॥ सर्वेषामर्हदादीनां, यो योऽर्हत्त्वादिको
गुण । अनुमोदयामि त त, सर्व तेषा महात्मनाम् ॥४॥ त्वा
त्वत्फलभूतान् सिद्धांस्त्वच्छासनरतान्मुनीन्, त्वच्छासन च शरण,
प्रतिपन्नोऽस्मि भावत ॥५॥ क्षमयामि सर्वान्सत्त्वान्सर्वे क्षाम्यन्तु
ते मयि । मैत्र्यस्तु तेषु सर्वेषु, त्वदेकशरणस्य मे ॥६॥ एकोऽह
नास्ति मे कश्चिन्न चाहमपि कस्यचित् । त्वदङ्घ्रिशरणस्थस्य, मम
दैन्य न किञ्चन ॥ ७ ॥ यावन्नाप्नोमि पदवीं, परा त्वदनुभाव-
जाम् । तावन्मयि शरण्यत्वं, मा मुञ्च शरण श्रिते ॥ ८ ॥

इति सप्तदशप्रकाशः

न परं नाम मृद्वेव कठोरमपि किंचन । विशेषज्ञाय विज्ञप्यं स्वामिने स्वान्तशुद्धये ॥१॥ न पक्षिपशुसिंहादिवाहनासीनविग्रहः । न नेत्रगात्रवक्त्रादिविकारविकृताकृतिः ॥२॥ न शूलचापचक्रादिशस्त्राङ्ककरपल्लवः । नाङ्गनाकमनीयाङ्गपरिष्वङ्गपरायणः ॥३॥ न गर्हणीयचरितप्रकम्पितमहाजनः । न प्रकोपप्रसादादिविडम्बितनरामरः ॥४॥ न जगज्जननस्थेमविनाशविहितादरः । न लास्यहास्यगीतादिविप्लवोपप्लुतस्थितिः ॥५॥ तदेवं सर्वदेवेभ्यः, सर्वथा त्वं विलक्षणः । देवत्वेन प्रतिष्ठाप्यः, कथं नाम परीक्षकैः ? ॥६॥ अनुश्रोतः सरत्पर्णतृणकाष्ठादियुक्तिमत् । प्रतिश्रोतः श्रयद्वस्तु, कया युक्त्या प्रतीयताम् ? ॥७॥ अथवाऽलं मन्दबुद्धिपरीक्षकपरीक्षणैः । ममापि कृतमेतेन, वैयात्येन जगत्प्रभो ! ॥८॥ यदेव सर्वसंसारिजन्तुरूपविलक्षणम् । परीक्षन्तां कृतधियस्तदेव तव लक्षणम् ॥९॥ क्रोधलोभभयाक्रान्तं, जगदस्माद्विलक्षणः । न गोचरो मृदुधियां, वीतराग ! कथंचन ॥१०॥

इत्यष्टादशप्रकाशः

卐

तव चेतसि वर्तेऽहमिति वार्त्ताऽपि दुर्लभा । मच्चित्ते वर्तसे चेत्त्वमलमन्येन केनचित् ॥ १ ॥ निगृह्य कोपतः कांश्चित्, कांश्चित्तुष्ट्याऽनुगृह्य च । प्रतार्यन्ते मृदुधियः, प्रलम्भनपरैः परैः ॥ २ ॥ अप्रसन्नात्कथं प्राप्यं फलमेतदसङ्गतम् ? । चिन्तामण्यादयः किं न, फलन्त्यपि विचेतनाः ? ॥ ३ ॥ वीतराग ! सपर्यातस्तवाज्ञापालनं परम् । आज्ञाऽऽराद्धा विराद्धा च, शिवाय च भवाय च ॥ ४ ॥ आकालमियमाज्ञा ते, हेयोपादेयगोचरा । आस्रवः सर्वथा हेय उपादेयश्च संवरः ॥ ५ ॥ आस्रवो भवहेतुः स्यात्संवरो मोक्षकारणम् । इतीयमार्हती मुष्टिरन्यदस्याः प्रपञ्चनम् ॥६॥

इत्याज्ञाराधनपरा, अनन्ता परिनिर्वृता । निर्वान्ति चान्ये क्वचन, निर्वास्यन्ति तथाऽपरे ॥ ७ ॥ हित्वा प्रसादनादैन्यमेकयैव त्वदाज्ञया । सर्वथैव विमुच्यन्ते, जन्मिन कर्मपञ्जरात् ॥ ८ ॥

इत्येकोनविंशतितमप्रकाशः

पादपीठलुठन्मूर्ध्नि, मयि पादरजस्तव । चिरं निवसतां पुण्यपरमाणुकणोपमम् ॥ १ ॥ मद्दृशौ त्वन्मुखासक्ते, हर्षबाष्पजलोर्मिभिः । अप्रेक्ष्यप्रेक्षणोद्भूतं, क्षणात्क्षालयतां मलम् ॥ २ ॥ त्वत्पुरो लुठनैर्भूयान्मद्भालस्य तपस्विनः । कृतासेव्यप्रणामस्य, प्रायश्चित्तं किणावलिः ॥ ३ ॥ मम त्वद्दर्शनोद्भूताश्चिरं रोमाञ्चकण्टकाः । नुदन्तां चिरकालोत्थामसद्दर्शनवासनाम् ॥ ४ ॥ त्वद्वक्त्रकान्तिज्योत्स्नासु, निपीतासु सुधास्विव । मदीयैर्लोचनाम्भोजैः, प्राप्यतां निर्निमेषता ॥ ५ ॥ त्वदास्यलासिनी नेत्रे, त्वदुपास्तिकरौ करौ । त्वद्गुणश्रोतृणी श्रोत्रे, भूयास्तां सर्वदा मम ॥ ६ ॥ कुण्ठाऽपि यदि सोत्कण्ठा, त्वद्गुणग्रहणं प्रति । ममैषा भारती तर्हि, स्वस्त्येतस्यै किमन्यया ? ॥ ७ ॥ तव प्रेष्योऽस्मि दासोऽस्मि, सेवकोऽस्म्यस्मि किङ्करः । ओमिति प्रतिपद्यस्व, नाथ ! नातः परं ब्रुवे ॥८॥ श्रीहेमचन्द्रप्रभवाद्वीतरागस्तवादितः । कुमारपालभूपालः, प्राप्नोतु फलमीप्सितम् ॥ ९ ॥

इति विंशतितमप्रकाशः

॥ इति श्रीवीतरागस्तोत्रम् ॥

